

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์

เรื่อง

สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์
ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society
and the Soul of Lanna Community

โดย

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีโรจน์ ศรีคำภา
พระศักดิ์ดีดา สุวรรณทา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
สนับสนุนโดย สำนักงานบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

2557

รหัสโครงการวิจัย

รายงานการวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์

เรื่อง

สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์
ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society
and the Soul of Lanna Community

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีโรจน์ ศรีคำภา
พระศักดิ์ดีดา สุวรรณทา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่

สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

2557

ชื่อโครงการวิจัย:	สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
หัวหน้าโครงการ:	รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ผู้ร่วมโครงการวิจัย:	ดร.สมจิต ขอนวงศ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ระวีโรจน์ ศรีคำภา พระศักดิ์ดีดา สุวรรณทา
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	2557/2014
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัย แห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สถาบันวิจัยพุทธ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในล้านนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา 3) วิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัย คือพื้นที่ในภาคเหนือตอนบน สามจังหวัด คือ จังหวัดแพร่ ลำปาง เชียงราย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการศาสนา และวัฒนธรรม มัคทายก กลุ่มละ 10 รูป/คน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 รูป/คน โดยการจัดเวทีเสวนา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผลการวิจัย พบว่า การสืบชะตาเป็นพิธีกรรมที่มีต้นทุนทางสังคมสูง มีประวัติพื้นฐานมาจากศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม มีแนวคิดจากต้นเค้าเดิมตามจารีตล้านนา และข้อมูลประวัติศาสตร์ยุคสมัยพระนางจามเทวีและพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งราย ผนวกกับความเชื่อในเรื่อง “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม” “มงคล 38 ประการ” ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนตัวบทสวดในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้เสริมสร้างพลังทางใจ แก่ชุมชนเกิดความสามัคคีความเอื้ออาทรการเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกันก่อให้เกิดบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา การสืบชะตาตามจารีตล้านนามีสามแบบ คือ การสืบชะตาคน สืบชะตาบ้านและสืบชะตาเมือง ส่วนการสืบชะตาแม่น้ำและป่าเกิดขึ้นตามบริบทของสังคมปัจจุบัน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความยั่งยืนให้กับชีวิตสู่พัฒนาการทางจิตวิญญาณในระดับที่สูงขึ้นมีความสมดุลประสานสอดคล้องกันอย่างลงตัวในการดำเนินชีวิตโดยรวมของชุมชนล้านนา รูปแบบกระบวนการสืบชะตา พบว่า ยังคงยึดรูปแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีของล้านนา สะท้อนภาพของการดำรงชีวิตในเชิงพหุลักษณะ คือ การอยู่ร่วมกันของ “คนกับสังคม” “คนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ” และ “คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ” เป็นสิ่งที่ชุมชนล้านนาดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ในกระบวนการของประเพณีสืบชะตา บทสวดและคัมภีร์ธรรม เมื่อวิเคราะห์โดยรวมของพิธีแล้ว พบว่า เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจเกิดกุศลกรรมบถ ความ

สุจริต ทางกาย ทางวาจา ทางใจ การคิดดีทำได้ด้วยหลักไตรสิกขา ปลุกฝังการเสียสละและการ
 บริจาค เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ สำหรับคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิง
 พหุลักษณะ พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จารีต
 ประเพณีและพิธีกรรม สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาจิตใจ พิธีสืบทอดตำแหน่งเมืองเหนือ
 เป็นการบูรณาการระหว่างพิธีกรรมจารีตประเพณี ศาสนา ความเชื่อวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของล้านนาและ
 บริบทของสังคมสมัยใหม่เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรมในสังคม
 ล้านนาโดยรวมอย่างยั่งยืนต่อไป.

คำสำคัญ:สืบทอดตำแหน่งเมืองเหนือ,แนวคิด,ชุมชนล้านนา,พหุลักษณะ

Research's Title: Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the Context of the Society and the Soul of Lanna Community

Research's Leader: Asso. Prof. Poonsarp Ketweerapong

Research Team: Somjitt Khonwong, Ph.D., Asst. Prof. Raweeroj Srikampha,
Phra Sakda Suwantha

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: B.E.2557/B.C.2014

Research Fund: National Research Universities, Office of the Higher Education
Commission (OHEC), and Buddhist Research Institute,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The research's objectives are to study the background, concept, and moral value of the Luck-Bringing Ritual in Lanna culture; to study the Ritual's model and procedures in building the relationship in terms of the society and the soul of Lanna community, and also to analyze the Ritual's value in terms of multiculturalism of the Luck-Bringing Ritual in Lanna culture. The work is a qualitative research. The scope of research areas took place in the 3 upper Northern provinces comprising Phrae, Lampang, and Chiang Rai. The data, meanwhile, were gained not only documentary research but also the primary sources, secondary sources, seminars and in-depth interviews with the population and samples extracted from 30 peoples, local scholars, academics in religions and culture, and temple's assistants who were categorized in 3 groups. The result of the research found that the Luck-Bringing Ritual is a rite with high social cost and have influenced from religion suitable combined from Buddhism and Brahmanism. It is also believe to have been influenced by the ancient northern mores, the historical events during the reign of Queen Jamadhevi and King Samfanggaen of Meng Rai Dynasty, and the belief in 'Karma,' 'Rules of Karma,' and '38 Aspects of Mongkhol' which influence the life fueled by strengthened morals and ethics. In part of chanting for the Ritual was boost the community's morale a great deal and enable the residents to unite, be kind towards each other, help each other, and perform only good deeds to others. Furthermore, the Ritual can also ignite the 10 Values of Alms-Giving as stated in Buddhist teachings. The Luck-Bringing Ritual in northern culture can be classified in 3 ways as

individual, household and town, and forest and river whose origin was based on the context of the present society. The 3rd concept of the Luck-Bringing Ritual for forest and river focuses on nature preservation as well as conveying sustainability to life by elevating spiritual development. It also reflects the rhythmic balance in leading one's life as seen in the overall Lanna Society. Regarding the format and the of procedure Luck-Bringing Ritual's concept found that the traditional format following the Lanna norms is still practiced, which, certainly, reflects the way of life from the angle of multiculturalism. Specifically, the Lanna Society has always practiced the co-habitation between 'man and society,' 'man and environment,' and 'man and the supernatural which have continuous conducted from the ancient time to present time. In the procedure of Luck-Bringing Ritual when holistically analysing the Ritual, it fund that the chanting and the Dhamma scripture help strengthen the mind to perform good deeds and remain honest in every aspect, whether it is physical, oral, or mental. The process also encourages the good thinking and good performance as advocated by the Rules of the Three Practices ('Trisikkha' in Buddhism) as well as planting the need to sacrifice and donate for people in need, which helps build up the relativity between the society and the mind. Elaborating on the Ritual's values in terms of multiculturalism, it is found that it is related to Buddhism, psychology, sociology, anthropology, norms, tradition, and rites as well as the society, the economic, the environment, and mind-boosting. Thus, it may be concluded that the Northern-style Luck-Bringing Ritual is the integration between rite, norms and tradition, religion, beliefs, Lanna culture's traditional practice and combined with modern-day social context. Its value, to be specific, plays a big part in boosting the morale as well as realistically strengthening the overall Lanna society for future sustainability.

Keywords: Luck-bringing, concept, Lanna community, multiculturalism

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “สืบทอดตำนาน: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนการทำงานวิจัย จากพระพรหมบัณฑิต อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสนับสนุนสำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร,ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและได้รับความร่วมมือในการลงพื้นที่สำรวจจัดเก็บข้อมูลและจัดเวทีเสวนาในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือการเก็บมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์ และคณะวิทยากรในการเสวนาทุกรูป/ท่านใน 3 จังหวัดดังกล่าว ขอขอบคุณสำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณวิจัยในครั้งนี้.

รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ตม
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย	8
1.3 ขอบเขตการวิจัยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	8
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	8
1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
1.6 ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย	9
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	11
2.1 การออกแบบการวิจัย	11
2.2 ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร	11
2.3 ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาวิจัยภาคสนาม (การจัดเวทีเสวนา)	13
2.4 ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาวิจัยภาคสนาม (การสัมภาษณ์)	15
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	16
บทที่ 3 แนวคิดและรูปแบบการสืบชะตา	18
3.1 ประวัติการสืบชะตาในพระพุทธศาสนาหรือการต่ออายุ	18
3.2 แนวคิดการสืบชะตาหรือการต่ออายุในล้านนา	23
3.3 รูปแบบและพิธีกรรมของการพิธีสืบชะตา	34
3.4	
ประเภทของการสืบชะตา	37
3.5 ต้นเค้าของการสืบชะตาแม่น้ำและการสืบชะตาป่าและต้นไม้	53
3.6 พิธีกรรมในการสืบชะตาแม่น้ำและการสืบชะตาป่าและต้นไม้	55
3.7 พิธีสืบชะตาแม่น้ำและป่าต้นน้ำในจังหวัดแพร่	56
3.8 คุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบชะตาในล้านนา	59
3.9 คุณค่าเชิงจริยธรรม	61

บทที่ 4 กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณี	63
 สืบชะตาที่มีต่อชุมชนในลำนานา	
4.1 กระบวนการของพิธีสืบชะตา	63
- บทสวดมนต์ในพิธีกรรมสืบชะตาลำนานา	66
- ผู้เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบชะตา	68
4.2 หลักธรรมในคัมภีร์ธรรมของพิธีกรรมสืบชะตา	69
- บทสวดมหาทิพย์มนต์กับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณที่มีต่อชุมชนในลำนานา	69
- บทสวดอุณห์สหัสวิไชยกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณที่มีต่อชุมชนในลำนานา	73
- บทสวดอินทชะตากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณที่มีต่อชุมชนในลำนานา	76
- บทสวดสัฏกัตวากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณที่มีต่อชุมชนลำนานา	78
- บทสวดสรากรวิชาสูตรกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณที่มีต่อชุมชนลำนานา	79
4.3 กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในลำนานา	84
- ความเชื่อและการถือของชาวลำนานากับความสัมพันธ์ในปัจเจกบุคคล	84
- ความเชื่อกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางและประเพณีวัฒนธรรม	87
- ความเชื่อกับการสร้างความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา	88
- ความสำคัญของพิธีสืบกรรมชะตากับการเสริมสร้างต่อวิถีการดำรงชีวิตและครอบครัว	89
- คติธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างในวิถีชีวิตของชาวลำนานา	90
- ความเชื่อด้านพุทธศาสตร์กับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในวิถีชีวิตของชาวลำนานา	91
4.4 แนวคิดในการเสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวลำนานาจากพิธีกรรมสืบชะตา	92
บทที่ 5 คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในลำนานา	95
5.1 ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	95
5.2 ความสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยา	96
5.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมวิทยา	100

5.4 ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา	100
	หน้า
5.5 ความสัมพันธ์ทางด้านจารีตและพิธีกรรม	102
5.6 ความสัมพันธ์ด้านสังคม	103
5.7 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ	104
5.8 ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ	104
5.9 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ	105
5.10 ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม	106
บทที่ 6 บทสรุปวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	111
6.1 ประวัติแนวคิดรูปแบบกระบวนการและคุณค่าเชิงจริยธรรม	111
6.2 กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนล้านนา	117
6.3 หลักธรรมในคัมภีร์ธรรมของพิธีสืบทอดที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา	118
6.4 แนวคิดในการเสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาจากพิธีกรรมสืบทอด	120
6.5 วิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอด	122
6.6 สรุปผลองค์รวมจากการศึกษาการสืบทอดล้านนา	126
6.7 อภิปรายผล	128
6.8 ข้อเสนอแนะ	129
บรรณานุกรม	131
ภาคผนวก	
- ภาคผนวก 1 แบบสัมภาษณ์	137
- ภาคผนวก 2 กำหนดการเสวนาและรูปภาพการจัดเสวนา	144
- ภาคผนวก 3 หนังสือเชิญวิทยากรเข้าร่วมเสวนา	158
- บทความวิจัย	170
ประวัติผู้วิจัยและคณะ	188
เอกสารแนบการเผยแพร่บทความวิจัย	

สารบัญตาราง

	หน้า
1. ตารางแสดงผลการสืบค้นข้อมูลและหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการ	12
2. ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย	17
3. รูปภาพป้ายสาปสี่สัปดาห์ตามแบบครุฑกาวิชัยวัดเหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่	34
4. รูปภาพป้ายสาปแผ่นดวงการตรวจดวงชะตา (ฉบับครุฑกาวิชัยวัดเหมืองหม้อ)	35
5. รูปภาพสูตรการตรวจดวงชะตา (ฉบับครุฑกาวิชัยวัดเหมืองหม้อ)	36
6. รูปภาพการประกอบพิธีสี่สัปดาห์	38
7. รูปภาพเครื่องประกอบพิธีสี่สัปดาห์หมู่บ้าน	47
8. แผนภูมิการเชื่อมโยงการวิเคราะห์บทสวดมหาพิชัยมนต์กับความสัมพันธ์ทางสังคม	72
9. แผนภูมิการเชื่อมโยงการวิเคราะห์บทสวดอุณห์สสะวิไชยกับความสัมพันธ์ทางสังคม	76
10. แผนภูมิการเชื่อมโยงการวิเคราะห์บทสวดธรรมสรากราวิชาสูตรกับความสัมพันธ์จิตวิญญาณทางสังคม	84
11. แผนภูมิแสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะกับสังคมของประเพณีสี่สัปดาห์ในล้านนา	108
12. แผนภูมิสรุปภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1	127
13. แผนภูมิสรุปภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2	127
14. แผนภูมิสรุปภาพรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3	128

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย¹ ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งในด้านศิลปะประเพณีและวัฒนธรรมทั้งดงาม โดยได้ส่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นความเจริญรุ่งเรืองส่วนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่นักปราชญ์ชาวล้านนาได้สร้างสรรค์และบันทึกเอาไว้ ดังปรากฏในตำนานหรือพงศาวดารต่างๆ จะเห็นได้จากโบราณสถานตามวัดวาอารามที่ปรากฏในเมืองสำคัญของล้านนา ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการเมืองการปกครองและวิถีชีวิตของคนล้านนา การนับถือศาสนาของชาวล้านนามีพื้นฐานจากไสยศาสตร์ อันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์แล้วมารับเอาพระพุทธศาสนาต่างกรรมต่างวาระ จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ เชื่อเรื่องภูแห่งกรรม อาณิสสค์ผลบุญอันเป็นเรื่องของศาสนาพุทธโดยตรงและเชื่อในไสยศาสตร์ตลอดจนสิ่งศักดิ์ต่างๆ ตามคตินิยมของพราหมณ์² จนทำให้ดินแดนล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนานถึง 1,200 ปี ประชาชนแถบนี้จึงมีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่เก่าแก่ที่เป็นของตนเอง นอกจากนั้น สังคมล้านนายังมีการยอมรับเคารพนับถือลัทธิดั้งเดิมที่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับ เช่น ผี วิญญาณ ไสยศาสตร์และศาสนาพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนนี้ก็ได้อบรมรับนับถือเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นการปฏิบัติพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างสนิทแนบกันไม่ออกกระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์³

สังคมไทยจึงเป็นสังคมพุทธพหุติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหล่อมล่อมกิจกรรมสำคัญของรัฐก็ย่อมจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจกล่าวได้ว่าชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ผังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของคนไทยเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอของคนไทยให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2539), หน้า 1-2.

² เอมอร ชิตตโสภณ, ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ, (เชียงใหม่: ธนบรรณาการพิมพ์, 2533), หน้า 5.

³ มณี พะยอมยงค์, ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย, เล่มที่ 2 (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529), หน้า 2-4.

เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย⁴ นอกจากนี้ชนชาติไทยยังเป็นคนที่มิจิตใจโอบอ้อมอารีมีจิตเมตตา สาเหตุที่ทำให้ชนชาติไทยมีเอกลักษณ์เช่นนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศไทยเป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนไทยได้ผสมกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติ ในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานจนเกิดการปรับตัวเข้าหากันและผสมปะปนกับความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่นๆที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะอันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษแยกออกได้จากพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไรๆ ไปซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย ทำให้นักปราชญ์ชาวไทยได้ตีความหลักพุทธธรรมให้สอดคล้องกับสังคมชาวไทยสืบต่อมา

จากแนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความเชื่อของชาวล้านนา คือ ชาวล้านนาเชื่อและถืออะไร⁵ ความเชื่อและการถือของชาวล้านนาไทยในแต่ละท้องถิ่น มีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษของตนหากจะกล่าวถึงความเชื่อแต่ดั้งเดิมมานั้น ชาวล้านนาเชื่อว่า “ในจักรวาลนี้มีโลกหนึ่ง เรียกว่า โลกธาตุ” คือ ที่อยู่ของคนเรานี้เข้าใจว่าโลกเป็นแกนกลางมีทางเดินไปสู่ดขอบจักรวาล มีพระอาทิตย์พระจันทร์ เป็นบริวารอยู่ในจักรวาลร่วมกัน จึงมีคัมภีร์นพเคราะห์ทั้ง 9 คือ ดาวพระเคราะห์ทั้ง 9 ดวงที่ล้อมรอบโลกไว้ ดาวพระเคราะห์มีความสำคัญต่อชะตาและชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย มีมนุษย์เป็นต้น ในการจะผลักดันชีวิตให้เจริญก้าวหน้า หรือมีความอับเฉา จึงเกิดคัมภีร์โหราศาสตร์ขึ้นมาทำนายทายทักให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามเป็นเครื่องปรับปรุงสังคมให้อยู่ได้อย่างสงบราบรื่นและเป็นเครื่องบำรุงหัวใจสอดคล้องกับผลงานวิจัยวรรณกรรมชาวล้านนาไทย 2 เรื่อง คือ “พรหมจักร”⁶ และ “โลกพรหมทัต”⁷ ได้ประมวลเกี่ยวกับความเชื่อของประชาชนในล้านนาไทยสรุปได้ 3 ประการ คือความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ประชาชนชาวล้านนาได้รับเอาพระพุทธศานานับเป็น 2 ระยะ คือ สมัยแรกนับจากการเผยแผ่ของพระโสณเถระและพระอุตรเถระ สมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชนำศาสนาพุทธมาเผยแผ่ทางสุวรรณภูมิ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา ซึ่งแต่ละประเทศต่างก็อ้างว่าเป็นของตน ระยะที่ 2 ในสมัยของพระนางเจ้าจามเทวีแห่งหริภุญชัยนำเอาพระสงฆ์มาจากลพบุรีและมาประสานกับพระสงฆ์ที่มีอยู่แต่เดิม ในอาณาจักรโยนกเชียงแสน ระยะที่ 3 ในสมัยอาณาจักรล้านนาไทยได้รับพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์เข้ามาอีก การนับถือศาสนาพุทธของชาวล้านนาไทย จึงมีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์ นับเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์แล้วมารับเอาพุทธศาสนาจากที่ต่างๆจึงเกิดการผสมผสานจนแนบแน่นการปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาจึงปนเปกันหมดระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ ตลอดถึงความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยมีฐานความเชื่อ จากความเรื่องกฎแห่งกรรม ที่ปรากฏในพุทธศาสนาว่า “หว่านพืชเช่นไรได้ผลเช่นนั้นดีชั่วก็

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์บริษัทธรรมิกจำกัด, 2539), หน้า 3-4.

⁵ มณี พะยอมยงค์. **ล้านนาไทย**. (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543), หน้า 2-3.

⁶ ประคอง กระแสชัย, **พรหมจักรการศึกษาเชิงวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524), หน้า 102.

⁷ พรหมเพ็ญ เครือโท, **โครงพรหมทัต**. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2525), หน้า 82.

ตามก็จะได้รับผลอย่างเดียวกัน” และในวรรณกรรมล้านนา เช่น โคร่งนิราศหรืออุบาย โคลงพรหมทัต โคร่งอมราและคำพระยาพรหมโวหาร คำหวงส์หิน เป็นต้น

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ไสยศาสตร์เป็นวิชาที่ลึกลับเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์เวทมนต์คาถา และอำนาจจิตที่มีอยู่ในคัมภีร์อาถรรพเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ 4 ในไตรภพของพราหมณ์ในอินเดีย เรื่องเกี่ยวกับนี้เป็นที่นิยมชมชอบในสังคมมนุษย์มานานนับพันปีมาแล้ว ไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อทั้งทางดีและทางร้ายมีความต้องการ 2 ประการ คือ ปิยะ ทำให้เกิดความรัก ความโชคดี สำเร็จประโยชน์และมีความสุขปลอดภัยและ กายะ เป็นเครื่องทำลาย เครื่องป้องกัน กำจัดอุปมงคลต่างๆให้หมดสิ้นไป ในล้านนา มีความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ไสยศาสตร์ การใช้เวทมนต์คาถา เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องยักษ์ เรื่องของวิเศษ ความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไรและอาถรรพ์ ชาวล้านนามีความเชื่อแต่โบราณว่า ในโลกนี้เต็มไปด้วยเสนียดจัญไรและอาถรรพ์สามารถที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนได้ เมื่อเกิดขึ้นจะต้องแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดด้วยการทำพิธีต่างๆในสมัยโบราณนิยมให้พระมาทำพิธีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงความเชื่อทางโหราศาสตร์ ในล้านนาไทยคนส่วนมากเชื่อโหราศาสตร์ เชื่อการทำนายทายทักว่าอนาคตของคนจะเป็นอย่างไรผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำนายของโหรเป็นจริงที่ต้องเชื่อถือ ในวรรณกรรมทั้งหลายของล้านนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตอย่างมาก เช่น เรื่องพรหมจักร สะท้อนให้เห็นความเชื่อทางโหราศาสตร์ คือ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่อาศัยการคำนวณของทิศทางของดวงดาวว่ามีผลต่อชีวิตมนุษย์ ความเชื่อเรื่องโชคชะตา คนจะโชคดีหรือโชคร้ายขึ้นอยู่กับชีวิตของคนโหรจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำนายโชคชะตาส่งเหล่านี้ฝังอยู่ในจิตใจของชาวล้านนาไทยตลอดมาและความเชื่อในเรื่องความฝัน เป็นเครื่องบอกเหตุล่วงหน้าเมื่อจะเกิดเหตุการณ์สำคัญแก่ตนและครอบครัว

นอกจากชาวล้านนาไทยมีวิถีของการดำรงชีวิตที่อิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ความเชื่อต่างๆแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ฝังแน่นอยู่วิถีชีวิต คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยแยกเป็น 3 ระยะ คือ จารีตประเพณี ขนบประเพณี ธรรมเนียมประเพณี สำหรับธรรมเนียมประเพณี ธรรมเนียมประเพณีแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเพณีประจำวัน ประเพณีประจำตัว และประเพณีประจำวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีที่นิยมทำและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของล้านนา แต่ไม่มีการวางไว้ตายตัวเหมือนประเพณีประจำเดือน คือ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีสู่ขวัญบายศรี ประเพณีงานศพ ประเพณีกินแขกแต่งงาน ประเพณีเบิกซ์บวช (ทำได้หลายเดือน) ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีกวมผ้าสังฆา (คลุมผ้าสังฆาให้คนป่วย) และประเพณีสืบทอด

วิถีชีวิตของชาวล้านนาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันความศรัทธาหรือความเชื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมากที่สุด ทั้งความเชื่อเรื่องของภูตผีวิญญาณความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นซึ่งผสมผสานไปกับศาสตร์แขนงต่างๆ โดยเฉพาะพุทธศาสตร์และพราหมณ์ศาสตร์ที่ฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของคนล้านนาถิ่นเหนือจนกลายเป็นวิถีประเพณีปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันทำให้ได้ทราบถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ได้มีกุลโอบายในการอบรมสั่งสอนและการถือปฏิบัติ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าวิถีชีวิต รวมถึงผล⁸ ของบรรพบุรุษที่ได้จารจารึกเอาไว้เพื่อให้สืบทอดต่อถึงลูกหลานรุ่นใหม่ บางกิจกรรมไม่ว่าจะเป็น เอกสารปั๊สบา ใบลานและพิธีกรรม กิจกรรมในภาคปฏิบัติต่างๆเริ่ม

⁸ ผล หมายถึง ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในท้องถิ่นเหนือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้ให้ลูกหลานได้ปฏิบัติต่อไป.

เลือนหายไปบ้าง แต่ปัจจุบันในภาคสังคมของล้านนาไทยก็ยังมีกรยึดมั่นการปฏิบัติอย่างเข้มข้นฝังลึก ในจิตวิญญาณ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต คติ ความเชื่อ ล้านนาไทยตอนบนประกอบด้วย พื้นที่ 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน ยังมีความเกี่ยวข้องกับเทศกาลและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้ ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนานอย่างแนบแน่น ถือเป็นกิจกรรมหลักที่รุ่นต่อรุ่นได้สืบทอดกันอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งพิธีกรรมต่างๆ นับวันจะสูญหายไปและนำเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกมา แทนที่ วิถีชีวิตของคนล้านนาไทยนั้นสิ่งที่ปฏิบัติกันล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออยู่ การประกอบ อาชีพ การรักษาสุขภาพกายและใจ การสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่หมู่คนในท้องถิ่นทั้งสิ้น

พิธีสืบชะตาหรือการสืบชะตาหรือการต่ออายุเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวล้านนาไทยถิ่นเหนือ เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นเพื่อต้องการให้เกิดมงคลและมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย เพื่อทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิต เป็นพิธีที่เป็นมงคลที่ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่างๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันที่ได้รับยศศักดิ์ ได้เลื่อนตำแหน่ง หรือขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น หรือทำในกรณีเจ็บป่วยถูกทายทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาด ควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบชะตาต่ออายุจะทำให้แคล้วคลาดจากโรคภัยและดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขและสบายใจสืบไป

พิธีสืบชะตาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านที่ผูกพันกับความเชื่อดั้งเดิม สอดรับกับการดำรงชีวิตปัจจุบันและสอดคล้องกับวิถีในอดีตรวมถึงความเชื่อต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาและสิ่งที่ไม่เห็นสัมผัสไม่ได้ เช่น ภูต ผี และวิญญาณ ต่าง ๆ และมักจะเชื่อว่าเป็นบริบทของธรรมชาติรอบๆ ตัวนั้นมีผู้ปกป้องรักษาอยู่ เช่น เทพเจ้า พระภูมิ เจ้าที่ดูแลรักษาอยู่ ผู้คนจึงให้ความเคารพยำเกรง ยอมรับในสิ่งที่ปฏิบัติและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู พิธีสืบชะตาเกิดจากการทำบุญบูชา เพื่อให้เกิดความสุขกาย สุขใจ ความมั่นใจพัฒนาจิตและเจริญปัญญา เป็นการแสดงออกเพื่อตอบแทน บุญคุณของพ่อแม่ปู่ย่าตายายรวมถึงผู้มีพระคุณด้วย พิธีสืบชะตาจึงเป็นประเพณีที่สมาชิกและผู้คนในสังคมล้านนาไทยได้ยึดถือสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ความเชื่อด้านานเกี่ยวกับพิธีสืบชะตา⁹ มีตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา กล่าวว่า พระสารีบุตรเถระซึ่งเป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้ามีลูกศิษย์รูปหนึ่งเป็นสามเณรชื่อ ดิสสะ อายุ 7 ปี มาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนกับท่านเป็นระยะเวลาหนึ่งปีวันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเณรว่า จะมีอายุได้อีก 7 วันเท่านั้นก็จะถึงแก่กรรมภาพท่านพระสารีบุตรจึงเรียกมาบอกความจริงให้ทราบว่าเป็นตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะเธอจะมีชีวิตอยู่ไม่เกิน 7 วัน พระสารีบุตรจึงให้สามเณรกลับไป ล่าพาพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่สามเณรเป็นอันมากระหว่างทางกลับได้พบกับปลาที่กำลังดิ้นทุรนทุรายเพราะน้ำไม่เพียงพอจึงจับไปปล่อยในหนองน้ำและกับแก่งที่ติดบ่วงนายพราน จึงได้ปล่อยแก่งสู่สภาพโดยนิตถึงตนเองจะต้องตายอีกไม่กี่วันข้างหน้าแต่สัตว์ทั้งสองถ้าไม่ปล่อยช่วยชีวิตก็ต้องตายก่อนตนเองแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านพ่อแม่ญาติพี่น้องต่างก็เฝ้ารอคอยด้วยความเศร้าโศกจนเวลาล่วงเลยกำหนดไปแล้วสามเณรดิสสะก็ยังมีชีวิตอยู่ผิวพรรณผ่องใส และได้กลับไปหาพระสารีบุตรได้กราบเรียนถึงการปล่อยชีวิตทั้งสองเป็นการให้ชีวิตใหม่จึงเป็นบุญกรรมให้พ้นจากความ

⁹ มณี พะยอมยงค์. ล้านนาไทย. (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543), หน้า 89.

ตายได้ ด้วยตำนานนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านลำนนาไทยทั้งหลายจึงนิยมชมชอบการสืบทอดอายุจนเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

การสืบทอดเป็นประเพณีของชาวลำนนาไทยที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาช้านานจากอดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมได้รับการสั่งสมเกี่ยวกับพิธีสืบทอดอายุอย่างครบถ้วน ถึงแม้ว่าพิธีเหล่านี้จะเป็นเพียงความเชื่อในเรื่องของกรรมต่าง ๆ ก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่พบว่า พิธีสืบทอด มี 3 ประเภท คือ ประเพณีสืบทอดคน, ประเพณีสืบทอดบ้านและประเพณีสืบทอดเมือง ส่วนประเพณีสืบทอดเมือง จังหวัดจะเป็นผู้ดำเนินการ

“ถ้าพูดถึงเรื่องสืบทอดคนก็เป็นเรื่องเฉพาะคนอย่างบางที่คนที่คนที่เป็นพ่อเป็นแม่ลูกหลานจะแสดงความกตัญญูให้ อยากให้พ่อแม่มีอายุยืนขวัญยืนก็สืบทอดให้ บางที่คนเจ็บไข้ได้ป่วยเขาก็สืบทอดให้ส่วนมากก็เป็นการทำส่วนบุคคลหรือทำเฉพาะครอบครัว ถ้าสืบทอดบ้านนั้น คือ หมู่บ้านหรือชุมชนหนึ่ง บางทีก็ทำเป็นประเพณี แต่บางทีก็เหมือนกับว่ามีเหตุการณ์อะไรที่เป็นอาเพศ เป็นอะไร ก็จะทำพิธีสืบทอดเมือง ในภาคเหนือตอนบนลำนนาไทยอย่างเช่นที่เชียงใหม่ ก็ทำเหมือนกับว่า ทั้งจังหวัด แต่ว่าอาศัยตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่หรือว่าเป็นต้นกำเนิดของชุมชน เป็นหลักในการสืบทอดเมือง รวมถึงจังหวัดอื่นๆในลำนนาตอนบนด้วย”

พิธีสืบทอดกับบริบททางสังคม ในภาคสังคมของลำนนาไทยให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดแพร่เป็นหนึ่งใน 8 จังหวัดของลำนนาไทย ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ควรค่าต่อเศรษฐกิจของประเทศ คือ ป่าไม้ และเป็นแหล่งป่าไม้สักทองผืนป่าสุดท้ายของเมืองไทย ที่เป็นสมบัติของคนไทยทุกคน ในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่เป็นชุมชนโบราณชาวบ้านอาศัยมากกว่า 100 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษมาจนถึงยุคปัจจุบันต่างก็มีความรักหวงแหนในผืนป่าและแหล่งต้นน้ำสำคัญ ทำอย่างไรที่จะรักษาสมบัติชาติเอาไว้ โดยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและชาวบ้านสะเอียบ ได้ดำเนินการร่วมกันที่รักษาผืนป่าสักทอง โดยการประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนา ได้นำพิธีกรรมทางศาสนา และวิธีชนบประเพณีลำนนา คือ ประเพณีการสืบทอดแม่น้ำและป่า ซึ่งชาวบ้านได้ปรับมาใช้จากการสืบทอดของคน โดยเชื่อว่าการสืบทอดแม่น้ำนอกจากจะเป็นการแสดงความรักต่อแม่น้ำ ซึ่งมีบุญคุณต่อชาวบ้านและชุมชนตลอดเสมอมา ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านในการปกป้อง พิทักษ์ รักษาแม่น้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของป่าไม้ ให้มีความอุดมสมบูรณ์ หล่อเลี้ยงลูกหลานและชุมชนตลอดไปชั่วกาลนาน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ชาวบ้านบ้านดอนชัย ต.สะเอียบ ซึ่งมีนายอุดม ศรีคำภา ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแกนนำสำคัญ นำชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนชัย บ้านดอนแก้ว บ้านแม่เต็น และบ้านดอนชัยสักทอง มาตั้งแต่ตั้งแต่ปี 2534 ได้ร่วมกันตั้งกลุ่มราษฎรรักษาป่าขึ้นมา เนื่องจากตระหนักในคุณค่าของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

“ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดพิธีกรรมบวชป่าสืบทอดแม่น้ำมากันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการปกป้องป่า แม่น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์มาโดยตลอด ทั้งผัก เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร สัตว์ป่านานาชนิด จนชาวบ้านถือว่าเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตของชุมชน ต้องช่วยกันรักษา ได้ร่วมใจกันปฏิบัติสืบมาจนกลายเป็นประเพณีของชุมชนไปแล้ว”

วัตถุประสงค์จริงๆของการนำพิธีกรรมบวชป่าสืบทอดแม่น้ำของชาวบ้านสะเอียบ คือ “ต้องการที่จะแสดงให้เห็นคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำ และให้การสนับสนุนการรักษาป่า รักษาแม่น้ำร่วมกับชุมชนสะเอียบ ช่วยกันปกป้องรักษาให้ถึงที่สุดอย่าให้เขื่อนร้ายแรงเสียดินเข้ามา ทำลายป่าสักทองแห่งนี้” เพราะแม่น้ำและป่าไม้คือแหล่งรวมจิตวิญญาณของชุมชน

สำหรับพิธีการบวชป่าสืบทอดแม่น้ำชุมชนล้านนาในอำเภอสอง จังหวัดแพร่และพื้นที่อื่นๆ ในล้านนาตอนบน เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการทางศาสนาแล้วชาวบ้านแต่ละคนก็ได้นำผ้าจีวรที่เตรียมมา ไปมัดยังต้นไม้ ที่ชาวบ้านเรียกว่าดงสักงาม ซึ่งมีต้นสักขนาดใหญ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า ต้นไม้ต้นนี้ ป่าแห่งนี้ ได้บวชแล้ว เปรียบเสมือนผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปี ก็บวชเป็น พระสงฆ์เพื่อสนองพระคุณพ่อแม่ และสานต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นกุศโลบายที่บอกถึงการ ปกป้องรักษาต้นไม้ รักษาป่าสักทองแห่งสุดท้ายของประเทศไทยไว้ ใครจะมาตัดทำลายมิได้ เพราะ เปรียบเสมือนทำลายพระสงฆ์ และทำลายพระพุทธศาสนา การบวชป่า สืบทอดแม่น้ำ ของชาวตำบล สะเอียบ ยังคงสืบทอดเนื่องไป เพราะนี่คือประเพณีของชุมชน นี่คือการกิจของชาวบ้านและชุมชนที่ต้อง สานต่อ ตลอดรุ่นลูกหลานสืบต่อไป และไม่ให้เกิดภาระอันหนักอึ้งนี้ตกอยู่บนบ่าของชาวบ้านสะเอียบ เพียงเท่านั้น ทุกคนต้องร่วมกันปกป้องรักษา เพื่ออนาคตของลูกหลานเราและมวลมนุษยชาติ โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมกัน มีสายใยแห่งชนบทวิถีประเพณีและความเชื่อ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมต่อในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ของชุมชนในล้านนาและเป็นไปตามแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)

ได้กำหนดปรัชญา ใน 3 ประเด็น คือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นยุทธศาสตร์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งสร้างจิตสำนึก ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนในชาติ
2. วัฒนธรรมที่เป็นทุนและพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและคุณภาพ ชีวิต
3. วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและสมานฉันท์ของ คนในชาติและนานาชาติ

ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ใช่มิติทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมและพันธกิจใน 5 ด้าน คือ

1. อนุรักษ์คุ้มครองและส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและความ หลากหลายทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมั่นคง
2. สนองงานสำคัญของสถาบันชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ให้สืบทอดและ พัฒนาอย่างยั่งยืน
3. สร้างสรรค์สังคมสันติสุขด้วยมิติทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในทุกระดับ
4. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรม เพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย
5. สร้างคุณค่าทางสังคมและส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม

สอดคล้องกับ 6 ยุทธศาสตร์ คือ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการงานศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 อนุรักษ์สืบทอดและส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมบนพื้นฐานความหลากหลายของวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 อารักขา สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้อยู่คู่สังคมไทย
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างภาคีขับเคลื่อนการดำเนินงานทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

โดยกำหนดเป้าประสงค์ไว้ 3 ระดับ คือ

ระดับบุคคล ให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจงานด้านวัฒนธรรมและสามารถรักษาอัตลักษณ์ของคนบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีค่านิยมและปรับปรุงวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและใช้คุณธรรมนำความรู้สร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งและมั่นคง

ระดับชุมชน/สังคม สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความสงบสุขมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเป็นสังคมแห่งคุณธรรมมีเครือข่ายความร่วมมือและความสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ระดับประเทศ สามารถเผยแพร่วัฒนธรรมไปทั่วโลกและใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยไม่ได้ต้องการสะท้อนให้เห็นเฉพาะว่าเป็นสื่อสัญลักษณ์ของท้องถิ่นเท่านั้น พิธีสืบชะตาส่งเสริมการแสดงออกของวิถีคนในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีคิดของคนในชุมชนให้มีความพร้อมเพรียงสามัคคีกันในชุมชนและพิธีสืบชะตาเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้เกิดมวลความสุขทางกายทางใจและเกิดภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดและการถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลาน โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด บุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเข้ากับความเชื่อและพิธีกรรมได้อย่างเหมาะสมลงตัว รวมถึงสร้างชุมชนให้มีความรักสามัคคีเข้มแข็งมีความกตัญญูเคารพต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมกับการการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เพื่อไม่ให้สิ่งที่ดี ๆ ของท้องถิ่นเลือนหายไปกับความนิยมตะวันตกในปัจจุบัน ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการสืบชะตาในท้องถิ่นโดยตรงแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชุมชนสังคมล้านนาไทย ที่ผูกพันกับวัฒนธรรมและขนบประเพณีดั้งเดิมที่ฝังลึกอยู่ภายใต้จิตวิญญาณ เพื่อเป็นเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมการสะท้อนคุณค่าและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษให้เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบทอดในล้านนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนา (ความหลากหลายของพิธีสืบทอด)

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการ ดังนี้ คือ

ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัย กำหนดพื้นที่ในการศึกษาในล้านนาภาคเหนือตอนบน จำนวน 3 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการ วัฒนธรรม นักวิชาการศาสนา อาจารย์วัด พระสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอด การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีสืบทอด โดยจากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า วิถีชุมชนในล้านนา และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติต่างๆ กลุ่มละ 10 รูป/คน ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจะใช้เป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย พระสงฆ์ ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการศาสนา นักวิชาการ วัฒนธรรมและมัคทายกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีสืบทอด จำนวนกลุ่มละ 10 คน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 รูป/คน วิธีการโดยการจัดประชุมสัมมนาร่วมกัน

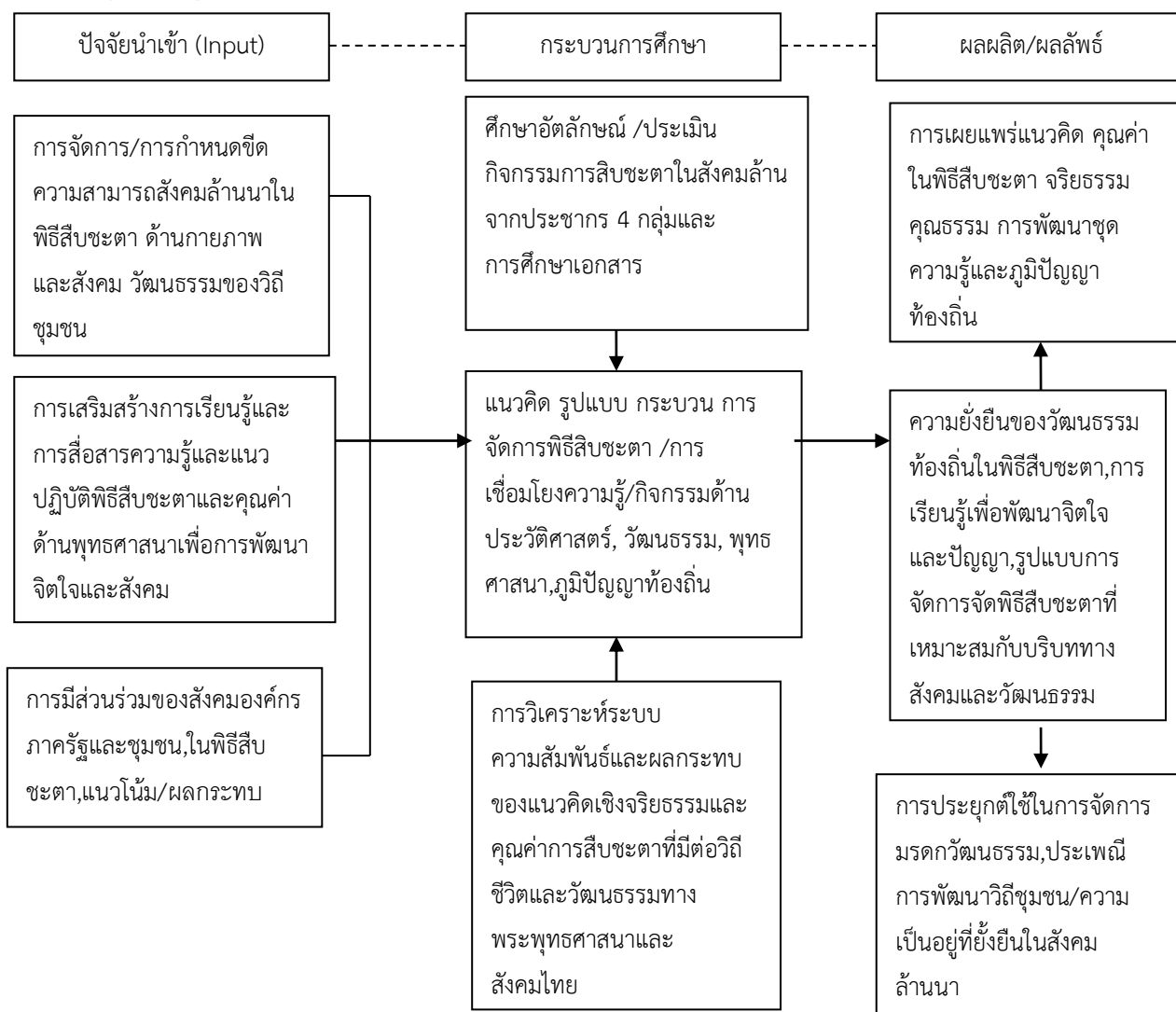
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

พิธีสืบทอด (Perform a long life) หมายถึง พิธีกรรมในการต่ออายุให้ยืนยาวขึ้น “สืบทอด” คือ การต่ออายุให้ยืนยาวขึ้น “ชะตา” คือ ชาตชีวิตคน อันเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวล้านนา

สังคมล้านนา (Lanna's Society) หมายถึง พื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน

จิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา (Soulful of Community in Lanna) พิธีกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงวิถีชีวิตและเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของชุมชนล้านนาที่สืบทอดมาแต่ดั้งเดิม จากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่น เช่น พิธีกรรมการเกิด พิธีกรรมการส่งเคราะห์ พิธีกรรมการฮ้องขวัญ (เอาขวัญ) พิธีกรรมการเวนต่าน พิธีกรรมขึ้นท้าวทั้งสี่ ปันปอนปีใหม่เมือง และพิธีกรรมการสืบทอด ล้วนฝังลึกอยู่ในจิตวิญญาณและสายเลือดของคนล้านนา

1.5 ทฤษฎี สมมติฐาน และ/หรือ กรอบแนวความคิดของแผนงานวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. ได้ทราบแนวคิดและคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในสังคมล้านนา
3. ทำให้ทราบผลที่เกิดจากพิธีสืบชะตาต่อการใช้ในการชีวิตประจำวัน
4. ทำให้ได้รูปแบบและกระบวนการสร้างเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อสังคมล้านนา
5. ได้ข้อมูลในความสัมพันธ์เชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในสังคมล้านนา
6. ได้สังเคราะห์ชุดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีสืบชะตาและแนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา 1 เล่ม

ข. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. บุคคลทั่วไป ไม่จำกัดเชื้อชาติและศาสนา

2. สถาบันการศึกษาทุกระดับและในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถบูรณาการในกลุ่มวิชาสังคมวิทยามานุษยวิทยา, ภูมิศาสตร์สำหรับครู, ประวัติศาสตร์สำหรับครู, การเรียนรู้หน้าที่พลเมือง, เทศกาลพิธีกรรมและวัฒนธรรมไทย

3. สำนักงานพระพุทธศาสนา, สำนักงานวัฒนธรรม

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” (Perform a long life ceremony of Lanna: Concept and Encouragement the Social Relation and Soulful of Community in Lanna) ลักษณะการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยวิธีการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research)) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การจัดเวทีเสวนาและข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาในพื้นที่จังหวัดแพร่และจังหวัดเชียงราย,การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ในพื้นที่จังหวัดลำปาง เป็นกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในพื้นที่ละ 10 รูป/คน ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการศาสนา นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคทายกตัวแทนชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีสืบชะตา จำนวนกลุ่มละ 10 คน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 รูป/คน และข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวกับการสืบชะตาล้านนา นำมาสังเคราะห์เชิงพรรณนาโดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

2.1 การออกแบบการวิจัย

วิธีศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษา 3 ลักษณะ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) และข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาการสืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ (Criteria Purposive Sampling) ดังนี้

1.1 คัมภีร์โบราณปืบสาธรรมจากวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

1) ปืบสาธรรม¹พระคาถาสลากการวิสาสูตร¹² เป็นปืบธรรมของเมืองเหนือ

¹ ปืบ คือ เอกสารที่บันทึกพระธรรมคำสอน ตำรายา คาถาเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้กระดาษสาเป็นวัตถุดิบ แทนหน้ากระดาษ

² วัดสูงเม่น เป็นวัดที่อยู่ในเขตอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นศูนย์รวมแห่งปืบสาคัมภีร์ธรรมโบราณของภาคเหนือตอนบนปัจจุบันเก็บรักษาไว้จำนวน 1,000 ผูก ข้อมูล ณ วันที่ 9 เมษายน 2557.

พื้นที่จังหวัดแพร่ที่เก็บรักษาไว้ที่วัดสูงเม่น เป็นการจารธรรมด้วยตัวเมือง²³ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่หอธรรมหลวงวัดสูงเม่น เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงอานิสงค์แห่งธรรมและจะได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นอันเป็นความเชื่อที่ยึดถือมายาวนาน เช่น เทวดาอารักษ์ทั้งหลาย

1.2 คัมภีร์โบราณปืบสาจากวัดมหาโพธิ์ ตำบลป่าเมต อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

1) ปืบสาธรรมพระคาถาสลากวิลาสสูตร ฉบับวัดมหาโพธิ์⁴ เป็นปืบสาที่แปลเป็นภาษาไทยกลางที่ปริวรรตขึ้นมาใหม่เป็นเวลากว่า 5 ปีผ่านมาแล้วเพื่อให้อ่านและเขียนเข้าใจได้ลึกซึ้ง

1.3 คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย(ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ คัมภีร์อรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.4 หนังสือวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและการสืบชะตาของปราชญ์ท้องถิ่นในล้านนา

1.5 หนังสือและเอกสารข้อเขียนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆของล้านนาที่ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่อย่างถูกต้องตามมาตรฐานวิชาการ

1.6 ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆของผู้รู้ ปราชญ์ ปู่จารย์ท้องถิ่นและนักวิชาการของล้านนาที่มีเนื้อหาร่วมสมัยสามารถที่จะนำมาบูรณาการของการสังเคราะห์ข้อมูล โดยเผยแพร่ในช่วงระยะเวลา ระหว่างปี พ.ศ. 2532-ปัจจุบันได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ตามมาตรฐานเชิงวิชาการ

ตารางที่ 2.1 แสดงผลการสืบค้นและหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการ

พิธีกรรมสืบชะตาล้านนา	รูปแบบต้นฉบับ		
	พระไตรปิฎก/ปืบสา	หนังสือ	สมุดปู่จารย์
พระไตรปิฎก	/	-	-
คัมภีร์โบราณปืบสา	/	/	/
การสืบชะตา	/	/	/
วรรณกรรมล้านนา	-	/	/
ฮีดฮอยล้านนา	-	/	/
วัฒนธรรมล้านนาไทย	-	/	-
ล้านนาไทย	-	/	/
สวดมนต์ฉบับภาคเหนือ.	-	/	/

³ จารยธรรมด้วยตัวเมือง คือ การเขียนธรรมด้วยตัวหนังสือเมืองหรือตัวเมืองลงในใบลานตามตำหรับเมืองเหนือ.

⁴ วัดมหาโพธิ์ เป็นวัดที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นแหล่งรวบรวมปืบสาคัมภีร์ธรรมโบราณของภาคเหนือตอนบนทั้งเก่าและใหม่ปัจจุบันเก็บรักษาไว้จำนวน 500 ผูก ข้อมูล ณ วันที่ 9 เมษายน 2557.

1.7 ผลงานวิจัยเกี่ยวข้องกับพิธีสืบทอดของล้านนาโดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นลักษณะของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดล้านนา
- 2) เป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมท้องถิ่นล้านนา
- 3) เป็นผลงานวิจัยที่บูรณาการกับวิถีชุมชนล้านนา
- 4) เป็นผลงานวิจัยในเชิงสังคมศาสตร์สื่อถึงวิถีชุมชนล้านนา
- 5) เป็นผลงานวิจัยที่ดำเนินการในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 10 ปี ระหว่างปี พ.ศ.

2547 – 2556 ที่ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่ตามมาตรฐานเชิงวิชาการ

ฐานข้อมูลที่เป็นแหล่งสืบค้นงานวิจัย (Data sources) เพื่อใช้ในการทบทวน

วรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับ“สืบทอดล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดแพร่ และ ระบบอินเทอร์เน็ตเวิลด์ไวด์เว็บของ <https://www.google.co.th/>, mcu.ac.th

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยใช้วิธีการจัดเวทีเสวนาและการสัมภาษณ์แบบเจาะจง เพื่อศึกษาพิธีสืบทอดล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา พื้นที่ 3 จังหวัด คือ แพร่ เชียงรายและลำปาง

1. ในพื้นที่จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยจัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นโดยอาราธนาและเรียนเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านพิธีกรรมการสืบทอดล้านนา จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย พระสงฆ์, ปราชญ์ท้องถิ่น, นักวิชาการศาสนา, นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคทายกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีสืบทอด จำนวนกลุ่มละ 2 คน รวมจำนวน 10 รูป/คน ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ดังนี้

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่ปัจจุบัน
1.	พระราชเขมากร,ผศ.ดร.	เจ้าอาวาส วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร. 089-8546544
2.	พระครูภาวนาเจติยานุกิจ,ดร.	พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุช่อแฮ พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร. 081-7830725
3.	นางสาววรพร บำบัด	ปราชญ์ท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	194 ถนนรอบเมือง-พระร่วง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โทร. 086-1860344
4.	นายสุริยน เมืองเอก	ปราชญ์ท้องถิ่น ประธานสภา วัฒนธรรมอำเภอเมืองแพร่ จังหวัด แพร่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและ พิธีกรรมล้านนา	โทร. 081- 2882910
5.	ผศ.ศรี นวนรงค์	ข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้าน	โทร. 086-0383308

		ศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	
6.	นายรัชชัย กาบจันทร์	นักวิชาการวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร. 081-8741626
7.	นายสมศักดิ์ วงศ์คำ	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ โทร.081-0349393
8.	นายพชรวัฒน์ กาวีชา	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	สำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่
9.	นายนิคม ถาโถม	มัคทายก วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โทร. 087-1773701
10	นายอุดร พรินทรากุล	มัคทายก/ฝ่ายพิธีกรรมมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา และพิธีกรรมล้านนา	มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ 111 หมู่ 5 ตำบล แม่คำมี อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 54000 โทร. 089-7563638

2. ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย คณะผู้วิจัยจัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนรู้ความคิดเห็นโดยอาราธนาและเรียนเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านพิธีกรรมการสืบชะตาล้านนา จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย พระสงฆ์ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการศาสนา นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคทายกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีสืบชะตา จำนวนกลุ่มละ 2 คน รวม 10 รูป/คน ณ วัดทุ่งจั่ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ดังนี้

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่ปัจจุบัน
1.	พระครูวิมลจิตตยาภรณ์	เจ้าอาวาสวัดเชียงคาน เจ้าคณะตำบลสถาน พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	วัดเชียงคาน ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
2.	พระครูจันทรรวงษ์,ดร.	เจ้าอาวาสวัดทุ่งจั่ว เจ้าคณะตำบลเวียงเขต 2 พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	วัดทุ่งจั่ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 081-7167517
3.	นายสม สำเนียงเย็น	นักวิชาการศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	115/1 หมู่ 2 บ้านทุ่งจั่ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 081-9808104
4.	พ่อทอง ไวดี	นักวิชาการศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	274 หมู่ 9 บ้านสรัดอนมูล ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 088-40225793
5.	พ่อคำมูล ศิริพัฒนางกุล	นักวิชาการวัฒนธรรม ประธานสภา	343 หมู่ 16 บ้านใหม่ธาตุทอง

		วัฒนธรรมอำเภอเชียงของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 087-1849810
6.	พ่อไมตรี ช้อนกลิ่นสกุล	นักวิชาการวัฒนธรรม นายกพุทธสมาคม เชียงของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	80 / 1 หมู่ที่ 3 ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
7.	พ่ออำนาจ ยอดสุวรรณ	ปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	493 หมู่ 10 บ้านโง้ไก่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ,โทร. 085-6528754
8.	พ่อเจริญ ไชยเลิศ	ปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	450 หมู่ 10 บ้านโง้ไก่ ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 053-791212
9.	พ่อบุญเทียม จักรสมศักดิ์	มัคทายกวัดทุ่งจี้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	153 หมู่ 11บ้านทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 081-0282328
10.	พ่อศรีทอง ไชยนิสงค์	มัคทายกวัดทุ่งจี้วผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	51/1หมู่ 2 บ้านทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โทร. 087-6724183

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาในพื้นที่จังหวัดลำปาง ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คณะผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ โดยมีฐานข้อมูลจากนักวิชาการ,ปราชญ์ท้องถิ่น , พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา,ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมล้านนา,นักวิชาการศาสนาและมัคทายกวัดในพื้นที่ที่เป็นที่ยอมรับและรู้จักดีในกลุ่มสังคมท้องถิ่นล้านนา จำนวน 10 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ชุด และคณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรมแนวความคิดการสืบชะตา รูปแบบ พระคาถาจากปืสาและการสวดเคราะห์งานวิจัยและประมวลผลจากการแบบสัมภาษณ์ในเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ตามเกณฑ์ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาว่าด้วย พิธีชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาโดยกำหนดพื้นที่การสัมภาษณ์ที่วัดบุญวาทย์วิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ดังรายนามต่อไปนี้

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่ปัจจุบัน
1.	พระครูอุดมสิริทัต	พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / เจ้าอาวาสวัดศรีภูมิมา	วัดศรีภูมิมา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
2.	พระครูสังวรสุตกิจ,ดร.	พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / รก.รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร.081-8844710
3	พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี	พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / รก.รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อ.เมือง จังหวัดลำปาง

4.	นายอนุกุล ศิริพันธุ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / อาจารย์วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง	วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร.087-1151095
5.	นางเกษรา สว่างวงศ์	อาจารย์คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โทร. 090-7581247
6.	นายจิรศักดิ์ ปันลำ	ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ รก.หัวหน้าสาขาวิชา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
7.	นายณรงค์ ปัดแก้ว	ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ อาจารย์คณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
8.	นายวีรพันธ์ นันเพ็ญ	ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ อดีตนักวิชาการชำนาญการสำนักงานวัฒนธรรมลำปาง / อาจารย์บรรยายพิเศษ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง	มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
9.	พ่อหนานศรี วรรณศรี	มัคทายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	บ้านท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
10.	พ่อหนานเกรียง ตีบประวงศ์	มัคทายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา	บ้านดง อำเภอเมือง จังหวัด ลำปาง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดประเด็นและจัดกลุ่มข้อมูลในพิธีกรรมสืบชะตาล้าน ประวัติดความเป็นมาแนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรม รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนาและวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ ปรมาจารย์ท้องถิ่น พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมล้านนา,นักวิชาการศาสนาและมัคทายกของวัดในพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนาแบบสรุปและจับใจความสำคัญตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบประเด็นที่กำหนด (Content analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ว่าด้วยการสืบชะตาของล้านนาที่ส่งผลต่อ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาและสังคมในปัจจุบัน

ตารางที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

วัตถุประสงค์	ระเบียบวิธีวิจัย			
	วิธีการวิจัย	ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ผล
1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในล้านนา	การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) - เกณฑ์การคัดเลือกเอกสาร	1. คัมภีร์พระไตรปิฎก 2. ประวัติพระพุทธศาสนา ณ สุวรรณภูมิ 3. ปีสถาธรรมสืบชะตา ล้านนา วัดมหาโพธิ์ อำเภอมือง จังหวัดแพร่ วัดสูงเม่น อำเภอสองเม่น จังหวัดแพร่ 4. หนังสือและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีสืบชะตาล้านนา	1. การจัดเวทีเสวนา / แลกเปลี่ยนที่การเสวนาวิจัย 2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	1. วิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนด
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา	การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) - เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารและงานวิจัย (ชื่อเรื่อง ผู้วิจัย ปี พ.ศ.)	1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามเกณฑ์ที่กำหนด	1.การจัดเวทีเสวนา/แลกเปลี่ยนที่การเสวนาวิจัย 2.แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	1. วิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนด
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา (ความหลากหลายของพิธีสืบชะตา	การวิจัยเชิงคุณภาพการจัดเวทีเสวนา การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร วรรณกรรม ล้านนา	1.พระสงฆ์ 2. ประชาชนท้องถิ่น 3.ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา 4.ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม 5. มัคทายก จำนวน 30 รูป/คน	1. การจัดเวทีเสวนา / แลกเปลี่ยนที่การเสวนาวิจัย 2.แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง	1. วิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่กำหนด

สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์

ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

“Perform a long life ceremony of Lanna:

Concept and Encouragement the Social Relation and Soulful of Community in Lanna”

บทที่ 3

ประวัติ แนวคิด รูปแบบกระบวนการและคุณค่าเชิงจริยธรรม ของประเพณีสืบทอดในล้านนา

เนื้อหาในบทนี้จะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นประวัติแนวคิดของการสืบทอดตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและบ่อเกิดการสืบทอดในล้านนา รวมถึงรูปแบบและกระบวนการของการจัดพิธีกรรมสืบทอดในล้านนา และผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่างๆดังกล่าวแล้วเบื้องต้น เช่น พระไตรปิฎก ปืบสา วรรณกรรมล้านนาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมสืบทอด เอกสารของปู่จารย์ในท้องถิ่น อีตฮอยของล้านนาและข้อมูลส่วนหนึ่งที่รวบรวมมาจากการจัดเวทีเสวนาที่จังหวัดแพร่และจังหวัดเชียงราย โดยการจดบันทึกและถอดแบบบันทึกเสียงจากข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

3.1 ประวัติการสืบทอดในพระพุทธศาสนาหรือการต่ออายุ

สำหรับประวัติของการต่ออายุหรือที่ชาวล้านนาเรียกว่าการสืบทอดนั้น ตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพิธีกรรมและประเพณีในวิถีชีวิตชาวล้านนาแล้วนั้น ฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม คือ การศึกษาจากพระไตรปิฎก ด้วยตัวของพระไตรปิฎกได้บรรจุพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า นับเป็นปฐมเหตุและที่มาของการต่ออายุในสมัยพุทธกาลอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นก็ยังมีความสำคัญอื่นๆที่ปรากฏ แสดงถึงการหล่อหลอมให้เกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่สืบทอดวิถีแห่งการดำรงชีวิตของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างงดงาม และสอดคล้องกับคำกล่าวของพระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต)¹ ว่า “ถ้าจะรู้ประวัติศาสตร์ไทยให้ชัดเจนก็ต้องรู้ประวัติพระพุทธศาสนาไปด้วยในฐานะที่เป็นเนื้อหาส่วนสำคัญของวัฒนธรรมไทยคำสอนความเชื่อและการปฏิบัติที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่ซึมซาบอยู่ทั่วไปและฝังลึกเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ที่ปรากฏให้เห็นในรูปแบบของศิลปวัฒนธรรมทุกๆด้านทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ดนตรี ภาษาและวรรณคดี การที่จะรู้เรื่องไทยหรือไทยคดีและการที่จะอยู่ปฏิบัติตัวในสังคมไทยส่วนใหญ่ให้เป็นไปด้วยดีจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องรู้อะไร ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา”

¹ พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). ทำไมคนไทยจึงเรียนรู้พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2533), หน้า17.

ส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลของการต่ออายุหรือการสืบทอดในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงถึงปัจจุบัน สอดคล้องกับที่พระราชเชมกร,ผศ.ดร.² และพระครูวิมลจิตตยาภรณ์³ กล่าวถึงการต่ออายุในพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ

1.หลักฐานที่ 1 ทารกชะตาขาด สามารถต่ออายุได้ ⁴

สืบเนื่องจากเรื่องของอายุวัฒนกุมารมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรค กล่าวคือ อายุวัฒนกุมารบุตรของพราหมณ์ชาวทีฆสัมพิกนครได้รับคำทำนายจากพราหมณ์ผู้เป็นสหายของบิดาว่าจะหมดอายุอยู่ได้ไม่เกิน 7 วัน พราหมณ์สามีภรรยาจึงนำบุตรไปยังสำนักพระพุทธเจ้ากราบทูลวิธีแก้ไขมูลเหตุพระพุทธเจ้าจึงตรัสบอกวิธีที่จะป้องกันบุตรจากการเสียชีวิต โดยให้พราหมณ์สร้างมณฑปที่ประตูเรือนของพราหมณ์แล้วนำบุตรไปนอนบนตั่งในมณฑปนั้น จากนั้นนิมนต์พระสงฆ์ไปสวดพระปริตร 7 คั่น 7 วันและในวันที่ 7 พระพุทธเจ้าเสด็จไปด้วยพระองค์เองทรงทำพระปริตรตลอดคืนยังรุ่งเช้า เด็กก็พ้นจากการเสียชีวิตในวันที่ 8 เมื่อสองสามีภรรยานำบุตรมาถวายบังคม พระองค์ท่านตรัสว่า “ขอเจ้าจงมีอายุยืนเถิด” และตรัสว่าเด็กจะมีอายุยืนดำรงอยู่นาน 120 ปี ดังนั้น สองสามีภรรยาจึงขนานนามบุตรว่า “อายุวัฒนกุมาร” และพระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ เจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้เป็นปกติผู้อ่อนน้อมต่อท่านผู้เจริญเป็นนิตย์ เรื่องของอายุวัฒนกุมารจึงทำให้เกิดการทำบุญเสริมสิริมงคลหรือทำบุญสืบทอดในปฐมอนายุสสาสูตร ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสิ้นในสูตรที่ 1⁵ (125)

ธรรม 5 ประการ คือ

1. ไม่ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ
2. ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่เป็นสัปปายะ
3. บริโภคสิ่งที่ย่อยยาก
4. เที่ยวในเวลาไม่สมควร
5. ไม่ประพฤติพรหมจรรย์

ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการนี้แลเป็นเหตุให้อายุสิ้น

ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการเป็นเหตุให้อายุยืน

1. ทำสิ่งที่เป็นสัปปายะ
2. รู้จักประมาณในสิ่งที่เป็นสัปปายะ
3. บริโภคสิ่งที่ย่อยยาก

² พระราชเชมกร,ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่,พระวิทยากรเสวนา (สืบทอดล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ. วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

³ พระครูวิมลจิตตยาภรณ์ เจ้าคณะตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พระวิทยากรเสวนา (สืบทอดล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ.วัดทุ่งจั่ว อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2557.

⁴ เอกสารอัดสำเนาการสืบทอดล้านนา วัดทุ่งจั่ว อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

⁵ พระไตรปิฎกภาษาไทย(ฉบับมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2535.เล่ม 2. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535), หน้า 205.

4. เทียวในเวลาไม่สมควร

5. ประพฤติพรหมจรรย์

ส่วน ทุติยอนายุสสาสูตร ว่าด้วยธรรมที่เป็นเหตุให้อายุสั้นและอายุยืน สูตรที่ 2

(126) ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการนี้เป็นเหตุให้อายุสั้น

ธรรม 5 ประการมีอะไรบ้าง คือ

1. ไม่ทำสิ่งที่ เป็นสปปายะ
2. ไม่รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสปปายะ
3. บริโภคสิ่งที่ ย่อยยาก
4. ทุศีล
5. มีบาปมิตร(มิตรชั่ว)

ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการนี้แลเป็นเหตุให้อายุสั้น

ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการนี้เป็นเหตุให้อายุยืน

ธรรม 5 ประการ คือ

1. ทำสิ่งที่ เป็น สปปายะ
2. รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็น สปปายะ
3. บริโภคสิ่งที่ ย่อยง่าย
4. มีศีล
5. มีกัลยาณมิตรดี

ภิกษุทั้งหลายธรรม 5 ประการนี้แลเป็นเหตุให้อายุยืน

2. หลักฐานที่ 2 การเปลี่ยนคนชราให้เป็นคนหนุ่มด้อยศักดิ์เป็นมหาศักดิ์

เรื่อง ท้าวสักกะ หรือ พระอินทร์มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาค 8 กล่าวว่า ท้าวสักกะที่ครองสวรรค์มานาน อายุมากแก่ชราศักดานุภาพก็ลดน้อยและไม่นานท้าวสักกะก็จะจุติจากสรวงสวรรค์แต่เพราะวันหนึ่งได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าและทูลถามปัญหาธรรม พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสตอบคำถามของท้าวสักกะ เป็นที่มาของพระธรรมที่ชื่อว่า “สักกปัญหสูตร” และทรงตรัสตอบว่า⁶ “บรรดาทุกขชนิดธรรมทานเป็นเยี่ยม บรรดาทุกขชนิด รสแห่งพระธรรมเป็นยอดบรรดาความยินดีทุกขชนิดความยินดีในธรรมอันประเสริฐ ส่วนความสิ้นไปแห่งตัณหาประเสริฐที่สุดแท้เพราะความเป็นเหตุให้สัตว์บรรลुพระอรหันต์” จึงตรัสพระคาถานี้ว่า.

“ธรรมทาน	ย่อมชนะทานทั้งปวง
รสแห่งธรรม	ย่อมชนะรสธรรมทั้งปวง
ความยินดีในธรรม	ย่อมชนะความยินดีทั้งปวง
ความสิ้นไปแห่งตัณหา	ย่อมชนะทุกขทั้งปวง”

หลังจากท้าวสักกะได้ฟังพระธรรมแล้วจึงเกิดดวงตาเห็นธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบันจึงเปลี่ยนภาวะชรามาเป็นพระอินทร์หนุ่มและกลับเพิ่มพูนทิพธรรมาภพยิ่งใหญ่อลังการเหล่าเทพดาในสวรรค์อีกด้วย

⁶ คณะกรรมการแผนกตำรากรมการศาสนา ในพระบรมราชูปถัมภ์. พระธรรมปิฎกธรรมาลังการ

7- 8. พิมพ์ครั้งที่ 11. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 54-57.

3. หลักฐานที่ 3 การทำบุญด้วยการให้ชีวิต (ชีวิตทาน)

เรื่อง สามเณรติสสะ ตามตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา กล่าวว่า พระสารีบุตรเถระซึ่งเป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้ามีลูกศิษย์รูปหนึ่งชื่อ สามเณร ติสสะ อายุ 7 ปี มาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนกับท่านเป็นระยะเวลาหนึ่งปี วันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเณรว่าจะมีอายุได้อีก 7 วันเท่านั้นก็จะถึงแก่กรรมภาพท่านพระสารีบุตรจึงเรียกมาบอกความจริงให้ทราบ ว่า ตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะเธอจะมีชีวิตอยู่ไม่เกิน 7 วัน พระสารีบุตรจึงให้สามเณรกลับไปล้าลาพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่สามเณรเป็นอันมากระหว่างทางกลับได้พบกับปลาที่กำลังคืบคลานทูลรายเพราะน้ำไม่เพียงพอจึงจับไปปล่อยในหนองน้ำและกับแก่งที่ติดบ่วงนายพรานจึงได้ปล่อยแก่งสู่อิสระภาพโดยนึกถึงตนเองว่าจะต้องตายอีกไม่กี่วันข้างหน้าแต่สัตว์ทั้งสองถ้าไม่ปล่อยช่วยชีวิตก็ต้องตายก่อนตนเองแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านพ่อแม่ญาติพี่น้องต่างก็เฝ้ารอคอยด้วยความเศร้าโศกจนเวลาล่วงเลยกำหนดไปแล้วสามเณรติสสะก็ยังมีชีวิตอยู่ผิวพรรณผ่องใส และได้กลับไปหาพระสารีบุตรได้กราบเรียนถึงการปล่อยชีวิตทั้งสองเป็นการให้ชีวิตใหม่ พระสารีบุตรจึงกล่าวว่า อำนาจแห่งกุศลกรรมที่ได้ต่อชีวิตให้ผู้อื่นทำให้พ้นจากความตายได้จึงเป็นบุญกรรมให้พ้นจากความตายได้การทำเช่นนั้นทางศาสนาเรียกว่า ชีวิตทาน คือ การให้ทาน

4. หลักฐานที่ 4 ช่วยเทวดาที่กำลังจะจติให้กลับมีชีวิตเสวยสุขในสวรรค์

กล่าว คือ เรื่องของอุณห์สวีย์เทพบุตรที่กำลังจะเคลื่อนจากสวรรค์เพราะหมดบุญ เมื่อที่พระบรมศาสดาเสด็จประทับอยู่เหนือพระแท่นศิลาอาสน์ภายใต้ต้นปาริชาติ ณ ดาวดึงส์พิภพ ตรัสพระสัทธรรมเทศนาอภิธรรม 7 คัมภีร์โปรดพระมารดา ในกาลครั้งนั้นมีเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่า “สุปติภูริดา” ได้เสวยทิพย์สมบัติอยู่ชั้นดาวดึงส์มาช้านานอีก 7 วันจะสิ้นบุญจติจากดาวดึงส์ลงไปอุบัติในนรกเสวยทุกข์เวทนาอยู่ตลอดแสนปีเมื่อสิ้นกรรมแล้วก็จะไปบังเกิดเป็นเดรัจฉาน 7 จำพวก เสวยวิบากกรรม 500ชาติ ในขณะเดียวกันมีเทพบุตรองค์หนึ่งนามว่า “อากาศจารินี” เป็นผู้รู้บุพกรรมของสุปติภูริดาด้วยความที่เป็นเพื่อนเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้รักษาอุโบสถศีลด้วยกันมาแต่อดีตชาติมองเห็นอกุศลกรรมจะสนองผลแก่สหายของตน ก็มีจิตปรารถนาใครจะอนุเคราะห์จึงได้บอกเล่าแก่สุปติภูริดาในเหตุที่จะสิ้นอายุไขและจะต้องไปเกิดในนรก สุปติภูริดาเทพบุตรเมื่อได้ทราบก็บังเกิดความสะดุ้งตกใจกลัวคิดปริวิตก เกิดบุญนิมิต 5 ประการ คือ

- (1) ผ้าทิพย์หม่นหมอง
- (2) ดอกไม้ทิพย์เหี่ยวแห้ง
- (3) มีเหี่ยวโคลไหลออกตามเนื้อตัว
- (4) อาสนะที่นั่งแข็งกระด้าง
- (5) มีผิวพรรณวรรณะหม่นหมอง

เมื่อเกิดบุญนิมิต 5 ประการแก่เทพบุตรเทพธิดาองค์ใดก็ต้องจติจากเทวโลกแน่นอน ดังนั้นสุปติภูริดาเทพบุตรจึงได้ถือนำเครื่องสักการบูชาตามเสด็จท้าวอมรินทร์ ราชาราชเจ้าเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าพร้อมกราบทูลเหตุการณ์ให้ทรงทราบ พระองค์ทรงได้แสดงบุญกรรมของสุปติภูริดาเทพบุตรทำให้เห็นวิบากกรรมในอดีตเมื่อเป็นมนุษย์เห็นผิดเป็นชอบทำร้ายบุพการี สรรพสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ เมื่อท้าวอมรินทร์ทรงทราบก็มีความเมตตาสงสารแก่สุปติภูริดาเทพบุตร จึงกราบทูลให้พระพุทธองค์ทรงแสดงเทศนาอันเป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกช่วยชีวิตสุปติภูริดาเทพบุตรไว้ไม่ให้ตายลงใน 7 วันนี้ และในวันที่ 7 ต่อ

จากนี้ไป ท่านจะต้องจุติจากเทวโลกที่นี้ ไปตกอเวจีนรกพันปี ต่อจากนั้นไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน 5 จำพวก คือ เป็นกา แร้ง เต่า สุนัข และสุนัข ต่อจากนั้นไปเกิดเป็นคนหูหนวก ตาบอดตั้งแต่กำเนิด ตามลำดับแต่ละประเภทนับได้พันปี ดังนี้แล้วจากไป สุปติภูมิตะเพบุตรได้ฟังดังนั้นแล้วจึงได้สติ เกิดความทุกข์โศก คิดหาอุบายให้พ้นจากความตายและให้มีอายุยืนยาวเสวยทิพยสมบัติต่อไป จึงไปเฝ้าพระอินทร์ทูลให้ทราบเรื่องทั้งหมด พระอินทร์จึงพาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามถึงสาเหตุการตกนรกของเทเพบุตร พระองค์ก็ได้แสดงให้ฟังโดยลำดับ แล้วทูลถามถึงการให้มีอายุยืนยาว มีอยู่หรือไม่ สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสคาถาอุณหิสสวิชัยมีใจความดังนี้

อตถิ อุณหิสสวิชัย ธมโม โลเก อนุตตรโร สัพพสตตถาย ตํ ตวํ
 คนหาหิ เทวเต ปริเวชเบ ราชทนต์เต ปาวเต พยคฺเช นาคเ วิเสฏฺเฏ อกาล
 เรณน วา สพฺพสฺมา มาณา มุตฺโต ฐเปตฺวา กาลมาริตํ ตสฺสเว อานุภาเวน
 โหตุ เทตุ เมโว สทาสฺสทสฺสํ สมทาย ธมฺมํ สุตฺริตํ จเร ตสฺสเว อานุภาเวน โหตุ
 เทโว สุชี สทา ลิกฺขิตตํ ปุชฺช ธารณํ วาจนํ ครุ ปเรสํ สุตฺวา ตสฺส อายุปวตฺตติตฺตา.

พระธรรมนี้ชื่อว่า “อุณหิสสวิชัย” เป็นยอดแห่งพระธรรมเป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งมวล บุคคลใดบูชาแก้วทั้ง 3 คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างเคร่งครัดผู้นั้นให้พ้นจากทุกข์ภัยพยาธิทั้งปวง ด้วยอำนาจแห่งพระอุณหิสสวิชัยนี้จะรักษาคุ้มครองให้ชีวิตเจริญสืบต่อไป ฝ่ายสุปติภูมิตะเพบุตรเมื่อได้ฟังพระธรรมก็มีจิตน้อมไปตามกระแสแห่งพระธรรมเทศนานั้นได้กลับอรรถภาพใหม่ คือ มีกายอันผ่องใสเป็นเทวบุตรหนุ่มคืนมาแล้วจะมีอายุยืนตลอดไปถึงพระพุทธศาสนาพระนามว่าศรีอารยเมตไตรย์ลง มาตรัสจึงจะจุติจากเทวโลกลงมาสู่มนุษยโลกเป็นพระอรหันตชีนาสวองค์หนึ่งหลังจากฟังพระธรรมเทศนาบรรลุมตธรรมหลังจากนั้นอุณหิสสวิชัยเทเพบุตรจึงรอดจากการจุติได้เสวยสมบัติในสรวงสวรรค์ต่อไป

จากหลักฐานดังกล่าวที่เป็นฐานข้อมูลมาจากพระพุทธศาสนาทำให้ทราบเป็นเบื้องต้นเรื่องของชะตาและการต่ออายุในพระพุทธศาสนาได้มีการปฏิบัติกันมาตามปัจจัยแห่งเหตุนั้นๆ ถึงแม้ว่าการสืบชะตาต่ออายุจะมีใช้แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่น้ำหนักที่ชาวพุทธให้ความสำคัญเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้คนได้กระทำความดีเพื่อเป็นการแก้เคราะห์กรรมเก่า แม้ว่า ตามข้อเท็จจริง คนเราไม่อาจก้าวล่วงพ้นความตายไปได้ก็ตาม แต่ก็ยังมีความหวังที่จะให้มีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การทำพิธีสืบชะตาต่ออายุจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้ชีวิตมีความหวัง เพราะทุกคนต่างก็อยู่ได้ด้วยหวัง ดังนั้น พิธีสืบชะตาจึงเป็นวิถีปฏิบัติของชาวพุทธในล้านนามาช้านานที่สามารถพบเห็นโดยทั่วไปตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธองค์ตรัสว่าพุทธบริษัททั้งหลาย จงสำเหนียกไว้ในใจแล้วประพฤติปฏิบัติในพระคาถาอุณหิสสวิชัยก็จะสมโนมัยตามความปรารถนาทุกประการ (พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-อุทาน-อิติวุตตะกะ-สุตตนิบาต จวมานสูตร)

จากแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและชาดกต่างๆ ที่นำมาบูรณาการผสมผสานประกอบเป็นพิธีสืบชะตาในล้านนา เพื่อให้คน บ้านเมือง อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรือง พ้นจากเคราะห์กรรมต่างๆ ได้ก็ด้วยอำนาจของพระรัตนตรัย อำนาจของพระปริตรและการดำรงอยู่ในศีลธรรม มีความ

เมตตากรุณา ไม่ประมาทในชีวิต รู้อ่อนน้อมถ่อมตน ชีวิตก็จะยืนยาว ดังเรื่องของสามเณรติสสะ ทำให้ได้รับแนวคิดที่ว่า อำนาจแห่งกุศลกรรมที่ได้ต่อชีวิตสัตว์ทำให้สัตว์พ้นจากความตายทำให้คนมีอายุยืนยาวได้ ส่วน เรื่องอายุวัฒนกุมารได้รับแนวคิดที่ว่า การประพฤติด่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้เจริญผู้มีพระคุณผู้หลักผู้ใหญ่ทำให้เป็นผู้มี อายุ วรรณะ สุขะ พละ ที่ดี และอุณหสวีย์เทพบุตร ได้แนวคิดที่ว่า การไม่ทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อรู้สติคิดได้ย่อมรับและประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมเทศนาอยู่เนื่องนิตย์แล้วชีวิตก็จะหลุดพ้นจากความตายได้ จะพบแต่ความสุขความเจริญในชีวิตใหม่ดัง อานิสงค์แห่ง”พระธรรมอุณหสวีย์” ดังที่กล่าวแล้วนั่นเอง

3.2 แนวคิดการสืบชะตาหรือการต่ออายุในล้านนา

จากแนวคิดการสืบชะตาในล้านนาหรือการต่ออายุที่ปรากฏในบทที่ 1 ดังกล่าวแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นจากพระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ ปีสสา ฮิตฮอย วรรณกรรมล้านนา และข้อมูลส่วนหนึ่งที่มาจากการจัดเวทีเสวนาในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สามารถที่จะแจกแจงข้อมูลตามลำดับจากฐานที่มาและแนวคิดความเชื่อซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบชะตาในล้านนา สามารถแยกเป็นประเด็นสำคัญของต้นเค้าดั้งเดิมใน 7 ประการ ดังนี้

1. แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระนางจามเทวี
2. แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์มังราย
3. แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนา
4. แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม”
5. แนวคิดความเชื่อในเรื่องมงคล
6. แนวคิดความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล
7. แนวคิดและความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง

1. แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระนางจามเทวี

จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ของล้านนาจากการค้นพบบันทึกสมุดข่อย ”พระราชประวัติพระแม่เจ้าจามเทวี”⁷ ที่ถ้ำเทือกเขาขุนตาล ในเขตจังหวัดลำพูน ต้นฉบับเป็นอักษรล้านนา ได้ค้นพบโดยคุณสุทวารี สุวรรณภาชน์ เมื่อประมาณ พ.ศ.2508 เผยแพร่และจัดพิมพ์โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดอกเตอร์สนอง วรอุไร อาจารย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ.2525 ทำให้ทราบที่มาหรือต้นเค้าของการสืบชะตาในล้านนาหรือการต่ออายุ ดั้งเดิมเกิดขึ้นในสมัยของพระนางเจ้าจามเทวีเมื่อครั้งเสด็จจากเมืองละโว้มาครองเมืองหริภุญชัยเมื่อพุทธศกได้ 1201 ได้ทรงริเริ่มการสังคายนาพระพุทธศาสนาและอักษรรามัญ ในครั้งนั้นมีพระสังฆราชและพระเถระจากเมืองละโว้โดยเสด็จด้วยและมีการปูจนาและวิสาขารธรรมระหว่างพระสังฆราชจากเมืองละโว้กับพระมหาอุปาลีเถระแห่งเมือง

⁷เว็บไซต์ตามรอยพระพุทธบาท จากหนังสือ “หนังสือตามรอยพระพุทธบาท” ประวัติพระพุทธศาสนา ณ. สุวรรณภูมิ เรียบเรียง โดย อุณากรรณ. 2551.

หริภุญชัย ทำให้ได้ข้อสรุปธรรมของพระมหาจักรพรรดิว่าต้องมีสิ่งใดเป็นเครื่องห่มห่อจึงคงทนถาวร ซึ่งพระมหาจักรพรรดิราชนั้นย่อมต้องมีแก้ว 3 ประการเป็นเครื่องห่มห่อ คือ

1. แก้วกาย ย่อมหาเวลาให้เสนาข้าราชบริพารและพสกนิกรเห็นว่าถ้าห่มห่อพระวรกายเยื้องเสนาหรือพสกนิกรก็อยู่ได้เยื้องฝูงทั้งหลาย
2. แก้ววาจา ต้องประกอบด้วยสัมมาวาจา ทรงมีพระวาจาสำเร็จ
3. แก้วใจ ต้องมีพระทัยเต็มไปด้วย สัมมาสติและสัมมาสมาธิด้วยการระลึกถึงสิ่งที่ถูกต้องและพระทัยตั้งมั่นเด็ดเดี่ยว

จากหัวข้อปุจฉาของพระเถระทั้งสองในประเด็นถัดมาย้อนถึงสมัยที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ได้เสด็จไปยังฝั่งมหาเนที ก็มีสัตว์ 4 ประเภท คือ เต่า ปู ปลา หอย พระบรมศาสดาก็ทรงเปล่งวาจาประทานแก่เทพดาอารักษ์และฝูงเวไนยสัตว์ทั้งหลายว่า

“เออหนอ...ถ้าแม้วไนยสัตว์ทั้งหลาย จะเป็นชนก็ดี ฝูงสัตว์ก็ดี ถ้าตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม สัจธรรมแล้วก็จะผู้มีชีวิตอันเลอเลิศดุจสัตว์ทั้ง 4 นี้เกิด” เป็นเพราะเหตุว่า

1. ให้บุคคลท่านนั้น มีอายุยืนยาวดุจดัง เต่า
2. ให้มีวรรณหรือผิวพรรณงดงามดุจดัง ปู คือ ว่าปูนั้นยามเล็ก ออปปู (เปลือกนอก ปู) ขรุขระไม่งดงามแต่เมื่อแก่ตัวกลับเป็นมันเลื่อมสีสดสวยงาม
3. มีความสุขดุจดัง ปลา จะผ่นตกแดดออกหน้าร้อนหน้าหนาวปลามีความสุขอยู่เสมอ
4. ให้มีพละดุจดัง หอย มีว่ายอดเขาหรือได้มหาสมุทร หอยก็สามารถไปได้ทั่วจักรวาลไม่เหนื่อยเมื่อยล้า

หลังจากที่มีการสังคายนาพระพุทธศาสนาและการบูชาวิสาขบูชาธรรมระหว่างพระสังฆราชแห่งเมืองละโว้และพระมหาอุบาลีเถระแห่งเมืองหริภุญชัยแล้วพระแม่เจ้าจามเทวี รับสั่งให้มีพระราชพิธีเฉลิมฉลอง “สืบชะตา” แต่สมเด็จพระสังฆราชแห่งละโว้ ซึ่งได้มีพระอุตสาหะมาแสดงปัญญาธรรมในครั้งนั้นมีมหาพรหมสมโภช 3 วัน 3 คืน นับแต่แต่นั้นมา จึงมีพิธี “สืบชะตา” สำหรับพระภิกษุสงฆ์สืบกันมา ณ ครั้งนี้เป็นปฐม ณ วันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 8 ปีมะแม พุทธศกได้ 1215 และปฏิบัติสืบต่อกันมาจวบจนทุกวันนี้

การสืบชะตาในยุคแรกนี้มีฐานความคิดและความเชื่อมาจากพระพุทธศาสนา คือ การที่เป็นผู้มีบารมีหรือผู้ปกครองที่ดีนั้น ต้องมี แก้ว 3 ประการ คือ แก้วกาย แก้ววาจาและแก้วใจ การประพฤติปฏิบัติชอบ 3 ประการนี้ จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติพบแต่ความสุขความเจริญก้าวหน้าในตนเองหน้าที่การงานและบริวารแวดล้อม ในขณะเดียวกันการที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและสัจธรรมก็ยังส่งเสริม กาย วาจา และใจให้มีพลังงดงามประสบความสำเร็จในชีวิตมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความขลังและความน่าเชื่อถือในผลแห่งการกระทำดีทั้งปวงทั้งหลายดังกล่าวก็นำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นการเสริมสิริมงคลทำให้ทราบว่าเป็น “คน” “ศาสนา” และ “พิธีกรรม” เป็นฐานคิดชีวิตการดำรงอยู่เป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกชุมชนล้านนามาแต่อดีตกาลแล้ว

2. แนวคิดและต้นเค้าในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์เม็งราย

หลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ปรากฏ ร่องรอยของ "การสืบชะตา"⁸ ในล้านนาเป็นหลักฐานที่เป็นปืบสา (สมุดข่อย) ที่จารึกด้วยตัวอักษรล้านนาไทย ได้กล่าวถึงพิธีสืบชะตาเมืองในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนกษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ 10 ราชวงศ์เม็งราย ซึ่งมีข้อความปรากฏกล่าวไว้ในตำนานพื้นเมือง 15 ราชวงศ์ และในสมัยของพระเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์มังราย ซึ่งครองราชย์สมบัติในช่วง พ.ศ. 2039-2068 ไว้อย่างละเอียดและพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพิธีสืบชะตาเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลโดยทั่วกัน⁹ ตามหลักฐานที่ปรากฏเกี่ยวกับพิธีกรรมการสืบชะตาในสมัยโบราณ โดยเฉพาะพิธีสืบชะตาเมือง ในสมัยพระเมืองแก้วราชวงศ์มังราย¹⁰ (พ.ศ. 2039-2068) ได้กล่าวถึงพิธีสืบชะตาเมืองไว้อย่างละเอียดโดยกล่าวว่าพระมหากษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่จะทรงเป็นประธานในพิธีสืบชะตาเมืองเพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิแก่บ้านเมืองและประชาชนโดยทั่วหน้า และสมัยพญามังราย ได้รวบรวมแคว้นโยนก คือ เชียงราย เชียงแสน และแคว้นพิจ คือ เมืองลำพูน เชียงใหม่ เข้าด้วยกันทำให้เป็นเมืองใหญ่ ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าพระองค์ใช้เรียกรัฐใหญ่ที่สร้างขึ้นใหม่ว่าอะไร แต่นักประวัติศาสตร์ในยุคหลังเรียกว่าอาณาจักรล้านนา คำว่า ล้านนา คงจะมีการเริ่มใช้ในสมัยพระญากือนา (พ.ศ. 2898-1928)¹¹ เนื่องจากความหมายของพระนามกือนา "กือ" คือ จำนวนร้อย กือนา คือ ร้อยล้านนา ต่อมาจึงใช้เรียกกษัตริย์ผู้ครองดินแดนล้านนาว่า ท้าวล้านนาบ้าง ท้าวพญาล้านนาบ้าง และเรียกประชาชนของรัฐว่า ชาวล้านนา... ล้านนา จึงเป็นคำเก่าแก่ที่สุด ส่วนคำว่า ล้านนาไทย นั้นเน้นความเป็นไทย ซึ่งใช้กันในสมัยหลังด้วยเหตุผลทางการเมืองล้านนา คือ¹² ดินแดนที่ครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่านและแม่ฮ่องสอน เป็นแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่หลายกลุ่ม อาทิ ไทยยวน ไทยจีน ไทยใหญ่ ไทยลื้อ และลัวะ เป็นต้น ดังนั้น ดินแดนแห่งนี้จึงมีประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งเหมือนกันและต่างกันไปตามความเชื่อประจำกลุ่มชาติพันธุ์ และความห่างไกลกันของธรรมชาติ แต่ประเพณี พิธีกรรม ที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนาน และมีการกระทำที่คล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ นั้น จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

⁸ พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์.ดร. การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา 40 ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (เชียงใหม่.คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547), หน้า 3.

⁹ ตำนานห้าราชวงศ์.ภาคปริวรรต, เล่มที่ 2 (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525), หน้า 25.

¹⁰ ศรีเลา เกษพรหม. "สืบชะตา", สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ 13.(2542)

¹¹ พระมหาดวงรัตน์ วิตรตโน. อิทธิพลของธัมมปฏิรูปการเรื่องอายุวัฒนภูมิการต่อประเพณีสืบชะตาของล้านนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550) , หน้า 75.

¹² วัดพระธาตุแช่แห้ง. สืบพระชาติหลวง. (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2554), หน้า 81.

พิธีกรรมการสืบทอดจัดว่าเป็นพิธีที่สำคัญของบ้านเมืองมาแต่โบราณกาล แม้จะหยุดชะงักลงไปบ้างตามภาวะของศึกสงคราม แต่เมื่อบ้านเมืองกลับสู่ภาวะปกติก็ทำพิธีสืบทอดเพื่อเรียกขวัญกำลังใจประชาชนให้กลับคืนมา ปัจจุบันภัยสงครามไม่มี แต่สาระและความสำคัญของพิธีสืบทอดยังมีอยู่ ดังนั้นพิธีการสืบทอดจึงได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาทั้งสถานที่และเครื่องประกอบในพิธีกรรม และยังคงรูปแบบของพิธีการสืบทอดตามแบบโบราณเอาไว้ถึงปัจจุบันนี้

ชาวล้านนามีประเพณีที่หลากหลายทำกันตลอดทั้งปี และทำเป็นครั้งคราว ประเพณีที่ทำเป็นประจำหรือเทศกาล เรียกว่า ประเพณีประจำเดือนครบทั้ง 12 เดือน ดังนี้

(1) ประเพณีเดือน 7 เหนือ (เดือน 5 ใต้) หรือเดือนเมษายน เดือน 7 เหนือจะตรงกับวันขึ้นปีใหม่ของชาวล้านนา คือระหว่างวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ทำให้เกิดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันขึ้นปีใหม่ของชาวล้านนาอีกมากมาย คือ ประเพณีสงกรานต์ประเพณีไล่สังหาร ประเพณีกวาดบ้านช่อง ซักเสื้อผ้า ประเพณีประเพณีห้ามทำชั่วในวันเนา ประเพณีเตรียมขนม อาหาร ประเพณีขนทรายเข้าวัด ประเพณีการทอนขันข้าวแก่คนเฒ่าคนแก่และพระสงฆ์ ประเพณีทานเจตีย์ทราย ประเพณีสรงน้ำพระพุทธรูป ประเพณีสรงน้ำพระ ประเพณีรดน้ำดำหัวพ่อแม่ครูบาอาจารย์ ประเพณีขึ้นท้าวทั้ง 4 ประเพณีสืบทอดบ้าน ชวาเมือง และประเพณีส่งเคราะห์และจุดเทียนบูชา

(2) ประเพณีเดือน 8 เหนือ (เดือน 6 ใต้) หรือเดือนพฤษภาคม เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีบวช-เป็ก ประเพณีขึ้นพระธาตุ ประเพณีจุดบอกไฟ ประเพณีปอยหลวง

(3) ประเพณีเดือน 9 เหนือ (เดือน 7 ใต้) หรือเดือนมิถุนายน เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ตายาย ประเพณีฝัด-ฝั้น ประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ ประเพณีบวช-เป็ก ประเพณีแฮกนา หวานกล้า

(4) ประเพณีเดือน 10 เหนือ (เดือน 8 ใต้) หรือเดือนกรกฎาคม เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีแฮกนา หวานกล้า ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีทานขันข้าวอุทิศแก่ผู้ตาย ประเพณีคารวะครูบาอาจารย์ ประเพณีถวายเทียนวสา ประเพณีถวายผ้าอาบน้าฝน

(5) ประเพณีเดือน 11 เหนือ (เดือน 9 ใต้) หรือเดือนสิงหาคม เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีการฟังเทศน์ฟังธรรม ประเพณีแฮกนา ประเพณีเอามื้อ ประเพณีสู่ขวัญควาย และประเพณีบูชาพุ่มข้าวและแม่โพสพ

(5) ประเพณีเดือน 12 เหนือ (เดือน 10 ใต้) หรือเดือนกันยายน เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีจาเคาะข้าว ประเพณีเทศน์ธรรมอุทิศให้ผู้ตาย ประเพณีกินกล้วยสลาก

(7) ประเพณีเดือนเกียงเหนือ (เดือน 11 ใต้) หรือเดือนตุลาคม เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีกินกล้วยสลาก ประเพณีทานผ้าวสา ประเพณีคารวะ ประเพณีทำบุญทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า และประเพณีไกวเทียน

(8) ประเพณีเดือนยี่เหนือ (เดือน 12 ใต้) หรือเดือนพฤศจิกายน เดือนนี้จะมีประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีเดือนยี่เป็ง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีบูชาผางผะตืด ประเพณีทำโคมค่าง โคมผัด โคมลอย

โคมไฟ ประเพณีใส่บาตรเข้าพระเจ้าหลวง (กวนข้าวทิพย์)

(9) ประเพณีเดือน 3 เหนือ (เดือนอ้ายใต้) หรือเดือนธันวาคม เดือนนี้จะมี ประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีเอามือเกี่ยวข้าว ประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีตีข้าว หะข้าว ประเพณีเข้ากรรมรูกขมูล

(10) ประเพณีเดือน 4 เหนือ (เดือน 2 ใต้) หรือเดือนมกราคม เดือนนี้จะมี ประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีทานข้าวจี ประเพณีทานข้าวทำงนา ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีเข้ากรรมรูกขมูล ประเพณีเข้าปริวาสกรรม

(11) ประเพณีเดือน 5 เหนือ (เดือน 3 ใต้) หรือเดือนกุมภาพันธ์ เดือนนี้จะมี ประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีไหว้พระธาตุ ประเพณีมาฆบูชา ประเพณีปอยหลวง ประเพณี ปอยน้อย ประเพณีปอยลื้อ ประเพณีปอยข้าวสังข์

(12) ประเพณีเดือน 6 เหนือ (เดือน 4 ใต้) หรือเดือนมีนาคม เดือนนี้จะมี ประเพณีที่นิยมทำกัน คือ ประเพณีปอยน้อย ประเพณีตั้งธรรมหลวง ประเพณีปอยหลวง ประเพณี ปอยลื้อ ประเพณีปอยข้าวสังข์

ประเพณีที่ทำเป็นครั้งคราวเกิดขึ้นเป็นบางโอกาส ไม่มีการวางไว้ตายตัว เหมือน ประเพณีประจำเดือน ได้แก่ ประเพณีเหล่านี้ คือ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ (นิยมทำกันในวันคู่ เดือน 12 เหนือ เป็นเกณฑ์ที่ดีที่สุด) ประเพณีสู่ขวัญบายศรี ประเพณีงานศพ ประเพณีแต่งงาน (ไม่นิยม แต่งในระหว่างเข้าพรรษา นิยมทำกันในเดือนคู่ เช่นเดือนยี่ หรือ 4 เป็นต้น) ประเพณีเปิกซ์-บวช ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีกวมผ้าสังฆาและประเพณีสืบชาติ

สรุป เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าแบ่งประเพณีของชาวล้านนาเป็น 5 ส่วนแล้ว 4 ส่วนจะเป็น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อันเป็นการส่งเสริม บำรุง และสร้างความมั่นคงให้แก่ พระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธที่จะพึงประพฤติปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนา ในฐานะพุทธศาสนิกชนที่ดี และอีก 1 ส่วนจะเป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการงานวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนา ประเพณีที่น่าสนใจประเพณีหนึ่ง คือ ประเพณีสืบชาติ เพราะเป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับผู้คนในสังคมอย่างกว้างขวาง ที่น่าสนใจก็คือประเพณีนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทุกขั้นตอนของพิธีการสืบชาติ และยังมีอิทธิพลในสังคมไทยทุกระดับชั้นอย่างกว้างขวางอีกด้วย

3. แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนา

แนวคิดของคนล้านนาเกิดมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาจากการได้ศึกษาพระธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้มีความคิดที่จะทำให้บ้านเมืองผู้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขดำรงตนอยู่ในศีลธรรมจึงน้อมนำเอาคำสั่งสอนตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามีพระรัตนตรัยทั้งสามประการ คือ พุทธาณูภาพ ธรรมาณูภาพ และสังฆาณูภาพ มาผสมผสานเป็นพิธีสืบชาติขึ้นมา เป็นความเชื่อที่ฝังลึกมาแต่พระพุทธศาสนา ดังนี้คือ

3.1 ความเชื่อในพุทธาณูภาพ

พุทธาณูภาพ เป็นอานูภาพแห่งพระพุทธเจ้าในบทพุทธคุณ 9 ประการ ได้แก่ บทสวดอิติปิโส ที่ชาวพุทธส่วนใหญ่รู้จักกันดีเป็นบทสวดสรรเสริญพระพุทธเจ้า คือ

1. อิติปิโส ภควา อรหัง	พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเป็นพระอรหันต์
2. สัมมาสัมพุทโธ	ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง
3. วิชาจรรณสัมปันโน	สมบูรณ์ด้วยวิชาจรรณ
4. สุคโต	เสด็จไปได้
5. โลกวิทู	รู้แจ้งโลก
6. อนุตติโร ปริสทัมมสารถิ	เป็นสารถิฝึกบุรุษให้ยอดเยี่ยม
7. สัตถา เทวมนุสสานัง	เป็นครูสอนเทวดาและมนุษย์
8. พุทโธ	เป็นผู้ตื่นอยู่เสมอ
9. ภควา	ผู้คลายกิเลสในภพทั้งสามเป็นผู้มีโชค

ความเชื่อในพุทธานุภาพ บทพุทธานุภาพ 9 ประการ ซึ่งแต่ละหัวข้อ 9 ประการล้วนแต่มีคุณสมบัติแห่งคุณนั้นทุกประการ ชาวล้านนามีความเชื่อว่าพุทธานุภาพแผ่ด้วยตบะและเดชที่ช่วยปกป้องคุ้มภัยกันให้รอดพ้นจากสรรพสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ เพราะพุทธานุภาพที่เปี่ยมด้วยพระมหาเมตตาพระมหากรุณาธิคุณ จะเกื้อหนุนให้ประสบความสุขความเจริญเหมือนกรณีของอายุวัฒนะกุมาร

3.2 ความเชื่อในธรรมมานุภาพ

ธรรมมานุภาพ หรือพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบเป็นหลักสัจธรรมแห่งความจริงแท้ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ความจริงแท้ของธรรมชาติ ผู้ใดที่หวั่งความสุขในชีวิตของตัวเองก็จะต้องนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติ ธรรมมานุภาพมีความเกี่ยวข้องกับอัมมคุณ 6 ประการ คือ

1. สวากขาโต ภควตา ธัมโม	พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว
2. สันทิฏฐิโก	ผู้รู้จะได้เห็นเอง
3. อกาลิโก	ให้ผลไม่เลือกกาลเวลา
4. เอหोปัสสีโก	เรียกให้มาคู่ได้ คือ พิสูจน์ได้
5. โอปนยิโก	ควรน้อมเข้ามาปฏิบัติ
6. ปัจจัตตัง เวทิตัพโพวญญูหิ	ผู้รู้ทั้งหลายรู้ได้เฉพาะตน ¹³

ในบทธรรมมานุภาพนั้นสืบเนื่องมาแต่เรื่องของอายุวัฒนกุมารในขณะที่มีการสืบทอดกันผู้ร่วมพิธีต่างน้อมใจเข้าสู่พระธรรม ไม่มีกระทำที่เป็น กายทุจริต วาจทุจริตและมโนทุจริต เป็นการประพฤติสุจริตธรรมตามคติความเชื่อที่ว่า “ธัมโม หเว ธมมจาริ”¹⁴ ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมตามนัยคติความเชื่อในเรื่องอายุวัฒนกุมาร

3.3 ความเชื่อในสังฆานุภาพ

ชาวพุทธและชาวล้านนา ต่างมีความเชื่อและนับถือเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญและเชื่อมั่นใน “สังฆรัตน” โดยชาวล้านนาจะใช้สรรพนามเรียกขานพระสงฆ์ว่า “ครูบา” บ้าง “สังฆเจ้า” บ้าง ด้วยความเคารพศรัทธาและนับถือ และยิ่งกว่านั้นชาวล้านนามีความศรัทธาเชื่อมั่นในสังฆคุณ 9 ประการ คือ

¹³ มหามกุฏราชวิทยาลัย.วิสุทธิมรรคแปลภาค 1, หน้า 287.

¹⁴ พ. ช. (บาลี) 27/290/1420.

1. สุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
2. อสุปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติตรง คือ ไม่เกี่ยวข้องกับกามคุณและการทรนาคตน
3. ญายปฏิปันโน เป็นผู้ประพฤดิเพื่อนิพพาน
4. สามิฉิปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติชอบอย่างยิ่งหรือปฏิบัติสมควร
5. อาหุเนยโย เป็นผู้ปฏิบัติควรแก่การถวายปัจจัย 4 หรือปัจจัย 4 ที่บุคคลนำมาถวายพระอริยบุคคลแล้ว ไม่เสียเปล่าย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ถวาย
6. ปาหุเนยโย เป็นผู้ปฏิบัติควรแก่การต้อนรับในฐานะแขกผู้ประเสริฐ
7. ทักขิเนยโย เป็นผู้ควรรับทักษิณาทาน เพื่ออุทิศส่วนบุญแก่ผู้อยู่ในปรโลกเพราะผู้ถวายทานแก่ทักษิณายบุคคลย่อมได้รับผลอันยิ่งใหญ่
8. อัญชลีกรรมโย เป็นผู้ควรแก่การยกมือไหว้ ควรทำความเคารพ
9. อนุตตรัง ปุญญกเขตตัง โลกัสสะ พระอริยบุคคลเป็นนาบุญของโลกที่นาบุญอื่นเสมอเหมือนมิได้ เปรียบเหมือนพื้นที่นาที่ดีไม่มีหินไม่มีกรวดย่อมปลูกข้าวได้งามแต่ถ้าเป็นนาที่ไม่มีดีมีหินมีกรวดข้าวที่ปลูกในนาย่อมให้ผลน้อย ทานก็เช่นกันถ้าถวายทานผู้บริสุทธิ์ย่อมได้ผลมากถ้าถวายแก่ผู้ที่เป็นสมมุติสงฆ์ย่อมได้ผลน้อยเหมือนนาที่มีหินและกรวดฉนั้น

การที่อายุวัฒนกุมารได้อยู่ท่ามกลางพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพและสังฆานุภาพ ตลอด 7 วัน 7 คืน นับได้ว่าอยู่ท่ามกลางรัตนอันประเสริฐ 3 ประการ ทำให้เกิดพละานุภาพเกื้อหนุนให้อายุวัฒนกุมาร รอดพ้นจากมรณภัยได้อย่างมหัศจรรย์ ด้วยอิทธิพลนี้ในการประกอบพิธีสืบทอดของชาวล้านนา จึงมีความเชื่อว่า ด้วยอานุภาพของพระรัตนตรัย คือ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ทำให้รอดพ้นจากอันตราย และเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุข พละ เหมือนดังที่อายุวัฒนกุมารได้รับ

3.4 ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์หรือความเชื่อทางพราหมณ์จะเห็นได้ว่าในหลาย ๆ พิธีกรรมนั้น ก่อนที่จะมีพิธีทางศาสนาจะมีพิธีกรรมของพราหมณ์ด้วย เช่น การที่จะสร้างบ้านใหม่หรืออาคารสำคัญต่าง ๆ จะมีการขึ้นขันครุหรือบูชาท้าวทั้งสี่หรือบวงสรวงเป็นการบอกเทวดาอารักษ์เจ้าที่เจ้าทางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อน หรือก่อนที่จะมีพิธีสืบทอดจะต้องมีการสังเคราะห์เพื่อเป็นการขับสิ่งชั่วร้ายออกไปจากร่างกายโดยมีพราหมณ์ ปู่จารย์หรือหมคนายกจะเป็นผู้ประกอบพิธี

4. แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม”

จากจารึกโบราณของผู้คนในล้านนา พบว่า มีความผูกพันยึดมั่นในเชื่อในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทุกสิ่งที่ประกอบพิธีกรรมในล้านนาล้วนแต่มีที่มาทั้งสิ้น แม้กระทั่ง “พิธีสืบทอด” ก็ไม่ได้ทำบนพื้นฐานความเชื่อที่มั่งงายไร้ซึ่งเหตุผลแต่อย่างใด หรือการคาดหวังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายนอกอื่นใดมาช่วยเหลือในการกำจัดเภทภัยต่างๆ เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญ แต่กระทำพิธีกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเองและขึ้นอยู่กับกรรมที่กระทำของแต่ละคนมากบ้างน้อยบ้างเป็นสำคัญ การที่ประสบกับภัยพิบัติและเคราะห์กรรมที่เป็นความทุกข์ความเดือดร้อนต่าง ๆ นั้น ล้วนแต่เกิดจากกรรมที่เคยกระทำไว้และส่งผลในภพปัจจุบัน จึงนำไปสู่กระบวนการแก้ไขโดยแสวงหาแนวทางที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามคติความเชื่อ

เรื่อง “กรรม” อันเกิดขึ้นต่ออายุวัฒนภูมิที่ประสบเคราะห์กรรมเกือบถึงขั้นชะตาขาด¹⁵ การประสบเคราะห์กรรมวิฤตชีวิตตามหลักทางพระพุทธศาสนาย่อมมีเหตุปัจจัยที่มาแห่งกรรมนั้นตั้งแต่อดีตชาติ เมื่อมีการแก้ไขโดยพราหมณ์ผู้เป็นบิดาและมารดาได้ทำบุญใหญ่นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระปริตร จึงถือว่าการที่อายุวัฒนภูมิรอดพ้นจากความตายได้สร้างกรรมใหม่ เป็นการปิดกั้นหรือตัดผลต่อวิบากอกุศลกรรม ในการประกอบพิธีกรรมการสืบทอดของลำนานาจึงได้รับอิทธิพลความเชื่อในเรื่องของกรรม บนพื้นฐานของการประกอบพิธีกรรมการสืบทอดจะสามารถลดบาปเคราะห์ ตลอดจนความทุกข์ต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการควบคุมพฤติกรรมและปรับแต่งการกระทำของแต่ละบุคคลให้อยู่ในกรอบแห่งกรรมดีด้วยไตรทวารทั้งสาม คือ กาย วาจา และใจ ผ่านกระบวนการบำเพ็ญบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ เป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้ประกอบกุศลกรรมในการดำเนินชีวิตที่ติดตามแบบอย่างของอายุวัฒนภูมิและชาวลำนานาเชื่อว่าการทำดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน เช่น การทำบุญทำนุบำรุงพุทธศาสนา ก็จะทำให้ผู้ทำบุญพบแต่สิ่งที่ดีงาม คิดสิ่งใดก็สมปรารถนาทุกประการ เชื่อในเรื่องนิพพาน เชื่อว่าหากตนได้บรรลุนิพพานก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ดังนั้น จึงมุ่งทำบุญให้ตนเองหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งปวง สอดคล้อง แนวคิดของอาจารย์วรพร บำบัด¹⁶ วิทยาการที่ร่วมเสวนาก็ได้ยกตัวอย่าง เรื่องของอายุวัฒนภูมิในเรื่องของการทำบุญโดยพระสงฆ์เป็นการลดเคราะห์ลดกรรมเก่าเพื่อต่ออายุและสร้างกรรมใหม่ซึ่งเป็นกรรมฝ่ายดีทำให้เกิดความสุขความเจริญสืบไป

5. แนวคิดและความเชื่อในเรื่องมงคล

นอกจากความเชื่อเรื่องกรรมแล้วในการประกอบพิธีกรรมการสืบทอดของชาวลำนานานั้น ประกอบพิธีกรรมขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องความเป็นมงคลแฝงอยู่อย่างลึกซึ้งดังเช่นกรณีของอายุวัฒนภูมิที่ได้บูชาพระรัตนตรัยซึ่งเป็นบุคคลที่ควรบูชาดังคำกล่าวว่า พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอริยสาวก ชื่อว่า “ปูชนียบุคคล”¹⁷ ถือว่าทำให้เกิดมงคลชีวิตและเป็นมงคลต่อวัฒนภูมิอย่างยิ่ง สอดคล้องกับพระมงคลวิเสสภกในศก 119¹⁸ “พุทฺเพ จ กตปุญฺญตาภิธมฺมมาปณฺธิ” ส่วนพุทฺเพ จ กตปุญฺญตา คือ การที่สมเด็จพระบวรมหิศวราชสมภารเจ้าได้ทรงบำเพ็ญไว้ตั้งแต่ปางก่อนเป็นลำดับตั้งแต่บุเรชาดิจนถึงปัจจุบัน ทำให้รับความบริบูรณ์ด้วยสมบัติ 4 ประการ คือ ขาติสมบัติ อสิริสมบัติ โภคสมบัติและพระญาณสมบัติ เปรียบเสมือนลัทธิพัตพาให้ผู้ปฏิบัติให้บรรลุถึงสถานที่ประสงค์ ประการหนึ่งในสมบัติจักร 4 ประการ และพระองค์ตรัสว่าเป็นมงคลอันสูงสุดของเทวดาและมนุษย์ประการหนึ่งในมงคล 38 ประการ และผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อน หมายถึง ผู้ที่ได้ทำบุญกุศลสั่งสมไว้แล้วในอดีตที่มีจิตมุ่งมั่นปรารถนาพระพุทฺธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก โดยได้

¹⁵ มหามกุฏราชวิทยาลัย. **ธัมมปัทมสูตรภาค 4**, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2537), หน้า 177-179.

¹⁶ นักวิชาการวัฒนธรรมท้องถิ่นวิทยาการเสวนา (สืบทอดลำนานา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในลำนานา), ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

¹⁷ มหามกุฏราชวิทยาลัย. **มงคลสูตรปิณี เล่ม 1**, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2516), หน้า 81.

¹⁸ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พระมงคลวิเสสภก**, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2529), หน้า 8-9.

เคยถวายทาน รักษาศีล ฟังธรรมหรือทำบุญกุศลอื่น ๆ ซึ่งทำให้ผู้นั้นปีติมีจิตเปี่ยมด้วยกุศลธรรมที่ตนได้กระทำแล้ว ผู้ที่ไม่ได้ทำบุญไว้ก่อนมีชีวิตที่ประสบแต่ความทุกข์ยากลำบากได้รับแต่สิ่งไม่ดียังงามแม้เมื่อมีโอกาสได้ฟังธรรมก็ไม่เข้าใจได้ยากทำให้จิตขาดปัญญาในการน้อมนำเพื่อความเห็นแจ้งแจ้งธรรมทุกคนควรทำบุญกุศลอยู่เนืองๆจะมากหรือน้อยก็ตามจะได้เป็นพลังเกื้อหนุนให้ได้รับสิ่งที่ดีทั้งทางโลกและทางธรรม จากอิทธิพลความเชื่อต่างๆที่แฝงอยู่ในอยู่ในพิธีสืบทอดของอายุวัฒนกุมาร ดังนั้นชาวล้านนาจึงได้ยึดถือและได้ประกอบพิธีสืบทอดเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตดังปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารที่ได้ทำบุญตลอด 7 วัน มีการให้ทานมีโอกาสดังธรรม ได้เห็นสมณได้กำจัดกิเลสอันสงบมี ภาย วาจา ใจและปัญญาอันเลิศแล้วและในมงคล 38 ประการมงคลที่ 5 ความเป็นผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อน เป็นการสะสมบุญคุณงามความดีพัฒนาจิตเจริญปัญญา ความเป็นผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อนเป็นมงคลอันสูงสุดเพราะมีอันสูงส่งให้ได้รับความสุขความเจริญและความสำเร็จอันเกิดจากอานุภาพของบุญนั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้าภายหลังจากเกิดมาจะได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์หรือฟังจากพระสาวกจากบัณฑิตจากครูอาจารย์ต่างๆทำให้เข้าใจพระธรรมได้ง่ายเพราะจิตผู้นั้นหนาแน่นด้วยกุศลธรรมเมื่อมีปัญหาจะสามารถบรรลุธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้และการทำบุญไว้ล่วงหน้ามีหลายวิธีคือ การทำทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา

6. แนวคิดและความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล

พิธีสืบทอดหรือการสืบทอดของชาวล้านนาเป็นเรื่องที่ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคลของชาวล้านนา ถ้าหากว่าบุคคลมีความเชื่ออยู่ในตัวเองว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ก็จะยึดถือและดำรงความเชื่อนั้นไว้ให้อยู่กับสังคมในชุมชนและบริบทโดยรอบ สังคมและตัวบุคคลก็จะเป็นกลุ่มหนึ่งที่คอยอบรมขัดเกลาหรือถ่ายทอดองค์ความรู้พิธีกรรมการสืบทอดด้วยประการหนึ่ง ตามเอกสารคัมภีร์สืบทอดหรือการสืบทอดชาวล้านนา พบว่า ได้สะท้อนภาพพิธีกรรมกิจกรรมต่างๆตามจารีตประเพณีดั้งเดิมของชาวล้านนา ที่สื่อถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะในด้านความเชื่อ แยกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

6.1 ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์

ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์กับชาวล้านนาความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์ และเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน เป็นเรื่องของความรู้สึกลึกและจิตใจ อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ คนล้านนามีความเชื่อ ในเรื่องต่างๆ และยึดถือนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ วันเกิดจนถึงวันตาย โดยเชื่อว่าจะช่วยให้มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งแก่ตน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม ความเชื่อของคนล้านนานั้น นอกจากความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาหลักแล้ว ยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีสงฆ์ เทวดา เรื่องโชคลาง สวรรค์ เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ คน ล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จนทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและ วัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ล้านนาไปในที่สุด ความเชื่อในไสยศาสตร์ของชาวล้านนาสามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

6.2 ความเชื่อในเรื่องของผีสงฆ์ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณ สืบเนื่องมาตั้งแต่โบราณชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของผีสงฆ์ เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และวิญญาณ จากความเชื่อดังกล่าวนี้นี้ คัมภีร์สืบทอดก็เป็นอีกวรรณกรรมหนึ่งที่ยืนยันความเชื่อนี้ โดยได้กล่าวถึงทิศของผีหลวงและที่อยู่ในแต่ละ

วัน ว่าอยู่ที่ไหน การที่จะหาที่อยู่ทำมาหากินอย่าไปตรงกับที่ผีหลวงอยู่ไม่อย่างนั้นจะเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตหรือเจ็บไข้หรือป่วยได้

6.3 ความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถาอาคมเครื่องรางของขลัง “เวท” มาจากคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์มีอยู่ 4 หมวด เรียกเป็นภาษาไทยว่า คัมภีร์พระเวท ว่าด้วยเรื่องของบทสวดสฤติเทวดา ถ้านำไปเสกเป่าเพื่อบังคับผีและเทวดาให้บันดาลผลในสิ่งที่ตนปรารถนาเรียกว่า มन्ตร์ คำว่า มन्ตร์ แปลว่า คำที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับใช้เป่าเสก คาถาอาคมต่างๆ คือ อักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้นซึ่งถือว่ามีความลึกลับ เมื่อนำไปใช้ตามลัทธิที่กำหนด ส่วนเครื่องรางของขลังคนไทยเชื่อว่า เครื่องรางของขลังเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คุ้มครองป้องกันผู้ที่เป่าเป็นเจ้าของ ทำให้อยู่ยงคงกระพันหนังเหนียวยิงฟันไม่เข้า มีหลายประเภท เช่น พระเครื่อง ตะกรุด ยันต์ วาน เหล็กไหล ฯลฯ

ในคัมภีร์สืบทอดมาเล่าเรียนปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเวทมนตร์คาถาและความเชื่อเรื่องยันต์ว่าสามารถจะคุ้มครองป้องกันผู้ที่ป่วยไข้ต่างๆ ให้หายได้โดยนำผ้ายันต์ไปแช่น้ำและนำน้ำนั้นไปให้ผู้ที่ป่วยไข้ไว้สำหรับดื่มกินต่อไปอาการต่างๆก็บรรเทาและหายได้

6.4 ความเชื่อในเรื่องของโหราศาสตร์

โหราศาสตร์เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำนายทายทักเกี่ยวกับเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นอนาคต โดยมีฐานคติวิเคราะห์จากอิทธิพลของดวงดาวเป็นเครื่องกำหนดมีอยู่ 2 ประเภท คือ

6.4.1 ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม เป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นความเชื่อที่ไม่ได้อิงหลักของพระพุทธศาสนา อาศัยหลักการคำนวณของดวงดาวและเชื่อว่าทิศทางของดวงดาวมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์ ปรากฏในคัมภีร์สืบทอดมา เวลาจะมีพิธีสืบทอดจะต้องหาวันเวลาที่ดี ถึงจะเป็นการมงคลและจะหลีกเลี่ยงวันไม่ดีหรือวันเสีย ผู้ที่กำหนด คือ ปู่จารย์ที่อยู่ท้องถิ่นสอดคลองกับอาจารย์อุดร พรินทรากุล ได้กล่าวว่า¹⁹ การที่จะจัดพิธีสืบทอดผู้เป็นเจ้าภาพจะกำหนดวันเองไม่ได้จะต้องเชิญขณามปู่จารย์ก่อน ซึ่งจะคำนวณจากวันเดือนปีเกิดของผู้เป็นเจ้าภาพนั้น ๆ ในการคำนวณจะคำนวณจากสูตรปัสสาโบราณ

6.4.2 ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ จากดั้งเดิมมนุษย์นับถือผีสางเทวดาและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เมื่อวันหนึ่งรู้ว่าตนจะเคราะห์ร้ายโดยดูจากโชคลางหรือสิ่งที่บอกเหตุล่วงหน้าก็จะทำการสะเดาะเคราะห์เพื่อให้พ้นจากความโชคร้ายต่าง ๆ นั้น หรือถ้ามีการทำผิดจารีตประเพณีทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวก็ดี ก็จะทำกรโดยขึ้นขันข้าวตอกดอกไม้และกล่าวด้วยถ้อยคำที่สุภาพเพื่อเป็นขอขมาหรือสะเดาะเคราะห์ต่อสิ่งนั้นๆ ลักษณะความเชื่อเช่นนี้ยังถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่นในชุมชนล้านนา รวมถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานซึ่งมีความเชื่อในทำนองเดียวกันกับชาวล้านนาและภาคอื่นๆด้วย

¹⁹ ปรากฏอยู่ท้องถิ่นของจังหวัดแพร่และวิทยากรเสวนา “สืบทอดล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

7. แนวคิดและความเชื่อในการสืบชะตาที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง

ในวิถีชีวิตของชาวล้านนาโดยปกติแล้วเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของตนเองในแต่ละพื้นที่อย่างเหนียวแน่นเพราะวัฒนธรรมประเพณีนั้นเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญของมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดึงดูดที่คนกลุ่มใหญ่ได้ประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดทางสังคมรุ่นต่อรุ่นอย่างยาวนานสอดคล้องกับที่เสฐียร โกเศศ ได้กล่าวว่า²⁰ ”ประเพณี คือ นิสัยของสังคมหรือความประพฤติของสังคมที่กระทำซ้ำๆ อยู่บ่อยๆ จนเกิดเป็นความเคยชินและยังคงอยู่ได้เพราะมีสิ่งใหม่มาเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทุกยุคทุกสมัยเพราะเป็นการค่อยเป็นค่อยไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัวแต่จะเปลี่ยนไปมากบ้างน้อยบ้างก็แล้วแต่ความเป็นไปของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม”

สำหรับพิธีกรรมสืบชะตาแบบล้านนานั้นเป็นพิธีกรรมสำคัญที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานนับร้อยปีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้วิจัยเองต้องการทราบฐานข้อมูลและต้นเค้าที่มาของการสืบชะตาและการสร้างความตระหนักและต่อยอดของพิธีกรรมสืบชะตาล้านนาในเชิงอนุรักษ์และสืบสานต่อไป

ดังที่ ผศ.ศรี แนวณรงค์ กล่าวในเวทีเสวนาว่า²¹ การสืบชะตาแบบล้านนานั้นเกิดขึ้น ตามความเชื่อของคนล้านนาว่าการสืบชะตาเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้คนและสมาชิกในครอบครัวยามมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นทุกข์เกิดขึ้นและต้องการกำลังใจจากผู้ที่อยู่รอบกายเป็นพิเศษ เชื่อว่าพิธีกรรมสืบชะตาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทำให้เกิดกำลังใจที่ดีได้ หรือจะกระทำต่อเมื่อเจ็บป่วย หรือต้องเดินทางไกลหรือเพื่อรับตำแหน่งใหม่ การแต่งงาน งานบุญขึ้นบ้านใหม่ โดยทั่วไปเป็นเรื่องของการเสริมพลังใจเป็นประเด็นสำคัญ

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร, เวทีเสวนาและศึกษาจากผู้รู้ในท้องถิ่นของพิธีกรรมสืบชะตาในล้านนาว่าดั้งเดิมมาจากปุมเหตุใดบ้างมีแนวคิดมาจากเรื่องใดพอที่จะสรุปได้ว่าแนวคิดของพิธีกรรมสืบชะตาในล้านนานั้นมีแนวคิดมาจากพระพุทธรูปศาสนาที่มีฐานข้อมูลที่สนับสนุน คือ เรื่องของอายุวัฒนมุขามิปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรค เรื่องของท้าวสักกะ หรือ พระอินทร์มิปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาค 8 เรื่อง สามเณรติสสะ ตามตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตาและเรื่องของอุณหิสสวิชัย เทพบุตรที่กำลังจะเคลื่อนจากสวรรค์เพราะหมดบุญ ซึ่งเป็นที่มาของพระธรรมที่ชื่อว่า “อุณหิสสวิชัย” เป็นยอดแห่งพระธรรมเป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งมวล บุคคลใดบูชาแก้วทั้ง 3 คือ พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ย่อมคุ้มครอบผู้นั้นให้พ้นจากทุกข์ภัยพยาธิทั้งปวง ส่วนต้นเค้าของการสืบชะตาในล้านนามีฐานข้อมูลสำคัญมาจากการบริหารจัดการเมืองในล้านนาและวิถีปฏิบัติของชาวล้านนาที่สามารถสืบค้นฐานข้อมูลถึง 7 แนวคิดด้วยกัน คือ ในยุคสมัยของพระนางจามเทวีที่ครองเมืองหริภุญชัยและในสมัย

²⁰ เสฐียร โกเศศ. วัฒนธรรมเบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท, 2513), หน้า 16.

²¹ ปรากฏในท้องถิ่นวิทยากรเสวนา (สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ วัดพระบาทห่มเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

ของพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งรายแนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนาแนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม” แนวคิดความเชื่อในเรื่องมงคลแนวคิดความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคลและแนวคิดความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวคิดต่างๆ ดังกล่าวที่สามารถบูรณาการต่อการดำรงชีวิตของชาวล้านนาที่ยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีอย่างแนบแน่นที่ส่งผ่านจากรุ่นต่อรุ่นได้อย่างลงตัว

3.3 รูปแบบและพิธีกรรมการสืบทอด

รูปแบบการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ในอดีตจนถึงปัจจุบันในอดีตจะจัดพิธีสืบทอดในกรณีเฉพาะผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยสามวันสี่วันไข้หรือชีวิตประสบกับเคราะห์กรรมอยู่เนือง ๆ หรือโหรทำนายจากปี่สาวว่าคน ๆ นั้นในแต่ละปีชะตาหรือช่วงอายุจะขาดก็ขึ้นก็ขึ้นก็ต้องมีการสืบทอดอายุขึ้น แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และความเหมาะสมของสมัยนิยม เช่น เมื่อครบรอบวันอายุวันเกิด ทำในพิธีแต่งงาน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การได้เลื่อนยศตำแหน่ง ฯลฯ พิธีสืบทอดนั้นไม่ใช่ว่านีกอยากจะทำก็ได้ จากการเสวนา พบว่า สำหรับของจังหวัดแพร่ นั้นตามหลักฐานจากปี่สาธน์ครุบาจารย์ได้จารึกไว้ในปีพุทธศักราช 2462 ตรงกับวันพุธเดือน 11 แรม 2 ค่ำ จารึกโดยครุบาภาวิชัย²² อดีตเจ้าอาวาสวัดเหมืองหม้อ อำเภอเมืองแพร่) ได้ระบุว่าก่อนที่จะสืบทอดเจ้าชะตาจะต้องทำอย่างไรเป็นการสืบทอดน้อยหรือชะตาเฉพาะบุคคลได้บอกเล่ากระบวนการและวิธีการเอาไว้อย่างละเอียด ปัจจุบันผู้ที่สืบทอดองค์ความรู้ี้คือ อาจารย์อุดร พรินทรากุล ตัวอย่างปี่สาธน์ครุบาภาวิชัยตามรูปภาพที่ 1 และรูปภาพที่ 2 ดังนี้

รูปภาพที่ 1 ปี่สาธน์ครุบาภาวิชัยตามปี่สาธน์ครุบาภาวิชัยวัดเหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่

²² ครุบาภาวิชัย. ปี่สาธน์ครุบาภาวิชัย (ตัวเมือง). (เจ้าอาวาสวัดเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่, 2462)

รูปภาพที่ 2 อาจารย์อุตร พรินทรากุล ผู้เชี่ยวชาญในการอ่านปื๊สภาษาล้านนา (ตัวเมือง ฉบับครูบาศรีวิชัย)

1. เจ้าชะตาเชิญขันดอกไม้ไปหาปุ๊จารยหรืออาจารย์วัดให้ตรวจดวงชะตาก่อนว่าปัจจุบันอายุครบรอบกี่ปีแล้วโดยใช้ วัน เดือน ปีเกิด เมื่อตรวจดวงชะตาปีเกิดปีนั้นตกหมายเลขคู่ เช่น 1-3-5-7 ถือว่าปีนั้นดวงชะตาขาด จำเป็นต้องสืบชะตาหรือต่อดวงชะตา ถ้าหากว่าดวงชะตาตกหมายเลขคู่ คือ 2-4-6 แสดงว่าปีนั้นชะตาอยู่ในเกณฑ์ที่ดีจะมีโชคลาภไม่จำเป็นต้องสืบชะตาก็ได้ตั้งแผ่นดวงตามรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3 ปื๊สแผ่นดวงการตรวจดวงชะตา (ฉบับครูบาศรีวิชัยอดีตเจ้าอาวาสวัดเหมืองหม้ออำเภอเมือง จังหวัดแพร่)

รูปภาพที่ 4 สูตรการ
ตรวจดวงชะตาของ
เจ้าชะตาแต่ละคน
ก่อนทำพิธีสืบชะตา

วิธีการนับวันเดือนปีเกิดตามดวงชะตาเริ่มนับจากหมายเลข 1 ไปหมายเลข 2 ตามลำดับจนครบอายุเต็มของเจ้าชะตา (ชาย-หญิง นับเหมือนกัน)

2. เวล่านับอายุตามดวงชะตา พบว่า ถ้านับได้ตรงกับหมายเลขคี่ เป็นเลขที่โบราณถือกันมากที่สุด คือ หมายเลข 7 แสดงว่าดวงชะตาของเจ้าชะตานั้นขาด 7 ชั้น ถือว่าชะตาขาดหมดถ้าไม่ทำพิธีสืบชะตาต่ออายุก็จะถึงคราวเคราะห์หนักถึงแก่ชีวิตได้ ต้องรีบทำพิธีสืบชะตาต่ออายุภายใน 3-7 วัน ถ้าพ้นจากนี้แล้วจะแก้ไขไม่ได้อาจจะทำให้เจ็บป่วยร้ายแรงหรือประสบเคราะห์กรรมหรืออุบัติเหตุไม่ควรประมาทหรือทำหาย

รูปแบบและกระบวนการของพิธีสืบชะตาดังที่ได้กล่าวไว้ พอสรุปประเด็นให้เข้าใจได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 จำนวนผู้ทำพิธี หรือเจ้าพิธี จะนิยมเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นผู้ทรงศีลเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพนอบนบของพุทธศาสนิกชนโดยการสืบทอดเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีการประกอบพิธีสืบชะตา 2 อย่าง ได้แก่

1. การสืบชะตาเพียงรูปเดียว หรือที่เรียกว่า “สืบชะตาเดียว”
2. การสืบชะตาด้วยจำนวนพระสงฆ์ จำนวน ๕ รูปบ้าง ๙ รูปบ้าง หรือมากกว่านั้นตามยศตำแหน่งหรือฐานะของบุคคลที่เป็นเจ้าภาพ ซึ่งนิยมนิมนต์พระสงฆ์เป็นจำนวนคู่

รูปแบบที่ 2 สถานการณ์ที่มีการประกอบพิธีสืบชะตาที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้ 3 อย่าง ได้แก่

1. สถานการณ์ที่มีความสุข ความสมหวังและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เช่น การทำบุญวันเกิด ขึ้นบ้านใหม่ ได้รับเลื่อนยศ ตำแหน่งที่สูงขึ้น เพื่อให้ชีวิตเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
2. สถานการณ์ที่มีความห่อเหี่ยวใจ รู้สึกสิ้นหวังหรือเจ็บป่วย เพื่อปลุกปลอบใจให้มีพลัง
3. สถานการณ์ทั่วไป เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสากล คือ วันที่ 1 เดือนมกราคมของทุกปีหรือ เทศกาลวันสงกรานต์ คือ วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี

รูปแบบและกระบวนการของพิธีกรรมสืบทอดที่ถ่ายทอดอย่างมาเนื้ ล้วนแล้วแต่มุ่งหวังให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความเจริญงอกงามไปบุญและความสะดวกแก่เจ้าภาพทั้งสิ้น

3.4 ประเภทของการสืบทอด

การสืบทอดในล้านนาเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งที่ พบว่า คนในล้านนาปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนเป็นการแสดงความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวและเครือญาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คนกับกับสังคมในชุมชน โดยสามารถจำแนกพิธีและรูปแบบของการสืบทอดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การสืบทอดคน การสืบทอดบ้านและการสืบทอดเมือง สืบทอดแม่น้ำ มีรายละเอียดดังนี้

1. **สืบทอดคน** คนล้านนาจะมีความเชื่อว่า หากเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับชีวิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จะต้องประกอบพิธีสืบทอดบูชาดวงพระเคราะห์ทั้ง 9 คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ เสาร์ พฤหัสบดี ราหูศุกร์ เกตุ เพื่อให้เจ้าของพิธีนั้นมีความสุขต่อไปเป็นการประกอบพิธีที่จัดขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนิยมทำเมื่อ วันเกิดที่ครบรอบเช่น 24 ปี 36 ปี 48 ปี 60 ปี 72 ปี และการขึ้นบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ใหม่ ได้รับยศหรือตำแหน่งสูงขึ้น หรือพ้นจากป่วยหนัก หรือมีผู้ทักทายว่าชะตาไม่ดีจำเป็นต้องสะเดาะเคราะห์และสืบทอด มีการจัดใน 2 วาระ ได้แก่

ก. ในวาระที่บุคคลผู้นั้นประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น การได้อยู่บ้านใหม่การเข้ารับตำแหน่งใหม่ การเลื่อนขั้นตำแหน่ง การได้รับชัยชนะในงานกิจกรรมที่ทำ การได้รับรางวัลชีวิต เป็นการต่ออายุบูชาพระเคราะห์ทั้ง 9 คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ราหู ศุกร์ เกตุ เพื่อให้เจ้าพิธีนั้นมีชีวิตที่มีความสุขต่อไปเป็นต้น

ข. ในวาระที่บุคคลผู้นั้นประสบกับเคราะห์ร้ายเกิดกรรมหนัก เช่น การประสบกับอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย การสูญเสียกำลังใจ เป็นต้น

อนึ่งจากการเสวนาผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม²³ กล่าวว่า การสืบทอดคนนั้นมักมีคำเรียกขานต่อท้ายด้วย เช่น การสืบทอดน้อยและการสืบทอดหลวง และมีข้อสังเกตดังนี้

การสืบทอดน้อย คือ ผู้เข้าสืบทอดมีเพียงคนเดียวมีเครื่องสืบทอดครบตามอายุและมีพระสงฆ์เพียงรูปเดียวที่ทำพิธีเจริญพุทธมนต์และสืบทอดให้และสถานที่ คือ วัดที่มีเครื่องสืบทอดตั้งอยู่พร้อมแล้ว ส่วนใหญ่ชาวล้านนามักจะนิยมทำพิธีแบบนี้ตามวัดที่มีเจ้าพิธีอยู่ ส่วนใหญ่ที่ไปทำที่วัดเป็นเพราะชะตาอายุขาดและเจ็บป่วย เป็นเพราะสะดวก มีเวลาน้อย และประหยัดแต่คุณค่าทางใจและกายครบถ้วน หรืออีกกรณีหนึ่ง คือ

การสืบทอดน้อย คือ ผู้เข้าสืบทอดมีเพียงคนเดียวมีเครื่องสืบทอดครบตามอายุและมีพระสงฆ์ 9 รูปประกอบพิธีสืบทอดเจริญพุทธมนต์และชะตาให้ สถานที่ประกอบพิธี คือ ที่บ้านของเจ้าชะตาและมีผู้ร่วมพิธีมากมาย ส่วนใหญ่จะเป็นการประกอบพิธีสืบทอดเนื่องในวันเกิด เจ็บป่วย เพื่อ

²³ การเสวนาเวทีวิจัย(สืบทอดล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทาง

สังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ. วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557. และ วัดจันทาม อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2557

ความเป็นสิริมงคลและเชิญญาติพี่น้องและผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมงานจำนวนมากก็ถือว่าเป็นการสืบชะตาน้อยเช่นกัน

ส่วนการสืบชะตาหลวง คือ ผู้เข้าสืบชะตามีมากกว่า 1 คนประกอบ พ่อ แม่ ลูก เครื่องสืบชะตาเกิน 100 ชิ้น มีพระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์และสืบชะตาให้ สถานที่คือ บ้านของผู้สืบชะตา และผู้ที่มาร่วมงานจะมีมากหรือน้อยก็ตาม เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เรียกว่า ชะตาหลวง

อย่างไรก็ตามการเรียกโดยทั่วไปอาจจะขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจตำแหน่งยศถาบรรดาศักดิ์ ฐานะทางสังคมของเจ้าชะตาด้วย เช่น การสืบชะตาให้กับบุคคลสำคัญของประเทศ และผู้ที่มีตำแหน่งใหญ่โตของบ้านเมือง พระเถรานุเถระชั้นผู้ใหญ่ ก็มักจะใช้คำว่า สืบชะตาหลวง ด้วยเช่นกัน เพราะว่าวัตถุประสงค์ของพิธีมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นสิริมงคลและส่งเสริมกำลังใจให้ผู้เข้าที่เข้าพิธีมีกำลังใจที่ดีทั้งยามสุขและยามทุกข์ เป็นต้น

รูปภาพที่ 5 การประกอบพิธีสืบชะตาให้กับพระเถระผู้ใหญ่ในล้านนา

(1) ความมุ่งหมายของการประกอบพิธีสืบชะตาคน

ความมุ่งหมายสำคัญของการประกอบพิธีสืบชะตามีหลายประเด็นที่น่าสนใจ เช่น ขึ้นอยู่กับโอกาสและเวลาในการประกอบพิธีกรรม และการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งนั้นอาจมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันดังนี้²⁴

- 1) เพื่อให้เจ้าชะตาหายป่วยและมีอายุยืนยาว
- 2) เพื่อให้เจ้าชะตาพบแต่สิ่งที่ดีๆผ่านเข้ามาในชีวิต
- 3) เพื่อให้เจ้าชะตาได้ใช้ชีวิตในสถานภาพใหม่ได้อย่างมั่นใจและมีความสุข

²⁴ ชยุตภักดิ์ คำมูล. โครงการวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมล้านนา: ลักษณะเด่นของวรรณกรรมและคุณค่า” กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2553.

(2) โอกาสในการประกอบพิธีกรรมสืบทอด

โอกาสในการประกอบพิธีสืบทอดสามารถจำแนกได้ใน 2 กรณี คือ

- 1) การสืบทอดให้กับผู้ป่วย ซึ่งถือว่าเป็นการรักษาและเป็นการเยียวยาทางจิตใจเป็นโอกาสทางใจให้ผู้เจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย เป็นความเชื่อของชาวล้านนาว่าการสืบทอดจะเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว ทำให้เกิดพลังใจอาจช่วยให้หายจากอาการเจ็บป่วยได้
- 2) การสืบทอดให้กับผู้กำลังเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งและสามารถทำได้หลายกรณีด้วยกันอันได้แก่
 - การเลื่อนตำแหน่ง เช่น การเลื่อนชั้นเป็นผู้บริหารระดับสูง เป็นการเปลี่ยนสถานะภาพจากธรรมดาให้สูงขึ้นบทบาทก็เปลี่ยนไป ทำให้วิถีชีวิตประจำวันบางอย่างเปลี่ยนไปจากเดิม มักจะมีการประกอบพิธีสืบทอดรับเพื่อความเป็นสิริมงคล
 - การขึ้นบ้านใหม่ เป็นการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมที่เคยอยู่บ้านหลังเก่าเปลี่ยนแปลงไปอยู่บ้านหลังใหม่ สภาพแวดล้อมต่างๆก็เปลี่ยนไปอาจจะยังไม่คุ้นเคยเพื่อความสุขความเจริญของผู้อยู่อาศัยก็ประกอบพิธีสืบทอดรับเพื่อความเป็นสิริมงคล
 - การย่างเข้าอายุใหม่หรือครบรอบอายุคล้ายวันเกิดมักจะเป็นการประกอบพิธีให้กับพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์มีคณะศรัทธาลูกศิษย์ที่เคารพเลื่อมใสเป็นจำนวนมากเป็นผู้ประกอบพิธีให้ซึ่งมีความพร้อมและสามารถประกอบพิธีได้ทุกปีเพื่อความเป็นสิริมงคล

(3) สถานที่ประกอบพิธีสืบทอด

สถานที่ในการประกอบพิธีสืบทอดคน จากผู้รู้และปราชญ์ท้องถิ่นได้มีความคิดเห็นที่สอดคล้องตรงกันจากเวทีเสวนาว่า²⁵ ชาวล้านนาจะนิยมจัดขึ้นที่บ้านของเจ้าชะตา เช่น ห้องโถงหรือเต็น ของบ้านซึ่งมีพื้นที่กว้างเหมาะแก่การประกอบพิธีสืบทอด และรับรองญาติสนิทมิตรสหายที่ร่วมงาน บ้านของชาวล้านนาดั้งเดิมส่วนใหญ่จะเป็นบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง ไม่มีปัญหาในการประกอบพิธี แต่ปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นทรงสมัยใหม่สองชั้นหรือใต้ถุนสูงก็จะประกอบพิธีชั้นบนของบ้าน ไม่นิยมทำชั้นล่างด้วยความเชื่อว่าพระสงฆ์มาประกอบพิธีควรได้อยู่ชั้นบนสุดไม่เหมาะที่จะอยู่ชั้นล่างเพราะอาจมีคนเดินผ่านไปมาถือว่าเป็นบาปไม่เหมาะสม

(4) เครื่องในการประกอบพิธีสืบทอดคน

ในบรรดาประเพณีต่าง ๆ ในล้านนา ประเพณีการสืบทอดนับได้ว่าเป็นประเพณีสำคัญและยิ่งใหญ่และน่าสนใจประเพณีหนึ่งเป็นประเพณีที่ชาวล้านนานิยมทำกันในโอกาสและวาระต่าง ๆ เพื่อต่ออายุให้มันคงยืนยาว พิธีสืบทอดเป็นพิธีใหญ่ที่ต้องอาศัยคนและเครื่องประกอบพิธีจำนวนมากที่สุดพิธีหนึ่งซึ่งต้องใช้เวลาจัดเตรียมเครื่องพิธีถึง 1 วันหรือชาวบ้านอาจจัดร่วมกับพิธีอื่น ๆ ก็ได้ เป็นการจัดขึ้นให้แก่คนทั้งหลายทั้งที่เป็นฆราวาสและบรรพชิตหรือจัดพิธีสืบทอดให้กับหมู่บ้าน เมืองหรือยังชั่วและเหมืองฝายแม่น้ำ แต่จะต้องจัดขึ้นเพื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียวการสืบทอดให้แต่ละสิ่งนั้น

²⁵ ชยุตมภู คำมูล. โครงการวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมล้านนา: ลักษณะเด่นของวรรณกรรมและคุณค่า” กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.2553.

จะมีการจัดเครื่องประกอบพิธีและพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป²⁶ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลจากเวทีเสวนาที่จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย พบว่า เครื่องประกอบพิธีไม่ว่าจะเป็นพิธีสืบชะตาคน,ชะตาบ้านและชะตาเมืองของทั้งสองพื้นที่ไม่แตกต่างกัน โดยจะได้แยกประเด็นให้เห็นได้ชัดเจน คือ ในการประกอบพิธีสืบชะตา เครื่องประกอบพิธีสืบชะตา มี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ **ขันตั้งสืบชะตาและโขงชะตา**

1) **ขันตั้งสืบชะตา** หมายถึง พานหรือภาชนะอื่น ๆ ที่ภายในประกอบด้วยสิ่งของดังนี้

- หมาก 1 ห้ว หมายถึงหมากแห้ง ใช้พันสามจำนวน 10 เส้น ซึ่งแต่ละเส้นร้อยด้วยเชือกปดเข้าด้วยกันประมาณ 10 เส้น หมาก 10 เส้น หมาก 10 เส้นเมื่อมัดรวมกันเรียกว่าหมาก 1 ห้วส่วนหมากพันสาม คือ หมากแห้งจำนวน 13 เส้น
- พลุสด จำนวน 1 มัด
- ข้าวเปลือกจำนวน 1 กระทง
- ข้าวสารจำนวน 1 กระทง
- เบี้ยพันสาม (เบี้ยใช้แทนเงินจริงๆจำนวน 1,300 บาท เดิมใช้หอยเบี้ยบางแห่งใช้ลูกเดือยหินแทน)
- ผ้าขาว 1 พับ
- ผ้าแดง 1 พับ
- เทียนเล่มบาท จำนวน 1 คู่
- เทียนเล่มเฟือง จำนวน 1 คู่
- กรวยหมากพลู จำนวน 4 กรวย
- กรวยดอกไม้ จำนวน 4 กรวย

2) **โขงชะตาประกอบด้วย**

- **ไม้ค้ำสรี (สะหร-ตันศรีมหาโพธิ์)** ไม้ค้ำมีลักษณะเป็นไม้งาม ๓ อัน สำหรับนำมาประกอบกันเป็นซุ้ม เรียกว่า ไม้ค้ำชะตา แต่ด้วยลักษณะไม้ค้ำที่มีขนาดใหญ่และยาวพอประมาณจึงเรียกว่า ไม้ค้ำหลวง บางแห่งก็มีขนาดยาว บางแห่งก็มีขนาดสั้นพอประมาณแล้วแต่ความนิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ส่วนมากนิยมใช้ขนาดยาวเท่ากับว้าแขนหรือความสูงของเจ้าของชะตา ไม้ค้ำมีความหมายว่าเพื่อให้เป็นสิ่งที่ค้ำจุนชีวิตให้มีความเจริญรุ่งเรืองมีอายุยืนยาวเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ใกล้จะล้ม หากมีไม้มาค้ำไว้ก็จะทำให้เจริญงอกงามต่อไป เหมือนชีวิตคนเราที่ได้รับการค้ำชูย่อมมีความสุขความเจริญต่อไปฉันใดก็ฉันนั้นและบริเวณไม้ค้ำสรี 3 อันก็จะมีกิ่งจะมีไม้ค้ำสรีซีกหรืองามข้างละ 36 ชิ้นรวม 3 ข้างก็จะครบ 108 พอดิ

²⁶ สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเยาว์. "ภาษาสัญลักษณ์ในพิธีสืบชะตา: ตัวอย่างวรรณกรรมเงียบ" ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อศิลปกรรมและภาษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 2.

- **ตุงยาวคำคิง** (ยาวเท่าตัวคน) หรือเทียนชะตา มีขนาดความยาวเท่ากับความสูงของเจ้าของชะตาเหมือนกัน แต่ต่อมาภายหลังเห็นว่า เทียนมีขนาดยาว เมื่อจุดไฟจะทำให้งอ ก็เลยตัดด้วยซี่ผึ้งประมาณคืบ
- **ตุงเล็ก ตุงช่อ** ทำจากกระดาษสีขาวจำนวน ๑๐๘ อันทำให้เกิดความสว่างไสวในชีวิต
- **หม้อข้าวเปลือก หม้อข้าวสาร** ใช้หม้อดินเผาหุ้มด้วยกระดาษเงินและกระดาษทองทำให้เกิดความสมบูรณ์ของภักขาหารและผลาหาร
- **กระบอกน้ำ** หมายถึง ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้คนเรามีความแข็งแรงยิ่งขึ้น (สำหรับกระบอกน้ำทางเหนือนิยมใช้ต้นอ้อที่มีลักษณะเป็นปล้องแต่ละปล้องยาว ๑ คืบ นำมาเจาะเป็นช่องเพื่อใช้ใส่น้ำ)
- **สะพาน** (ข้าว) หมายถึง สะพานแห่งชีวิตที่ทอดให้เดินข้ามจากฝั่งที่เลวร้ายไปสู่ฝั่งที่ดีงามกว่าลวดเงิน **ลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมียง** หมายถึงความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์สินเงินทองและอาหารการกิน
- **สะตวง** ทำจากกาบต้นกล้วย กว้างยาวหนึ่งศอกหักมุมเป็นรูปสี่เหลี่ยมโดยใช้ไม้เสียบตรงกลางเสร็จแล้วใบตองตานีมาปูพื้นสะตวงเพื่อใส่เครื่องคาวหวานสำหรับสืบชะตาอย่างละ ๑๐๘ อันประกอบด้วย หมาก เมียง อ้อย ข้าวต้ม (ข้าวต้มมัด) ข้าวหนม (ขนมมงคล) บุหรี่ ข้าวสุก (ทางเหนือใช้เหนียวที่นึ่งสุกแล้ว) อาหารจะเป็นปลาหรือหมูทอดก็ได้ดอกไม้ ซึ่งเครื่องเหล่านี้เมื่อใส่สะตวงครบแล้วจะทำให้ชีวิตยืนยาวมีความบริบูรณ์ของอาหารตลอดไป
- **บันได** (ขันได) หมายถึง บันไดแห่งชีวิต สำหรับพาให้เราปีนป่ายขึ้นสู่ที่สูง เสมือนคนเรากบ่อน้ำแล้วต้องปีนป่ายด้วยบันไดออกจากบ่อน้ำ
- **ต้นกล้ามะพร้าว ต้นอ้อย ต้นกล้วย กล้วยน้ำว่าดิบ มะพร้าว ๑ ทะลาย** มีความหมายว่า คนที่ได้รับการสืบชะตาจะมีชีวิตที่เหมือนกับได้เกิดใหม่แล้วจะมีความหอมหวาน มีความเจริญงอกงาม เหมือนต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นหมาก ต้นมะพร้าวที่พร้อมจะเจริญเติบโตต่อไป
- **เสื้อใหม่ หมอนใหม่** เสื้อผ้าของผู้เข้าร่วมสืบชะตา หม้อใหม่ มีความหมายว่า ผู้ที่สืบชะตาแล้วจะมีความสุขสบายและนอนหลับฝันดี
- **ใบไม้ที่เป็นมงคล** เช่น ใบเต้า ใบขนุน ใบเงิน ใบทอง หมายความว่า เป็นเครื่องเสริมชีวิตให้มีการเพิ่มพูนของหน้าที่การงานมีทรัพย์สินหนุนเนื่องเงินทองไหลมาเทมามากมายไม่มีอดอยาก
- **ด้ายสายสิญจน์** บาตรสำหรับใส่น้ำพุทมนต์ ปลา นก ปู หอยสำหรับปล่อย เป็นความหมายของการปลดปล่อยลอยเคราะห์ต่าง ๆ ออกจากตัวตนของผู้อยู่ในพิธี
- **ถาดทราย** สำหรับปักเทียนเท่าอายุของผู้สืบชะตาในระหว่างกึ่งกลางของการทำพิธีก็จะจุดนอกบ้านให้เกิดความสว่างไสวของชีวิต

- ด้านสายสัญญาณ สวดสายสัญญาณเท่าจำนวนอายุของผู้สืบทอดโดยม้วนเป็นวงเล็กแต่ละวงจะมี ๙ เส้นแล้วนำไปคลุกกับน้ำมันงาห่อด้วยใบตองแห้งวางไว้ในสวดในระหว่างกึ่งกลางของการทำพิธีก็จะจุดโดยวางไว้กับราวไม้ที่เตรียมไว้นอกบ้าน

3) สวดหรือกระบะใส่เครื่องบัตร์พลีซึ่งประกอบด้วยสิ่งของต่าง ๆ อย่าง 108 ชิ้นดังนี้

- หมาก
- เมี่ยง
- บุหรี่
- ข้าว
- อาหาร
- ขนมน
- ผลไม้
- ฐูป
- เทียน
- ใบไม้มงคล ใบเตา ใบขนุน ใบเงิน ใบทอง

นอกจากนี้ยังต้องเตรียมเครื่องประกอบพิธีอื่น ๆ อีกด้วย คือ

- ชันแก้วตั้งสาม คือ พานที่เตรียมไว้ใส่ข้าวตอดดอกไม้ฐูปเทียนแบ่งเป็นสามกองเพื่อบูชาพระรัตนตรัย
- ชันศีล คือ พานที่ใช้สำหรับสมาทานศีลกับพระสงฆ์ภายในใส่ข้าวตอดดอกไม้ฐูปเทียนจำนวน 1 ชุด

รูปภาพที่ 6 พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ในพิธีสืบทอด

(4) ความหมายและประเภทของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสืบทอด 4 ประเภท คือ

1. ประเภทใช้แทนหมู่คน
2. ประเภทใช้แทนร่างกาย
3. ประเภทใช้สอย เครื่องอุปโภค บริโภคของคน
4. ประเภทใช้เป็นอาหารคน

1. ประเภทแทนหมู่คน ได้แก่ ไม้คำใหญ่ ไม้คำเล็ก

ก. ไม้คำใหญ่ 3 เล่มนี้ถ้าสืบชะตาในครอบครัวหรือสืบชะตาชาวบ้าน หมายถึงบุคคล 3 คน คือ พ่อ แม่ ลูก ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของครอบครัวคนทั้ง 3 นี้ยังคำจูงกันอยู่คือยังรักสมัครสมานสามัคคี เมตตา เอื้อเฟื้อเอาใจใส่ไม่นอกใจกันไม่ทอดทิ้งกันลูกเชื่อฟังพ่อแม่ พ่อแม่อังเอใจใส่ลูกเลี้ยงดูอบรมลูก ๆ บ้านนั้นครอบครัวนั้นชะตาดี คนนั้นชะตาไม่ขาด ถ้าสืบชะตาทั่วอารามไม้คำ 3 เล่มนี้หมายถึง พระสงฆ์ สามเณร ศรัทธาญาติโยมทั้ง 3 กลุ่มนี้เป็นหลักของวัด

ข. ไม้คำเล็กขนาดเท่าหัวแม่มือยาว 1 ศอก จำนวนเท่าอายุหรือ 108 อัน นั้นหมายถึงบุคคลผู้อยู่ร่วมบ้าน ร่วมวัด เช่น ญาติ บริวาร เหย สะใภ้หรือเป็นลูกศิษย์อารามมิกชน คนอยู่ในวัดยังอยู่ปกติดีคำจูงอุดหนุน อุปถัมภ์ บำรุงกันดี เหมือนไม้คำเล็กมัดรวมกันกับไม้คำใหญ่สนับสนุนช่วยเหลือ ชะตาบ้านก็ไม่ขาด ชะตาวัดก็ไม่ขาด ถ้าไม่หวังดีปรารภนาดีคอยขัดแย้งทำลายชะตาบ้านนั้นวัดก็เช่นเดียวกัน ไม้คำนี้เป็นธรรมะในข้อ เมตตาธรรม สามัคคีธรรม ที่ปรากฏให้เห็นโดยปรีชาธรรมแทนหมู่คน ถ้ามีเมตตา สามัคคี ในหมู่คนทุกจำพวกชะตาก็จะดีชะตาจะไม่ขาด

2. ประเภทใช้แทนร่างกายคน ได้แก่ กระบอกทรายหรือข้าวสาร จำนวน 20 กระบอก กระบอกน้ำใช้ไม้้อเช่นเดียวกันจำนวน 12 กระบอก ผางประทีป หรือเทียน จำนวน 4 อันถ้าหากมากเท่าอายุหรือเกินได้แต่อย่าให้เกิน 108 ตุ้งกำคิง 1 ตัว สีสายกำคิง 1 เส้น สิ่งเหล่านี้ใช้แทนร่างกายคนสำหรับร่างกายคนเรานั้น ท่านกล่าวไว้ว่าประกอบด้วยธาตุ 4 ประชุมกัน คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ รวมกันเป็นร่างกายแบ่งออกเป็นสองส่วนคือรูปกับนามซึ่งท่านกำหนดสิ่งของธาตุทั้ง 4 และรูปนามเช่นนี้

3. ประเภทใช้สอย เครื่องอุปโภคบริโภคของคน ซึ่งมีหลายอย่าง คือ

ก. บันได 7 ขั้นหรือ 9 ขั้น หมายถึงการนับญาติที่เรียกว่าเจ็ด เจ้นชะกู๊ล (การสืบต้นตระกูล)หรือเจ็ดชั่วโคตร

ข. ไม้ขี้ (สะพาน) ทำเป็นไม้ 2 ทำเป็นไม้ 2 อันติดกันท่านหมายถึง การมีน้ำใจต่อญาติมิตรบริวารเพื่อนใกล้เคียงคือยินดีต่อแขกผู้ไปมาหาสู่ได้ทุกโอกาสเหมือนสะพานให้คนเดินมาสู่บ้าน

ค. หม้อน้ำ กระบวย เสื่อ หมอน พลุ บุหรี่ เมี่ยง ของเหล่านี้เป็นของรับแขก มีความหมายว่า ถ้าเรามีสิ่งนี้ไว้ใครไปใครมาก็ไว้ต้อนรับไม่ขาดแคลน

4. ประเภทใช้เป็นอาหารคนที่เป็นต้นกล้าสำหรับทำพันธุ์อย่างเช่น หน่อกล้วย หน่อหมาก หน่ออ้อย หน่อมะพร้าวหรืออกมะพร้าว หรือว่าหมั่นปลูกฝัง ไม่เกียจคร้านก็จะมิมีใช้อุดมสมบูรณ์ไม่ขัดสนอับจน ถ้าไม่แสวงหาพันธุ์ต้นกล้าหามาปลูก ชะตาชีวิตอับเฉา ชะตาชีวิตขาดทำให้ยากจน อันแฝงธรรมะให้มีความหมั่นความขยันไม่นิ่งดูตายและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสร้างระบบนิเวศวิทยาที่ดี และถ้าไม่มีอาหารมาหล่อเลี้ยงร่างกายชีวิตก็จะขาดความสุข ถ้ามีอาหารการกินบริบูรณ์ชีวิตก็มีความสุขถ้าต้องการให้ชะตาชีวิตดี

(5) ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีสืบชะตา

1) ผู้จัดเตรียมพิธีกรรม

ในการประกอบพิธีสืบชะตามีการจัดเตรียมพิธีกรรมสืบชะตา ทางฝ่ายเจ้าของชะตาจะเป็น

ฝ่ายจัดเตรียมเครื่องพิธีทั้งหมดโดยมีญาติพี่น้องผู้ที่เคารพนับถือมาช่วยเตรียมงานเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของชุมชนและสังคม บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนในเชิงวัฒนธรรมและประเพณีที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างอบอุ่น และผู้ที่คอยกำกับพิธีกรรม คือ ปู่จารย์หรืออาจารย์วัดหรือมัคนายกจะเป็นผู้บอกกล่าวการจัดเตรียม หาฤกษ์ยามวันที่เหมาะสม และนิมนต์พระสงฆ์เพื่อมาเจริญพุทธมนต์สืบทอดจำนวน 5 รูปหรือ 9 รูป แต่เพื่อความเป็นสิริมงคลนิยม 9 รูป เป็นต้น

1) การตั้งเครื่องสืบทอด

เมื่อได้เตรียมอุปกรณ์ทั้งหมดครบก็จะจัดตั้งเครื่องสืบทอด นำไม้ค้ำศรีมาตั้งทำซุ้มรูปกรวยหรือเป็นกระโจม ๓ ขา เรียกว่า โขงชาตา มีลักษณะเป็นซุ้มกว้างพอที่เจ้าชะตาจะเข้าไปนั่งได้ แล้ววางเครื่องประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ประกอบ จากนั้นใช้ด้ายสายสิญจน์โยงรอบบริเวณที่จะประกอบพิธี หากเป็นบ้านใหม่ก็จะโยงด้ายไปรอบบ้าน แล้วโยงด้ายพันรอบศีรษะเจ้าชะตาไปยังยอดซุ้มกระโจม และดึงไปหาบาตรน้ำมนต์หน้าพระพุทธรูป พระสงฆ์สวดมนต์และใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเจ้าชะตา

2) ผู้ประกอบพิธีสืบทอด

ผู้ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมสืบทอด ได้แก่ พระสงฆ์และปู่จารย์หรือมัคนายกวัดแล้วแต่ในแต่ละท้องถิ่นที่นิยมปฏิบัติ

3) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมสืบทอด

ในวันประกอบพิธีกรรมสืบทอด ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลการประกอบพิธีและศาสนพิธี คือ ปู่จารย์จะตรวจดูความเรียบร้อยอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่พระสงฆ์ที่นิมนต์ไว้จะมาถึง เช่น จัดโต๊ะหมู่บูชา ตั้งอาสนะสงฆ์ ๙ ที่ บาตรน้ำมนต์ ชั้นศีล เครื่องไทยทานพร้อมปัจจัย เมื่อได้เวลาที่เหมาะสม เจ้าชะตาหรือเจ้าภาพจะเข้าไปนั่งในโขงชะตาแล้วนำด้ายสายสิญจน์ที่ปล่อยขยลงมาจากโขงชะตาพันรอบศีรษะ จากนั้นก็เริ่มพิธีตามลำดับดังนี้

1) ปู่จารย์ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ตอนเช้ามีดของวันงาน เป็นการบอกกล่าวหรือเชิญเทวดาอารักษ์เจ้าที่เจ้าทางผู้ดูแลในพื้นที่อยู่อาศัยว่าจะมีการทำบุญใหญ่สืบทอดให้งานราบรื่นไม่มีอุปสรรคและแสดงถึงความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ

2) เจ้าชะตาหรือประธานในงานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยประเคนบาตรน้ำมนต์ให้พระสงฆ์ ประเคนขันสืบทอด ด้ายสายสิญจน์ ประเคนพานอาราธนาศีล

3) ปู่จารย์นำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตร

4) พระสงฆ์ให้ศีลและสวดเจริญพุทธมนต์โดยใช้บทสวดสืบทอดสมาธรรม เทศนาธรรม สืบทอด 1 ผูก

5) ปู่จารย์หรือผู้ร่วมพิธีคนใดก็ได้จุดเทียนคำคิงที่โขงชะตาและจุดเทียน 108 เล่มที่ปักไว้ในถาดทราย

6) ประธานสงฆ์มอบเครื่องสืบทอดให้แก่เจ้าชะตาและคณะประพรมน้ำพระพุทธมนต์เจริญชัยมงคลคาถาและผูกข้อมือแก่เจ้าชะตาและเครือญาติ

7) ปู่จารย์ปิดเคราะห์และผูกข้อมือให้เจ้าภาพ

8) เจ้าภาพถวายขันข้าวให้บรรพบุรุษและญาติพี่น้องผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

9) ปู่จารย์นำสมมาครวदान

10) ปู่จารย์นำกล่าวคำถวายสังฆทาน

11) พระสงฆ์อนุโมทนาให้ศีลให้พร

12) ผู้ร่วมพิธีทุกคนร่วมกันพร้อมกันแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล

อนึ่ง หากเป็นพิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ก็จะประกอบพิธีสืบชะตาเช่นเดียวกันกับการประกอบพิธีสืบชะตาคน

2) ตัวบทคัมภีร์ที่ใช้ในการประกอบพิธีสืบชะตา

ตัวบทคัมภีร์ที่ใช้ในการประกอบพิธี คือ บทสวดพุทธมนต์ บทสืบชะตา และพระคาถาและธรรมที่ใช้ คือ สูตรอินท๊ะจ๊ะตำ (บทสวดเทวชะตา) สูตรอุณทิสสะวิชัย (บทสวดอุณทิสสะวิชัย) สูตรลักกัฏวา (บทสวดลักกัฏวา) ซึ่งบทสวดพระคาถาธรรมทั้ง 9 บทนั้นผู้วิจัยจะได้สังเคราะห์โดยละเอียดไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

2. สืบชะตาหมู่บ้าน นิยมทำเมื่อคนในหมู่บ้านประสบความเดือดร้อน เจ็บไข้ได้ป่วยหรือตายติดต่อกันเกิน 3 คนขึ้นไป คนในหมู่บ้านพร้อมใจกันจัดในวันสงกรานต์ เช่น วันปากปี ปากเดือน หรือปากวัน คือ วันที่หนึ่งสองสามวันหลังวันเถลิงศกเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล

1) ความหมายของการสืบชะตาหมู่บ้าน

คนล้านนาเชื่อว่าหมู่บ้านก็มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ที่อาจได้รับความกระทบกระเทือนจากโชชะตาหากชะตาอยู่ในเกณฑ์ดีชาวบ้านก็จะอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข ถ้าหากอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ดีชาวบ้านทั้งหมู่บ้านก็จะได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีสืบชะตาต่ออายุให้หมู่บ้านซึ่งหมายถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้ผ่านสิ่งที่ไม่ดีพ้นจากเคราะห์กรรมที่ไม่ดี และมีความหวังว่าจะได้พบกับสิ่งที่ดี ๆ ต่อไป

2) จุดมุ่งหมายของการประกอบการสืบชะตาหมู่บ้าน

มีจุดประสงค์สำคัญในภาพรวม คือ เพื่อปัดเป่าสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับหมู่บ้านและเพื่อให้ชาวบ้านได้มีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุข

3) โอกาสในการประกอบพิธีการสืบชะตาหมู่บ้าน

ในการประกอบพิธีการสืบชะตาหมู่บ้านจะใช้โอกาสดังต่อไปนี้

1. เกิดความไม่สงบสุขในหมู่บ้าน เช่น มีชาวบ้านเสียชีวิตติดต่อกันหลายรายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน
2. มีเจ้าอาวาสรูปใหม่ย้ายมาจากที่อื่น
3. มีผู้นำหมู่บ้านคนใหม่ (ผู้ใหญ่บ้าน)
4. ทำตามวาระสำคัญตามเทศกาลของบ้านเมือง เพื่อความเป็นสิริมงคลของคนทั้งหมู่บ้าน เช่น วันขึ้นปีใหม่และวันสงกรานต์ เป็นต้น

4) สถานที่ใช้ในการประกอบพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน

ส่วนใหญ่จะประกอบพิธี ณ สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น วัด ศาลาเอนกประสงค์ ใจบ้าน (ตรงที่เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน) หอเสื่อบ้าน (เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านเคารพบูชากราบไหว้ในโอกาสต่างๆและสำคัญของชีวิต)

5) เครื่องประกอบพิธี

พิธีสืบทอดประเพณีบ้านมีเครื่องประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกับการสืบทอดประเพณี ดังที่กล่าวมาแล้ว เบื้องต้น มีข้อแตกต่างอยู่ ตรงที่ จำนวนเครื่องประกอบพิธีกรรม กล่าวคือเครื่องประกอบพิธีกรรม บางอย่างชาวบ้านแต่ละครอบครัวจะนำมาสมทบ (ในภาษาล้านนา คำว่า “ฮอมครัว” หมายถึง เอาของมารวมกัน) เครื่องประกอบต่าง ๆ ดูเหมือนว่าจะมากกว่า เช่น ไม้งามเล็ก กล้วย อ้อย มะพร้าว ขนุน หมาก พลู ขนุนและอาหาร แต่ละอย่างจริงใช้ 108 ชิ้นเท่านั้น แต่ในกรณีนี้อาจจะมีมากกว่าจำนวนหลายร้อยเนื่องจากแรงศรัทธาที่ชาวบ้านนำมาฮอมหรือรวมกันในการร่วมพิธี นอกจากนี้การโยงด้ายสายสิญจน์ก็โยงให้ทั่วหมู่บ้าน โดยบ้านแต่ละหลังก็จะโยงรอบบ้านตัวเองแล้วด้ายสายสิญจน์ไปโยงกับบ้านอีกหลังหนึ่งที่โยงด้ายสายสิญจน์มาจากสถานที่ประกอบพิธีแล้วต่อกันไปทั่วหมู่บ้าน

6) ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมสืบทอด

1) ผู้จัดเตรียมพิธี

ในการประกอบพิธีสืบทอดประเพณีบ้านถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดเตรียมเครื่องสืบทอดก่อนวันงาน 1 วัน เหมือนกับการเตรียมเครื่องสืบทอดประเพณี รวมทั้งจัดเตรียมสถานที่ ทำความสะอาดลานวัด วิหาร ศาลาราย และตั้งเครื่องโฆชะตาในสถานที่ที่จัดพิธีแล้วโยงด้ายสายสิญจน์จากวัดต่อกันไปทั่วหมู่บ้าน สิ่งที่ได้ คือ การสร้างความสามัคคีเชื่อมสัมพันธ์กันในหมู่บ้าน ตั้งแต่ผู้ใหญ่สูงอายุ คนหนุ่มสาว และเด็กเล็กในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ได้ได้ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ก็จะคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำต่าง ๆ ในระหว่างเตรียมพิธีการ

2) ผู้ประกอบพิธีสืบทอด

ผู้ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมสืบทอด ได้แก่ พระสงฆ์และปุจจารย์หรือหมคนายกวัด แล้วแต่ในแต่ละท้องถิ่นที่นิยมปฏิบัติ

7) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

ได้แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ๆ ปกติจะเข้าร่วมทุกคน นอกจากมีเหตุจำเป็นติดธุระ ก็อาจใช้ตัวแทน หลังละ 1 คนหรือ 2 คนก็ได้ ประธานของงาน คือ ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นเข้าไปนั่งในโฆชะตา แต่บางพื้นที่ที่ไม่ต้องเข้าไปนั่งในโฆชะตาจะนั่งรอบๆ โฆชะตา โดยการโยงด้ายสายสิญจน์ไปรอบๆ คนที่เข้าร่วมงาน ส่วนผู้สูงอายุมากนั่งไม่สะดวกก็สามารถรับพิธีที่บ้านได้เพราะมีการโยงสายสิญจน์ไปถึงบ้านแล้วก็จะได้รับอานิสงส์ของพิธีสืบทอดเหมือนกัน

8) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมสืบทอดมีหลายขั้นคล้ายกับการสืบทอดประเพณี เพียงแต่เวลาที่จัดพิธีอาจจะสายกว่าสืบทอดประเพณีต้องรอให้ผู้ร่วมพิธีพร้อมเพรียงก่อน คือ

- 1) ปุจจารย์ประกอบพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ตอนเช้ามีดของวันงาน เป็นการบอกกล่าวหรือเชิญเทวดาอารักษ์เจ้าที่เจ้าทางผู้ดูแลในพื้นที่อยู่อาศัยว่าจะมีการทำบุญใหญ่สืบเพื่อให้งานราบรื่นไม่มีอุปสรรค และแสดงถึงความเคารพและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ
- 2) เจ้าชะตาหรือประธานในงานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยประเคนบาตรน้ำมนต์ให้พระสงฆ์ ประเคนขันสืบทอด ด้ายสายสิญจน์ ประเคนพานอาราธนาศีล
- 3) ปุจจารย์นำกล่าวบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล และอาราธนาพระปริตร

- 4) พระสงฆ์ให้ศีลและสวดเจริญพระพุทธมนต์โดยใช้บทสวดสืบชะตาสมาธรรม เทศนาธรรม สืบชะตา 1 ผูก
- 5) ปู่จารย์หรือผู้ร่วมพิธีคนใดก็ได้จุดเทียนคำคิงที่โขงชะตาและจุดเทียน 108 เล่มที่ปักไว้ใน ถาดทราย
- 6) ประธานสงฆ์มอบเครื่องสืบชะตาให้แก่เจ้าชะตาและคณะประพรมน้ำพระพุทธมนต์เจริญ ชัยมงคลคาถาและผูกข้อมือแก่เจ้าชะตาและเครือญาติ
- 7) ปู่จารย์ปิดเคราะห์และผูกข้อมือให้เจ้าภาพ
- 8) เจ้าภาพถวายขันข้าวให้บรรพบุรุษและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้ว
- 9) ปู่จารย์นำสมมาครัวตาน
- 10) ปู่จารย์นำกล่าวคำถวายสังฆทาน
- 11) พระสงฆ์อนุโมทนาให้ศีลให้พร
- 12) ผู้ร่วมพิธีทุกคนร่วมกันพร้อมกันแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล

รูปภาพที่ 5-6 เครื่องประกอบพิธีการสืบชะตาหมู่บ้าน

3. สืบชะตาเมือง

จัดขึ้นเมื่อบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อน จะด้วยตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ หรือเพราะเหตุป่นป่วนวุ่นวาย การจลาจล เกิดโรคภัยแก่ประชาชนในเมือง ฯลฯ เจ้านายท้าวพระยาบ้านเมืองจึงจัดพิธีให้อายุของเมืองดำเนินต่อเนื่องสืบไปพิธีสืบชะตาเมืองปรากฏในปืบหนังสา (สมุดข่อย) จารึกด้วยตัวหนังสือล้านนาไทยในสมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาของไทยรัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์มังรายครองราชย์ในช่วง พ.ศ. 2038 - 2068 และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพระราชพิธีสืบชะตาเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลต่อไปโดยทั่วกัน ปัจจุบันภาคเหนือล้านนาตอนบน จังหวัดเชียงใหม่ได้จัดเป็นประจำทุกปี พิธีสืบชะตาเมืองจึงมีหลักการสำคัญอยู่ที่ การบูชาอารักษ์ ให้ปกปักษ์รักษาเมือง ให้อยู่เย็นเป็นสุข ด้วยการไหว้สาอารักษ์ทั้งหลายโดยเรื่องปริกรรมบูชาที่มีการกระทำสืบมาอย่างยาวนานจนเป็นพิธีกรรมที่ยังมีมาคู่กับชาวเมืองเหนือจนถึงปัจจุบัน

ที่สำคัญคือเมืองเชียงใหม่อันเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรล้านนาระดับอดีต ซึ่งพิธีสืบชะตาเมืองในอดีตจะกระทำกันอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นพิธีที่มีความสำคัญกับคนทุกชนชั้นวรรณะจึงมีความร่วมมือร่วมใจกันจัดงานอย่างพร้อมเพรียงเพื่อบ้านเมืองของตน

พิธีสืบชะตาจะกระทำพิธีในช่วงเดือน 9 เหนือของทุกปีซึ่งจะตรงกับช่วงเดือน เมษายน – มิถุนายน ตามกาลเวลา หรือเมื่อบ้านเมืองเกิดเภทภัยร้ายแรง

เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ปัจจุบันจะไร้ซึ่งอาณาจักรล้านนาแล้วแต่ชาวเหนือก็ไม่ได้ทิ้งจารีตเดิมของตนไม่ว่าบ้านเมืองจะพัฒนาไปเพียงใดก็ตาม

(1) ความหมายของการสืบชะตาเมือง

ในการสืบชะตาเมือง เป็นพิธีกรรมเพื่อปัดรังควานและสิ่งไม่ดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองเป็นพิธีกรรมที่ทำในระดับที่ใหญ่มากกว่าสืบชะตาคนและสืบชะตาบ้าน กล่าวคือ การสืบชะตาคนเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ส่วนการสืบชะตาบ้านนั้นอาจจะทำในกรณีที่คนในหมู่บ้านนั้นประสบปัญหา แต่เฉพาะหมู่บ้านนั้นเท่านั้นไม่ได้หมายถึงหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้ประสบปัญหาเหมือนกันทุกหมู่บ้าน แต่การสืบชะตาเมือง เป็นการหมายรวมทุกหมู่บ้านในเมืองนั้น และจะสืบชะตาเมืองต่อเมื่อพบกับปัญหาที่เป็นปัญหาใหญ่ระดับหลายหมู่บ้านหรือปัญหาของคนทั้งเมือง เช่น เกิดการรุกรานของข้าศึก เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง เกิดโรคระบาดร้ายแรง เป็นต้น

(2) จุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีสืบชะตาเมือง

ในการประกอบพิธีกรรมสืบชะตาเมืองมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ 6 ประการดังนี้

- 1) เพื่อปัดเป่าสิ่งเลวร้ายทั้งหลาย
- 2) เพื่อบำรุงขวัญของคนทั้งเมือง
- 3) เพื่อให้เกิดความสามัคคี
- 4) เพื่อสร้างความกตัญญูต่องานที่ต่อบรรพชนที่สร้างบ้านสร้างเมืองให้อยู่อาศัย
- 5) เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเมืองถิ่นฐานล้านนา
- 6) เพื่อก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจว่าจะได้พบกับสิ่งที่ดี ๆ และนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่บ้านเมือง

(3) โอกาสในการประกอบพิธีกรรมสืบชะตาเมือง

ในยามที่บ้านเมืองเดือดร้อน เช่น เกิดการรุกรานของข้าศึก เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง เกิดโรคระบาดร้ายแรงหรืออาจจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นต้น

(4) สถานที่ประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาเมือง

สืบเนื่องจากการสืบชะตาเมืองในสมัยของพระเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาของไทยรัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์มังรายและเมืองเชียงใหม่อันเป็นศูนย์กลางแห่งอาณาจักรล้านนาระดับอดีตเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบชะตาบ้านเมืองเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง สถานที่ที่จะประกอบด้วยพื้นที่สำคัญในเมืองเชียงใหม่ 9 แห่ง คือ

- 1) กลางเวียงเชียงใหม่
- 2) ประตูเชียงใหม่
- 3) ประตูช้างเผือก
- 4) ประตูท่าแพ

- 5) ประตูดอก
- 6) แจ่งศรีภูมิ
- 7) แจ่งชะตำ
- 8) แจ่งกู๋เรียง
- 9) แจ่งหัวริน

ส่วนพื้นที่อื่นในจังหวัดภาคเหนือตอนทั้งหมดในปัจจุบันจะใช้สถานที่ที่เป็นใจกลางของเมืองเช่น บริเวณศาลหลักเมืองและพระอารามหลวงประจำจังหวัดนั้น ๆ

(5) เครื่องประกอบพิธีกรรมสืบชะตาเมือง

จากการศึกษาเอกสารและการเสวนา “สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย ประชาชนและผู้รู้ได้กล่าวถึงเครื่องประกอบพิธีชะตาตามจุดสำคัญโดยเฉพาะล้านน่ายึดถือการประกอบพิธีสืบชะตาเมืองของจังหวัดเชียงใหม่เป็นต้นแบบ ดังนั้นเครื่องประกอบพิธีจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ถ้าทำในใจกลางเวียงหรือกลางเมืองเชียงใหม่

1. เครื่องประกอบพิธีกรรมสืบชะตาโขงชะตาจะประกอบด้วย

- ไม้ค้ำสะหรี (ไม้ค้ำตันโพธิ์)ยาว 5 ศอก จำนวน 9 ลำ
- บันได 19 ขั้น ยาว 8 วา
- หน่อหมากจำนวน 9 หน่อ
- หน่อมะพร้าวจำนวน 9 หน่อ
- หน่อกล้วยจำนวน 9 หน่อ
- หน่ออ้อยจำนวน 9 หน่อ
- เงินจำนวน 100 ขอด
- ข้าวจำนวน 100 ช่อ (ปักบนต้นค่า 1 ต้น)

2. สะตวงใหญ่พוחาม (กว้างประมาณ 1 เมตร) ภายในสะตวงประกอบด้วยเครื่องบูชาไม้จำนวนอย่างละ 100 ชิ้น ได้แก่

- ข้าว
- ข้าว
- น้ำ
- อาหาร
- แกงส้มแกงหวาน
- ผลไม้มงคล
- ของหวาน
- เนื้อสัตว์
- ปลา
- หมาก
- พลุ

- บุหรี่
 - ข้าวต้มข้าวหนม (ขนม)
 - กล้วย
 - อ้อย
 - ข้าวตอก
 - ดอกไม้
 - रुपเทียน
 - จ้องแดง (ร่มแดง)
 - รูปปั้นคน ช้าง ม้า วัว ควาย หมู หมา
3. เครื่องบูชาชะตาเมืองประกอบด้วย
- ผ้าขาว
 - ผ้าแดง
 - เทียนเงิน
 - เทียนคำ
 - กล้วย
 - อ้อย
 - มะพร้าวอย่างละ 4
 - ดอกไม้เงิน 1 ดอกดอกไม้ทอง 2 ดอก
 - ลวดเงินจำนวน 2 แผง
 - เสื่อใหม่จำนวน 2 ผืน
 - หม้อใหม่จำนวน 2 ใบ
 - ไหใหม่จำนวน 2 ไห
 - น้ำตันใหม่จำนวน 2 ใบ
 - ชันโตก 1 ใบใส่กล้วย 3 ใบที่เติมโภชนาหารเรียบร้อยแล้ว ช้อน 1 คัน
 - ข้าวตอกดอกไม้
 - เบี้ย 1300
 - หมาก 1300
 - ข้าวเปลือกหมื่นหนึ่ง (จำนวน 10 ลิตร)
 - ข้าวสารพัน (ข้าวสารจำนวน 1 ลิตร)
- 2) ประตู่เวียงทั้ง 5 แห่งมีเครื่องประกอบพิธีกรรมสืบชะตาดังนี้²⁷
1. สะตวงใหญ่พอกหามใส่เครื่องบูชาเหมือนกับกลางเวียง อย่างละ 100
 2. เครื่องบูชาประกอบด้วย
 - ช่อขาว 8 ช่อ

²⁷หนังสือประวัติวัดแสนผางระบุไว้ว่ามีการประกอบพิธีกรรมที่ประตู่เมือง 5 แห่งแต่ในปัจจุบันมีการประกอบพิธีกรรมเพียง 4 แห่ง คือ ประตู่ช้างเผือก ประตู่ท่าแพ ประตู่เชิงใหม่และประตู่สวนดอก.

- ข้าวตอกดอกไม้
- เทียน 8 คู่
- หมากขด จำนวน 2 ขด (หมากแห้งจำนวน 1 เส้นมาม้วนเข้าหากัน)
- หมากก้อม จำนวน 2 ก้อม (หมากแห้งที่ร้อยเป็นเส้นแล้วนำมาตัดเป็นท่อน
ท่อนละประมาณ 4 ชิ้น)
- กรวยพลู จำนวน 2 กรวย
- กล้วย จำนวน 2 หวี
- อ้อย จำนวน 2 ต้น
- มะพร้าว จำนวน 2 ทลาย
- โภชนะอย่าง 7

3) แจ่งหรือมุมเมืองทั้ง 4 มีเครื่องประกอบพิธีกรรมดังนี้

1. สะตวงใหญ่พอกหามใส่เครื่องบูชาเหมือนกับกลางเวียง อย่างละ 100
2. เครื่องบูชาประกอบด้วย
 - ข้าวขาว 100 ช่อ
 - ข้าวตอกดอกไม้
 - เทียน 4 คู่
 - ข้าว 8 กระทง (ในเอกสารไม่ได้ระบุว่าเป็นข้าวชนิดใด)
 - ดอกไม้เงิน 1 (ในเอกสารไม่ได้ระบุว่าเป็นข้าวชนิดใด)
 - ดอกไม้คำ 1 (ในเอกสารไม่ได้ระบุว่าเป็นข้าวชนิดใด)
 - เสื่อใหม่จำนวน 1 ผืน
 - ผ้าขาว จำนวน 1 รำ
 - หม้อใหม่จำนวน 1 ใบ
 - เปี้ย 1300
 - หมาก 1300
 - ข้าวเปลือกหมื่น
 - ข้าวสารพัน
 - มะพร้าว 4 ทลาย
 - กล้วย 4 หวี
 - อ้อย 4 เล่ม
 - แกงส้มแกงหวาน 8 ชุด
 - โภชนอาหาร 7 อย่าง

รูปภาพที่ 7 เครื่องประกอบ
พิธีกรรมสืบทอดเมือง

(6) ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมือง

1) ผู้จัดเตรียมพิธีกรรมสืบทอดเมือง

ในอดีตการสืบทอดเมืองผู้ครองนครเมืองจะมอบหมายให้เสนาอำมาตย์แต่ละคนรับผิดชอบจุดที่จะต้องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น แสนต้องแต่ง (ต้องแต่ง) เป็นหัวหน้าบุชากลางเมืองเชียงใหม่ หมื่นจิตร เป็นหัวหน้าบุชประตูลวดดอก

ปัจจุบันรูปแบบการประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมืองในจังหวัดเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม ผู้ที่ถูกเชิญมาประกอบพิธีดูแลงาน คือ ปู่จารย์ท้องถิ่นซึ่งมีความรู้ความสามารถในพิธีกรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี มาเป็นหลักในการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องประกอบพิธีกรรมรวมถึงการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีกรรม

2) ผู้ประกอบพิธีกรรม

ในแต่ละจุดที่มีการประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมือง จะมีปู่จารย์ จุดละ 1 และพระสงฆ์จุดละ 9 รูปยกเว้นศูนย์การประกอบพิธีที่อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ใช้พระสงฆ์ 25 รูป

3) ผู้เข้าร่วมพิธีผู้เข้าพิธีแต่ละจุดจะมีเจ้าภาพหลักอยู่ แต่ละจุดจะมีบุคลากรในหน่วยงานร่วมพิธี นอกจากนั้นก็มีประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นตลอดจนประชาชนทั่วไปที่สนใจมาร่วมงานไม่จำกัดจำนวน

(7) ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมือง

- 1) ก่อนเริ่มงานผู้จัดเตรียมพิธีจะก่อเจดีย์ทราย จำนวน 1000 กอง และขึ้นท้าวทั้งสี่ทุกจุดที่จะมีการประกอบพิธีก่อนอาจทำตอนเย็นหรือตอนเช้ามืด แต่ส่วนใหญ่ทำตอนเช้ามืด
- 2) มีการตักบาตรเท้าอายุเมืองในตอนเช้า เวลา 07.00 น. เท้าอายุเมืองที่บริเวณกลางเมืองเชียงใหม่
- 3) ช่วงสายเวลา 09.00 น. จะเริ่มประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมือง โดยการจุดพลุส่งสัญญาณให้เริ่มพิธีทุกจุดพร้อมกัน
- 4) การเริ่มพิธีในแต่ละจุดโดยมีลำดับขั้นตอนพิธีกรรมเช่นเดียวกันกับการประกอบสืบทอดเมืองคนและสืบทอดเมืองหมู่บ้าน

(8) ตัวบทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสืบทอดเมือง

บทสืบทอดเมือง

ในการสืบทอดเมืองเป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับตัวบทที่ใช้ประกอบในการสืบทอดเมืองคนจะมีมากกว่าการสืบทอดหมู่บ้านและสืบทอดเมือง จากองค์ประกอบแวดล้อมเข้าใจว่าอาจมีเหตุผลมาจากความถี่ในการประกอบพิธีกรรมคนในรอบหนึ่งปีจะมีการประกอบพิธีกรรมหลายครั้งแล้ว

รูปภาพที่ 8 - 9 การสืบทอดเมืองเชียงใหม่และผู้ร่วมพิธีกรรม

3.5 ต้นเค้าของการสืบทอดแม่น้ำและการสืบทอดป่าและต้นไม้

ในวิถีของชาวล้านนามีความเป็นอยู่ที่ผูกพันอยู่กับต้นไม้และสายน้ำ และพื้นที่ของภาคเหนือตอนบนตั้งแต่จังหวัด แพร่ น่าน พะเยา ลำปาง เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพเป็นพื้นที่สูงและมีพื้นที่ราบขนานไปกับเชิงเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีแม่น้ำสำคัญ ๆ หลายสาย คือ ปิง วัง ยม น่าน ที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไหลรวมตัวกันที่ปากแม่น้ำ คือ ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ประเด็นถัดมาสิ่งที่เป็ต้นกำเนิดของแม่น้ำเหล่านี้คือ ป่าไม้ เมื่อหลายปีผ่านมา พบว่า ระบบนิเวศน์เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากป่าถูกทำลายส่งผลต่อระบบต้นน้ำทำให้แม่น้ำเกิดความแห้งขอดกระทบต่อการประกอบอาชีพและการทำมาหากินของชาวล้านนาโดยตรง และค่อนข้างรุนแรงชาวล้านนาเปรียบแม่น้ำว่าเป็น “แม่” เป็นผู้ให้ชีวิตเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่กระทบกับวิถีชีวิตโดยตรงจึงได้คิดหาวิธีการแก้ไข จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและคำบอกเล่าของผู้รู้ในพื้นที่ พบว่า การบวชป่าและสืบทอดแม่น้ำ พิธีกรรมนี้ไม่ได้มีมาแต่โบราณแต่เป็นการประยุกต์มาจากการสืบทอดเมือง โดยการริเริ่มของ พระครูมนัสสน์พิทักษ์ อดีตเจ้าคณะอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา²⁸ ชื่อของท่านพระครูก็บอกอยู่แล้วว่า ท่านเป็นผู้พิทักษ์ป่าแม่ใจ แม่น้ำ

²⁸ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา. และราชทินที่พระโสภณพัฒนดม. 2557.(ข้อมูลจากสารนิเทศเวปไซด์เว็บ (World Wide Web).

สายเล็กๆ ที่เกิดจากดอยจากป่า เมื่อแหล่งกำเนิดถูกทำลาย น้ำสายนี้ก็เหือดแห้ง ผู้คนก็ไม่มีน้ำกิน น้ำใช้เพื่อการทำมาหากิน ท่านรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ป่า แต่เทศน์สอนอย่างเดียวไม่ได้ผล ท่านจึงหากุศโลบายซึ่งเข้ากับวิถีชุมชน คือ การประยุกต์ความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม พิธีกรรมบวชป่าเป็นพิธีกรรมเรียบง่าย มีพระสงฆ์ร่วมพิธีสวดมนต์ เลือกเอาไม้ที่ใหญ่ที่สุด หรือพญาไม้จำนวนหนึ่ง แล้วเอาผ้าเหลืองพันรอบต้นไม้ นั่น ก็เท่ากับได้บวชทั้งป่า เป็นป่าอันศักดิ์สิทธิ์ ที่คนร่วมกันรักษาไว้

อีกท่านหนึ่งที่เป็นผู้บุกเบิกสำคัญในการอนุรักษ์ป่าและต้นน้ำในภาคเหนือ คือ พระครูพิทักษ์ นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดธัญญาวาสในเมืองน่าน²⁹ ท่านเป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มอีกเมืองน่าน เป็นผู้ริเริ่มรณรงค์ สร้างสำนึกการอนุรักษ์ป่าและลำน้ำต่างๆ โดยการบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ ท่านนำพระ เณร ชาวบ้าน จำนวนมากเดินจากอำเภอบ่อเกลือ อันเป็นต้นน้ำน่านลงมาเรื่อยๆ จนไปสิ้นสุดที่เขื่อนสิริกิติ์ ถึง หมู่บ้านไหนก็หยุดเพื่อพูดคุยกับชาวบ้าน เอาสไลด์ไปฉายให้เห็นผลเสียของการทำลายสิ่งแวดล้อม ชักชวนให้ช่วยกันรักษาแม่น้ำน่าน ที่จังหวัดน่าน ป่าอยู่ได้เพราะชาวบ้าน แม่น้ำน่านและห้วยหนอง ต่างๆ อยู่ได้เพราะชาวบ้าน มีการอนุรักษ์พันธุ์ปลากว่า 150 แห่ง ให้เป็นเขตอภัยทาน กุศลกรรมอัน ก่อให้เกิดการเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่าง คน กับ ธรรมชาติ

จากข้อมูลเบื้องต้นถือได้ว่าเป็นการจุดประกายในอนุรักษ์เชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นในภาคเหนือหรือ ล้านนาตอนบนและเชื่อมโยงไปสู่พิธีกรรมสำคัญ คือ “การสืบชะตาแม่น้ำและการสืบชะตาป่า” ที่ สะท้อนภาพของการดำรงชีวิตในเชิงพหุลักษณะ คือ การอยู่ร่วมกันของ “คน” “คนกับสังคม” “คนกับ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ” และ “คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ” ดังรูปภาพ

²⁹ ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งรักษาการเจ้าคณะอำเภอสันติสุข. จำพรรษาที่วัดธัญญาวาส อำเภอมือง จังหวัดน่านและคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็น ผู้มีผลงานดีเด่นทางด้าน วัฒนธรรม สาขาภูมิปัญญาชาวบ้าน จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช-กุมารี. เมื่อปี พ.ศ. 2501

3.6 พิธีกรรมในการสืบทอดแม่บ้านและการสืบทอดป่าและต้นไม้

พิธีกรรมในการประกอบพิธีสืบทอดแม่บ้านและการสืบทอดป่าและต้นไม้เป็นพิธีกรรมที่ประยุกต์มาจากพิธีสืบทอดคนและพิธีสืบทอดหมู่บ้านมีความสำคัญ คือ

1. ก่อให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน
2. ทำให้เกิดความเลื่อมใส เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาแม่น้ำ
3. เกิดความรักหวงแหนและสำนึกในการดูแลรักษาแม่น้ำตลอดจนต้นน้ำลำธาร

1) ขั้นตอนของพิธีสืบทอดแม่

ขั้นตอนพิธีกรรมเหมือนการสืบทอดคนและพิธีสืบทอดหมู่บ้านประการคือ

1. ก่อนทำพิธีสืบทอดแม่บ้าน ชาวบ้านจะร่วมแรงร่วมใจกัน ขุดลอกลำคลองและแหล่งน้ำโดยใช้เครื่องมือเครื่องมือพื้นบ้าน
2. ในวันกระทำพิธีจะมีการบวงสรวงเทวดา เพื่อเป็นการขอขมาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาแม่น้ำ
3. เครื่องสืบทอดประกอบด้วย กระโถนไม้สามขา ท่อนแกลก เรียกว่าสะพานเงิน สะพานทอง อีกท่อนหนึ่ง จะผูกติดด้วยไม้ค้ำท่อนเล็ก ๆ จำนวนพอประมาณ แต่ลงท้ายด้วยเลข 9 เครื่องประกอบอื่น ๆ ได้แก่กระบอกน้ำ หน่อกล้วย อ้อย ลูกมะพร้าว หม้อเงิน หม้อทอง เทียนธูป เมียง บุหรี่ หมากพลู ข้าวตอกดอกไม้ รวมกัน

ในภาคเหนือหรือล้านนานั้น การต่อชะตามีหลายอย่าง และนิยมทำในหลายกรณี ชาวบ้านบางกลุ่มที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับแม่น้ำ ชาวบ้านก็นิยมจัดพิธีสืบทอดให้กับแม่น้ำ เพื่อต่ออายุและความ เป็นสิริมงคลจะได้เกิดขึ้นกับแม่น้ำรวมทั้งผู้คนในชุมชนไปด้วย การสืบทอดให้กับแม่น้ำจึงเป็นการ แสดงความศรัทธา ความเคารพและเหนือสิ่งอื่นใดคือการร่วมกันแสดงออกถึงความห่วงใยต่อ แม่น้ำ อย่างไรก็ตามการสืบทอดถ้าพูดง่ายๆ ก็คือการต่ออายุให้มีอายุยืนยาวขึ้นนั่นเอง เราคงเคยได้ยิน หรือคุ้นเคยกับคำพูด สืบทอดเมือง จากโหร หรือนักโหราศาสตร์ในช่วงบ้านเมืองเกิดวิกฤต โดย พิธีสืบทอดแม่น้านี้ จัดขึ้นเพื่อเป็นการต่อชีวิตให้กับแม่น้ำ และเป็นการขอขมาต่อแม่น้ำ สายน้ำที่มี ความสำคัญต่อสรรพสิ่งทั้งมวลรวมถึงผู้คนทั้งสองฝั่งแม่น้ำและเป็นการกระตุ้นเตือนให้คนที่อาศัยอยู่ บริเวณแม่น้ำมีจิตสำนึกช่วยกันรักษาสายน้ำแห่งนี้ให้ยืนยาวอย่างยั่งยืน

2) สถานที่ในการประกอบพิธีสืบทอดแม่บ้าน

สถานที่ในการประกอบพิธีสืบทอดแม่บ้าน คือ แม่น้ำสายสำคัญที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนและการตั้ง เครื่องพิธีก็จะนำไปตั้งยังใจกลางของแม่น้ำ ดังรูปภาพ

3.7 พิธีสืบทอดแม่บ้านและป่าต้นน้ำในจังหวัดแพร่

พิธีสืบทอดกับบริบททางสังคม ในภาคสังคมของล้านนาไทยให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดแพร่เป็นหนึ่งใน 8 จังหวัดของล้านนาไทย ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ควรค่าต่อเศรษฐกิจของประเทศ คือ ป่าไม้ และเป็นแหล่งป่าไม้สักทองผืนป่าสุดท้ายของเมืองไทย ที่เป็นสมบัติของคนไทยทุกคน ในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่เป็นชุมชนโบราณชาวบ้านอาศัยมากว่า 100 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษมาจนถึงยุคปัจจุบันต่างก็มีความรักหวงแหนในผืนป่าและแหล่งต้นน้ำสำคัญ ทำอย่างไรที่จะรักษาสมบัติชาติเอาไว้ โดยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและชาวบ้านสะเอียบ ได้ดำเนินการร่วมกันที่รักษาผืนป่าสักทอง โดยการประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนา ได้นำพิธีกรรมทางศาสนา และ วิถีชนบประเพณีล้านนา คือ ประเพณีการสืบทอดแม่บ้านและป่า ซึ่งชาวบ้านได้ปรับมาใช้จากการสืบทอดของชน โดยเชื่อว่าการสืบทอดแม่น้านอกจากจะเป็นการแสดงความรักต่อแม่น้ำ ซึ่งมีคุณค่าต่อชาวบ้านและชุมชนตลอดเสมอมา ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านในการปกป้อง พิทักษ์ รักษาแม่น้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของป่าไม้ ให้มีความอุดมสมบูรณ์ หล่อเลี้ยงลูกหลาน และชุมชนตลอดไปชั่วกาลนาน จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ชาวบ้านบ้านดอนชัย ต.สะเอียบ ซึ่งมีนายอุดม ศรีคำภา²⁹ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มราษฎรรักษาป่าและเป็นแกนนำสำคัญ นำชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านดอนชัย บ้านดอนแก้ว บ้านแม่เต็น และบ้านดอนชัยสักทอง มาตั้งแต่ตั้งแต่ปี 2534 ได้ร่วมกันตั้งกลุ่มราษฎรรักษาป่าขึ้นมา เนื่องจากตระหนักในคุณค่าของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

²⁹ ประธานกลุ่มราษฎรรักษาป่า ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่..(ข้อมูลจากสารนิเทศเวปไซด์เว็บ (World Wide Web).

และหลังจากนั้นชาวบ้านได้ถือเป็นประจำปีในการจัดงาน “บวชป่าสืบทอดแม่ น้ำ” ในปี 2552 โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการมากเป็นพิเศษ ทั้งทางจังหวัด ป่าไม้เขต ป่าไม้ จังหวัด อุทยานแห่งชาติ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การภาคประชาชน ร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานกันอย่างคับคั่ง ซึ่งนายมนโพนพิศ หัวหน้าเมืองแก้ว ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์ป่าเขต 13 จังหวัดแพร่ (ตำแหน่งขณะนั้น) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของป่าที่เป็นแหล่งดูดซับน้ำเปรียบเสมือนอ่างเก็บน้ำ ทำให้ต้นน้ำมีน้ำไหลตลอดทั้งปีดังที่เห็นอยู่ “ต่างประเทศมีภูเขาหิมะค่อยละลายมาเป็นน้ำหล่อเลี้ยงประชาชน แต่ประเทศไทยเราไม่มีภูเขาน้ำแข็ง แต่เรามีป่าต้นน้ำที่คอยซับน้ำไว้ในฤดูฝนแล้วค่อยๆ ปล่อยน้ำมาหล่อเลี้ยงพี่น้องประชาชนในทางตอนล่าง เราจึงควรรักษาป่าต้นน้ำไว้ให้ลูกหลานได้มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดสปีไป เราได้ร่วมกันปลูกต้นไม้ ปล่อยนก ปล่อยไก่ป่า ปล่อยปลากันในวันนี้ จะเป็นกุศลบุญให้ทุกท่านได้เจริญรุ่งเรืองสปีไป”

“ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดพิธีกรรมบวชป่าสืบทอดแม่ น้ำมากันอย่างต่อเนื่อง เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการปกป้องป่า แม่ น้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ ที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์มาโดยตลอด ทั้งผัก เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร สัตว์ป่านานาชนิด จนชาวบ้านถือว่าเป็นซูเปอร์มาเก็ตของชุมชน ต้องช่วยกันรักษา ได้ร่วมกันปฏิบัติสืบมาจนกลายเป็นประเพณีของชุมชนไปแล้ว”

วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการนำพิธีกรรมบวชป่าสืบทอดแม่ น้ำของชาวบ้านสะเอียบ อำเภอ สอง จังหวัดแพร่ คือ

“ต้องการที่จะแสดงให้เห็นสังคมได้รับรู้ว่าที่ป่าสักทองแห่งนี้ เป็นป่าสักทองผืนสุดท้ายของประเทศไทย คนไทยทั้งชาติควรเห็นคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ แม่ น้ำ และให้การสนับสนุนการรักษาป่า รักษาแม่ น้ำร่วมกับชุมชนสะเอียบ ช่วยกันปกป้องรักษาให้ถึงที่สุดอย่าให้เขื่อนร้ายแก่งเสือเต้นเข้ามาทำลายป่าสักทองแห่งนี้” เพราะแม่ น้ำและป่าไม้คือแหล่งรวมจิตวิญญาณของชุมชน

สำหรับพิธีการบวชป่าสืบทอดแม่ น้ำชุมชนล้านนาในอำเภอสอง จังหวัดแพร่และพื้นที่อื่นๆ ในล้านนาตอนบน เมื่อเสร็จสิ้นพิธีการทางศาสนาแล้วชาวบ้านแต่ละคนก็ได้นำผ้าเหลืองที่เตรียมมาไปผูกยังต้นไม้ ที่ชาวบ้านเรียกว่าดงสักงาม ซึ่งมีต้นสักขนาดใหญ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่า ต้นไม้ต้นนี้ ป่าแห่งนี้ ได้บวชแล้ว เปรียบเสมือนผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปี ก็จะต้องบวชเป็นพระสงฆ์เพื่อสนองพระคุณพ่อแม่ และสานต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นกุศโลบายที่บอกถึงการปกป้องรักษาต้นไม้ รักษาป่าสักทองแห่งสุดท้ายของประเทศนี้ไว้ ใครจะมาตัดทำลายมิได้ เพราะเปรียบเสมือนทำลายพระสงฆ์ และทำลายพระพุทธศาสนา การบวชป่า สืบทอดแม่ น้ำ ของชาวตำบลสะเอียบ ยังคงสืบทอดต่อไป เพราะนี่คือประเพณีของชุมชน นี่คือการกิจของชาวบ้านและชุมชนที่ต้องสานต่อ ตลอดรุ่นลูกหลานสืบทอดไป และเราคงไม่ให้อาจารย์หนังกั้งนี้ตักอยู่บนบ่าของชาวบ้านสะเอียบ เพียงเท่านั้น เราทุกคนต้องร่วมกันปกป้องรักษา เพื่ออนาคตของลูกหลานเราและมวลมนุษยชาติ โดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมกัน มีสายใยแห่งชนบทวิถีประเพณีและความเชื่อ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาและเป็นไปตามแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559)

ได้กำหนดปรัชญา ใน 3 ประเด็น คือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นยุทธศาสตร์ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งสร้างจิตสำนึก ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนในชาติ
2. วัฒนธรรมที่เป็นทุนและพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต
3. วัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและสมานฉันท์ของคนในชาติและนานาชาติ

ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ใช้มิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมและพันธกิจใน 5 ด้าน คือ

1. อุปถัมภ์คุ้มครองและส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมั่นคง
2. สนองงานสำคัญของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ให้สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. สร้างสรรค์สังคมสันติสุขด้วยมิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในทุกระดับ
4. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทางวัฒนธรรมเพื่อเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณของความเป็นไทย
5. สร้างคุณค่าทางสังคมและส่งเสริมมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม

สอดคล้องกับ 6 ยุทธศาสตร์ คือ

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการงานศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 อนุรักษ์สืบทอดและส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม บนพื้นฐานความหลากหลายของวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 อารักขา สถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ให้อยู่คู่สังคมไทย
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างภาคีขับเคลื่อนการดำเนินงานทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ 6 นำทุนทางวัฒนธรรมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม

โดยกำหนดเป้าประสงค์ไว้ 3 ระดับ คือ

ระดับบุคคล ให้คนไทยมีความรู้ความเข้าใจงานด้านวัฒนธรรมและสามารถรักษาอัตลักษณ์ของคนบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีค่านิยมและปรับปรุงวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและใช้คุณธรรมนำความรู้สร้างสรรค์สังคมให้เข้มแข็งและมั่นคง

ระดับชุมชน/สังคม สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความสงบสุขมีความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันเป็นสังคมแห่งคุณธรรมมีเครือข่ายความร่วมมือและมีความสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ระดับประเทศ สามารถเผยแพร่วัฒนธรรมไปทั่วโลกและใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคมด้วยทุนทางวัฒนธรรม

3.8 คุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบทอดในล้านนา

การสืบทอดหรือการต่ออายุเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวล้านนาถิ่นเหนือซึ่งจะทำเมื่อใดก็ได้ที่ต้องการจะทำได้เพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นเพื่อต้องการให้เกิดมงคลมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลาย ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิต เป็นพิธีที่เป็นมงคลที่ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่าง ๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันที่ได้รับยศศักดิ์ ได้เลื่อนตำแหน่ง หรือขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น หรือทำในกรณีที่เจ็บป่วยถูกทายทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาด ควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบทอดต่ออายุจะทำให้คลาดแคล้วอุปัทวภัยทั้งปวงโรคภัยต่าง ๆ และดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขและสบายใจเป็นการสร้างจริยธรรมทางใจและกาย

3.1 ความหมายของพิธีสืบทอด

คำว่า “สืบทอด” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ คำว่า “สื” และ คำว่า “บทอด” หรือ “ขาด” คำว่า “สื” นั้นความหมาย คือ การต่อเนื่องหรือต่อไปข้างหน้าในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ กล่าวว่า³⁰ “สื” หมายถึง คืบออก ขยับออก ขยายออกต่อเนื่องกันออกไปติดต่อกัน

ดังนั้น คำว่า “สืบทอด” จึงหมายความว่า สืบทอดจากการเกิด ด้วยเหตุผลที่ว่าคนที่เกิดมาต้องมีขาดของตนเองเป็นคำหลักว่า “ขาด” ในความหมายนี้เป็นศัพท์เฉพาะ (Technical Term) ที่ใช้ในเรื่องของโหราศาสตร์ที่เราเรียกว่า “ดวงขาด”

ส่วนคำว่า “ขาด” หรือ “ขาด”³¹ มีความหมายตรงตามพจนานุกรม พ.ศ. 2542 หมายถึง “เวลาเกิดของคนหรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญ” เช่น การสร้างบ้านเมืองตามเวลาที่โหรทำนายเป็นต้น

การสืบทอด หรือสืบทอด หรือการต่ออายุ หรือสืบทอดกำเนิดให้ยืดยาวออกไป หมายถึง ต้องการให้เป็นมงคล มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ปราศจากเชื้อโรคภัยทั้งหลาย ทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบทอดไป

การสืบทอด หมายถึง พิธีสำคัญอย่างหนึ่ง³² คือ การสืบทอดถือว่าเป็นการสืบทอด ซึ่งโบราณถือว่าในรอบ 7 วัน มีวันที่เป็นมรณะของคนและสัตว์อยู่วันหนึ่ง ถ้าได้ทำสืบทอดไว้ก่อน จะเป็นการป้องกันมิให้ตายได้ ท่านจึงให้ทำพิธีสืบทอด

การทำบุญสืบทอด หมายถึง³³ การทำบุญต่ออายุให้ยืดยาวออกไป ให้เกิดความเป็นสิริมงคล มีชีวิตอยู่อย่างสบาย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ตลอดถึงคลาดแคล้วจากภยันตรายทั้งหลาย และให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบทอดไป

³⁰ บุปผา คุณยศยิ่ง. “สื”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ, 13(2542):6944.

³¹ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, 2556), หน้า 359.

³² มณี พยอมยงค์. สารพจนานุกรมล้านนา. (เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวเตอร์, 2546), หน้า 120.

³³ พระครูสิริธรรมภาณี (เสน่ห์ ฐานสิริ). ประเพณีการทำบุญสืบทอด (ของเมืองน่าน). สำเนาอัดโรเนียว, หน้า 1.

การสืบทอด ก็คือ³⁴ การทำพิธีที่เกิดจากความเชื่อว่าจะเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว เมื่อคราวที่จะเกิดเคราะห์ร้ายเข้ามาแพ้วพาน หรือ ชะตาขาด เป็นการสืบทอดกำเนิดให้ยืนยาวออกไป มีชีวิตที่เป็นอยู่อย่างสุขสบายปราศจากเคราะห์ภัย เป็นสิริมงคล มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

การสืบทอด จึงมีความหมาย 2 ประการ คือ การทำให้อายุยืนยาว มีชีวิตอยู่อย่างสะดวกสบาย ความเป็นมงคลแห่งชีวิต และการป้องกันทุกข์โศกโรคภัย อันตรายภัยพิบัติทั้งปวงที่จะเกิดขึ้นแก่ชีวิต อันหมายถึงทำชีวิตให้พ้นจากอันตรายหรือกรรมที่จะมาตัดรอนชีวิตให้สั้นลง โดยทำพิธีสืบทอดเพื่อป้องกันไว้ก่อน

นอกจากนี้ยังมีผู้รู้และปราชญ์ในล้านนาตีความหมายคำว่า “สืบทอด” ไว้ดังต่อไปนี้

พิสิฐน์ โคตรสุโพธิ์ ได้อธิบาย คำว่า (ชะตา)³⁵ หรือ “ชาตา” หมายถึง ลักษณะที่บังเกิดสำแดงเหตุดีหรือร้ายที่ติดตัวมาแต่กำเนิด อย่างที่เรียกว่าชะตากำเนิดเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กันกับหลักโหราศาสตร์ที่กล่าวว่า ในเวลาที่คนเกิดมานั้น ตานเคราะห์เจ้าชะตาเดินทางถึงราศีอะไร ราศีนั้นจะเป็นตัวกำหนดชะตาเกิด

สมเจตน์ วิมลเกษม ได้กล่าวว่า³⁶ การสืบทอด คือ การสร้างขวัญและกำลังใจของชาวบ้าน เป็นการต่ออายุของตัวเองญาติมิตรและบริวารหรือชะตากรรมของบ้านเมืองให้มีอายุยืนยาวก่อให้เกิดความสุขความเจริญเป็นการขจัดภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นให้คลาดแคล้วจากบาปเคราะห์และสิ่งชั่วร้ายทั้งมวล ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ทำให้บ้านเมืองมีความสงบสุขมีความมั่นคงดำรงอยู่ในศีลธรรมอันดี

ศรีเลา เกษพรหม ได้กล่าวว่า³⁷ การสืบทอด คือ การสืบทอดอายุเพื่อให้มีชีวิตที่ยืนยาวเป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายต่างๆ เพื่อบำรุงขวัญให้มีกำลังใจเข้มแข็งเพื่อเพิ่มพูนพลังสามัคคีของกลุ่มคนที่รวมตัวกันเป็นหมู่คณะ คนเรานั้นถ้าจะมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ขวัญจะต้องอยู่กับร่างกายครบ 32 ขวัญถ้าขวัญไปตกหล่นมีอยู่ไม่ครบจำนวน จะทำให้บุคคลนั้นหงอยเหงาเศร้าซึม ไม่สบายเป็นทุกข์ โรคภัยไข้เจ็บคอยเบียดเบียน ดังนั้นจึงมีพิธีเรียกขวัญกลับเข้ามาอยู่ในร่างกายให้ครบและทำพิธีสืบทอดต่ออายุตามลำดับ

ดังนั้นการสืบทอดหรือชาตาหรือการต่ออายุ หมายถึง พิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อต้องการให้เป็นมงคล มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ปราศจากโรคภัยทั้งหลายทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไปซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เป็นมงคลอย่างหนึ่งที่ชาวล้านนาไทยนิยมทำในโอกาสต่างๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันที่ได้รับยศศักดิ์ ตำแหน่ง วันขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น และในกรณีที่เจ็บป่วยถูกทายทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาด การทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบทอดต่ออายุจะทำให้คลาดแคล้วจากโรคภัยและอยู่ด้วยความสวัสดิ์สืบไป

³⁴พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน. อิทธิพลของอัมมปัทมฐาเถรเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบทอดของล้านนา. (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550), หน้า 75.

³⁵พิสิฐน์ โคตรสุโพธิ์, การสืบทอดที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548), หน้า 39.

³⁶ สมเจตน์ วิมลเกษม, สืบทอดการสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน, (ม.ป.ท. ,ม.ป.ป.), หน้า 153

³⁷ ศรีเลา เกษพรหม, ประเพณีสืบทอดและบูชาเมืองโดยสังเขป, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), เอกสารอัดสำเนา.

3.3.2 ความหมายของพิธีสืบทอดในเชิงของศาสนา

พิธีสืบทอด หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนาพิธีหนึ่ง ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พิธีสืบทอด เป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของประเทศอินเดีย ซึ่งมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี ประเทศอินเดียมีวรรณกรรมสำคัญอยู่ถึง 4 วรรณกรรม คือ พราหมณ์ แพทศ กษัตริย์และศุทร ซึ่งวรรณกรรมพราหมณ์ถือว่าเป็นวรรณกรรมสูงสุดของอินเดียและได้นับถือพราหมณ์ในการประกอบพิธีต่าง ๆ พิธีสืบทอดถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์จึงมีการสืบทอดผ่านทางศาสนามาจนถึงทุกวันนี้

พิธีสืบทอดในสมัยก่อนผู้กระทำพิธี คือ พราหมณ์และพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันพระสงฆ์และมคทายกเป็นผู้ทำพิธี ส่วนการสืบทอดที่นิยมให้พราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีนั้นปัจจุบันยังมีอยู่ในประเทศที่นับถือลัทธิของศาสนาพราหมณ์และในประเทศที่มีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น ประเทศอินเดีย เนปาล บังคลาเทศ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการประกอบพิธีสืบทอดไม่ว่าผู้ทำพิธีจะเป็นใครก็ตาม ผู้สืบทอดควรที่จะทำด้วยใจอันบริสุทธิ์ ไม่หวังผลสิ่งใด จึงจะทำให้สัมฤทธิ์ผลและเป็นบุญกุศลอย่างมาก

จากความหมายของคำว่าสืบทอดจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องชีวิตผู้คนในลัทธิทั้งที่เป็นรายบุคคลและกลุ่มสังคมรวมถึงระยะเวลาต่าง ๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีของชาวล้านนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรม

3.3.3 วัตถุประสงค์ของการสืบทอด

เป็นความเชื่อมาแต่โบราณของชาวล้านนาว่า การเกิดเมืองหรือการสร้างเมืองนั้นได้สร้างตามฤกษ์ยามที่เป็นมงคล ดบะ เดชะ เหมือนกับการเกิดของคนที่มีความสุขความเจริญความผิ้วหวัง และบางครั้งก็มีการเสื่อมโทรมอับเฉาเศร้าหมองนานปีการ เมื่อประสบปัญหาเหล่านี้ชาวล้านนามีความเชื่อว่า หากได้ทำบุญสืบทอดจะช่วยให้อายุยืนยาวขึ้นเหมือนเดิมหรือดีกว่าเดิมจึงต้องปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านานวัตถุประสงค์การสืบทอดกล่าวโดยสรุปดังนี้

- 1) เพื่อต่ออายุให้ยืนยาวเป็นสิริมงคล
- 2) เพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายที่เป็นเสนียดจัญไรให้ออกไปจากบุคคลหรือสถานที่
- 3) เพื่อเป็นบำรุงขวัญของผู้คนและบ้านเมือง

3.9 คุณค่าเชิงจริยธรรม

คุณค่าเชิงจริยธรรมในประเพณีสืบทอดชาวล้านนามีประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) เป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชน ต่างๆ ในลัทธิ
- 2) เสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคม และมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนา นอกจากจะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความเคารพต่อเครื่องสืบทอดทั้งหมดด้วย
- 3) ทำให้มีหลักปฏิบัติและมีความหวังในการดำเนินชีวิต
- 4) การนำประเพณีและภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาจากการประกอบพิธีสืบทอดเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ
- 5) ช่วยส่งเสริมความสามัคคี จิตอาสาช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามภูมิปัญญาและความสามารถ

- 6) ทำให้เกิดความสบายใจมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต
- 7) เป็นคุณค่าของกันและกันเมื่อมีทุกข์ไม่สบายใจโดยปรึกษาผู้รู้ผู้ใหญ่และเครือญาติ
- 8) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกัน

9) ก่อให้เกิดบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญด้วยการให้ทาน การทำบุญด้วยการรักษาศีล (ศีลมัย) ทำบุญด้วยการภาวนา (ภาวนามัย) ทำบุญด้วยการประพาศิโณน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ (อปจายนมัย) ทำบุญด้วยการประพาศิโณน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ (อปจายนมัย) ทำบุญด้วยการชวนช่วยในกิจการที่ชอบ (เวยยาวัจจามัย) ทำบุญด้วยการให้ส่วนบุญ (ปัตติทานมัย) ทำบุญด้วยการอนุโมทนาบุญ (ปัตตานโมทนามัย) ทำบุญด้วยการฟังธรรม (อัมมัสสวนมัย) ทำบุญด้วยการแสดงธรรม (อัมมเทศนามัย) ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (ทิฏฐุชุกัมม) เป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทำให้สังคมร่มเย็นเป็นการชำระจิตใจและเป็นที่รักของผู้คนทั่วไป

สาระการสืบทอดเป็นพิธีกรรมที่มุ่งสอนคนให้ไม่ดำรงตนอยู่ในความประมาทพยายามรักษาความดีงาม ไม่หลงระเห็จในอำนาจวาสนาและเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นถ้ามีสติคิดพิจารณาอย่างมีหนทางแก้ปัญหา นั้น ๆ ได้

สรุป ได้ว่าพิธีสืบทอดเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวล้านนาที่เชื่อว่าเป็นการต่ออายุหรือต่อชีวิตของบ้านเมืองหรือของคนหรือของแม่น้ำป่าไม้ให้ยืนยาวมีความสุขความเจริญตลอดจนเป็นการจัดแพทย์อันตราต่าง ๆ ที่จะบังเกิดให้แคล้วคลาดปลอดภัยการสืบทอดนี้ หมายถึงการต่ออายุให้ยืนยาวนานออกไปและเพื่อเป็นสิริมงคลมีชีวิตมีชีวิตรอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งหลายให้มีความสุขเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป ถึงแม้ว่าการสืบทอดจะไม่ใช่ว่าแทนแทนในทางพระพุทธศาสนาตามว่ากันว่าดั้งเดิมเป็นลัทธิพราหมณ์ แต่ก็ได้ประโยชน์ทางด้านจิตใจอย่างมหาศาล.

บทที่ 4

กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ของล้านนาและข้อมูลจากการจัดเวทีเสวนาทั้งในจังหวัดแพร่ เชียงรายและจังหวัดลำปาง พบว่า พิธีกรรมสืบชะตาในแต่ละพื้นที่จะมีพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป นอกจากนั้นพิธีสืบชะตายังแสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของศาสนาพุทธ ฮินดู พราหมณ์ และลัทธิผีสางเทวดาที่สามารถรวมตัวกันได้อย่างแนบเนียน ประเพณีนี้ไม่เพียงแต่จะปรากฏแพร่หลายอยู่บนดินแดนล้านนาไทยเท่านั้น แต่ยังปรากฏในบรรดาชนชาติไทยใหญ่ ไทยยอง และไทยเขินบริเวณรัฐฉานของพม่า และยังปรากฏอยู่ในกลุ่มชนชาติละว้าในตอนเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าพื้นที่ต่าง ๆ ในล้านนาที่มีการจัดพิธีสืบชะตาจะมีความแตกต่างด้านพิธีกรรมบ้างตามบริบทของพื้นที่ แต่ด้วยความที่นับถือศาสนาพุทธสิ่งที่ปฏิบัติเหมือนกัน คือ รูปแบบและองค์ประกอบด้านศาสนพิธี ด้านพระสงฆ์ ปู่จารย์หรืออาจารย์วัด ผู้ดำเนินการพิธีกรรมผู้ร่วมพิธีกรรม และบทสวดมนต์ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนล้านนาให้ผูกพันต่อวิถีชีวิต การดำรงอยู่ของคนท้องถิ่นล้านนาอย่างแยกไม่ออกอันเกิดจากพิธีสืบชะตา ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์รายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการของพิธีกรรมสืบชะตา

สืบเนื่องจากบทที่ 3 เนื่องจากพิธีกรรมสืบชะตาเป็นพิธีใหญ่ ดังนั้นกระบวนการของพิธีสืบชะตาได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสืบชะตาในอดีตถึงปัจจุบันและเป็นไปตามบริบทของสังคม จากการเสวนาในพื้นที่ จังหวัดแพร่ ลำปางและเชียงราย จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและศาสนพิธีมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน พบว่า กระบวนการขั้นตอนของพิธีกรรมสืบชะตาล้านนา ยังคงความสำคัญอยู่ที่ขั้นตอนของพิธีกรรม บทสวดมนต์และผู้ที่เกี่ยวข้อง

4.1.1 กระบวนการของพิธีสืบชะตา

กระบวนการพิธีกรรมสืบชะตาในล้านนาไม่แตกต่างกันจากการเสวนาทั้งสามจังหวัดในพื้นที่ที่ยังคงรูปแบบตามจารีตดั้งเดิมของล้านนา ผู้รู้และปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาได้ให้ข้อคิดในประเด็นดังกล่าวที่สอดคล้องกัน เช่น

อาจารย์อุตร พรินทรากุล ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่¹ กล่าวว่า รูปแบบการสืบทอดงานยังคงปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของล้านนาและองค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การเตรียมเครื่องสืบทอดตามประเภทของการสืบทอดงานนั้น ๆ ซึ่งมีเครื่องประกอบหลายอย่างแต่ละอย่างต้องเตรียมไว้จำนวนมากในขณะที่เตรียมสืบทอดงานนั้นต้องใช้คนจำนวนมากช่วยกันส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมเครื่องพิธีสืบทอด จากความร่วมมือกันจึงเป็นบ่อเกิดของความสามัคคีในชุมชนที่ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่มากจากประเด็นนี้ทำให้เห็นการเชื่อมจารีตประเพณีและความสัมพันธ์ในความสามัคคีของชุมชน คือ

1. การรักษาจารีตดั้งเดิมของชุมชนในล้านนา
2. การรักษารูปแบบของการจัดเตรียมเครื่องสืบทอด
3. การร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเนื่องจากการพิธีสืบทอดเป็นพิธีใหญ่จะต้องใช้คนจำนวนมากในการการจัดเตรียม
4. การสร้างความสามัคคีในชุมชน

อาจารย์อุตร พรินทรากุล ยังอีกกล่าวว่า จากอดีตถึงปัจจุบันพิธีกรรมสืบทอดมีการเปลี่ยนแปลงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปตามบริบทของสังคมยุคปัจจุบัน คือ

1. คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของพิธีกรรม
2. การเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมเจ้าภาพไม่นิยมจัดเตรียมเองอาจเพราะไม่มีเวลา
3. บริบทของสังคมเปลี่ยนเน้นความสะดวกรวดเร็ว
4. เงินและเวลาเป็นปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง
5. มีเจ้าพิธีรับจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมสืบทอดแบบครบวงจรโดยผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ ในราคาที่กำหนดตามขนาดของงานและฐานะของเจ้าภาพ โดยที่เจ้าภาพเตรียมสถานที่และปัจจัยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

อาจารย์วรพร บำบัด ปราชญ์ท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่² กล่าวว่า กระบวนการของพิธีกรรมสืบทอดโดยทั่วไปยังเหมือนเดิมเพียงแต่จะแตกต่างกันบ้างตามประเภทของการสืบทอดงานเท่านั้น แต่สิ่งหนึ่งที่อยากจะให้อนุรักษ์เอาไว้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมสืบทอดล้านนา เพื่อให้ได้กลุ่มหลังได้ศึกษาและเข้าใจเครื่อง

¹ นายอุตร พรินทรากุล ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่

² อาจารย์วรพร บำบัด ปราชญ์ท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่

สืบทอดแต่ละประเภทได้ ปัจจุบันมีแต่ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนท้องถิ่นและผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นเท่านั้นเป็นผู้จัดเตรียม ถ้าไม่เรียนรู้เอาไว้องค์ความรู้ดั้งเดิมของจารีตจะเลือนหายไป

พ่ออำนาจ ยอดสุวรรณ ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย³ กล่าวว่า กระบวนการของการสืบทอดล้านนาในอดีตและปัจจุบัน ยังคงยึดตามจารีตดั้งเดิม เน้นเครื่องประกอบในการสืบทอดเป็นสำคัญ เช่น สืบทอด คน เครื่องสืบทอดเท่าอายุของผู้สืบทอด สืบทอดบ้านใหม่เครื่องสืบทอดเกิน 100 ส่วนการสืบทอดเมืองเครื่องสืบทอดจำนวน 1000 เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันตามลำดับ เช่น

- 1) พิธีกรรมของการสืบทอดและเครื่องประกอบ
- 2) มีการเพิ่มประเภทของการสืบทอด เช่น การสืบทอดแม่น้ำโดยอ้างอิงถึงการสืบทอดคน
- 3) โอกาสและเวลาทำได้ทุกโอกาส เช่น ต้อนรับผู้นำบุคคลสำคัญ แขกบ้านแขกเมือง
- 4) มีการประยุกต์จัดร่วมกับพิธีอื่นไม่เน้นการสืบทอดโดยเฉพาะ

พ่อหนานเกรียง ตีบประแวงค์ มัคทายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาคณะ อ.เมือง จังหวัดลำปาง⁴ กล่าวว่า รูปแบบการสืบทอดที่มีอุปกรณ์ต่าง ๆ ยังคงรูปแบบเดิมผู้เกี่ยวข้อง คือ พระสงฆ์ มัคทายก ผู้สืบทอด ผู้ร่วมพิธีแนวนุรักษ์ปัจจุบัน พิธีสืบทอดความนิยมน้อยลงไป ควรอนุรักษ์ไว้ เพราะอุปกรณ์สืบทอดเป็นการส่งเสริมการปลูกป่า เช่น ต้นกล้วย อ้อย มะพร้าว หนาก พลุ ข้าว ไม้อ่อน ไม้แก้ว เป็นไม้มงคลใช้ของสดทั้งหมด และเป็นการส่งเสริมอาชีพความร่มรื่นในอาคารบ้านเรือน

นายอนุกุล ศิริพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / อาจารย์วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง⁵ อาจารย์ได้กล่าวถึงฐานเดิมของการสืบทอดและมาสู่รูปแบบการสืบทอด ว่าทำไมจึงต้องมีการสืบทอดว่ามาจากในอดีตใช้ 3 เสา (เดิม) จากความเชื่อเรื่อง 3 ก้อนเสาหินแกนกลางจักรวาล (ฐานของจักรวาล) ปัจจุบันใช้ 4 เสา หลวงพ่อวัดคะตึก เชียงมันน์ ปรับใช้เป็น 4 เสา โดยเอาความหมายของ ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดเครื่องสืบทอดและต้องมีบายศรี จังหวัดลำปางจึงมีการจัดเครื่องสืบทอด 2 รูปแบบ คือ การตั้งเครื่องสืบทอดแบบ 3 เสา และตั้งเครื่องสืบทอดแบบ 4 เสา ดังภาพตัวอย่าง

³ พ่ออำนาจ ยอดสุวรรณ ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

⁴ พ่ออำนาจ ยอดสุวรรณ ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย.

⁵ นายอนุกุล ศิริพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / อาจารย์วิทยาลัยอินเตอร์เทคลำปาง.

รูปภาพการตั้งเครื่องสืบชะตาแบบ 3 ขาของ จังหวัดลำปาง

รูปภาพการตั้งเครื่องสืบชะตาแบบ 4 ขา ของจังหวัด ลำปาง

ส่วนปัจจุบันการจัดเตรียมเครื่องสืบชะตาที่เป็นองค์ประกอบ เช่น เครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความละเอียดอ่อนมากขึ้น หรือการเพิ่มจำนวน เช่น มะพร้าว กล้วย อ้อย หรือการจัดทำสะตวงให้มีจำนวนมากขึ้นตามตำแหน่งและฐานะทางเศรษฐกิจของเจ้าภาพหรือเจ้าของงาน

4.1.2 บทสวดมนต์ในพิธีกรรมสืบชะตาล้านนา

บทสวดมนต์ ตามหลักของศาสนาพุทธและในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อมีการทำบุญจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวด บทพุทธมนต์ในพิธีที่จัดขึ้นเพื่อความสุขความเจริญและความเป็นสิริมงคลแก่การดำเนินชีวิตในวาระต่าง ๆ ของชีวิต เช่น พิธีสืบชะตา ซึ่งมักจะเรียกรวมกันว่า **“พิธีเจริญพระพุทธมนต์สืบชะตา”**

“พระพุทธมนต์” หมายถึง พระพุทธพจน์อันเป็นพระธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกบ้างเป็นคำที่แต่งขึ้นมาภายหลังบ้างโดยถือกันว่าพระพุทธมนต์เป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถปัดเป่าและป้องกันอันตรายได้ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **“พระปริตร”** คำว่า **“ปริตร”** มีความหมายว่าคุ้มครองรักษา หรือเครื่องคุ้มครองป้องกัน ซึ่งบทพุทธมนต์ที่นิยมว่าศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏและมีการรวบรวมไว้ 7 บท ในล้านนาเรียกว่า **“เจ็ดตำนาน”** (โดยปกติคำว่า ตำนาน

หมายถึง เรื่องราวสั้น ๆ ที่เล่าสืบทอดกันมายาวนาน ในที่นี้เป็นการเรียกพระปริตรบท ๆ หนึ่งว่าตำนาน ซึ่งมีผู้รู้สันนิษฐานว่าน่าจะแผลงมาจากคำว่า “ตาม” ในภาษาบาลีเช่นเดียวกับคำว่า “ปริตร” หรือ อาจหมายถึงตำนานอันเป็นที่มาของแต่ละพระสูตรก็ได้)

ในการสวดพระปริตรหรือเจ็ดตำนานนี้ พระราชเขมากร.ผศ.ดร.,พระครูจันทรสรวงศ์,ดร.และพระครูสังวรสุตกิจ,ดร.⁶ กล่าวไว้สอดคล้องกันในเวทีเสวนาว่าเกิดครั้งแรกในประเทศศรีลังการาว พ.ศ. 500 เนื่องจากชาวศรีลังกาที่นับถือศาสนาพุทธในขณะนั้น ประสงค์ให้พระสงฆ์ช่วยเหลือตนให้เกิดสิริมงคลและป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วยการสวดมนต์และคาถาตามแบบอย่างพราหมณ์ ซึ่งมีความเชื่อว่า ผู้ทรงเวทจะทำให้เกิดสิริมงคลและป้องกันอันตรายแก่มหาชนได้ ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์ศรีลังกาจึงได้คิดวิธีสวดพระปริตรขึ้น โดยเลือกเอาพระสูตรหรือคาถาที่สวดสรรเสริญพระรัตนตรัยอันเกิดเนื่องด้วยเหตุการณ์มาสวดเป็นมนต์ โดยการสวดครั้งแรก ๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่ไปสวด เช่น ไปสวดพิธีมงคลก็ใช้มงคลสูตรสวด สวดให้คนเจ็บไข้ได้ป่วยก็ใช้บทโพชฌังคสูตร ครั้นเมื่อคนนิยมมากขึ้นก็มีการคิดค้นพระสูตรต่าง ๆ มาสวดเป็นพระปริตรมากขึ้นตามลำดับ ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินประเทศศรีลังกา ได้รับสั่งให้พระสงฆ์ปรับปรุงพระสูตรและคาถาที่ใช้สวดพระปริตรขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์เพื่อใช้พระราชพิธีหลวง โดยได้เพิ่มพระสูตรและคาถาให้มากขึ้นและเรียกว่า “ราชปริตร” แปลว่า มนต์คุ้มครองพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาประชาชนต่างก็นิยมให้มีการสวดพระปริตรในพิธีของตนบ้าง จึงเกิดเป็นประเพณีสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน เจ็ดตำนานหรือปริตร หมายถึง มนต์อันเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ มีอยู่ 7 พระสูตร คือ

1. มงคลสูตร ว่าด้วยเหตุที่จะทำให้เกิดมงคล
2. รัตนสูตร ว่าด้วยรัตนทั้ง 3 คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สวดเพื่อปิดเป่าอุปวัตตวันตรายทั้งหลายให้หมดไป
3. กรณียเมตตสูตร ว่าด้วยการเจริญเมตตาไปไหนมาไหนให้คนเทวดารักใคร่เมตตา
4. ขันธปริตร ว่าด้วยพระพุทธรูปสำหรับป้องกันสัตว์ร้ายพวกอสรพิษ
5. ธัชคคสูตร ว่าด้วยการเคารพธงและรำลึกถึงพระรัตนตรัยทำให้หายหวาดกลัว
6. อาภานาฏียะปริตร ว่าด้วยพระพุทธรูปที่สามารป้องกันอุปวัตตวันตรายทั้งปวง
7. อังคุลิมาลปริตร ว่าด้วยมนต์ขององคุลิมาลใช้ในงานมงคลหรือทำให้คลอดลูกง่าย⁷

ตัวบทคัมภีร์ที่ใช้ประกอบสวดในพิธีกรรมสืบชะตามีอยู่ 6 บท 9 ผูก คือ

1. มหาทิพพมนต์	1	ผูก
2. อุณห์สสะวิไชย	1	ผูก
3. โลกวุฒิ	4	ผูก
4. สารากิริชาสูตร	1	ผูก

⁶ พระราชเขมากร.ผศ.ดร. พระวิทยากรในการเสวนาที่วัดพระบาทมิ่งวรวิหาร จังหวัดแพร่ เมษายน 2557, พระครูจันทรสรวงศ์,ดร.พระวิทยากรในการเสวนาที่วัดทุ่งจี้ จังหวัดเชียงราย เมษายน 2557, พระครูสังวรสุตกิจ,ดร.พระวิทยากรในการเสวนาที่บุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง ธันวาคม 2557.

⁷ เจ้าอธิการภาณุวัฒน์ ปญญาวิโร(ตุนคำ).ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อการสืบชะตาของชาวล้านนา. (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555),หน้า 72.

5. พุทธสังกะหะโลก	1	ผูก
6. มหาไชยมงคล	1	ผูก

ในการเทศน์ธรรมสืบทาทั้ง 9 ผูก พระสงฆ์จะทำการเทศน์พร้อมกันทั้ง 9 ผูกรูปละผูก ส่วนเครื่องประกอบพิธีกรรมสืบทาบ้าน กับชะตาเมืองนั้น เครื่องสืบทาจะเพิ่มมากขึ้นเป็นเครื่อง 1000 ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 และเฉพาะในกรณีที่เป็นการสืบทาหมู่บ้านจะมีการโยงสายสิญจน์จากวัดไปยังสถานที่ประกอบพิธีผ่านไปยังบ้านแต่ละหลังจนครบทั้งหมู่บ้านและทุกครอบครัวก็จะเตรียมน้ำส้มป่อย น้ำอบ น้ำหอมและทรายมาร่วมพิธีเมื่อเสร็จแล้วก็จะได้นำไปโปรยบ้านเรือนของตนเอง ธรรมเนียมที่เทศน์ในพิธีกรรมสืบทาทั้ง 9 ผูกนั้นมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนล้านนาแตกต่างกันของแต่ละผูกและมีผูกที่เป็นหัวใจของพิธีกรรมการสืบทาจะขาดเสียไม่ได้ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถอดเฉพาะบทในลำดับต่อไป

4.1.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบทา

สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบทาแยกเป็น⁸

- พระสงฆ์
- ปู่จารย์
- ผู้เข้าร่วมพิธีสืบทา

1) **พระสงฆ์** ในพิธีสืบทาพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนในการแนะนำกระบวนการต่างๆ ที่ดีงามและความเป็นมงคลแก่เจ้าชะตา เริ่มตั้งแต่การนิมนต์พระสงฆ์ คือการนิมนต์พระสงฆ์นั้นจะนิมนต์พระสงฆ์แต่ละวัดมารวมกันในการทำพิธีจำนวน 9 รูป หรือมากกว่านั้นตามเจตนารมณ์ หากจัดสวดพร้อมกันต้องนิมนต์พระสงฆ์ครบทั้ง 4 แจ่งบ้านแห่งละ 9 รูป รวมที่เป็นส่วนกลางด้วยต้องนิมนต์พระสงฆ์รวมทั้งหมดถึง 45 รูป แต่โดยมากหากไม่เกิดเหตุเภทภัยแรงภายในบ้านจริง ๆ แต่ปัจจุบันนิยมนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์เพียง 9 รูปเท่านั้น

2) **ปู่จารย์หรือปู่อาจารย์วัด** คือ ผู้ที่จะทำหน้าที่ระหว่างคนธรรมดากับพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ทางเหนือเรียกว่า “ปู่จ่าน” ภาคกลางเรียกว่า “มัคนายก” อาจารย์มณี พยอมยงค์⁹ ได้ให้ความหมายของปู่จารย์หรือปู่อาจารย์ ว่า หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนพิธี เป็นผู้นำในการไหว้พระ รับศีล เว้นทานและเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมสืบทา คือ ผู้ที่มีความรอบรู้ในกระบวนการและขั้นตอนของพิธีกรรมสืบทาล้านนา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ผ่านการบวชเรียนระดับมหาเปรียญธรรมหรือผ่านการอบรมมาก่อน สามารถนำในพิธีกรรมสืบทาได้อย่างครบถ้วน องค์ประกอบสำคัญของผู้ที่จะเป็นปู่จารย์ได้มีดังนี้

⁸ นายอุดร พรินทรากุล มัคนายก/ฝ่ายพิธีกรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดแพร่.

⁹ มณี พยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. (เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529), หน้า 91.

(1) เคยบวชเรียนมาแล้วหากไม่เคยบวชเรียนมาเป็นปู่จารย์ไม่ได้เพราะจะไม่มีความรู้ด้านพิธีการทางศาสนาและความเชื่อถือจากชาวบ้าน

(2) ต้องมีความประพฤติดี คือ เป็นที่ยอมรับของสังคมประพฤติตนอยู่ในศีล 5

(3) ต้องเป็นผู้ร่ำได้กล้าแสดงออก คือ ผู้นำด้านพิธีสงฆ์และผู้นำพิธีกรรมชาวบ้านได้

(4) ต้องคล่อง ต้องมีคุณสมบัติคล่องแคล่วหากเชื่องช้าก็จะเป็นปู่จารย์ไม่ได้

(5) ต้องสละเวลาส่วนตัวและต้องมาอยู่ที่วัดที่สำคัญปู่จารย์ต้องประจำอยู่ที่วัดเพื่อความสะดวกของศรัทธาญาติโยมที่มาติดต่อในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

3) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมสืบชะตา จะประกอบด้วย เจ้าชะตา เจ้าบ้านญาติพี่น้องและคณะผู้ร่วมงานอื่น ๆ สำหรับผู้ที่เข้าพิธีสืบชะตา ซึ่งอยู่ในสถานะและโอกาสที่เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีงานมงคลสำหรับชีวิต เช่น การขึ้นบ้านใหม่ หรือการได้รับเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงานที่สูงขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลของชีวิตต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าวในพิธีกรรมสืบชะตาของล้านนา ส่วนที่สำคัญของกระบวนการในพิธีสืบชะตาจะต้องครบตามจารีตล้านนา คือ เครื่องสืบชะตา (ไม่ว่าจะเป็นชะตาคน ชะตาบ้าน ชะตาเมือง) เมื่อเตรียมเครื่องสืบชะตาครบแล้วขั้นตอนต่อไปคือนิมนต์พระสงฆ์ได้มาประกอบพิธีกรรมก็จะเกี่ยวเนื่องถึงบทสวดมนต์ที่เรียกว่าเจ็ดตำนานหรือปริตรมีอยู่ 7 พระสูตร และบทคัมภีร์ที่ใช้ในประกอบพิธีกรรมสืบชะตามีอยู่ 6 บท 9 ผูก ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบชะตาประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม คือ พระสงฆ์ ปู่จารย์ ผู้เข้าร่วมพิธีสืบชะตาเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณและที่เป็นส่วนสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตและทางกายพิธีกรรมนี้ คือ สาระหลักธรรมของคัมภีร์ธรรม ดังได้วิเคราะห์และถอดบทคัมภีร์ธรรมต่อไป

4.2 หลักธรรมในคัมภีร์ธรรมของพิธีกรรมสืบชะตาที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

หลักธรรมในคัมภีร์ธรรมของพิธีกรรมสืบชะตาที่เป็นสาระสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนาผู้วิจัยได้วิเคราะห์และถอดบทสำคัญ 5 บทที่นิยมใช้ในปัจจุบัน คือ บทสวดมหาพิชัยมนต์ บทสวดอุณหสสวไสย บทสวดอินทชะตา บทสวดสัณฐักัถวาและบทสวดสรากรวิชาสูตร

4.2.1 บทสวดมหาพิชัยมนต์กับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ตัวอย่างบทสวดมหาพิชัยมนต์

○ สมนันตา จักกะวาฬสุ อัตรา คัจฉันตุ เทวะตา

สัทธัมมัง มุนิราชัสสะ สุณันตุ สักกะโมกขะกัง

○ ฆะริตตะวานะ เมตตัง สะเมตตะตา ภาทันตา

อะวิกขิตตะจิตตา ปะริตัง ภาณันตุ

สักเค กาเม จะ รูป ครีสิชะระตะเณ จันตะลิกเข วิมาน
 ที่เปริฏฐะ จะ คาเม ตะรุวะนะกะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต
 ภูมมา จายันตุ เทวา ชะละณะละวิสะเม ยักกะคันธัพพะนาคา
 ติฏฐันตา สันติเก ยังมนิวัระวะจะนัง สาธะโวเม สุนันตุฯ
 ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
 ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา
 ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตาฯ

บทนมัสการพระรัตนตรัย พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
 นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทฺธัสสะ
 อิติปิโส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ
 วิชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อนุตตะโร
 ปุริสะธัมมะสาระถิ สัตถาเทวมานุสสานัง พุทฺโธภะคะวาติฯ
 สวากขาโต ภะคะวะตาธัมโม สันทิฏฐิโก
 อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก
 ปัจจัตตังเวทิตัพโพ วิญญูหิตีฯ
 สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 อชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 สามีจีปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ
 ยะทิทังจัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะปุริสะปุคคะลา
 เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย
 ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชะลิกะระณิโย
 อนะnutตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติฯ

พระคาถาถามหาทิพยมนต์ จากยอดพระกัณฑ์ไตรปิฎก (เป็นสาวัง)

อินทสาวัง มหาอินทสาวัง
 พรหมมะสาวัง มหาพรหมมะสาวัง
 จักกะวัตติสาวัง มหาจักกะวัตติสาวัง
 เทวสาวัง มหาเทวสาวัง
 อีสีสาวัง มหาอีสีสาวัง
 มุนีสาวัง มหามุนีสาวัง
 สัปบุริสะสาวัง มหาสัปบุริสะสาวัง
 พุทฺธสาวัง ปัจเจกะพุทฺธสาวัง
 อะระหัตตะสาวัง สัพพะสิทธิวิชาธะรณังสาวัง
 สัพพะโลกาอิริยานังสาวัง เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหนตุ

สาวังคณัง วัชระพะลัง เตชะ วิริยัง สิทธิกัมมัง
 ธัมมังสังจัจ นิพพานัง โมกขัง คุยหะกัง ทานัง สีลัง
 ปัญญานิกขัง ปุญญัง ภาคะยัง ยะสัง ตปปัง สุขัง
 สิริรูปัง จะตุวิสะติเทสะนัง เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหนตุ
 หุ หุ หุ สวาหาเย ฯ

(คัมภีร์ธรรมฉบับวัดมหาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่)

ก. วิเคราะห์และถอดบทสวดมหาทิพย์มนต์

จากการศึกษามหาทิพย์มนต์และถอดจากภาษาบาลี พบว่า เป็นบทสวดโบราณ สาธยาย เพื่อให้พ้นเคราะห์กรรมที่ดวงชะตาตกอับ เพื่อให้พ้นจากอุปสรรคอันตรายภัยพิบัติ อันเกิดจากดาวนพเคราะห์ สวดเพื่อความเป็นสิริมงคล ขจัดสิ่งซึ่งเสนียดจัญไรและอัปมงคลต่างๆ

บทสวดนี้กล่าวถึงชัยมงคลต่างๆ กล่าวถึงพระอรหันต์ 8 ทิศ มีการสวดแทรกบทสวดต่าง ๆ ในสุริยาสูตร จันทิมาสสูตร เพื่อช่วยขจัดภัยอันตรายแก่อาทิตยและพระจันทร์ เป็นต้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างหลักธรรมที่ปรากฏในมหาทิพย์มนต์ ได้แก่

1. สัทธา (ความเชื่อ) ในการประกอบพิธีกรรมเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บุคคลทั่วไปนั้น นอกจากจะเป็นกุศโลบายที่บรรพบุรุษได้ทำไว้เป็นแบบอย่างเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจิตใจแก่ผู้ที่อยู่ในสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ หรือมีความทุกข์ครอบงำแล้ว ในบางกรณีถึงแม้ในยามที่ปกติหรือมีความสุขเจริญรุ่งเรืองในตำแหน่ง หน้าที่การงานหรือประสบความสำเร็จก็สามารถประกอบพิธีดังกล่าวได้ หรืออาจจะจัดขึ้นในโอกาสหรือเทศกาลต่าง ๆ เช่นขึ้นปีใหม่ ขึ้นบ้านใหม่ รับตำแหน่งใหม่ หรือสงกรานต์ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสัทธา (ความเชื่อ) ที่มีต่อธรรมชาติโดยเฉพาะฤกษ์ยาม ดวงชะตา ดวงอาทิตย ดวงจันทร์ และดวงดาวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระบบจักรวาล อันจะทำให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตประจำวันเมื่อใดทำพิธีสืบทอดแล้ว

2. การวตา (ความเคารพ) คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมคือศาสนาทุกศาสนาโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ดูเหมือนจะมีลักษณะใกล้เคียงกัน นั่นคือการแสดงความเคารพต่อศาสดาและคำสอนในทางศาสนา เช่นเดียวกัน พิธีสืบทอดเมื่อวิเคราะห์ดูในบทสวดมหาทิพย์มนต์จะปรากฏหลักธรรมที่เกี่ยวกับการแสดงความเคารพทั้งต่อพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดาวนพเคราะห์ต่างๆ ที่มีในระบบจักรวาล การแสดงความเคารพนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อคุณงามความดี หรือพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่ เมื่อบุคคลได้แสดงออกในทางที่เหมาะสมด้วยการเคารพน้อมนพบูชาแล้วก็จะเป็นการถอนทิฐิ คือ การยึดมั่นในตัวตนกลายเป็นอัตตาหลงได้ อันจะเป็นอุปายให้เกิดความละเอียดอ่อนทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ และส่งผลให้ฝึกฝนในคุณงามความดีที่จะพึงปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั่นเอง

3. ไตรสรณคัมม์ (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์)

เป็นอุปายนำผู้มีศรัทธาเลื่อมใสพร้อมด้วยความเห็นชอบเป็นมูลฐานให้หยั่งลงแน่อนในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ที่รวมเรียกว่า พระรัตนตรัย และน้อมกิริยาวาจาใจเข้ายึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งทางใจ ไตรสรณคัมม์นี้เป็นวินัยเบื้องต้นของคฤหัสถ์ชายหญิง สำหรับควบคุมจิตใจของตนให้อยู่ในระเบียบวินัยอันดีงาม ยึดเอาคุณพระรัตนตรัยมาถือปฏิบัติดำเนินตามดังนี้

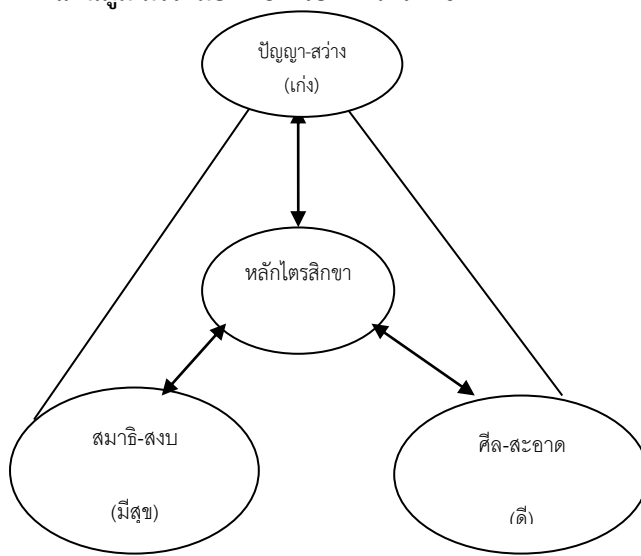
1) พระพุทธรูป ย่อลงเป็น ๓ คือ พระปัญญาคุณ พระปรีชาญาณ และพระกรุณาคุณ ผู้ยึดเอาคุณพระพุทธรูปปฏิบัติโดยวิธีฝึกฝนให้มีปัญญา อบรมกิริยาวาจาให้บริสุทธิ์สะอาด และอบรมใจให้มีเมตตากรุณาในบุคคลและสัตว์อื่น หรือบำเพ็ญคุณงามความดีที่เกื้อกูลแต่ตนและบำเพ็ญคุณงามความดีที่เกื้อกูลแก่คนอื่นให้เกิดขึ้นในตน

2) พระธรรมคุณ ย่อลงเป็น ๒ คือ ความเป็นธรรมดีจริง ให้ผู้ปฏิบัติตามเป็นคนดีจริง และนำผู้ปฏิบัติให้ถึงความสุขเห็นประจักษ์ในปัจจุบัน รักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่ว ให้คงอยู่ในทางที่ดีและดียิ่งๆ ขึ้นไป ผู้ยึดเอาพระธรรมมาถือปฏิบัติ โดยวิธีบำเพ็ญคุณธรรม คือรักษาศีล เจริญสมาธิ อบรมปัญญา ให้ตนเป็นคนดีขึ้น ดีด้วยศีล ดีด้วยสมาธิ และดีด้วยปัญญา

3) พระสังฆคุณ ย่อลงเหลือ 2 คือ เกื้อกูลแก่ตนเอง คือปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติธรรม ปฏิบัติสมควร และเกื้อกูลแก่คนอื่น เมื่อเราปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ พุทธามิกกา หรืออุบาสกอุบาสิกา ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่เคารพนับถือ ของตนจริงแล้ว และน้อมเอาคุณพระรัตนตรัยมาอบรมตนให้เป็นคนดีเช่นนี้ ชื่อว่ายึดเอาคุณพระรัตนตรัยมาถือปฏิบัติดำเนินตามนั้นว่าเป็นมงคล

สรุป อานิสงส์ของมหาทิพย์มนต์มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาในประเด็นของการสร้างความสามัคคีและสร้างพลังความเข้มแข็งทางใจโดยยึดหลักศาสนาและการสร้างศรัทธาความเชื่อผ่านการประกอบพิธีกรรมของท้องถิ่น ที่ทำแล้วเกิดความเป็นสิริมงคล คือ ใจสุข กายสุข ทำให้มีพลังต่อไปในการประกอบอาชีพการทำงานที่ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองของชีวิตและครอบครัว นอกจากนั้นยังแสดงถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษแสดงถึงความกตัญญู ความกตัญญูจึงเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ ศาสนาทุกศาสนาโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสืบทอด เป็นการแสดงความเคารพ ต่อ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และการแสดงความเคารพนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อคุณงามความดี หรือพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่เป็นการลดทอนทิฐิ กาย วาจา ใจ คิดดีทำดี ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเกิดคุณงามความดีส่งผลต่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั่นเอง ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ มรรคมืองค์ 8 หรือหลักไตรสิกขา

4.2.2 บทสวดอุณหิสสະวิไชยกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ตัวอย่างบทสวดอุณหิสสະวิไชย

อตถิ อุณหิสสະวิไชย ธมโม โลเก อนุตตโร สัพพสตตหิตตถาย ตํ ตวํ คน
 หาหิ เทเวเต ปริวเช ระชนเท อมนุสเสหิ ปาวเก พยคเม นาเค วิเสฏ
 เต อกาลเรณน วา สัพพสมา มรณา มุตโต ฐเปตฺวา กาลมาริตํ ตสฺเสว อานุ
 ภาเวน โหตุ เทโว สุชี สทาสุทฺธสฺสํ สมทาย ธมฺมํ สุจฺริตํ จเร ตสฺเสว อานุภา
 เวน โหตุ เทโว สุชี สทา ลิกฺขิตตํ ปุชฺฌ ธารณํ วาจนํ ครุ ปเรสํ สุต
 วา ตสฺส อายุปวตฺตตีติ ฯ

(คัมภีร์ธรรมฉบับวัดสูงเม่น อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่)

ข. วิเคราะห์และถอดบทสวดอุณหิสสະวิไชย

จากการถอดตัวคัมภีร์ธรรมอุณหิสสະวิไชยในวิถีของชุมชนล้านนา พบว่า การสืบชะตาของชุมชนคนล้านนามีฐานมาจากความกลัว (ภยา) และการสืบชะตาที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่โบราณถึงปัจจุบัน มีเหตุผลอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคือ เพื่อปลดปล่อยความกลัว (ภยา) อันเป็นทุกข์ทางใจที่ทำให้เกิดความหวาดวิตกของบุคคลที่ต้องการสืบชะตาให้เหล่าบาปบางลงไป เพราะความกลัวเป็นอุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่งของชีวิต มัณรุกรานหลอกหลอนมนุษยชาติให้อึดใจจนกระทั่งถึงปัจจุบันและสืบเนื่องไปสู่นาคคด้วย ความกลัวจึงมีอิทธิพลหรือครอบงำความคิดจิตใจของมนุษย์มาช้านาน ด้วยเหตุที่ความกลัวเกิดขึ้นคราใดมนุษย์จึงจำเป็นต้องแสวงหาที่พึ่งทางใจจึงเป็นที่มาของการบูชาบวงสรวงและได้พัฒนาที่พึ่งนั้นเป็นบ่อเกิดของลัทธิหรือศาสนา ต่าง ๆ เนื่องมาจากความกลัวนั่นเอง

ความกลัวที่เกิดขึ้นและมีความเกี่ยวข้องกับตนเอง ชาวล้านนาก็มีกุศโลบายที่แยบยลต้องการหาที่พึ่งทางใจ นอกจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การมีสติและ ปัญญา ไคร่ครวญในสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล แต่ก็ยังไม่มั่นใจเต็มที่ ดังสอดคล้องกับเนื้อหาในธรรมอุณหิสสະวิไชย กล่าวถึงสุปติภูริดาเทพบุตร **ความว่า...**อีก 7 วันจะสิ้นบุญจืดจากดาวดึงส์ลงไปอุบัติในนรกเสวยทุกขเวทนาอยู่ตลอดแสนปีเมื่อสิ้นกรรมแล้วก็จะไปบังเกิดเป็นเดรัจฉาน 7 จำพวก เสวยวิบากกรรม 500ชาติ เมื่อได้ทราบก็บังเกิดความสะดุ้งตกใจกลัวคิดปริวิตก เกิดบุญนิमित 5 ประการ คือ ผ้าทิพย์หม่นหมอง ดอกไม้ทิพย์เหี่ยวแห้ง มีเหงื่อไหลออกตามเนื้อตัว อาสนะที่นั่งแข็งกระด้าง มีผิวพรรณวรณะหม่นหมอง เมื่อเกิดบุญนิमित 5 ประการแก่เทพบุตรเทพธิดาองค์ใดก็จะต้องจืดจากเทวโลกแน่นอน ดังนั้นสุปติภูริดาเทพบุตรจึงได้ถือนำเครื่องสักการบูชาตามเสด็จท้าวมรินทราธิราชเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พร้อมกราบทูลเหตุการณ์ให้ทรงทราบ พระองค์ทรงได้แสดงบุญกรรมของสุปติภูริดาเทพบุตรทำให้เห็นวิบากกรรมในอดีตเมื่อเป็นมนุษย์เห็นผิดเป็นชอบทำร้ายบุพการี สรรพสัตว์ทั้งหลาย ฯลฯ

เมื่อท้าวอมรินทร์ทรงทราบก็มีความเมตตาสงสารแก่สุปติภูริดาเทพบุตร จึงกราบทูลให้พระพุทธร่องค์ทรงแสดงเทศนาอันเป็นที่พึงแก่สัตว์โลกช่วยชีวิตสุปติภูริดาเทพบุตรไว้ไม่ให้ตายลงใน 7 วัน และในวันที่ 7 ต่อจากนี้ไป ท่านจะต้องจุติจากเทวโลกที่นี่ ไปตกอเวจีนรกพันปี ต่อจากนั้นไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน 5 จำพวก คือ เป็นกา แร้ง เต่า สุนัข และสุนัข ต่อจากนั้นไปเกิดเป็นคนหูหนวก ตาบอดตั้งแต่กำเนิด ตามลำดับแต่ละประเภทนับได้พันปี ดังนี้แล้วจากไป สุปติภูริดาเทพบุตรได้ฟังดังนั้นแล้วจึงได้สติ เกิดความทุกข์โศกนัส คิดหาอุบายให้พ้นจากความตายและให้มีอายุยืนยาว เสวยทิพยสมบัติต่อไป จึงไปเฝ้าพระอินทร์ทูลให้ทราบเรื่องทั้งหมด พระอินทร์จึงพาเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามถึงสาเหตุการตกนรกของเทพบุตร พระองค์ก็ได้แสดงให้ฟังโดยลำดับ แล้วทูลถามถึงการให้มีอายุยืนยาวมีอยู่หรือไม่ สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสคาถาอุณหิสสะวิไชย...เป็นต้น ซึ่งทำให้สุปติภูริดาเทพบุตรมีอายุยืนยาวต่อไปถึงยุคสมัยของพระพุทธเจ้าชื่อว่าพระศรีอาริย์เมไตรเลยทีเดียวนั้น แล้วต่อมาคาถาอุณหิสสะวิไชยบทนี้ก็ได้นำมาเป็นบทสวดที่สำคัญบทหนึ่งในพิธีสืบชะตาของชาวล้านนาด้วย ในบรรดาศัตรูทั้งหลาย ความกลัวเป็นศัตรูที่ร้ายแรงที่สุด ไม่มีอะไรจะทำลายให้ผลร้ายแก่มนุษย์เท่ากับความกลัว เพราะความกลัวเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมบั่นทอนกำลังใจ ตัดกำลังความคิดลดหย่อนสติปัญญาความเฉลียวฉลาด ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ก็ไร้ประโยชน์ ความกลัวทำให้มนุษย์ต้องยอมเสียทุกสิ่งทุกอย่างแม้แต่เสรีภาพ ในที่สุดถึงกับยอมตาย บุคคลสามารถฆ่าตัวตายเพราะกลัวเผชิญความยากลำบาก หรือทุกข์ทรมานในชีวิต อันที่จริงไม่มีทุกข์ลำบากอันใดจะให้ผลร้ายแรงยิ่งไปกว่าความตาย แต่ก็มีมนุษย์ที่ยอมกระโดดเข้าหาความตาย เพราะกลัวความยากลำบาก หรือทุกข์ทรมาน ความกลัวจึงมีอำนาจยิ่งกว่าความตายไปเสียอีก เราพยายามระงับภัยที่มาจากศัตรูภายนอก แต่บางทีเราจะไม่เฉลียวใจว่า ศัตรูร้ายแรงที่สุดของเรานั้น คือ ความกลัวที่อยู่ในจิตใจของเรา ศัตรูภายนอกจะทำอะไรเราได้ยาก ถ้าเราไม่กลัว เพราะตราบใดที่ความกลัวยังไม่มาทำลายกำลังใจ กำลังความคิดของเรา เราก็สามารถจะหาทางต่อสู้ป้องกันหรือหลีกเลี่ยงศัตรูภายนอก แต่เมื่อศัตรูภายใน คือ ความกลัวบังเกิดขึ้น หนทางที่จะต่อสู้ป้องกันศัตรูภายนอกจะหมดไป ความกลัวของเราเองทำร้ายตัวเราเองยิ่งกว่าศัตรูใด ๆ ฉะนั้นสิ่งที่มนุษย์ควรจะกลัวมากที่สุดก็คือความกลัวของตนเองนั่นเอง คนเรากลัวสิ่งที่ยังไม่เป็นความจริงและยังมาไม่ถึง กลัวด้วยความคิดคำนึงนึกฝันเอาเอง ว่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เมื่อสิ่งเหล่านั้นมาถึงเข้าจริงกลับไม่กลัว คนเรากลัวตาย เมื่อเวลายังไม่ถึงเวลาตาย แต่คนที่รู้แน่ที่จะต้องตายไม่เคยบ่นรำพันว่ากลัวความตาย คนที่กลัวความยากจนคือพวกที่มั่งมี เห็นท่าที่ว่าจะจนจริง ๆ อาจจะฆ่าตัวตายก็ได้ แต่ถ้าทนไปจนถึงเวลายากจนเข้าจริงก็หมดกำลังใจ และก้มหน้าสู้ต่อไป คนที่กลัวความลำบากอยู่แล้วก็เห็นเป็นของธรรมดา เป็นการแน่นอนว่า คนเรากลัวสิ่งที่ยังไม่มีมาถึง แต่เมื่อสิ่งนั้นมาถึงจริง ๆ กลับไม่กลัว¹⁰ จะเห็นได้ว่า ความกลัวนี้มันช่างอุปาทมหาร้ายต่อชีวิตจิตใจเราเหลือเกิน ถ้าชินปล่อยไว้ให้มีคิบลานเข้ามาหาบ่อย ๆ ชีวิตเราก็จะย่ำแย่ลงจะเหลือความภาคภูมิใจอะไร เพราะความกลัวมันติดตามเราไปในทุกยามทั้งลุกนั่งเดินไม่เว้นแม้แต่ตอนหลับก็ยังฝันร้าย โดยทั่วไปความกลัว มี 4 ประการ คือ¹¹

¹⁰ หลวงวิจิตรวาทการ, *กำลังใจ*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 3543), หน้า 58-59.

¹¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 55-59.

1. กลัวผี เรื่องกลัวผีเป็นเรื่องเหลวไหล แต่เป็นการประหลาดที่มีคนกลัวผีทุกกาล ทุกสมัย ทุกชาติ ทุกประเทศ ชนชาติญี่ปุ่นซึ่งได้รับการฝึกฝนให้กลัวหาญในการรบนั้น มีลักษณะเป็นนักรบชั้นที่ 1 ของโลก ยังกลัวผีร้ายแรง ฝรั่งเศสที่มีความรู้ก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์อย่างสูง ยังกลัวผีอยู่เหมือนกัน อย่างน้อย 40 เปอร์เซ็นต์ของมนุษย์ในโลกนี้กลัวผีทั้งในปัจจุบันและในโบราณกาล พระพุทธศาสนาซึ่งพยายามเลิกล้างความเชื่อเรื่องผีสาธเวทนา ให้เชื่อกรรม แต่ลงท้ายก็ต้องยอมแพ้แก่การกลัวผีของคน ถึงกับมีพุทธมนต์กันผีกันอยู่มากมายหลายบท

2. กลัวคน เป็นจุดอ่อนแอและความด้อย (Inferior Complex) คือ ความรู้สึกที่ตัวด้อยกว่าคนอื่นแล้วก็กลัว ไม่ใช่แต่เพียงเด็กกลัวผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่กลัวเด็กก็มีเหมือนกัน ผู้ที่อยู่ในฐานะยิ่งใหญ่บางท่าน แต่มีลักษณะเป็น Inferior Complex กลัวกลัวผู้น้อยบางคนในบังคับบัญชาของตัวเอง ที่มีลักษณะเข้มแข็งมากกว่าลักษณะกลัวคนนี้เป็นผลเนื่องมาจากการอบรมที่ได้รับมาเมื่อเป็นเด็ก กล่าวคือ เมื่อเวลาเป็นเด็ก ถูกอบรมด้วยวิธีขู่ให้ราบ ปรราบให้กลัวตลอดมา เด็กเช่นนี้เมื่อเติบโตขึ้นจะมีนิสัยเป็นคนกลัวคน กลัวทั้งบุคคลและกลัวทั้งคนหมู่มาก ไม่กล้าเข้าหาใคร และสะทกสะท้านในเมื่อจำเป็นต้องกล่าวสุนทรพจน์หรือแสดงปาฐกถาต่อหน้าคนมาก

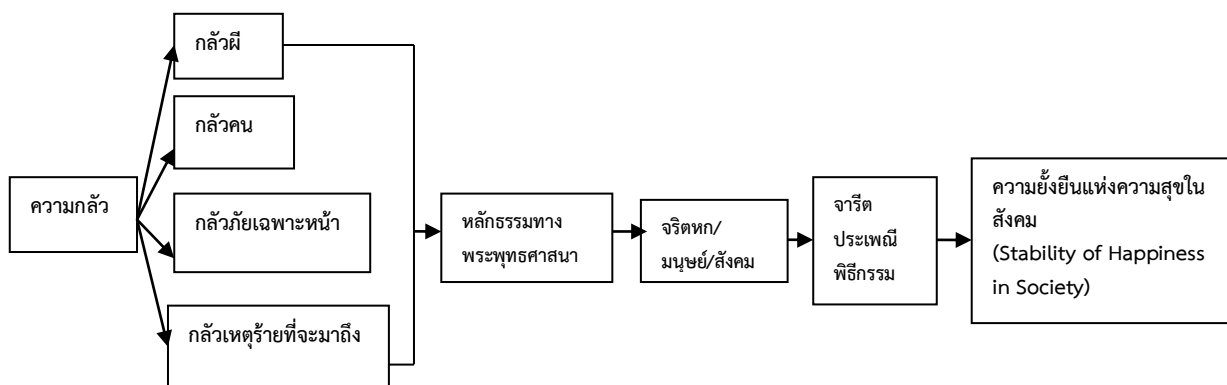
3. กลัวภัยเฉพาะหน้า หมายถึง เมื่อมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นโดยปัจจุบันทันด่วน ก็ตกใจกลัวจนไม่ได้สติ เช่น เวลาเกิดอัคคีภัย ภัยร้าย การโจมตีทางอากาศ การสู้รบ ความกลัวชนิดนี้เรียกว่าใจเสียหรือขวัญเสีย ซึ่งเป็นการเปิดทางให้ภัยอันตรายมีฤทธิ์เดชเพิ่มพูนยิ่งขึ้น หมัดความคิดที่จะแก้ไขป้องกันอันตรายเฉพาะหน้า และภัยที่เกิดขึ้นนั้น จะเป็นภัยอย่างแท้จริง เพราะไม่มีกำลังต่อสู้ต้านทาน

4. กลัวเหตุร้ายที่จะมาถึง หมายถึง ความวิตกทุกข์ร้อน ถึงเหตุร้ายที่ทราบแน่ชัดว่าจะมีมา หรือที่นึกคิดเอาเอง โดยไม่มีมูล ความกลัวชนิดนี้เป็นอันตรายร้ายแรงแก่ร่างกายและดวงจิต ตัดรอนความสุขกายสบายใจ เป็นศัตรูอันเหี้ยมโหดที่สุดของมนุษย์ ไม่มีอะไรจะทำลายความสุข และเป็นโทษแก่มนุษย์เท่ากับความกลัวชนิดนี้

สรุป อุณหสสะวิไชยเป็นบทสวดที่ทำให้ผู้สวดชะตาพ้นจากเคราะห์กรรมเรื่องร้ายต่างๆ การถูกใส่ร้ายใส่ความจากผู้ไม่ประสงค์ดีและสรรพสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ในบทสวดเป็นการน้อมรับบูชาพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ **อุณหสส** คือ ความร้อนที่เกิดแก่ตนเองทั้งภายในและภายนอกภายใน คือ กิเลสวิสัยหรือวิไชย คือ ความชนะทั้งปวง ส่วนภายนอก คือ บริบทรอบ ๆ ตัวตนของมนุษย์ซึ่งเป็นฐานของความกลัวของมนุษย์จากสรรพสิ่ง อันได้แก่ เสือ สางคางแดงสัตว์ร้ายทั้งหลาย และสิ่งที่มองไม่เห็นจำพวกภูตผีปีศาจ ถ้าหากยึดเอาพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งแล้ว เมื่ออยู่ในสถานภาพใด ๆ ก็ตามผู้ประพฤติปฏิบัติก็จะแคล้วคลาดจากภัยทั้งหลาย เพราะเมื่อเข้าถึงและน้อมรับหลักธรรมทั้ง 3 แล้วก็จะบังเกิดแต่ความสุขสบายใจ เมื่อใจสบายกายก็จะสบายด้วยทำให้คิดและทำสิ่งที่ดีความเป็นมงคลย่อมเกิดขึ้นชีวิต

จากการถอดบทสวดอุณหสสะวิไชยดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่า ความกลัวเป็นเหตุให้อายุ วัฒนกุมารและสุปฏิภูตเทพบุตร ต้องทำพิธีหรือวิธีการที่ทำให้ตัวเองอยู่รอดพร้อมจากความตายซึ่งเป็นสิ่งน่ากลัวให้หมดไป เมื่อความกลัวหมดไปอันเป็นผลมาจากการประกอบพิธีกรรมพึงธรรมสืบชะตาแล้ว ใจที่เป็นทุกข์กายที่เป็นทุกข์ก็เกิดความสุขสว่างทางความคิดสอดคล้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่ต้องการที่พึ่งทางใจที่ระลึกอันเป็นเรื่องธรรมดาของคนและสัตว์นั่นเอง อาณิสค์ของบทสวดอุณ

หัสสะวิไชยและการเข้าถึงตัวสาระธรรมนั้นเมื่อความกลัวหมดไปจึงบังเกิดความเข้มแข็งทางใจซึ่งเป็นฐานในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนามาอย่างยาวนาน ดังแผนภูมิ

4.2.3 บทสวดอินทชะตากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ตัวอย่างบทสวดอินทชะตา

อินทชะตา เทเวชะตา พรหมชะตา มะหาพรหมชะตา อีสี่ชะตา มะหาอีสี่ชะตา มุณีชะตา มะหามุณีชะตา ปุริสะชะตา มะหาปุริสะชะตา จักกะวัตติชะตา มะหาจักกะวัตติชะตาพุทะชะตา ปัจเจกะพุทะชะตา ปัจเจกะพุทะชะตา อะระหันตาชะตา สัพพะสิทธิ วิชชา ธาราณัชะตา สัพพะโลกาธิปัตติยาณัชะตา เอเตนะ สัจจะวัชเชนะตฺยหัง สุวัตถิ โหนตุ ตฺยหัง สวาหายะฯ

(คัมภีร์ธรรมฉบับวัดมหาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่)

ค.วิเคราะห์และถอดบทสวดที่ปรากฏอยู่ในบทอินทชะตา

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่พุทธสาวกเมื่อจำแนกจาก 84,000 พระธรรมชั้นที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัยปิฎก 21,000 พระธรรมชั้น พระอภิธรรมปิฎก 21,000 พระธรรมชั้น และพระอภิธรรมปิฎก 42,000 พระธรรมชั้น ทั้งนี้มีไว้เป็นข้อบ่งชี้ หมายดั่ง สำหรับบทอินทชะตา ถึงแม้ไม่ได้ปรากฏในพระไตรปิฎกโดยตรง เป็นเพียงวรรณกรรมที่พระมหาเถระในรุ่นหลังได้ประมวลไว้ เพื่อประกอบพิธีสืบชะตาก็ตามก็ยังมีหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในบทสวดดังกล่าวพอวิเคราะห์โดยสรุปได้ดังนี้

1. สัจจะ การสาธยายบทสวดมนต์บทต่าง ๆ ที่ประกอบพิธีสืบชะตานี้ ถือสัจจกิริยา คือ การกล่าววาจาที่ปลงเสียออกมาให้จิตของพระสงฆ์ผู้สวดและผู้เข้าพิธีน้อมสู่ความดีงาม ซึ่งมีพระรัตนตรัยเป็นประธานไปถึงบทอื่นๆ ถึงแม้ว่าจะไม่มีคำแปลโดยตรงเพื่อถอดความหมาย ทั้งนี้เพราะการสวดมนต์จะไม่นิยมแปล ดังนั้นจึงพออนุมานได้ว่าในพฤติกรรมที่ปฏิบัติของการสาธยายบทอินทชะตาเป็นสัจจะบารมีที่มุ่งให้เกิด ความสุขความเจริญแก่พิธีการเป็นที่ตั้ง

2. อธิษฐาน คือ การตั้งกัลยาณจิตมุ่งความเป็นบุญกุศลแผ่ขยายไปสู่ผู้ที่เข้าร่วมพิธี การอธิษฐานจิตอาจจะสังเกตได้ง่ายที่เป็นรูปแบบชัดเจน คือการนั่งสมาธิที่เรียกว่าสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้สงบมุ่งสู่เอกัคคตารมณ์ แต่ถ้าวิเคราะห์ในการสวดสาธยายในบทอินทชะตานี้ ก็สังเคราะห์เข้าในหลักอธิษฐานได้เช่นกัน เพราะมุ่งแผ่กระแสจิตกระแสนธรรมในขณะที่ประกอบพิธีให้ผู้เข้าพิธีมีจิตแน่วแน่ ตั้งมั่นในความดีงาม เป็นเหตุให้บรรลุความดีที่ละเอียดยิ่งขึ้น

3. วิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะพัฒนากายและจิตให้สูงขึ้น ในสาระธรรมที่ปรากฏในบทสวดอินทชาตา ถ้าจะวิเคราะห์แต่ละบทๆ นี้ไม่ว่าจะเป็นการกล่าวถึงดวงชะตาของพระอินทร์ พระพรหม ผู้รู้ บุรุษ พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นต้น ที่นำมากล่าวอ้างอิงนี้ เพื่อให้เป็นแรงคิดว่าท่านเหล่านั้นไม่ได้ใคร่อยากจะเป็นก็เป็นได้ง่ายๆ ต้องอาศัยบุญบารมีที่สั่งสมมาในอดีต โดยเฉพาะต้องมีความการใช้หลักวิริยะ คือ ความเพียรเป็นเลิศ เพื่อแสวงผลบุญที่เต็มรอบแล้ว อุบัติชีวิตหรือชาติใหม่จนบรรลุความดีสูงสุด คือ มรรค ผล และนิพพาน ตามลำดับ และในบทสรุปท้ายความว่า “เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ตวยหัง สุวัตถุ โหนตุ ตวยหัง สว่หายะฯ” ด้วยสัจจะวาจานี้ ขอความสำเร็จผลโดยสวัสดิจึงปรากฏมีแก่ท่านทุกเมื่อเทอญฯ นั้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อสาธยายบทอินทชะตาจบ ขอให้ผู้เข้าร่วมพิธีมีดวงชะตาที่โชติช่วงชัชวาลย์ เหมือนท่านที่นำมากล่าวอ้าง อาทิ พระอินทร์ พระพรหม เป็นต้น

สรุป อินทชะตาบทสวดสำคัญสำหรับการสืบชะตาคนเป็นภาษาบาลีเพื่อความเป็นสิริมงคลของอายุชะตาราศรีของผู้สืบชะตาทำให้เกิดความเชื่อมั่นและมีความมั่นใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในชีวิตครอบครัวหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นความเชื่อผนวกกับหลักคำสอนทางศาสนาและวิถีความเป็นอยู่ที่แฝงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของถิ่นฐานล้านนาได้อย่างเหมาะสม ในบทสวดอินทชะตา ได้กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของท้าวเวสสุวรรณ, พระอินทร์, พระพรหม, พระอรหันต์ และพระฤาษี รวมทั้งเน้นในด้านคุณธรรมของพระพุทธเจ้าของพระอรหันต์ที่มีคุณอันยิ่งใหญ่ เมื่อนำมาเป็นบทสวดในพิธีสืบชะตาจึงมีความขลังและทำให้อายุยืนยาวนิยมนานตลอดไป

บทสวดอินทชะตากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา บทสวดอินทชะตาเป็นการประมวลของพระมหาเถระในล้านนาซึ่งมีหลักธรรมเพื่อใช้ในพิธีกรรมสืบชะตาล้านนาเมืองเหนือ ตัวสาระของหลักธรรมเน้นในเรื่องการเสริมสร้าง “จิต” ให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย ใน 3 ประการ คือ

- 1) สัจจะ คือ ความจริงใจ พุดจริง ทำจริง มีความซื่อตรง มีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นในสิ่งที่ตนปรารถนา สะสมความดีอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสูงสุด เรียกว่าสัจจะบารมี มี 2 ประเภท ในใจและพูดออกเสียง และยังประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน คือ ทำให้เป็นคนหนักแน่นมั่นคงมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การมีคณยอมรับนับถือยำเกรงและครอบครัวมีความสุข
- 2) อธิษฐาน เป็นการตั้งกัลยาณจิตมุ่งความเป็นบุญกุศลแผ่ขยายไปสู่ผู้ที่เข้าร่วมพิธี การอธิษฐานจิตการนั่งสมาธิที่เรียกว่าสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้สงบมุ่งสู่เอกัคคตารมณ์ และเอกัคคตารมณ์ คือ การมีอารมณ์อันเป็นเลิศความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะของจิตที่จดจ่อกับอารมณ์กรรมฐาน เมื่อได้ฟังบทสวดอินทชะตาจนจบแล้วความสุขที่เกิดขึ้น คือ จิตสงบตั้ง

มั่นอยู่ในความดีงามสามารถที่จะปฏิบัติงานดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอันเกิดจากจิตที่สงบและไม่ฟุ้งซ่านตั้งมั่นอยู่ในความดีงาม

- 3) วิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะพัฒนากายและจิตไปพร้อม ๆ กัน การที่จะทำอะไรให้ประสบความสำเร็จอยากเป็นอะไรก็เป็นได้นั้น “จิต” จะต้องมั่นอยู่ในหลักวิริยะธรรม การตั้งมั่นอยู่ในความเพียรชีวิตก็จะบรรลุความดีสูงสุด คือ มรรค ผล และนิพพาน ตามลำดับ ดังบทพระบาลีในบทสวดอินทชะตาที่ว่า “เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ตวยหัง สุวัตถุ โหนตุ ตวยหัง สว่าหะฯ” ขอความสำเร็จผลโดยสวัสดิ์จงปรากฏแก่ท่านทุกเมื่อ เทอญฯ และชีวิตก็จะประสบความสำเร็จโชติช่วงชัชวาลย์อันเกิดแต่ผู้ปฏิบัติความเพียรตลอดไป

4.2.4 บทสวดสัณทักกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสิบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ตัวอย่างบทสวดสัณทัก¹²

สัณทักตะวา พุทธะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมังวะรัง
 หิตัง เทวะ มะนุสสานัง พุทธะเตเชนะ โสตถินา
 นัสสันตูปัททะวา สัพเพ ทุกขา วูปะสะเมนตุ เต
 สัณทักตะวา อัมมะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมังวะรัง
 ปริฬาหุ ปะสะมะนัง อัมมะเตเชนะ โสตถินา
 นัสสันตูปัททะวา สัพเพ ภะยา วูปะสะเมนตุเต.
 สัณทักตะวา สังฆะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมังวะรัง
 อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆเตเชนะ โสตถินา
 นัสสันตูปัททะวา สัพเพ โรคา วูปะสะเมนตุเต
 นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง
 เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
 นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง อัมโม เม สะระณัง วะรัง
 เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
 นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณังวะรัง เอเตนะ
 สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ
 ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ ระตะนัง
 พุทธะสะมัง นัตถิ ตัสมา โสตถิ ภาวันตุ เต ฯ
 ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ ระตะนัง
 อัมมะสะมัง นัตถิ ตัสมา โสตถิ ภาวันตุเต ฯ

¹² พระครูสิทธิเทพเจติยารักษ์. **พิธีกรรมล้านนา**. (เชียงใหม่:ธาราทองการพิมพ์, 2532), หน้า 42-43. (อ้างอิงในทวี เชื้อนแก้ว สวดมนต์ฉบับภาคเหนือ. สำนักพิมพ์ลำปางสังฆภัณฑ์ 2512)

ยังกัญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวัธัง ปุณฺณ ระตะนัง
สังฆะสะมัง นัตถิ ตัสมา โสตถิ ภาวันตุ เต ฯ

ง. วิเคราะห์และถอดบทสวดสักกัตวา

เป็นพระคาถาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้และเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมในพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ ผู้ใดหมั่นสวดพระคาถาบทนี้ จะระงับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายและใจให้บังเกิดความสงบสุขรวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ไม่เข้ามาใกล้กาย และจะอายุยืนยาว ถ้าผู้ใดสวดเจริญอยู่เป็นประจำ นอกจากจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วยังแคล้วคลาดจากภัยต่างๆ เช่น ราชภัย โจรภัย เป็นต้น

สรุป บทสวดสักกัตวาเป็นพระคาถาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้และเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมในพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ ผู้ใดหมั่นสวดพระคาถาบทนี้ จะระงับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายและใจให้บังเกิดความสงบสุขรวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ไม่เข้ามาใกล้กาย และจะอายุยืนยาว ถ้าผู้ใดสวดเจริญอยู่เป็นประจำ นอกจากจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วยังแคล้วคลาดจากภัยต่างๆ เช่น ราชภัย โจรภัย เป็นต้น

4.2.5 บทสวดสรากรวิชาสูตรกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ตัวอย่างบทสวดธรรมสรากรวิชาสูตรเป็นธรรมพื้นเมืองของล้านนา

นะโมตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า 3 จบ) เอวัมเม สุตัง เอกัง สะมะยัง ภาคะวา ราชะคะเห วิหาระติ คิขณะภูเต ปัพพะเต เตนะ โข ปะนะ สะมะเยนะ อายัสสะมา อานันโท อาพาธิโก โหติฯ ทุกขิโต พาฬหะคิลาโน อะถะโข ภาคะวา เยนายัสสะมา อานันโท เตนุปะสังกะมิ อุปะสังกะมิตวา ปัญญุตเต อาสเน นิสีทิฯ นิสัชชะโข ภาคะวา อายัสสะมันตัง เอตะทะโวจะ กัจจิ อานันทัง ชะมะนียัง กัจจิ ยาปะนียัง กัจจิ ทุกขะเวทนา ปะติกกะมันติ โน อะภิกกะมันติ อะภิกกะโมสานัง ปัญญาเยติ โน อะภิกกะโมติ นะ เม ภันเต ชะมะนียัง นะ ยาปานียัง พาฬหะเนทุกขะเวทนา อะภิกกะมันติ โน ปะภิกกะมันติ อะภิกกะโมสานัง ปัญญาเยติ โน ปภิกกะโมติ อานันทะ อิมัง สรากรวิชาสูตรัง อุกคัมหันตะสะหิเต อานันทะ อิมัง สรากรวิชาสูตรัง วา เจตะกัง วา เปตะสะหิเต อานันทะ สรากรวิชาสูตรัง ภาวิสสะติ สะกะยัง วา โลมะหังโห วา โส ปะหิยิสสะติ จะตุปะริสาณัง ภิกขุณฺณ ภิกขุณฺนัง อุกะสะกะ อุกาสิกานัญจะ มะหิเต อะตะถายะ หิตายะ สุขายะ จะ หิ อานันทะ สัมมาสัมพุทธะหิ เทสิตัง วิปัสสิ อานันทะ สัมมา สัมพุทธัสสะ อิมัง สรากรวิชาสูตรัง ภาสิตัง ลิกขิ กัปปิ อานันทะ สัมมาสัมพุทธัสสะ อิมัง สรากรวิชาสูตรัง มะยาปิ อานันทะ สุตตะเม อานันทะ เอตะระหิ สัมมาสัมพุทธะเน อิมัง สรากรวิชาสูตรัง ภาสิตัง สักโก เทวะนะมินโท อิมัง สรากรวิชาสูตรัง ภาสิตัง สักโก เทวะนะมินโท อิมัง สรากรวิชาสูตรัง ภาสิตัง อะโหสิ อุตถุลา อุตถุลา สัตถุลา สัตถุลา ทัณฐุลา มะธุลา มะธุลา ปุပ္พะลา ปุပ္พะลา โลกิลา กะละลาติฯ โย โกจิ อานันทะ นามะโต วา โคตะโต วา ปัททะโต วา อาระกะชะโต วา อุกกะหิณิสสะติ วา ธาริสสะติ วา ะจีสะติ นะ โจเรนะ โส การัง กะริสสะติ นะ อุทะเก นะ โส การัง กะริสสะติ นะ ปิสสา เจนะ โส การัง กะริสสะติ นะ นาเคนะ โส การัง กะริสสะติ นะ โจเรนะ โส การัง กะริสสะติ นะ พะยาธิ นะ โส การัง กะริสสะติ อัญญะตะระ กัมมะวิปาเกนะ ชะราติ ตัสสะ พุทฺธะจิตโต อุตตะ รังนะละภิสสะตติ โย ชะนะปะตีกานิ รัตตินะหิ

วัง วา รักขังกะตัง ภาวิสสะติ สัพเพสยัง พาลานัง สัพเพสยัง อุปาสะกานัง สัพเพสยัง อุปาสิกานัง นะ หัตถะ สันตาสัง รักขัง กะตังภาวิสสะติ นะ ปาละสันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ นะ จักขุสัน ตะนะโส ตะสันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ นะ ชิวหา สันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ นะ กายะสันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ นะ มะโน สันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ นะ ภาวังคะสันตาสัง รักขัง กะตัง ภาวิสสะติ หัตถะ อุตตะรัง นะ ลัพภิสสะติ ยักโข วา ยักชี วา ยักกะโปตะโก วา ยักกะโปติกา วา ยักกะมะหามะโต วา ยักกะมะหามะตี วา ยักกะปะริสัชโช วา ยักกะปะริ สัชชี วา ยักกะปัจจาโร วา ยักกะปัจจारी วา คันธัพโพ วา คันธัพพี วา คันธะโปตะโก วา คันธะโปติกา วา คันธัพพะมะหามะโต วา คันธัพพะมะหามะตี วา คันธัพพะปะริสัชโช วา คันธัพพะปะริสัชชี วา คันธัพพะปัจจาโร วา คันธัพพะปัจจारी วา กุมภันโท วา กุมภันที วา กุมภันทะโปติโก วา กุมภันทะโปติกา วา กุมภันทะมะหามะโต วา กุมภันทะมะหามะตี วา กุมภันทะปะริสัชโช วา กุมภันทะปะริสัชชี วา กุมภันทะปัจจาโร วา กุมภันทะปัจจारी วา นาโค วา นาเค วา นาคะโปตะโก วา นาคะโปติกา วา นาคะมะหามะโต วา นาคะมะหามะตี วา นาคะปะริสัชโช วา นาคะปะริสัชชี วา นาคะปัจจาโร วา นาคะปัจจारी วา มะหาระโค วา มะหาระคี วา พาลาตะโก วา พาลาติกา วา ภารทวาโซ วา ภารทวาชี วา ปะทุฏฐะจิตโต ภิกขุณัง วา ภิกขุณีนัง วา อุปาสะกานัง วา อุปาสิกานัง วา คุตติยารักขายะ อะวิหิสาเย ฆาสุกวิหารายะติ ตัตถะ อุตตะรัง นะ ลัพภิสสะติ อิทะมะโวจะ ภาคะวา อายัสมะนโต อานันโท ภาคะวาโต ภาสิตัง อะภินันทุนิ วุฏฐาหิ จายัสมา อานันโท ตัมहा आपाठा तद्वापेहि न जयस्महेतो सो आपाठि गो होति ऐवमस्महेतो नितुको निरुपतहो निरन्तरा रायो पशुलाभो पशुयेसो पशुभोको पशुपुण्ड्रो ग्वन्तु सप्पत्तादि सरागि विखासुत्तัง निगुत्तัง अानन्दे

ดูราอาณนั อันวัธรรมสรากิริจาสุตรอันผาเสริฐดวงนี้ พระพุทธเจ้าตั้งหลายหากได้เตสนา มาจุตน์จุพระองค์ เพื่อหื้อเป็นประโยชน์อันผาเสริฐหื้อสุขมาบังเกิดแก่ปรีชิตังหลาย 4 จำพวก จุจั่ว ภาวะอันนี้และภาวะอันหน้า ถราบต่อเต้าเข้าสู่นิพพานเจ้า อันบรู๋เฝ้ารู้ต่าย สุขสบายมากนักอันจักหา สุขอันใดมาเปรียบเทียบได้แต่และๆ อานันตะ ดูราอาณนั กันว่าบุคคลละญิงจายผู้ใดได้จำเริญบำเพ็ญ ธรรม จือสรากิริจาสุตร อันผาเสริฐดวงนี้ เอาเป็นตีขึ้นใจแม่นว่าปัจจุบันหันต่อหน้า ก็หาภัยยะสัตรู อุปัทวะกั่วงลอนตรายตังหลายบได้ มีวิสาระตะอันองอาจ ฉลาดรู้ในท่ามกลางปรีชิตังหลาย บ่แข็งขาม สังกัอันและแม่นว่าสัตตริฉานตัวเคื่องคาบหยาบจักกล้านอง ป้องใคร่กระดำร้ายก็บมีสักคาบและๆ อานันตะ ดูราอาณนั อันวัธรรมสรากิริจาสุตรดวงผาเสริฐอันนี้ แม่นว่าพระยาอินดาธิราช ต่นอง อาจอันเป็นใหญ่แก่เตวดาตังหลาย ก็เรียนเอาแต่สำนักพระตถาคตะได้แล้ว ก็เอาไปเป็นตีจั้งตีเป็ง แห่งต่นด้วยใจ แล้วนำไปสั่งสอนเตวบุตรเตวดาตังหลายเพื่อหื้อเอาไว้จำเริญไปคำเจ้าถราบต่อเต้าอายุ แห่งต่นและๆ เต็นะจุตตั้ง

เหตุตั้งอันพระตถาคตะจั้งจักอนุญาตหื้อไว้ยั้งธรรมสรากิริจาสุตรดวงผาเสริฐอันนี้ ไว้เป็นตีสัก กัาระปู้จา ฆาสุกวิหารายะก็เพื่อหื้ออยู่สุขสำราญบานใจ หาอนตรายตังหลายบได้ ในกาละตักเมื่อและๆ อิตมะโวจะ ภาคะวา อายัสมา อานันโต ภาคะวาโต ภาสิตัง อภินันตุนติ ภาคะวา อันวัธพระพุทธเจ้า กันว่าเตสนาธรรมสรากิริจาสุตรดวงผาเสริฐนี้แล้ว ส่วนอันวามหาอานันตะ เถรเจ้าต่นมีอายุ ก็ได้ ปี นจากพยาธิตังมวลง ก็มีและๆ เอวัง กายะสริโร นิตุโก นิรุปทหो นิภโย นิโรโค นรินตราโย ปหุภาโส ปหุयेโส ปหุปัญโญ ภาวันตุ สप्पत्तादि ในกาละยามนั้น อันวามหาอานันตะเถรเจ้าต่นมีอายุ กัน ว่าป็นจากภัยยะพยาธิตังมวลง เจ้าก็มีใจจ่มจิ้นยินดีเชื่องในธรรมพระพุทธเจ้า อันมีจือว่าสรากิริจาสุตร

ดวงผาเสริฐอันนี้มากนักก็มีและฯ แถมประการหนึ่งนั้น มหาอานันต๊ะเถระเจ้าก็หาทุกข์อันใดไม่ได้ หา พยาธิโรคอุปัทวอันตรายอันใดอันหนึ่งไม่ได้ ก็มียะสะ ลาภะผญา มากนัก ก็มีและ พระพุทธเจ้ากล่าว เชิงมหาอานันต๊ะว่าธรรมสรากรวิจาสูตรดวงผาเสริฐอันนี้ กันว่าบุคคลละญิงจายได้สังวรสวาดิยาย ได้จำเริญขึ้นใจบ่ขาดแม่นได้ฟังด้วยสัจจะใจน้อมนบคบยำดังอันก็ดี อันว่าบุคคลละญิงจายดังหลายฝูง นั้น ก็บ่ห่อนจักมีทุกข์ ก็เตว่าจักได้เสวยสุขเจยบาน มียะสะลาภะ สะการบ่ขาด ผาสะจากข้าเล็กสัตว์ รู้ อุปัทวกังวลอันตรายดังมวล ผะกอบไปด้วยกำยิกะสุขเจตะสิกะสุขในอริยะบพตังสี่ประการ ก็อสุขเมื่อนั่งนอนยืนเดียว สุขเมื่อหลักเมื่อตื่นก็ด้วยอานิงสัจอันได้การวะน้อมนบคบยำ ได้ปุจาได้ฟังยังธรรมเทศนาแห่งพระพุทธเจ้าอันจื่อว่าสรากรวิจาสูตรอันนี้ แม่นว่าได้จุติตายจากเมืองคน ก็ยอมได้เอาตนเมื่อเกิด ในจันฟ้าเลศเมืองสวรรคร์ กันว่าจุติจากจันฟ้าเมืองบน ได้มาเกิดเมืองคนแถมเล่าก็จักได้มาเกิดดี ในชะกุลชัฎยะ พรหมณะสะควยเสฐฐิ ได้เป้นติม้งมีด้วยข้าวของสัมปตติสุขตฤภาวะจาตอันเกิดมานั้น ยุต่างได้กระต่าป่าเป้งหื้อต่าน รักษาศีลเมตต่าภาวนาไปไจๆ บ่ขาด บ่อประมาทลาสา เปื่อเป้นปัจจัยไป หน้า หื้อได้ไปเกิดจันฟ้าเนรพาน บ่อย่าจ๊ะและนนาฯ เทสนาปริโยसानะ สาทถิก้าธรรมเทศนาอันนี้ก็เป็น ประโยจนะแก่ป็นณะสัตว์ดังหลาย หมายมีภิกขุ ภิกขุณี อุบาสกะ อุบาสิกาตั้งหลาย อินพรหม ยมราช เทวบุตรเทวดาตั้งหลายอันมาผะสมจุ่มนุมนในตั้นัน ก็ได้ถึงยังธรรมวิเศษ มีผะเปดว่าโสตาปภีผละเป้น ตัน มีอรหันต์ต่าเป้นปริโยसानะ ก็มีวันนั้นแลฯ สรากรวิจาสูตตั้ง นิฎฐิตัง ขียาอันกล่าวแกไขยังสรากรวิจาสูตร อันมาในตั้ปมนต์ ก็แล้วเต้านี้ ก่อนแลฯ

(คัมภีร์ธรรมฉบับปั๊บบัณฑิตมหาโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่)

ง. วิเคราะห์และถอดบทสวดธรรมสรากรวิจาสูตร

“สรากรวิจาสูตร” เป็นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองล้านนา ใช้เทศน์ในพิธีสืบชะตา กล่าวถึงใน กาลครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนทว่า ธรรมสรากรวิจาสูตรอันประเสริฐนี้ พระพุทธเจ้าได้เทศนามาทุกๆ พระองค์ แสดงเพื่อเป็นประโยชน์สุขแก่พุทธบริษัท 4 ได้แก่ ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกา ให้จนถึงเข้าสู่นิพพาน อันหาที่เปรียบไม่ได้ ถ้าหากว่าบุคคลผู้ใดได้บำเพ็ญ หลักธรรมข้อสรากรวิจาสูตรนี้ก็จะเห็นผลในปัจจุบัน ปราศจากภัยอันตรายทั้งหลาย มีความอาจหาญ แก้วกล้าในการทำความดี ฉลาดรู้ในท่านกลางบริษัท 4 แม้สัตว์เดรัจฉานก็ไม่สามารถทำอันตรายได้ แม้แต่ท้าวองค์อินทร์ผู้เป็นใหญ่กว่าเทวดาทั้งหลาย ก็เรียนเอาจากสำนักของพระพุทธเจ้าไปเป็นที่พึ่ง ของตนและสอนในหมู่เทพยดาจนสิ้นอายุขัยของตน ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงอนุญาตให้ธรรมสรากรวิจาสูตรนี้ไว้เป็นที่สักการบูชา เพื่อความเจริญผาสุกในกาลทุกเมื่อ

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมสรากรวิจาสูตรแล้ว พระอานนทก็เจริญด้วยอายุ พ้นจาก พยาธิทั้งปวง ในกาลครั้งนี้พระอานนทก็มีใจชื่นชมยินดีในพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า อีก ประการหนึ่งพระอานนทก็หาทุกข์ไม่ได้ความเจ็บป่วยก็ไม่มี มีหน้าซำยังมีลาภยศทวีคูณ แล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสกับพระอานนทว่าบุคคลผู้ใดได้อธิบายเคารพ จดจำขึ้นใจไม่ขาด บุคคลผู้นั้นก็ไม่มี ทุกข์มีแต่สุข มียศไม่ขาด รอดพ้นจากศัตรูหมู่พาลทั้งหลาย มีความสุขกายกับใจในอริยาบถทั้ง 4 ยืน เดิน นั่งนอน หากเสียชีวิตไปแล้วก็จะไปจุติในสุคติโลกสวรรค์ เมื่อกลับมากเกิดอีกก็จักได้ไปในตระกูล กษัตริย์ พราหมณ์ และเศรษฐี ซึ่งมีด้วยข้าวของสัมปตติ (ทรัพย์สมบัติ) จะเอื้อต่อการรักษาศีล เจริญ

เมตตาภาวนาต่อไป เพื่อเป็นปัจจัยไปสู่สุคติ ในที่สุดพระธรรมเทศนานี้เป็นประโยชน์ต่อสัตว์โลกทั้งหลาย มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อินทร์พรหมยมราช และเทวดาทั้งหลายอันมาชุมนุมกัน在那นั้น ก็ได้ถึงธรรมวิเศษ คือ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี และอรหัต

เมื่อวิเคราะห์ตามสาระหลักธรรมที่ปรากฏในธรรมสarakarivichasutras แล้ว พบว่า สาระขอหลักธรรมคำเมืองที่เสริมสร้างจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนาในประเด็นต่อไปนี้เป็น

1. สุตะ ดังบทว่า...บุคคลละญายได้สังวรสวาดิยายได้จำเริญขึ้นใจขาดมนได้ฟังด้วยสังจะใจนอมนบคยำตั้งอันก็ดี...ความว่าบุคคลผู้ใดที่ได้สหายและได้ท่องจำขึ้นใจไม่ขาด ย่อมปราศจากทุกข์มีความสุขเบิกบาน มีลาภยศไม่ขาดปราศจากข้าศึกศัตรูและอันตรายทั้งปวงมีความสุขทั้งกายและใจอิริยาบถทั้ง 4 แม้จะตายไปจากมนุษย์โลกก็ได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ถ้าได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็ได้เกิดในตระกูลกษัตริย์ พราหมณ์ หรือ เศรษฐี มั่งมีด้วยข้าวของสมบัติทุก ๆ ชาติ

2. ทาน ศีล ภาวนา ดังบทว่า... ยุตางได้กระทำบำเพ็ญหื้อตาดรักษาศีลเมตตาภาวนาไปใจ๋บ่ขาด... ความว่าในขณะที่เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นเมื่อมีความเพียบพร้อม ในลาภ ยศ ยศ สุข สรรเสริญแล้ว มีความสะดวกที่จะให้ทาน คือ การแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลที่สมควรให้ 1 รักษาศีล คือ การสำรวมกาย วาจา 1 และการเจริญเมตตาภาวนา คือ การทำใจของตนเองให้ผ่องใสมีจิตใจรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 1

3. ความไม่ประมาท ดังบทว่า...บ่ประมาทลสา เปื่อเป็นปัจจัยไปหน้าหื้อได้ไปเกิดในจันฟ้าเนรพาน บ่อย่าจะและนา...ความว่า ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต เพื่อเป็นปัจจัยไปสู่สวรรค์-นิพพานในไม่ช้า ซึ่งหมายถึงสอนให้หมั่นให้ทาน รักษาศีล และเจริญเมตตาภาวนาอยู่เป็นนิตยนั้นเอง

ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกา และเอกสารทางวิชาการต่างๆ ไม่สามารถระบุได้ถึงแหล่งที่มาได้ว่า สarakarivichasutras สูตรนั้นปรากฏอยู่ในส่วนไหน จึงทำให้การอ้างอิงแหล่งที่มาอันยังสรุปไม่ได้แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตในตอนท้ายของพระธรรมเทศนาสarakarivichasutras ที่ระบุพระธรรมเทศนาว่า “สarakarivichasutrasตั้ง ทิฏฐิตั้ง ขิยา” อันกล่าวแก่ไขยังสarakarivichasutrasอันมาในตีปมนต์ก็แล้วแต่นีก่อนแล้ว... เหมือนจะระบุที่มาของพระสูตรนี้ว่ามาจากตีปมนต์ (ตีปมนต์หมายถึงทิพยมนต์) และคงมีคนสงสัยต่อไปอีกว่า ทิพยมนต์นี้อยู่ในพระไตรปิฎกเล่มใดในจำนวน 45 เล่มนั้น ดังนั้น ผู้วิจัยพิจารณาดูบริบทแล้วว่าการยกเอาเนื้อหาในภาษาบาลีในบทต้นๆ ที่ว่า

“เอวัมเม สุตัง เอกัง สมะยัง ภะคะวา ราชะคะเห วิหาระติ คิขณะญเต ปัพพะเต เตะนะ โข ปะนะ สมะเยนะ อายัสสะมา อานันโท อาพาธิโก โหติฯ”

แปลเป็นใจความสรุปว่า ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นได้แสดงธรรมเทศนาแก่พระอานนท์ เกี่ยวกับความเจ็บป่วย เป็นต้น ซึ่งถ้าไปดูในบทบาลีดังกล่าวในพระไตรปิฎกจะไม่ปรากฏ ทำให้เป็นข้อสังเกตและข้อสงสัยว่า ผู้ที่แต่งพระธรรมเทศนาสarakarivichasutrasนี้ สันนิษฐานว่าเป็นผู้มีความรู้ภาษาบาลีพอสมควร แล้วนำมาผูกโยงเป็นเรื่องราวให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาคล้ายกับพระสูตรต้นตปิฎก แต่เมื่อไปตรวจสอบในพระไตรปิฎกเล่มที่ 34 - 45 แล้ว ไม่ปรากฏบทที่เป็นบาลีดังกล่าว ซึ่งระบุไว้เพียงว่ามาในทิพยมนต์ แล้วทิพยมนต์มาจากไหน

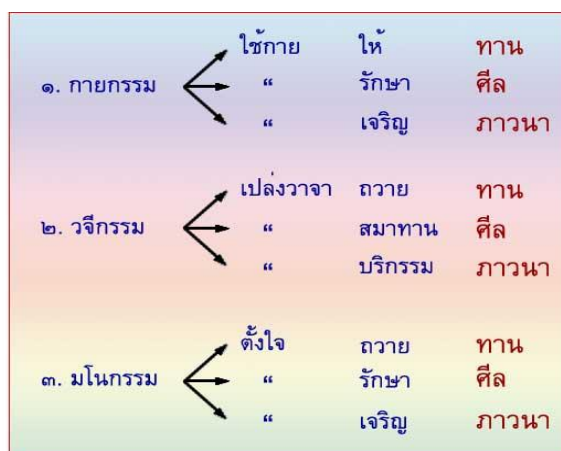
ใครเป็นคนยืนยันว่ามนต์นี้แสดงไว้ในพระไตรปิฎกหรือพระสูตรต้นฉบับใด ๆ ทั้งนี้ พระพุทธองค์ก็ไม่ได้ตรัสสอนได้พุทธบริษัทเชื่อถือในอิทธิปาฏิหาริย์หรือการสวดอ้อนวอนร้องขอจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ นอกจากการลงมือศึกษาเล่าเรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเองเป็นสำคัญ จึงฝากให้ผู้รู้ได้ค้นคว้าต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าเจตนาที่เนื้อหาของพระธรรมเทศนาสราการวิชาสูตร มีการแทรกเนื้อหาธรรมะที่เป็นพื้นฐานเช่นเรื่องการตั้งใจ สบายาท่องจำในพระธรรมสราการวิชาสูตรให้ขึ้นใจ การสอนให้คนรู้จักให้ ทาน รักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ไม่ประมาท ที่เป็นปัจจัยให้คนดำเนินชีวิตด้วยความสุขตามอัตภาพ จนถึงที่สุดของชีวิตไปสู่สุคติและมรรค ผล นิพพาน ตามลำดับ

สรุป พระคาถาสราการวิชาสูตร¹³ เมื่อผู้สืบทอดได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้งและนำไปปฏิบัติอย่างจริงและเข้าถึงคำสอนก็จะบังเกิดความสุขปิติอิ่มใจ พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทุกข์ภัยทั้งหลายทั้งปวงที่บังเกิดแก่ชีวิตทั้งมวลและอายุยืนยาวมีความสุขในทุกอิริยาบถและทุกทิวาราตรีกาลของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรังยาวนานรักษาไม่หาย เช่น อัมพฤกษ์, อัมพาต เมื่อได้ธรรมสราการวิชาสูตรแล้วจะบังเกิดอานิสงส์เกิดปิติแห่งจิตใจ คือ ทำให้จิตใจที่วุ่นวายฟุ้งซ่าน มีความสงบเข้มแข็งมีพลังที่จะต่อสู้กับชีวิตและโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ก็จะบรรเทาเบาบางลง เมื่อจิตนิ่งกายสงบแล้วสรรพพลังในกายที่รุ่มร้อนอยู่ก็จะพลันหายไปและหลุดพ้นจากอาการทั้งปวง ด้วยอานิสงส์แห่งธรรมและได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นอันเป็นความเชื่อที่ยึดถือมายาวนาน เช่น เทวดาอารักษ์ทั้งหลาย

บทสวดธรรมสราการวิชาสูตรต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา สอดคล้อง กับบทสวดมหาพิชัยมนต์ อุณหสสวีย์ไชยและอินทชะตา คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจเป็นสำคัญแล้วพัฒนาสู่กระบวนการพฤติกรรมเกิด กุศลกรรมบถ คือสุจริต ทางกาย ทางวาจา และทางใจ พระธรรมสราการวิชาสูตรเป็นประโยชน์ต่อสัตว์โลกทั้งหลาย มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อินทร์พรหมยมราช และเทวดา และการสอนให้คนรู้จักการให้ ทาน บุญกริยาวัตถุ 3 คือ การให้การเสียสละการบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนรวมไปถึงการให้อภัยด้วย เป็นการแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลที่สมควรให้ 1 รักษาศีล คือ การสำรวมกาย วาจา 1 และการเจริญเมตตาภาวนา คือ การทำใจของตนเองให้ผ่องใสมีจิตใจรักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 1 หมั่นรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ไม่ประมาทในการใช้ชีวิตที่เป็นปัจจัยให้คนดำเนินชีวิตด้วยความสุขตามอัตภาพ จนถึงที่สุดของชีวิตไปสู่สุคติและมรรค ผล นิพพาน ดังแผนภูมิ

¹³ คัมภีร์พระคาถาสราการวิชาสูตร. ของล้านนา ฉบับปัปสา ของวัดมหาโพธิ์ ตำบลป่าเมตต์ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.2521.

ที่มาของแผนภูมิบุญกิริยาวัตถุ 3 : <http://www.bloggang.com/mainblo.> (เข้าถึงข้อมูลเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2557)

4.3 กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา สืบเนื่องจากพิธีกรรมสืบชะตาล้านนา จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการส่วนหนึ่งพบว่า ตัวกระบวนการที่เป็นการเสริมสร้างสังคมและจิตวิญญาณที่เกิดจากพิธีกรรมสืบชะตาของคนล้านนามาจากประเด็นสำคัญ คือ ความเชื่อและการถือของคนล้านนากับปัจเจกบุคคล ในจารีตประเพณีและพิธีกรรมและความเชื่อที่สัมพันธ์กับสังคม ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความสำคัญของพิธีกรรมสืบชะตากับการเสริมสร้างต่อวิถีการดำรงชีวิตและครอบครัว คติธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

4.3.1 ความเชื่อและการถือของคนล้านนากับความสัมพันธ์ในปัจเจกบุคคล

การสืบชะตาเป็นเรื่องของความเชื่อส่วนบุคคลของชาวล้านนาไทยในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความรู้ที่ได้รับสืบ ๆ มาจากบรรพบุรุษของคนหากจะกล่าวถึงความเชื่อแต่ดั้งเดิมนั้น ชาวล้านนาเชื่อว่า “ในจักรวาลนี้มีโลกหนึ่งเรียกว่าโลกราหุ”¹³ คือ ที่อยู่ของคนเรานี้ว่ากันว่า โลกเป็นแกนกลางมีทางเดินไปสู่จักรวาล มีอาทิตย์ มีดวงจันทร์ เป็นบริวารร่วมกัน จึงมีคัมภีร์ นพเคราะห์ 9 คือ ดาวพระเคราะห์ 9 ดวงที่รอบล้อมโลกไว้ ดาวพระเคราะห์มีความสำคัญต่อชะตาชีวิตของคนและสัตว์ทั้งหลาย มีมนุษย์ เป็นต้นในการผลักดันชีวิตของเราให้เจริญก้าวหน้าหรือมีความอับเฉา จึงเกิดคัมภีร์โหราศาสตร์ขึ้นมาทำนายทายทักให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามเป็นเครื่องปรับปรุงสังคมให้อยู่ได้อย่างสงบราบรื่นและเป็นเครื่องบำรุงหัวใจ และความเชื่อสำหรับคนล้านนาถ้า

¹³ มณี พยอมยงค์.ประเพณีสืบสองเดือนตำนานไทย. (เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529), หน้า 2.

บุคคลมีความเชื่ออยู่ในตัวเองว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มิประโยชน์จะดำรงความเชื่อนั้นไว้ให้คงอยู่กับสังคม และสังคมก็เป็นตัวขัดเกลาหรือถ่ายทอดต่อบุคคลอีกทีหนึ่งในคัมภีร์สืบทอดได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวล้านนาซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยโบราณเช่นเดียวกัน คือ¹⁴

1) **ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์** เป็นความเชื่อในเรื่องของการทำนายเกี่ยวกับอนาคตโดยอาศัยดวงดาวเป็นเครื่องกำหนด มีอยู่ 4 ประเภท

(1) ความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยาม เป็นลักษณะความเชื่อที่ไม่ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาแต่เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่อาศัยการคำนวณทิศทางของดวงดาวและเชื่อว่าทิศทางของดวงดาวมีผลต่อชีวิตมนุษย์ในคัมภีร์สืบทอดมีความเชื่อถือว่าจะต้องหาเวลาที่ดีที่จะทำการอันเป็นมงคล เช่น วันเสียนั้นควรจะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำการอันเป็นมงคล ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

(2) ความเชื่อในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ แต่ดั้งเดิมนั้นมนุษย์รับถือผี เทวดาและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติ เมื่อรู้ว่าตนเองจะเกิดเคราะห์ร้ายโดยดูจากโศกลางหรือสิ่งบอกเหตุล่วงหน้าแล้ว มักจะมีการสะเดาะเคราะห์เพื่อให้พ้นจากความโชคร้ายต่าง ๆ นั้นหรือหากกระทำการผิดจารีตประเพณีตามที่โบราณได้กล่าวไว้ จะกระทำไปโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ดี ต้องกระทำด้วยสิ่งของ ข้าวตอกดอกไม้และถ้อยคำอันสุภาพอ่อนหวาน ซึ่งเรียกว่าสะเดาะเคราะห์ ลักษณะ ความเชื่อเช่นนี้มีอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคอื่นๆตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับในดินแดนล้านนา การสืบทอดหรือการสืบทอดและการสะเดาะเคราะห์มักจะกระทำควบคู่กันไป แต่การสืบทอดจะจัดทำยิ่งใหญ่กว่าและพิธีกรรมซับซ้อนกว่าการสะเดาะเคราะห์หรือการส่งเคราะห์ เพราะการสืบทอดนั้นพระสงฆ์จะเป็นผู้ประกอบพิธี ส่วนการสะเดาะเคราะห์ปุจจารย์หรืออาจารย์วัดจะเป็นผู้ทำพิธี นอกจากนี้ในคัมภีร์ธรรมยังได้กล่าวถึง “การล่อยเคราะห์” ซึ่งถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้พ้นไปจากบุคคลนั้นได้ โดยการนำสัตว์ที่ใส่ของเช่นฝักปัสสาวะต่างๆให้ล่อยน้ำไปเพื่อเคราะห์ร้ายต่างๆไหลไปกับน้ำเสีย

(3) ความเชื่อในเรื่องโศกลาง เป็นความเชื่อที่ว่าเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นการบอกเหตุดีหรือเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นแก่เราในอนาคตไม่ว่าจะเป็นเรื่องเสียหาย การถือนิมิตหรือความฝัน เช่น ถ้าตัวแร้งบินมาจับหลังคาจะบอกเหตุร้ายว่าบ้านนั้นจะมีคนเจ็บหนักหรือตาย หรือฝันถ้าฝันว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือญาติพี่น้องหรือพ่อแม่ตาย จะถือว่าเป็นการต่ออายุให้บุคคลผู้นั้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่ถือว่าถูกโฉลกหรือไม่ถูกโฉลกกับราศีแต่ละราศีด้วย ในคัมภีร์สืบทอดปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องราวสิ่งต่างๆ ที่ถือว่าถูกโฉลกกับคนในแต่ละราศีว่าคนปีไหนควรถูกโฉลกกับอณูณชนิดใด ถูกโฉลกกับกับอาวุธลักษณะไหนและเนื้อคู่ที่จะถูกโฉลกจะมีสีผิวใด

(4) ความเชื่อในสิ่งที่บอกเหตุล่วงหน้า ซึ่งความเชื่อลักษณะนี้ปรากฏในวรรณคดีล้านนาหลายเรื่องด้วยกัน ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือการทำนายทายทักตามดวงชะตา เช่น ความเชื่อ เรื่องดาวหาง รุ่งกินน้ำ จันทรูปราคา สุริยุปราคา ความเชื่อเหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์ธรรมสืบทอดเกี่ยวกับดวงชะตา ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ในบทที่ 3

¹⁴ เจ้าอธิการภานุวัฒน์ ปณฺณวชิโร(ตุนคำ).”**ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อการสืบทอดของชาวล้านนา**”. (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555), หน้า 79-81.

2) **ความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์** ในด้านความเชื่อของไสยศาสตร์สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) ความเชื่อเรื่องผีสิงเทวดาสีงศักดิ์และวิญญาณ ในสมัยโบราณชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ ตัวคัมภีร์สิบชะตาก็เป็นข้อมูลที่เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ยืนยันความเชื่อนี้ได้กล่าวถึงผีหลวงและที่อยู่ในแต่ละวันว่าอยู่ไหนการจะหาที่อยู่ทำมาหากินอย่าได้ไปตรงกับที่ผีหลวงอยู่

(2) ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาอาคมเครื่องรางของขลัง คำว่า “เวท” เป็นชื่อคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์มีอยู่ด้วยกัน 4 หมวดใหญ่ หมวดที่ 1 เรียกเป็นภาษาไทยว่า คัมภีร์พระเวท บรรจุความสวดขับสดุดีเทวดา ถ้านำไปเสกเป่าเพื่อบังคับผีและเทวดาให้บันดาลสิ่งที่ตนปรารถนาเรียกว่า “มนตร์” ซึ่งแปลว่า คำศักดิ์สิทธิ์ สำหรับเสกเป่า คาถาอาคม คืออักขระหรือข้อความที่ถูกผูกขึ้นซึ่งถือว่ามีอำนาจกลับ เมื่อนำไปใช้ตามลัทธิที่กำหนด ส่วยเครื่องรางของขลังคนไทยล้านนาเชื่อว่า เครื่องรางของขลังเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองป้องกันผู้เป็นเจ้าของได้ จะทำให้อยู่คงกระพันหนังเหนียวยังไม่เข้ามีหลายประเภท เช่น พระเครื่อง ตะกรุด ยันต์ วาน เหล็กไหล เป็นต้น ในคัมภีร์ธรรมสิบชะตาได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาและความเชื่อเรื่องยันต์ว่าสามารถที่จะคุ้มครองป้องกันผู้ที่ป่วยไข้ต่างๆ ใหหายได้โดยนำยันต์ไปแช่น้ำและนำน้ำนั้นไปให้ผู้ที่เป็นไข้กินหรืออาบได้

3) **ความเชื่อกับเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม**

จากแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านเกี่ยวกับการสิบชะตาในล้านนา พบว่า มีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกัน เพราะการสิบชะตานั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคมที่เกื้อกูลต่อกัน สอดคล้องกับแนวคิดของนิรันดร์ จงวุฒิเวศน์¹⁵ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มและผลของการเกี่ยวข้องเป็นเหตุให้เกิดความเข้าใจต่อการกระทำทำให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้นได้กับการทำให้ประชาชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของตนเองเป็นสำคัญ ส่วน สุรีย์ ตันท์ศรีสุโรจน์¹⁶ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบของสังคมไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่มคน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้จะเห็นได้ว่าการสิบชะตาไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งกลุ่มในการจัดทำพิธีกรรมสิบชะตาแบบล้านนาโดยปัจเจกบุคคลก็ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนในด้านต่าง ๆ เช่น

(1) ด้านสังคม คือ ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ของคนในชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความรัก ความห่วงใยประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งกำลังจะสูญหายเป็นการปลุกจิตสำนึกที่จจะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้ยังยืนถึงรุ่นลูกหลาน โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้

¹⁵ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์.กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. (กรุงเทพมหานคร:ศักดิ์โสภารการพิมพ์,2527),หน้า 41.

¹⁶ สุรีย์ ตันท์ศรีสุโรจน์.”การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนในเขตชุมชนคลองจั่น” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.(กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,2531),หน้า 21.

จากผู้ใหญ่สู่เด็กรุ่นใหม่ ในรูปแบบของการทำงานร่วมกัน การจัดเตรียมงานสืบทอดแบบล้านนาในขั้นตอนของการเตรียมงานนั้นจะต้องอาศัยกลุ่มคนหลายเพศหลายวัยมาช่วยกันทำงาน ทุกคนที่มาช่วยงานก็จะช่วยในด้านที่ถนัด ใครที่ทำอะไรไม่เป็นจะดูวิธีการทำงานของบุคคลอื่นและนำมาฝึกหัดทำ จะทำให้เกิดความรู้ ความจำขึ้นมา ถ้าหากว่าต่อไปมีการจัดพิธีสืบทอดแบบล้านนาอีก ทุกคนก็จะสามารถช่วยเหลือกันในการจัดเตรียมได้ซึ่งก็จะตรงกับรูปแบบของการเรียนรู้และทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

4) **ความเชื่อกับเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ** โดยแท้จริงแล้วในสังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามวิถีชุมชนไม่ฟุ้งเฟ้อปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีความมานะขยันอดทนในการประกอบสัมมาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 จึงส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีสุขภาพจิตดี สุขภาพกายแข็งแรงสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ จึงทำให้ประชาชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์หรือเสียสละกำลังทรัพย์ด้วยความเต็มใจ แม้ว่าภาวะเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใดก็ตาม ไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมทางด้านศาสนาหรือแม้แต่พิธีสืบทอด จึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญและยังมีให้เห็นในวิถีชุมชนล้านนาทั่ว ๆ ไป

5) **ความเชื่อกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อม** ในชุมชนล้านนาทั่วไปการทำพิธีกรรมสืบทอด นับได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่มีเหตุปัจจัยเนื่องมาจากสภาพความเป็นอยู่ คือ สภาพแวดล้อม ต้นไม้มิ่งมงคล หมาโก้มิ่งมงคลและพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นจำนวนมาก ได้นำมาใช้ในการประกอบเครื่องพิธีสืบทอด เช่น กล้วย อ้อย ใบคำ ใบชะหลุน ใบเงิน ใบทอง ใบนาค ต้นอ้อ ไม้มะขามใช้ทำไม้งามคำสะหรื ฯลฯ ถือว่าเป็นส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความร่มเย็นของที่อยู่อาศัยในชุมชนและบ้านเมืองโดยมีการอนุรักษ์และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและมีประโยชน์ต่อการนำไปเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

6) **ความเชื่อกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางด้านจิตใจ** ประเพณีและวัฒนธรรม ในการเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมของคนในสังคม ท้องถิ่นและชุมชน ประเด็นสำคัญคือการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความพร้อมเพรียงนั้นมีฐานมาจากการที่ทุกคนมีจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่นต่อชุมชน กิจกรรมทางสังคมจึงเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตด้านจิตใจและบูรณาการกับประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีการสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

4.3.2 ความเชื่อกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและประเพณี

1) **วัฒนธรรมและประเพณี** ประเพณีเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีวัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่ตั้งนามของมนุษย์ในกลุ่มชนที่ได้ประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดกันต่อ ๆ มาอย่างไม่ขาดสาย เสถียร โกเศศ กล่าวว่า¹⁷ ประเพณี หมายถึง หรือความประพฤติที่สังคมกระทำซ้ำ ๆ อยู่บ่อยๆจนเกิดความเคยชินและยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งไหนเข้ามาเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตอยู่ต่อไปได้โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทุกยุคทุกสมัยเพราะเป็นการค่อยเปลี่ยนไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัวแต่ละ

¹⁷ เสถียร โกเศศ. วัฒนธรรมเบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2517), หน้า 13.

เปลี่ยนไปมากหรือน้อยก็แล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม พิธีกรรมการสืบทอดแบบล้านนา เป็นพิธีกรรมที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมานานนับร้อยปี และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีเหตุที่ต้องการกำลังใจเป็นพิเศษ เช่น เมื่อเจ็บป่วยหรือต้องเดินทางไกล งานแต่งงาน งานทำบุญอายุ งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น แต่โดยทั่วไปส่วนใหญ่จะทำเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ

2) การสร้างความเข้าใจกับชุมชน การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีกรรมสืบทอดกับชุมชน การสร้างความเข้าใจกับชุมชน หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการขั้นตอนของพิธีกรรมสืบทอดเพื่อไม่ให้มีข้อสงสัยใด ๆ ไม่ว่าการจัดพิธีกรรมจะอยู่ในรูปแบบใดและประเภทใด ให้สามารถอธิบายได้บอกความหมายได้ เช่น กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ คือ พระสงฆ์ มัคทายก และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้รู้ในท้องถิ่น โดยจะต้องอธิบายสร้างความเข้าใจในของพิธีกรรมสืบทอดกับชุมชนว่าสิ่งนี้ไม่ใช่ทำขึ้นมาเพื่อหลอกลวงประชาชนให้มงายผิดศีลธรรมจารีตประเพณีของชุมชนล้านนาแต่อย่างใด เป็นพิธีกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ได้ปฏิบัติสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น เป็นพิธีกรรมที่สร้างเกราะและภูมิคุ้มกันทางใจและกายเป็นความศรัทธาของผู้ทำ เมื่อทำแล้วก็จะเกิดความสุขสบายใจทำให้อายุยืนยาวและเป็นสิริมงคลกับครอบครัวได้จริง การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในพิธีกรรมวันเวลาในการจัดที่ไม่ผิดไปจากวิถีดั้งเดิม เช่น การสืบทอดส่วนมากจะนิยมทำกันในช่วงเช้าตรู่หรือช่วงสายๆ คนในท้องถิ่นล้านนามีความเชื่อกันว่าดวงชะตาจะตกไปตามดวงอาทิตย์ จึงไม่นิยมจัดในเวลาอื่น เมื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชุมชนในพิธีกรรมสืบทอดก็จะสามารถจัดพิธีกรรมสืบทอดได้อย่างถูกต้องตามหลักของศาสนาพิธีทางพระพุทธศาสนาไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีความสุข

3) วิธีปฏิบัติต่อประเพณีสืบทอด การปฏิบัติต่อประเพณีสืบทอดต้องเป็นไปตามหลักของศาสนาพิธีที่ได้วางกฎเกณฑ์ เกี่ยวกับ การให้ความเคารพต่อสถานที่ การแสดงความเคารพต่อพระสงฆ์ การแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การแสดงความเคารพต่อเครื่องพิธีกรรมสืบทอด เป็นการแสดงถึงความนอบน้อมต่อสรรพสิ่งโดยรอบ เมื่อทำถูกต้องตามกระบวนการแล้วก็จะทำให้เกิดความสุขทางใจและทางกาย ถือว่าเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณอันเกิดจากประเพณีสืบทอด และนอกจากนั้นชาวล้านนาก็มีข้อห้ามบางประการต่อเครื่องสืบทอด คือ ห้ามเหยียบ ห้ามข้ามหรือหมิ่นประมาทต่อเครื่องสืบทอดเพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะในขณะที่เตรียมเครื่องสืบทอดอาจจะเหยียบหรือข้ามโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม จึงเป็นที่มาของพิธีการขอมาต่อเครื่องสืบทอด ผู้ที่ทำหน้าที่ขอมา คือ มัคทายก ประกอบด้วยดอกไม้ ธูปเทียนน้ำส้มป่อยใส่พาน เพื่อไม่ให้เกิดความโรคร้ายไข้เจ็บและเคราะห์หมองต่อชีวิตและความเป็นอยู่ การปฏิบัติต่อประเพณีสืบทอดที่ถูกต้องนั้นเป็นการสร้างรูปแบบให้กับลูกหลานรุ่นต่อรุ่นได้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันต่อไป

4.3.3 ความเชื่อกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการและข้อมูลในบทที่ 3 พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญและเป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปและของชาวล้านนา แม้ว่าพิธีกรรมสืบทอดจะไม่ใช่ว่าประเด็นอันเนื่องมาจากพระพุทธศาสนาที่ตาม พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่บูรณาการกับพิธีสืบทอดในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และจิตวิญญาณของชาวล้านนาสามารถออกได้ 3 ระดับ คือ

1) ความเชื่อของชาวล้านนากับศาสนาพุทธ ในสังคมล้านนามีความยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตน เช่น การนับถือพระพุทธเจ้าและคำสั่งสอนหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันมีพระรัตนตรัยทั้ง 3 มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นหลักสำคัญในการยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและการเคารพบูชากราบไหว้

2) ความเชื่อของชาวล้านนากับศาสนาพราหมณ์ ในความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ เช่น ในการปลูกสร้างบ้านหรือทำขึ้นบ้านใหม่ ก่อนทำพิธีทางศาสนาพราหมณ์จะมีการขึ้นครุ และทำพิธีขึ้นท้าวทั้งสี่ เป็นการบอกกล่าวเทพอารักษ์เจ้าที่เจ้าทางหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนหรือก่อนทำพิธีสืบชะตาจะมีการสงเคราะห์ก่อนเพื่อขับสิ่งชั่วร้ายออกไปจากร่างกายโดยปู่จารย์หรือหมคนายจะเป็นผู้ประกอบพิธี

3) ความเชื่อของชาวล้านนากับเทวดาและผีसाง เรื่องเทวดาและผีसाงชาวล้านนาเชื่อกันว่าเจ้าที่เจ้าทาง ผีसाงเทวดา อำนาจสิ่งลึกลับสามารถบันดาลผลต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับคนหรือครอบครัวได้ ดังนั้นจึงเกิดมีการเซ่นบวงสรวงให้กับสิ่งสมมุติต่าง ๆ เหล่านั้น เมตตาดับดาลให้เกิดผลดีแก่ตนเองและครอบครัว สังคมล้านนาเป็นสังคมที่นับถือศาสนาพุทธมีความเชื่อในเรื่องสวรรค์นรก เชื่อเรื่องการเกิด การตาย พิธีกรรมสืบชะตาแบบล้านนา มิได้กระทำไปด้วยความไม่มีเหตุไม่มีผลที่จัดพิธีกรรมสืบชะตาขึ้นมานั้นเพราะมีความเชื่อว่าเมื่อบุคคลใดหรือครอบครัวใดเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สบาย ถูกภูติผีปีศาจเบียดเบียนทำร้ายหรือมีเคราะห์เกิดขึ้น คนในชุมชนต้องจัดพิธีสะเดาะเคราะห์สืบชะตา เพื่อเสริมดวงชะตาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง พ้นจากอันตรายเสนียดจัญไรทั้งหลายให้หายไ้จากชีวิตและปัจจุบันชุมชนคนล้านนายังมีความเชื่อในเรื่องเวรกรรม เรื่องบาปบุญคุณโทษ ผู้ใดทำกรรมดีย่อมได้รับผลกรรมดี ผู้ใดที่กรรมชั่วย่อมได้รับผลกรรมชั่ว เช่น การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตผู้อื่น เป็นต้น

4.3.4 ความสำคัญของพิธีกรรมสืบชะตากับการเสริมสร้างต่อวิถีการดำรงชีวิตและครอบครัว พิธีกรรมสืบชะตามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและครอบครัวของชาวล้านนา ผู้ที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมจะต้องมีฐานมาจากความศรัทธา ความเลื่อมใสหรือได้รับผลจากการได้เข้าร่วมในพิธีกรรมสืบชะตามาก่อนจึงเกิดความเชื่อ ในความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมนี้ เมื่อได้เข้าร่วมพิธีกรรมบ่อยครั้งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าว่าเมื่อเกิดอะไรขึ้นกับตนเองหรือครอบครัวหรือมีการประกอบพิธีกรรมในงานบุญต่างๆก็จะนิยมให้มีพิธีกรรมสืบชะตาร่วมด้วยทุกครั้งไป เนื่องจากชาวล้านนามีความเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตและครอบครัวขึ้นมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดีหายจากโรคร้ายไข้เจ็บมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นเสริมสร้างพลังใจให้เข้มแข็ง สำหรับผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยจะช่วยยืดอายุให้ยืนยาวต่อไป และพิธีกรรมสืบชะตาทำให้เกิดการยอมรับของชุมชนครอบครัวและสังคมล้านนาอย่างกว้างขวาง เมื่อเกิดการยอมรับก็มีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์และบอกต่อด้านความศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมจากการปฏิบัติมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นประเพณีที่มีเอกลักษณ์และความต่อเนื่องของพิธีกรรมในชุมชน และสังคมล้านนาเกือบทุกครอบครัวมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำพิธีกรรมสืบชะตาเมื่อการสืบชะตาบ้านใดก็จะร่วมแรงร่วมใจช่วยกันจัดเตรียมเครื่องสืบชะตาจนสามารถเป็นต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

4.3.5 คติธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ในพิธีกรรมสืบชะตานั่น พบว่า คติธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทสวดต่าง ๆ เป็นการเตือนสติให้ยึดมั่นปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งงามดั่งเช่น

1) การให้ทาน¹⁸ คนเรามีชีวิตอยู่ในโลกนี้ไม่ได้อยู่ตามลำพังเพียงคนเดียว อันมี พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เพื่อนสนิทมิตรสหาย ข้าทาส บริวาร บุตร ภรรยาและสามีด้วยกันทั้งนั้นการที่เราอยู่ร่วมกันคนเหล่านี้ด้วยความสุขและเป็นที่ยรักของทุกคนนั้นนอกจากจะต้องเป็นดีมีเมตตา กรุณา มีสัมมาคารวะธรรมต่อผู้ที่ควรคารวะ พุดจาอ่อนหวาน¹⁹ แล้วยังต้องอาศัยความมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุดหนุนต่อกันเป็นเครื่องผูกใจคนทั้งหลาย วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมสืบชะตาของชาวล้านนา มีการปฏิบัติศีล 5 ซึ่งเป็นการน้อมนำใจเข้าหาพระพุทธวณะ และนอกจากนั้นเครื่องบูชาต่างๆของพิธีกรรมสืบชะตาล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาของชาวล้านนาที่เจตนาที่เป็นเครื่องงดเว้นจากปาณาติบาต เป็นต้นดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นมหายานเป็นที่ยิ่งใหญ่คือ²⁰

(1) การงดเว้นจากปาณาติบาต คือ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตด้วยตนเองและใช้ให้ผู้อื่นกระทำ เป็นการให้ความไม่มีเวร ไม่มีภัยแก่สัตว์ทั้งหลายเป็นการให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์

(2) การงดเว้นจากทินนาทาน คือ การถือเอาของที่มีเจ้าของที่เขามีได้ให้ทั้งโดยตนเองและใช้ผู้อื่น เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ทรัพย์ของผู้อื่น

(3) การงดเว้นจากสุมิฉฉา²¹ คือ การประพฤติดีใน บุตร ภรรยาและสามีของผู้อื่น

(4) การงดเว้นจากมุสาวาทา คือ การกล่าวเท็จ²² กล่าวไม่จริงชื่อว่าให้ความจริงกับผู้อื่น

(5) การเว้นจากสุราเมรัยและของมีเมาเสพติด²³ อันเป็นที่ตั้งของความประมาทชื่อว่าให้ความปลอดภัยแก่ทุกสิ่ง คือ ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตสัตว์แก่ทรัพย์ของผู้อื่น แก่ บุตร ภรรยา สามีของผู้อื่นและให้แต่คำพูดที่เป็นจริงของผู้อื่น ทั้งนี้เพราะผู้ที่มึนเมาแล้วย่อมขาดสติเป็นผู้ประมาทสามารถจะประพฤติล่วงศีลได้ทุกข้อรวมทั้งประพฤติดีอื่นๆด้วย ด้วยเหตุนี้ผู้ที่อึดคัดขาดแคลนทรัพย์สิ่งของที่จะนำออกให้เป็น ทานก็ไม่ควรเดือดร้อนใจเพราะเราสามารถบำเพ็ญทานที่ยิ่งใหญ่เป็นมหากุศลทาน เป็นทานที่ไม่เจาะจง เป็นทานที่แผ่ไปยังสัตว์ทั้งหลายหาประมาณมิได้ด้วยการรักษาศีล 5 ถ้าสามารถทำได้ทั้งสองอย่างก็ยิ่งประพฤดียิ่งประเสริฐความเชื่อในการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตายอย่างยิ่ง ชาวล้านนาเชื่อกันว่าบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ จะคอยดูแลปกป้องรักษาลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุขและเชื่อว่าผลบุญที่สามารถอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วได้และยัง

¹⁸ ม.ม.(ไทย) 13/67/64.98/102.อง จตุกก.(ไทย) 21/32/51.256/373.

¹⁹ อง ปญเจก.(ไทย) 22/105/182.101/205.อง ฉกก.(ไทย)22/107/629.

²⁰ องปญจก.22/33/52.

²¹ ส.ม.(ไทย) 19/1024/544.

²² ที.ส.ส.(ไทย) 9/9/4.166/53.194/65.309/117.311/118.9/311.312/119.ม.ม.(ไทย)

13/11/12.35/39.405/506.ส.ม.(ไทย) 19/1024/544.

²³ ม.อุ.(ไทย) 14/253/299.

สามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่ล่วงลับไปแล้วได้และยังสามารถอุทิศให้แก่บุคคลที่มีชีวิตอยู่ให้มีความสุข ความเจริญและความสมหวังด้วยการอุทิศส่วนกุศล เป็นการกระทำที่จะได้รับสิ่งที่ดั่งามตอบสนอง คัมภีร์สืบชะตาได้การให้ทานว่าเป็นสร้างกุศลผลบุญและการให้ทานนั้นจะต้องให้กับวันเกิดจึงจะดีถ้า ไม่ถูกกับวันเกิดจะทำให้ผู้นั้นวินาศเสียหายได้

2) สอนให้ตั้งมั่นในศีลธรรม ศีลธรรม แปลว่า ธรรม คือ ศีล หมายถึง ธรรมชั้นศีล หรือธรรมในระดับศีล เพราะ ศีลเป็นธรรมอย่างหนึ่งในบรรดาธรรมภาคปฏิบัติ 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ความประพฤติงามทางกาย วาจา ความประพฤติที่ดี ที่ชอบ ความสุจริตทาง กาย วาจา และ อาชีวะ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบจึงจะได้รับผลสำเร็จในการตั้งจิตอธิษฐาน ในคัมภีร์ สืบชะตา ได้กล่าวถึง บาปกรรมต่าง ๆ ที่หมู่ผีร้ายมากระทำแต่คนอื่น สอนละเว้นในอบายทั้ง 4 อันเป็นทุกข์ให้ถือศีล 5 และ สรรณคมอันวิเศษ จะได้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี

3) คุณธรรม คติธรรม คุณธรรม คือ คุณงามความดีที่เป็นธรรมชาติ ก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม คือ สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ คติธรรม คือ วัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ผู้ประพฤติปฏิบัติตามสามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างสบายหรือเกี่ยวกับการ ดำเนินชีวิตหลักในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านศีลธรรม จิตใจ ช่วยสร้างเสริมปรับปรุง ทัศนคติ ค่านิยม ความคิดริเริ่ม ตลอดจนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ดีขึ้น คัมภีร์สืบชะตาได้ยกสุภาษิต คำพังเพย สำนวน แสดงถึงคุณธรรมและคติธรรมปรากฏคำพังเพยที่เป็นคติธรรม คือ “ตกน้ำอย่าหือไหล ตกไฟอย่าหือไหม้”

4) คำศัพท์ทางพุทธศาสนา คำศัพท์ที่ใช้ในคัมภีร์เป็นคำศัพท์ที่ใช้ในทาง พระพุทธศาสนาทำให้ได้รับความรู้ หากนำไปศึกษาให้กว้างขวางก็就会有ความเข้าใจธรรมและคำสอน ทางพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

4.3.6 ความเชื่อด้านพุทธศาสตร์กับการเสริมสร้างในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ใน พิธีกรรมสืบชะตา พบว่า พุทธศาสตร์ที่ปรากฏในวรรณกรรมทางศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปเขียนขึ้นใน กรอบโครงสร้างทางความคิดของศาสนาพุทธที่เน้นหนักไปทาง ฆี สาง เทวดา และปรากฏในศาสนา ฮินดูด้วย ถือว่าเป็นการผสมผสานด้านแนวคิด คือ ในช่วงชีวิตของคนนั้นล้วนเป็นผลกรรมมาแต่ชาติ ปางก่อน บุคคลย่อมมีผลกรรมของตนเอง เป็นผู้รับรองผลแห่งกรรม ทำกรรมใดไว้ดีหรือชั่วก็ตามจะ ได้รับผลแห่งกรรมนั้น ความเชื่อในด้านพุทธศาสตร์แยกเป็น 2 ประการ คือ

(1) ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม พุทธศาสนิกชนในล้านนาจะเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องของชาติหน้า เรื่องของบุญบาป และเชื่อว่าการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จะช่วยให้เกิดให้เกิด โชคลาภหรือป้องกันอันตรายได้และประสบความสำเร็จในกิจกรรมบางอย่างเหตุการณ์ในชาติที่แล้วแต่ ผลกรรมที่ทำไว้ในชาติก่อน นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่ากรรมดีจะลบล้างกรรมชั่วไม่ได้เลย ความเชื่อ เกี่ยวกับการตายแล้วไปเกิดใหม่ในสวรรค์ชั้นฟ้าหรืออาจจะถึงพระนิพพานที่ปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา

(2) ความเชื่อในเรื่องของการตัดเวรตัดกรรม จากความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมทำให้เกิด ความเชื่อเรื่องตัดเวรตัดกรรม บูชาพระเคราะห์ มีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดทำบุญเพื่อให้รอดพ้น จากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย จะได้มีความสุขความเจริญ มีลาภยศหรือมีความสุขความสำเร็จในการดำเนิน ชีวิตประจำวันได้

ในพิธีกรรมสืบทอด ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่าง ๆ เพื่อต่อดวงชะตาให้ยืนยาวสืบไป หรืออาจทำเนื่องในโอกาสอื่น เช่น เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือได้รับทราบคำทำนายหรือกลางสังหรณ์ ว่ามีเคราะห์ร้ายหรือเมื่อพ้นจากเคราะห์ร้ายหรืออันตรายต่างๆ เช่น หายป่วย พ้นโทษ หรือเมื่อมีงานมงคล เช่น ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ทำบุญอายุ ฯลฯ จะเห็นได้ว่า พิธีกรรมสืบทอดก็เป็นส่วนหนึ่งของการตัดเวรตัดกรรมประการหนึ่งด้วย

4.4 แนวคิดในการเสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาจากพิธีกรรมสืบทอด

จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลในเวทีเสวนา จากกลุ่มพระสงฆ์ ที่เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาและกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีแนวความคิดต่อพิธีกรรมสืบทอดล้านนาที่เป็นการเชื่อมโยงต่อการเสริมสร้างวิถีชุมชนคนล้านนาซึ่งสืบเนื่องมาจากความเชื่อตามจารีตประเพณีของล้านนา สรุปประเด็นได้ดังนี้

1. การเชื่อมโยงในด้านความเชื่อ พิธีกรรมสืบทอดล้านนาเป็นกระบวนการหนึ่งที่เสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาและชุมชนล้านนาให้ยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานมาจากความเชื่อตามจารีตของชาวบ้านในท้องถิ่น คือ

(1) ความเชื่อจากสาระธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เชื่อในอำนาจของพระรัตนตรัย ด้วยความเป็นชาวพุทธนับถือศาสนาพุทธโดยมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งและมีพระรัตนตรัยเป็นสิ่งสูงสุด การสืบทอดล้านนาจึงมีองค์ประกอบที่เป็นศาสนพิธี คือ การตั้งหมูปูชา มีพระพุทธรูปทุกครั้งในพิธีการที่เป็นมงคลเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจการยึดถือพระรัตนตรัยทำให้พบความสุข สอดคล้องกับผศ.ศรี แนวนรงค์²⁴ ได้กล่าวว่า อำนาจแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ในพิธีสืบทอด จะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บและทุกอย่างที่เกิดขึ้นชีวิตย่อมเป็นไปตามกรรมอันใดที่กระทำไว้อย่อมส่งผลให้ได้อย่างนั้นตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

(2) ความเชื่อในเรื่องของกรรม คือ การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว นายนิคม ฉาโถม²⁵ กล่าวว่า โดยปกติแล้วการสืบทอดไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมโดยตรง แต่จะเกี่ยวข้องและพูดถึงไสยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่สอดคล้องกับนายอุดร พรินทรากุล²⁶ กล่าวว่าสำหรับเรื่องของกรรมแล้วมีความเกี่ยวข้องกันน้อยมาก

(3) ความเชื่อเรื่องมงคล ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องมงคล พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่าสิ่งที่เป็นมงคล คือ มงคล 38 ประการ พระครูวิมลจิตตยาภรณ์²⁷ กล่าวถึง บทสวดมนต์ในพิธีสืบทอดทุกบทล้วนแต่เสริมสร้างความเป็นมงคลอย่างยิ่งทุกสิ่งเมื่อทำแล้วสบายใจ คือ

²⁴ ศรี แนวนรงค์.ผศ. อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดแพร่.

²⁵ นายนิคม ฉาโถม. มัคทายกวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดแพร่

²⁶ นายอุดร พรินทรากุล มัคทายก/ฝ่ายพิธีกรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดแพร่.

²⁷ เจ้าอาวาสวัดเชียงคาน เจ้าคณะตำบลสถาน พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดเชียงราย

ความเป็นมงคลได้เกิดขึ้นแล้วสอดคล้องกับพระครูจันทรสรวงศ์,ดร.²⁸ กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เมื่อได้สืบทอดมาแล้วจะเกิดความเป็นสิริมงคลหายจากโรคภัยไข้เจ็บเพราะสิ่งนำมาประกอบในเครื่องสืบทอดนั้นล้วนเป็นมงคลทั้งสิ้น

(4) ความเชื่อเรื่องการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับเจ้ากรรมนายเวรสรรพสัตว์

(5) ทั้งปวงเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามที่พ่อคำมูล ศิริพัฒนางกุล²⁹ กล่าวว่าในห้วงเวลาที่คนเราสร้างสิ่งที่ไม่ดีกับคนอื่นไว้ก่อนแล้วนั้นเรียกว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรกัน เจ้ากรรมนายเวรเป็นเรื่องของอดีตชาติที่คนเราทำไว้แต่ปางก่อนย่อมส่งผลถึงปัจจุบัน ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้ากรรมนายเวร ส่วนการสืบทอดเป็นต่ออายุให้กับตนเองหลังเสร็จพิธีแล้วมีการอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวรและสรรพสัตว์ทั้งหลายเพื่อให้ตัวเองมีความสุขความเจริญหมดกรรมเวรต่อกัน

2. การเชื่อมโยงด้านพิธีกรรม พิธีกรรมสืบทอดเสริมสร้างวิถีชีวิตชาวล้านนาได้อย่างไรบ้าง ตามองค์ประกอบ คือ บุคคล สิ่งของ บ้านเรือน บ้านเมือง แม่น้ำ พิธีกรรมแตกต่างกันหรือเหมือนกัน อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ท้องถิ่น เช่น พ่อหนานเกรียง ดีบประวาศ³⁰ พิธีกรรมไม่แตกต่างกันเหมือนกันทุกประการ แต่เครื่องประกอบสืบทอดแตกต่างกัน โดยปกติการสืบทอดคน สืบทอดบ้าน สืบทอดเมือง สืบทอดแม่น้ำ ล้วนแตกต่างกันออกไป การสืบทอดคนมีเครื่องประกอบไม่มาก แต่การสืบทอดบ้านสืบทอดแม่น้ำ เครื่องประกอบมาก พิธีกรรมเหมือนกัน เพียงแต่แตกต่างกันตามบริบทของบางพื้นที่เท่านั้น ส่วนการสืบทอดหลวงเป็นการสืบทอดเมืองใหญ่ องค์ประกอบมาก อลังการ พิธีกรรมไม่แตกต่างกัน

3. การเชื่อมด้านศาสนาบุญกริยาวัตถุ 3 การสืบทอด มีลักษณะของความเป็นบุญกริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ในการสืบทอดแต่ละครั้งมีการเตรียมและจัดหาเครื่องสืบทอดจำนวนมากตลอดถึงเครื่องไทยธรรมเรียกว่าเป็นทานมัยเป็นการให้ด้วยใจบริสุทธิ์ด้วยความตั้งใจจริง ก่อนที่จะมีพิธีสืบทอดจะเริ่มที่การไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีลก่อน เรียกว่าเป็นศีลมัย ส่วนภาวนามัย นั้นเมื่อทำพิธีสืบทอดผู้ร่วมพิธีสืบทอดสามารถฝึกภavanaได้ด้วยการสงบจิตฟังพระเจริญพระพุทธรูป แม้ว่าจะฟังพระสวดไม่รู้เรื่อง แต่การตั้งใจฟังด้วยความสงบ ย่อมทำให้จิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมก่อให้เกิดเป็นสมาธิสามารถระงับความสับสนวุ่นวายภายในใจได้ อีกประการหนึ่งในพิธีกรรมสืบทอดเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมความสงบเยือกเย็นทางจิตใจได้เป็นอย่างดี พระราชเขมากร.ผศ.ดร. กล่าวว่า บุคคลที่นับถือศาสนาพุทธเมื่อประกอบพิธีสืบทอดย่อมเข้าถึงหลักธรรม คือ บุญกริยาวัตถุ 3 ย่อมเกิดมงคลจากการไหว้พระสวดมนต์รับศีลเจริญสติภาวนาตั้งจิตมั่นทำให้เกิดความสุขความเจริญหายจากโรคภัยไข้เจ็บสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความหวังและมีความสุขได้.

สรุป ในภาพรวมของกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องเกื้อหนุนหรือส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่

²⁸ เจ้าอาวาสวัดทุ่งจี้ว เจ้าคณะตำบลเวียง เขต 2 พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา จังหวัดเชียงราย

²⁹ นักวิชาการวัฒนธรรม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงของ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรม ล้านนาจังหวัดเชียงราย

³⁰ มัคทายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา จังหวัดลำปาง

สมาชิกในชุมชนล้านนาให้สามารถทำหน้าที่ของตน ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนเป็นอย่างดี ภายใต้บริบทที่เป็นการผสมผสานกันอย่างลงตัวทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ นั้นหมายความว่า ถึงแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันและก้าวสู่ออนาคต พิธีกรรมสืบชะตาของชุมชนในล้านนาไทยนั้นจะยังคงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณตราบนานเท่านาน.

บทที่ 5

คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนา

การศึกษาการสืบทอดล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา ในบริบทของพื้นที่และการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ พบว่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากฐานของจารีตประเพณีดั้งเดิมนั้นมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของคนเมืองหรือคนล้านนาอย่างแยกไม่ออกมาทุกยุคสมัยโดยแทรกซึมเข้าไปในระบบความเชื่อและวิถีชีวิตมาตั้งแต่โบราณของแต่ละชุมชน จึงมีความสัมพันธ์กับคุณค่าความสัมพันธ์เชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และประเด็นหัวข้อเสวนาข้อที่ 6 ว่าด้วยคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนา

จากการศึกษาถึงอิทธิพลของพิธีกรรมการสืบทอดต่อคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของชุมชนวิถีล้านนาในแง่มุมต่าง ๆ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงพหุลักษณะ 9 ประการ ดังนี้

- 5.1 ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุ 3
- 5.2 ความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยา
- 5.3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา
- 5.4 ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา
- 5.5 ความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม
- 5.6 ความสัมพันธ์ด้านสังคม
- 5.7 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ
- 5.8 ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม
- 5.9 ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ

5.1 ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุ 3

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การประกอบพิธีกรรมสืบทอดในล้านนา เป็นการส่งเสริมบุญกิริยา 10 ประการ คือ

1.ทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ทาน
2.ศีลมัย	คือ บุญเกิดจากการรักษาศีล
3.ภาวนามัย	คือ บุญเกิดจากการเจริญภาวนา
4.อปายนมัย	คือ บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
5.เวยยาวัจจมัย	คือ บุญเกิดจากการชวนชวายเป็นกิจที่ชอบ
6.ปัตติทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ
7.ปัตตานุโมทนามัย	คือ เกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ
8.ธัมมัสสวนมัย	คือ บุญเกิดจากการฟัง
9.ธัมมเทศนามัย	คือ บุญเกิดจากการแสดงธรรม

10. ทิฏฐชุกัมม คือ การทำความเห็นให้ตรง

บุญกิริยาวัตถุ 10 ดังกล่าวย่อลงในบุญกิริยาวัตถุ 3 ดังนี้

บุญกิริยาวัตถุข้อ 4 และข้อ 5 คือ อปายนมัย และเวยยาวัจจมัย จัดเข้าในศีล เพราะเข้าลักษณะของความเรียบร้อย

บุญกิริยาวัตถุข้อ 6 และข้อ 7 คือ ปัตติทานมัย และปัตตนาโมทนามัย จัดเข้าในทาน เพราะเข้าลักษณะการให้บุญกิริยาวัตถุข้อที่ 8 และข้อ 9 คือ ัมมัสสวนมัย และัมมเทสนามัย จัดเข้าใน ภavana เพราะเข้าในลักษณะของการอบรมจิต

ส่วนทิฏฐชุกัมม จัดเป็น ภavana เพราะเป็นลักษณะของปัญญา เป็นสัมมาทิฏฐิ

ดังนั้น พิธีสืบชะตา เป็นบ่อเกิดแห่งบุญทั้งหลายที่มีความสำคัญสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ทานมัย คือ การบริจาคทาน ได้แก่การสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนเพื่อการทำบุญ ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ซึ่งในพิธีกรรมการสืบชะตา การให้ทานก็จะมีตั้งแต่การถวายสังฆทาน วัตถุที่ถวายอาจจะเป็นปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีวิต การถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ที่มาเจริญพระพุทธมนต์ รวมถึงการจัดเลี้ยงอาหารแก่แขกผู้มาร่วมงาน เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการบริจาคทานทั้งสิ้น เพราะถือว่าได้สละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติส่วนตนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความมีเมตตาจิตของตน

2. ศีลมัย หมายถึง การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย การสมาทานศีลจัดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะศีลเป็นพื้นฐานของการทำความดีอย่างอื่น ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็พิธีกรรมใดที่เชื่อว่าเป็นพุทธศาสนพิธีผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องรับศีล ดังในพิธีการสืบชะตาลำดับแรกของการประกอบพิธี ผู้สืบชะตาและญาติสนิทมิตรสหายที่เข้าร่วมพิธีจะต้องอาราธนาศีลและรับศีลก่อน ทั้งนี้เพื่อชำระกาย วาจา ให้บริสุทธิ์ พร้อมทั้งจะบำเพ็ญบุญหรือความดีอย่างอื่นต่อไป

3. ภาวนามัย หมายถึง บุญสำเร็จเกิดจากการอบรมจิตพัฒนาจิตใจให้สะอาด สว่างสงบ ในการประกอบพิธีสืบชะตา ผู้ร่วมพิธีสามารถฝึกภavanaได้ด้วยการสงบจิตฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ แม้ว่าจะฟังไม่รู้เรื่อง แต่การตั้งใจฟังด้วยความสงบ ย่อมทำให้จิตตั้งมั่น ไม่ฟุ้งซ่าน ย่อมก่อให้เกิดเป็นสมาธิสามารถระงับความสับสนวุ่นวายภายในใจได้ อีกประการหนึ่งในพิธีกรรมสืบชะตาเป็นบรรยากาศที่ส่งเสริมความสงบเยือกเย็นทางจิตใจได้เป็นอย่างดี

4. อปายันมัย หมายถึง บุญเกิดจากการอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ต่อคนที่ควรอ่อนน้อม เช่น บุคคลที่มีศีล มีคุณธรรมสูงกว่าตน โดยเฉพาะในพิธีสืบชะตาได้มีโอกาสสัมผัสกับคนจำนวนมาก ย่อมมีโอกาสได้แสดงอปายันมัยมากยิ่งขึ้น การแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วยการกราบไหว้ ลุกกราบ หรือ พูตจาแสดงสัมาคารวะ หรือให้เกียรติต่อท่าน เป็นต้น จัดเป็นการทำบุญหรือการทำความดีประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็นกายสุจริต และวจีสุจริต ที่ออกมาจากมโนสุจริต

5. เวยยาวัจจมัย หมายถึง บุญเกิดจากการชวนช่วยในกิจที่ชอบ ที่ถูกต้องดีงามโดยเฉพาะการประกอบพิธีสืบชะตาในล้านนาจะมีการเตรียมพิธีต่างๆ เป็นพิเศษ ทุกคนจะชวนช่วยเช่นกัน หากเป็นฝ่ายหญิงอาจจะช่วยเตรียมข้าวตอกดอกไม้ จัดเตรียมภาชนะสำหรับทำบุญรวมถึงงานที่ต้องใช้ความละเอียดประณีต เป็นการช่วยเจ้าภาพหรือเป็นการทำบุญร่วมกัน ส่วนฝ่ายชายอาจจะออกแรงกำลังยกสิ่งของต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในงาน หรือช่วยเหลือในส่วนที่ฝ่ายหญิงทำไม่สะดวก

เช่น การช่วยนิมนต์พระ หรือช่วยขับธรรมาสน์พระ การประเคนสิ่งของ เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงถึงความมีน้ำใจ ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงจัดเป็นการขวนขวายในบุญประการหนึ่ง

6. ปัตติทานมัย หมายถึง บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ พุทธศาสนิกชน เมื่อทำบุญอันใดแล้วก็มักจะอุทิศส่วนบุญนั้นแก่ผู้มีพระคุณ หรือแก่คนอื่น สัตว์อื่น เป็นการแสดงออกถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ตระหนี่ มีใจกว้างหวงประโยชน์สุขต่อคนอื่น เมื่อตนได้รับบุญแล้วก็หวังจะให้คนอื่นได้รับบุญนั้นด้วย และผู้ให้ก็จะได้บุญเพิ่มขึ้นหรือเรียกว่า ปัตติทานมัย ในพิธีกรรมการสืบทอด การกระทำที่ถือว่าเป็นกุศล การกระทำที่ถือว่าเป็นคุณความดีของบุคคลผู้ร่วมประกอบพิธีการเข้าไปสู่การปฏิบัติในการกระทำนั้น ได้ชื่อว่า ปัตติทานมัย

7. ปัตตานุโมทนา มัย คือ บุญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ เป็นบุญที่เกิดจากการยินดีหรือการอนุโมทนาในการให้ของผู้อื่น อีกนัยหนึ่ง การปัตตานุโมทนาเป็นการทำจิตใจให้ยินดี ชื่นชมสาธุการในการกระทำดีของผู้อื่น ในการประกอบพิธีกรรมการสืบทอดการกระทำที่ถือว่าเป็นกุศล การกระทำที่ถือว่าเป็นคุณความดีของบุคคลผู้ร่วมประกอบพิธีการเข้าไปสู่การปฏิบัติในการกระทำนั้น ได้ชื่อว่า ปัตตานุโมทนา มัย

8. ธรรมัสสวนมัย หมายถึง บุญเกิดจากการฟังธรรม การฟังธรรมจัดเป็นบุญประการหนึ่ง ในพิธีสืบทอด นอกจากจะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์หรือสวดพระปริตรแล้วยังมีการนิมนต์ผู้เป็นประธานสงฆ์เทศน์หรืออ่านคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดด้วย ผู้ฟังย่อมมีความเข้าใจและเบิกบานใจที่ได้ทำบุญกุศล ได้รับอานิสงส์ของบุญ ตลอดถึงได้ทราบแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดสติปัญญา ดังนั้น การฟังเทศน์หรือการอ่านคัมภีร์ในพิธีสืบทอดจัดเป็นธรรมัสสวนมัยประการหนึ่ง

9. ธรรมเทศนามัย หมายถึง บุญเกิดจากการแสดงธรรม หรือบุญเกิดจากการส่งเสริมให้มีการแสดงธรรม เรียกว่า “ธรรมทาน” เป็นทานที่มีผลมากกว่าทานทั้งปวง ดังพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ”¹ การให้ธรรมชนะการให้ทั้งปวง ในพิธีสืบทอดของล้านนานิยมมีการเทศน์คัมภีร์ธรรมต่าง ๆ เช่น สรสารวิชาสูตร เป็นต้น เพื่อความเป็นสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรือง จึงจัดว่าเป็นธรรมเทศนามัยด้วยประการหนึ่ง

10. ทิฏฐุชุกัมม หมายถึง การทำความเห็นให้ถูกต้อง ตามทำนองคลองธรรม จัดเป็นบุญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา การทำพิธีสืบทอดของล้านนาเป็นประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากพิธีต่ออายุ ในอัมมปัทมสูตรกล่าวเรื่องอายุวัฒนกุมาร ผสมผสานกับความเชื่อในเรื่องกรรมที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ดังนั้น คติความเชื่อในการทำพิธีสืบทอดของล้านนาจึงไม่ได้มุ่งให้เกิดความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์จากพิธีกรรมโดยตรง อาศัยพิธีกรรมเป็นสื่อในการบำเพ็ญบุญกุศลต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดมงคลความดีงามแก่ชีวิต แก่บ้าน หมู่บ้านและเมืองที่ตนอาศัยอยู่ คติความเชื่อและการปฏิบัติในพิธีสืบทอดของล้านนาจึงไม่ได้ไขว่ไขว่ออกนอกหลักการบำเพ็ญบุญตามหลักพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด

สรุป ได้ว่าการทำบุญในพิธีสืบทอดในล้านนา มีเนื้อหาสาระด้านบุญกุศลที่หล่อหลอมรวมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขับเคลื่อนไปตามวิถีแห่งกุศล คือ ด้วยการสร้างบุญทั้ง 10 ประการดังกล่าว การทำบุญในพิธีสืบทอด จึงจัดได้ว่าเป็นการกระทำตามแนวทางแห่ง

¹ พ.ช. (ไทย) 25/34/43.

พระพุทธศาสนา ที่มุ่งประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคล พหุชน ชุมชน สังคม บนวิถีแห่งการบำเพ็ญบุญ แบบพุทธ ที่ก่อให้เกิดความดี ความงาม ความสุข ความเจริญ กล่าวโดยสรุปพิธีสืบทอดเป็นการ ทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะบังเกิดผลที่สามารถมองเห็นได้ใน 2 ทาง คือ

1. ผลทางจิตใจ ผลของการทำบุญจะทำให้จิตเบิกบานด้วยความเมตตาแห่งกุศลธรรม คือ ความไม่โลภ (จาคะ) ความไม่โกรธ (เมตตา) และความไม่หลง (ปัญญา) กุศลธรรมที่งอกงามในจิตของผู้ บำเพ็ญบุญนี้ คือ อากาโรหะบุญที่มองเห็นได้จากฝ่ายผู้กระทำ

2. ผลทางกาย ผลของบุญนั้น แม้จะเริ่มต้นจากภายในจิต แต่เมื่อกระทำให้ปรากฏออกมาเป็น กายกรรม และวจีกรรม ผลย่อมปรากฏต่อบุคคล ชุมชน สังคม เป็นความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร มิตร ไมตรีต่อกันและกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีอันจะนำไปสู่สังคมสมานฉันท์และร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนา แบบมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

5.2 ความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยา

พิธีกรรมการสืบทอด อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อ ที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือ พิธีกรรมการสืบทอดเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึกๆแล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต เพราะ จากประสบการณ์ที่ผ่านมามนุษย์ประสบกับสิ่งที่ผิดหวัง ความกลัว หรือพลาดหวังกับสิ่งที่ปรารถนาอยู่ บ่อยๆ จึงสูญเสียความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงการต้องการให้ชีวิตมีความมั่นคงสูงขึ้น ขวัญ และกำลังใจจากญาติพี่น้องและคนที่รู้จัก เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชีวิตได้ก้าวเดินต่อไป ดังนั้น พิธีกรรมการสืบทอดจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความ ปลอดภัยอันเป็นสาระด้านจิตวิทยาในพิธีสืบทอดของชนล้านนาโดยแยก อธิบายได้ดังนี้

1) พิธีสืบทอดคน

พิธีสืบทอดคนเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือทำขึ้นเพื่อให้เกิดความ สบายใจ เกิดกำลังใจ การสืบทอดจะช่วยให้อาการจิตใจดีขึ้นเพราะได้อยู่ท่ามกลางญาติพี่น้อง คนรู้จัก และพระสงฆ์ผู้ทรงศีล ทำให้ผู้สืบทอดมีความรู้สึกอบอุ่นและปลอดภัยจากความกลัวต่างๆ เมื่อผ่านพิธี สืบทอดแล้วจะรู้สึกมั่นใจในการใช้ชีวิตสามารถพลิกวิกฤตเป็นโอกาส มีกำลังใจและเชื่อมั่นในการ ดำเนินชีวิตต่อไปได้

2) พิธีสืบทอดบ้าน

พิธีสืบทอดบ้านมีบทบาทในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อ อยู่อาศัยบ้านหลังนี้แล้วจะทำให้เกิดความสุขใจสมหวังและเกิดสิริมงคลต่าง ๆ ในชีวิต สังเกตได้จาก การนำแนวคิดเรื่องวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์มาสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเสาไม้ ทุกต้นมี รุกขเทวดาประจำอยู่และคอยปกป้องคุ้มครอง ให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขความเจริญ

ความเชื่อในเรื่องการหาไม้มงคลมาเป็นเสาบ้านเรือน นอกจากจะเลือกเอาไม้ที่สมบูรณ์และ เหมาะสมแล้วเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงแข็งแรง การอัญเชิญเทพยดาอารักษ์เข้ามาอยู่ประจำ เสาแต่ละต้น ก็ยังเป็นจิตวิทยาอย่างหนึ่งเสมือนว่าเป็นการต้อนรับสิ่งดีงามเข้ามาสู่บ้าน ทำให้สมาชิก ในครอบครัวรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยจากอันตรายภายนอกได้อีกด้วย

ตามแนวคิดของชาวล้านนามีความเชื่อว่า บ้านแต่ละหลังจะมีผีเรือนคอยคุ้มครองดูแลลูกหลานที่อยู่อาศัย เมื่อใดที่คนในบ้านจะกระทำการใด ๆ ก็ต้องบอกกล่าวให้ผีเรือนทราบก่อน พิธีสืบชะตาบ้านกระทำเพื่อความอุดมสมบูรณ์และเพื่อนำพาโชคต่างๆ ซึ่งจะพบว่ามีขั้นตอนที่อ้างถึงเทวดาและผีเรือนในฐานะผู้คุ้มครองและนำโชคลากเข้ามายังบ้านเรือน ด้วยเหตุนี้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องวิญญาณจึงเป็นลักษณะจิตวิทยาที่แฝงอยู่ โดยเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษา และนำพาความสุขและโชคลาภต่างๆ มายังเจ้าของบ้าน

นอกจากนี้ ความมั่นคงของบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของคนในครอบครัว เพราะบ้านเป็นที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด บ้านที่มั่นคงเปรียบเสมือนว่ามีผู้นำที่เข้มแข็งและต้องประกอบด้วยคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันด้วย หากผู้นำปกครองสมาชิกด้วยหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว บ้านจะกลายเป็นบ้านที่อบอุ่นน่าอยู่ และมีความปลอดภัย การสืบชะตาบ้านยังมีความหมายครอบคลุมไปถึงจิตวิทยาในการใช้ชีวิตของคู่สมรสใหม่ที่อาศัยอยู่ในบ้านด้วย การแต่งงานเพื่อให้ชีวิตคู่อยู่ในบ้านได้อย่างราบรื่น มีความสุข จึงต้องมีจิตวิทยาในการอยู่ร่วมกัน การรู้จักข่มใจ และความอดทน รวมทั้งความเสียสละของคู่สมรสที่อาศัยภายในบ้านเป็นสิ่งสำคัญ การประนีประนอมเข้าใจกันและกันจะเป็นเครื่องช่วยหนุนให้บ้านอบอุ่น เป็นครอบครัวที่มีความอบอุ่น บ้านก็จะกลายเป็นบ้านที่น่าอยู่ไปด้วย แต่หากคู่สามีภรรยาเอาแต่ใจตัวเองจนละเลยต่อหลักธรรมในการอยู่ร่วมกัน ย่อมมีส่วนทำให้เกิดปัญหาครอบครัว เป็นผลทำให้บ้านแตกหรืออยู่ร่วมกันอย่างไม่ราบรื่น และไม่มีความสุข

3) พิธีสืบชะตาหมู่บ้าน

พิธีสืบชะตาหมู่บ้านเป็นพิธีกรรมระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธี โดยความเห็นพ้องต้องกันในเหตุที่เกิดขึ้น จะต้องปฏิบัติเพื่อความสุขของคนในหมู่บ้าน พิธีสืบชะตาหมู่บ้านเป็นพิธีใหญ่ที่อาศัยคนเป็นหมู่คณะ เมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจึงต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน อาศัยความสามัคคีกลมเกลียว โดยมีความศรัทธาเป็นสื่อกลาง จะสังเกตได้จากการตั้งกระโจมสามขาไว้กลางหมู่บ้าน ซึ่งมีเพียงกระโจมเดียว อันเป็นสัญลักษณ์แทนหัวใจของคนทั้งชุมชน ซึ่งสื่อให้เห็นถึงความมีน้ำใจเดียวกัน นอกจากนี้ฝ่ายล้างที่โยงเข้าสู่บ้านแต่ละหลังดั่งโยแมงมุม ก็เปรียบเสมือนความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชน ที่ต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงพิธีสืบชะตาได้ส่งผลทางจิตวิทยา สานความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรู้สึกเอาใจใส่ดูแลห่วงใยซึ่งกันและกัน พิธีกรรมการสืบชะตาหมู่บ้านจึงมิใช่เป็นไปเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านเท่านั้น แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนตลอดถึงความสมัครสมานสามัคคี ความเอาใจใส่ และความผูกพันฉันท์พี่น้องของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นๆ ด้วย

4) พิธีสืบชะตาเมือง

การสืบชะตาเมืองจัดเป็นพิธีการที่สำคัญและยิ่งใหญ่ เพราะเกี่ยวข้องกับบ้านเมือง มิใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลโดยเฉพาะ การได้เสียสละ สามัคคีร่วมกันประกอบพิธีสืบชะตาเมือง ส่งผลทางจิตวิทยาประสานใจเป็นหนึ่งเดียวของคนในบ้านเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือปกป้องคุ้มครองบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง ปลอดภัยจากภัยพิบัติทั้งปวง และมีผลเดียวกันคือปกป้องคุ้มครองบ้านเมือง

ให้เจริญรุ่งเรือง ปลอดภัยจากภัยพิบัติทั้งปวง และมีผลทางจิตใจ เกิดความเชื่อมั่นว่าบ้านเมืองได้รับการปกป้องจากสิ่งดั่งงามทั้งปวง

นอกจากนี้ พิธีสืบชะตาเมืองยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในเมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติในบ้านเมือง เช่น มีข้าศึกศัตรู ผู้ร้ายขโมยโจรเบียดเบียน บ้านเมืองแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดทุพภิกขภัย คนและสัตว์ล้มตายด้วยโรคระบาด ผู้คนอยู่ด้วยความหวาดผวาลี้ภัย พิธีสืบชะตาเมืองจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ความรู้สึกกลัวและสูญเสียเหล่านั้นได้ โดยเชื่อว่าพลังแห่งความสามัคคีของประชาชนตลอดถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จะเป็นพลังผลักดันให้เกิดความรักความสามัคคีอีกด้วย

5.3 ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา

ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา พบว่า มีความสำคัญด้านสังคมวิทยา เพราะเป็นกระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือการสืบชะตาได้เป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคม โดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง นอกจากความหมายเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ตลอดจนทั้งประชาชนทั่วไปมาพบปะสังสรรค์กัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และมีนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันอีกด้วยรวมไปถึงเมื่อใดที่ชาติบ้านเมืองประสบภัยพิบัติจากธรรมชาติ เกิดความอดอยากข้าวยากหามาแพง สะเทือนต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นสาเหตุให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์อยู่อย่างท้อถอยและเสียขวัญ พิธีกรรมสืบชะตาจะเข้าไปมีส่วนสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความรู้สึกร่วมถึงการมีส่วนร่วมที่ต้องเผชิญกับภัยพิบัติต่าง ๆ ร่วมกันเพราะฉะนั้น การประกอบประเพณีพิธีสืบชะตา จึงมีความหมายทางจิตวิทยาทางสังคม 3 อย่างด้วยกัน

- 1) เป็นการชักนำผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกัน หรือในสังคมเดียวกันมาพบปะกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกและสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นมากขึ้น พิธีกรรมการสืบชะตาได้ผูกร้อยรักสามัคคีผู้คนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อร่วมกันเผชิญหน้ากับวิกฤตต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพ
- 2) เป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกัน เพราะพิธีกรรมการสืบชะตาเป็นระบบสัญลักษณ์เพื่อการสื่อสารความเป็นหนึ่งเดียวและมีจุดหมายเดียวกัน
- 3) เป็นเรื่องทางด้านจิตใจ ที่เป็นผลมาจากทั้งความเชื่อและการกระทำในการประกอบพิธี คือเมื่อกระทำถูกต้องตามประเพณีแล้ว ก็เชื่อว่าเป็นสิริมงคล ทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจ จนเป็นการยอมรับอะไรต่าง ๆ ร่วมกันได้ เป็นการเสริมสร้างพลังความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

5.4 ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา

ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา ในแง่การหลอมรวมคติ ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบชะตาจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา การศึกษาวิชามานุษยวิทยาในพิธีสืบชะตาเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ นักมานุษยวิทยาถือว่าพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์ การสนทนาประจำวัน พิธีกรรมต่าง ๆ และแม้แต่

การหักทลายกันโดยทั่วไป มีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจชีวิตของมนุษยชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากการศึกษา พบว่า พิธีสืบชะตาของล้านนาเป็นภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสังคม ธรรมชาติ เอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของคนในล้านนา และรวมไปถึงอิทธิพลต่อสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่จะสัมผัสถูกต้องได้ เช่น อำนาจสิ่งแวดล้อมที่ลึกลับ สภาพของดินฟ้าอากาศ เป็นต้น มีการอ้อนวอนขอร้องบอกกล่าว เพื่อแสดงความภักดี เมื่อได้รับผลสำเร็จตามที่ตนประสงค์ไว้แล้ว ก็แสดงความกตัญญูต่อสิ่งเหล่านั้น จึงได้ทำพิธีสืบชะตาเพื่อบูชาสักการะ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งและเสริมพลังตามความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อมั่นของคนขึ้น เหตุนี้พิธีสืบชะตาจึงได้มีส่วนในการหล่อหลอมพฤติกรรมของคน จนกระทั่งเป็นระเบียบ แบบแผน เป็นพิธีกรรมที่ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุขภายใต้กรอบของประเพณีและศีลธรรมอันดี โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเพื่อจรรโลงความเป็นมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน และเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การเสียสละ ความเมตตา กรุณา และได้พัฒนากลายเป็นประเพณีที่คนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมและยอมรับกันจนถึงปัจจุบัน

ชาวล้านนามีความเชื่อว่าธรรมชาติรวมถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น บ้าน หมู่บ้าน เมือง มิได้มีเฉพาะองค์ประกอบทางด้านกายภาพอย่างเดียว หากแต่มีองค์ประกอบทางด้านจิตวิญญาณด้วย ทำให้ความคิดทางด้านจริยธรรมของคนล้านนา มิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์เท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ดังนั้นพิธีกรรมสืบชะตาในล้านนาจึงได้เข้ามามีส่วนต่อกระบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ จึงเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งเพื่อสนองตอบความต้องการพื้นฐานของการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมและพิธีสืบชะตาในล้านนามีบทบาทต่อการศึกษามานุษยวิทยาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความรู้สึกโดยการนำเอาพิธีกรรมสืบชะตาผสมกับความเชื่อทางไสยศาสตร์เช่น เช่น สรวงบูชา และบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนการสวดมนต์คาถาที่เป็นพุทธศาสตร์ ล้วนเป็นวิถีทางเพื่อการแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตทั้งสิ้น

นอกจากนี้ พิธีสืบชะตายังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำที่จังหวัดน่าน สืบชะตาต้นไม้อ่อนหรือป่าที่พะเยา เป็นต้น โดยใช้พิธีสืบชะตาเป็นเครื่องปลุกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นที่ได้อาศัยแม่น้ำน่านในการยังชีพ ได้ตื่นตัวและสำนึกในบุญคุณของสายน้ำ พร้อมทั้งจะช่วยกันอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของแม่น้ำน่านให้สะอาด รวมถึงช่วยกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำน่านด้วย อนึ่ง การขยายตัวของสังคมในระบบทุนนิยม โดยการทำให้เกิดลักษณะปัจเจกชนนิยมสูงขึ้น จนถึงระดับที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำการผลิต ลักษณะดังกล่าวนี้กำลังเกิดขึ้นกับสังคมล้านนา และเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จนในที่สุดแล้ว ชุมชนหมู่บ้านในลักษณะที่อยู่กันอย่างเอื้อเฟื้อเกื้อกูลและเคารพซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และที่สำคัญที่สุด คือ มนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่มนุษย์ปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อม (ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ) อย่างเคารพนับถือและเปี่ยมด้วยความกตัญญูรู้คุณ อันเป็นผลของแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังว่าสิ่งแวดล้อมมีตัวตน มีผีสิงเทวดาปกป้องรักษาอยู่ เมื่อแนวคิดนี้ถูกทำลายลงด้วยแนวคิดเชิงประโยชน์นิยมของระบบทุนนิยมได้ทำลายความเป็นชุมชน ประกอบกับการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและไร้คุณค่า เป็นผลให้เกิดการแตกสลายของหมู่บ้าน ทั้งด้านกายภาพ เช่น การหายไปของ

ป่า ไร่ นา ถูกเปลี่ยนเป็นโรงงาน สนามกอล์ฟ รีสอร์ท บ้านจัดสรร และด้วยจิตวิญญาณของความเป็นชุมชนที่เกื้อการุณย์กันและกัน ก็จะกลายเป็นความแตกสลายของวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม แต่สำหรับชาวล้านนาพิธีสืบชะตาเป็นเครื่องร้อยรัดผู้คนในสังคมได้ตระหนักถึงความสามัคคีความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

5.5 ความสัมพันธ์ทางด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม

พิธีสืบชะตา พบว่า ประเพณีและพิธีกรรมการสืบชะตาในล้านนาคำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมกล่าวคือบนฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ หาใช่เป็นสิ่งที่แปลกปลอมแต่อย่างใดไม่ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้น อย่างประสานกลมกลืนและลงตัว

พิธีกรรมการสืบชะตาเป็นการแสดงออกในทางบวกในแง่การให้กำลังใจ และความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาให้ชีวิตของตนประสบผลสำเร็จ มีความก้าวหน้าในชีวิต ตลอดจนปรารถนาให้มีชีวิตมีอายุยืนยาว ความมุ่งหวังและแรงปรารถนานี้จะสำเร็จได้ ก็เพราะกรรมคือการกระทำของมนุษย์เท่านั้น และเมื่อกล่าวถึงชะตากรรมของมนุษย์ จึงทำให้ทราบว่ามีมนุษย์ทุกคนจะมีชะตากรรมเป็นของตนเอง แต่ชะตากรรมนี้จะดีหรือร้ายขึ้นอยู่กับ การกระทำ ดังนั้นความเชื่อเรื่องสืบชะตา จึงเป็นความเชื่อที่ผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในล้านนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับการนำไปแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอีกรูปแบบหนึ่งในยามที่ชีวิตมีอันต้องเผชิญกับอุปสรรค หรือประสบเหตุเภทภัยต่างๆ

การสืบชะตาในล้านนามักจะสอดแทรกเรื่องทางไสยศาสตร์แบบพราหมณ์อยู่บ้างในพิธีกรรม แต่หลักการสำคัญตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้พิธีกรรมเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายคือ ความสุข แต่ล้าพั้งเพียงแค่ความเชื่ออย่างเดียวนั้นเป็นเรื่องของนามธรรมที่แลเห็นยากจึงต้องมีการแสดงออกด้วยการกระทำ คือ การประกอบพิธีกรรมขึ้น เพื่อให้บุคคลในสังคมได้มาพบปะสังสรรค์กัน และได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และเพราะพิธีกรรมการสืบชะตาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ที่สะท้อนให้เห็นถึงศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม อุดมคติ ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวล้านนาทั้งหมด ดังนั้นการสืบชะตาจึงเป็นพิธีอันเป็นมงคลกับชีวิตและมีความสำคัญเกี่ยวพันกับวิถีการดำเนินชีวิต โดยชาวล้านนาถือว่าพิธีสืบชะตาได้กลายเป็นประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในปัจจุบัน

พิธีสืบชะตาก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะเป็นจุดนัดพบให้คนมารวมอยู่ในที่เดียวกัน เป็นจุดนัดหมายคนในสังคมได้กระทำความดีร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่จัดขึ้นจากความรัก ความเมตตากรุณา ความเสียสละของบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์ดังนี้คือ

- (1) พิธีสืบชะตาคน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างญาติสนิทกับเจ้าชะตา
- (2) พิธีสืบชะตาบ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อชุมชน
- (3) พิธีสืบชะตาหมู่บ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชน
- (4) พิธีสืบชะตาเมือง แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมทั้งหมด

(5) พิธีสืบทอดตำแหน่ง แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

การสืบทอดตำแหน่งจะมีความเชื่อเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชีวิต เช่น การมีอายุยืน การประสบผลสำเร็จในชีวิต ฯลฯ แต่กระบวนการหรือกรรมวิธีเพื่อให้ได้สมดังปรารถนาในสิ่งดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ความลึกซึ้งของพระพุทธศาสนา ต่อเครื่องประกอบในพิธีกรรมการสืบทอดตำแหน่ง ยังเป็นเหตุผลหลักที่เกี่ยวข้องกับความจริงของชีวิต และถูกตีความให้เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นจำนวนสิ่งของ หรือสัญลักษณ์อื่นที่แทนความเจริญรุ่งเรืองของชีวิต ก็ล้วนสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น นอกจากนี้อิทธิพลของความเชื่อเรื่องกรรมและการแก้กรรม ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ครอบคลุมพิธีกรรมการสืบทอดตำแหน่งไว้อีกด้วย

การประกอบพิธีสืบทอดตำแหน่ง เป็นการสร้างกรรมใหม่ให้ปิดกั้นหรือตัดผลวิบากอกุศลกรรมที่จะตามให้ผลในชาตินี้ หรือกำลังส่งผลอยู่ให้หมดพลังลง หรือตัดขาดไป เสวยวิบากใหม่ที่ส่งเสริมเจ้าชะตาให้เกิดความสุขต่อไป พิธีสืบทอดตำแหน่ง สะดุดตา เพราะแม้ว่าจะเป็นพิธีกรรมที่ดูเหมือนจะห่างไกลจากแก่นสารสาระหลักของพระพุทธศาสนา และยากที่จะหาทางอธิบายด้วยกฎทางวิทยาศาสตร์แบบโลกๆ ให้เป็นที่ยอมรับได้ แต่การประกอบพิธีสืบทอดตำแหน่งนั้นนับว่าเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาดที่สอนคนให้ทำความดี โดยการแปรเป็นรูปธรรม ให้ปฏิบัติได้ง่ายๆ เป็นเรื่องของศรัทธาที่ไม่ต้องการคำอธิบายด้วยเหตุผล และใช้ปัญญาในระดับสูงนัก ผู้ประกอบพิธีกรรมปรารถนาเหตุชะตาดี ได้กระทำความดี ด้วยการบริจาคทาน สมาทานศีล และประพฤติธรรม พิธีสืบทอดตำแหน่งหากทำถูก เป็นบุญกิริยาวัตถุได้ครบสรรพทั้ง 3 ประการ คือ ทานมัย ศีลมัย และภาวนามัย และถือเป็นการประกอบกุศลกรรมใหม่ตามกฎแห่งกรรมที่ว่า “ทำดีย่อมได้ดี” ย่อมส่งผลให้บุคคลเจริญด้วยธรรมทั้งสี่ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ อันเป็นความปรารถนาของชีวิตมนุษย์

5.6 ความสัมพันธ์ด้านสังคม

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดตำแหน่งในล้านนา นักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้ความหมายและแนวคิดที่เป็นแนวทางเดียวกัน เพราะการสืบทอดตำแหน่งนั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกื้อกูลกันสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์¹² กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจกระทำใ้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับการทำให้ประชาชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของตนเองเป็นสำคัญ สุริย์ ตันตศรีสุโรจน์²³ เห็นว่าการมีส่วนร่วม เป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าการสืบทอดตำแหน่งไม่จะเป็นการ

¹² นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์, 2527), หน้า 41.

²³ สุริย์ ตันตศรีสุโรจน์, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชนในเขตชุมชนคลองจั่น”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2531), หน้า 21.

รวมกลุ่มหรือการจัดตั้ง กลุ่มในการจัดทำพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนาโดยปัจเจกบุคคลก็ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนในด้านต่างๆ เช่น

ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความรัก ความห่วงใยประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งกำลังจะสูญหาย ซึ่งเป็นเหตุให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืนจนถึงลูกหลาน โดยให้มีการสืบทอดในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีกระบวนการเรียนรู้จากผู้ใหญ่สู่เด็กในรูปแบบการทำงานร่วมกัน การจัดเตรียมงานพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา ซึ่งขั้นตอนของการเตรียมงานนั้น จะมีกลุ่มคนหลายเพศหลายวัยมาช่วยกันทำงาน ทุกคนที่มาช่วยงานก็จะช่วยงานในด้านที่ตนถนัด ใครที่ทำอะไรไม่เป็นจะดูวิธีการทำงานจากบุคคลอื่น และนำมาฝึกฝนหัดทำจะทำให้เกิดความรู้ ความจำขึ้นมา ถ้าต่อไปหากมีกิจกรรมสืบทอดแบบล้านนาอีก ทุกคนสามารถช่วยเหลือกันในการจัดกิจกรรมได้ซึ่งจะตรงกับรูปแบบของการเรียนรู้หรือการศึกษาซึ่งทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยการเรียนรู้แบบทางตรงและทางอ้อม

5.7 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

พิธีสืบทอดกับความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ พบว่า สังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกคนมีความขยันและมีความอดทนในการประกอบอาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 จึงทำให้ทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีความสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์หรือเสียสละกำลังกายด้วยความเต็มใจ แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนไปในทางดี หรือทางร้ายก็ตามไม่เป็นผลกระทบต่อกิจกรรมทางศาสนา หรือแม้แต่พิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนาจึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ และยังคงมีให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ในชุมชนล้านนา

5.8 ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ

ในวิถีชีวิตของคนล้านนาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพิธีกรรมต่างๆ ยังคงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีสืบทอดถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพกาล เป็นพิธีกรรมที่มีผลต่อชีวิตจิตใจของคนล้านนาเป็นแก่นของการดำเนินชีวิต การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมพิธีสืบทอด ตามท้องถิ่นและชุมชนไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการคิดการดำเนินงานซึ่งจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ คือ ทุกคนต่างพร้อมใจที่จะมาช่วยงานโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวหรือขอร้อง ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อการอนุรักษ์ประเพณีสืบทอดแบบล้านนา และผลที่ได้จากการพัฒนาด้านจิตใจ จึงทำให้มีการแสดงออกทางจิตใจที่ดี เช่น การจัด พิธีกรรมสืบทอดตามคณะกรรมการ ผู้จัดจะต้องมีการวางแผนชี้แจงและบอกกล่าวแก่คนในครอบครัว ให้รับรู้ขั้นตอนของพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา ตลอดจนการส่งเสริม ชักชวน แนะนำ ชี้แนะ ในการจัดทำพิธีกรรมสืบทอดให้ถูกต้องตามหลักการ และเตรียมดำเนินการโดยได้มีการดำเนินการ มอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่คนนำไปปฏิบัติจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนการอนุรักษ์ต่อไป

5.10 ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

พิธีสืบชะตามีความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชนในประเด็นของการเป็นวัฒนธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี⁴เป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” และเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมหมายถึงหลักเศรษฐกิจที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ผู้คน ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นท่านอธิบายว่า เศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของเราเอง ท่านเรียกอีกชื่อว่า “เศรษฐกิจพื้นฐาน” หรือ “เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง” สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมหมู่บ้านของชนชาติไทในและนอกประเทศไทย⁵พบว่า ชุมชนหมู่บ้านไทยมีลักษณะโบราณและความเป็นชุมชนเข้มข้น ชุมชนหมู่บ้านไทนอกประเทศมีระบบแบ่งที่ดินทำกินใหม่เป็นระยะ (repartition) ตามขนาดของครอบครัว มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว และชุมชน เช่น พิธีเรียกขวัญ และพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษและผีแห่งธรรมชาติแวดล้อม พิธีสืบชะตาบ้าน ฯลฯ เมื่อเราศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนไทยนอกประเทศไทย เราสามารถสืบสาวย้อนกลับ เห็นการดำรงอยู่สืบเนื่องตลอดมาของสถาบันชุมชน ข้ามกาลเวลา ไม่ว่าระบบเศรษฐกิจ สังคมที่ครอบงำข้างบนจะเปลี่ยนแปลงอย่างไร คุณลักษณะสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมไทยเดิมคือการรักความอิสระ และความมีน้ำใจ คนไทยชอบทำอะไรตามใจ ไม่ชอบการบังคับกดขี่ ไม่ชอบการใช้อำนาจ ไม่ชอบรัฐ ขณะเดียวกันคนไทยมีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ถือเป็นพี่เป็นน้อง แบ่งกันอยู่แบ่งกันกิน อยู่รวมเป็นชุมชนขนาดเล็ก เรียกว่าบ้าน สังคมและวัฒนธรรมชาวบ้านไทยเป็นอนาธิปัตย์นิยม (anarchism) เมื่อค้นคว้าโยงไปถึงชุมชนชาวไทนอกประเทศ ในรัฐอัสสัม รัฐฉาน ในสิบสองพันนา ลาว และสิบสองจุไท ก็ได้พบลักษณะอนาธิปัตย์นิยมนี้เช่นเดียวกัน ต่างจากสังคมและวัฒนธรรมจีนหรืออินเดีย ที่เป็นระบบรวมศูนย์และมีลำดับชั้นเข้มงวดในสังคมตามแบบขงจื้อและฮินดู การดำรงอยู่ขององค์กรชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนในชนชาติไทนี้ อาจเนื่องมาจากการที่สังคมไทไม่ได้อยู่ ณ ศูนย์กลางของทวีปเอเชีย แต่อยู่ ณ ขอบริมรอยต่อของรัฐและวัฒนธรรมใหญ่แห่งเอเชียสองวัฒนธรรมคือจีนและอินเดีย อีกทั้งมีความหนาแน่นของประชากรต่ำกว่า ณ สองอาณาจักรนั้น คือมีทรัพยากรต่อบุคคลมากกว่า ทั้งเมื่อถึงสมัยระบบอาณานิคมเข้ามาครอบครอง ระบบทุนนิยมแทรกเข้าไปทำลายชุมชนหมู่บ้าน ประเทศไทยก็ไม่เคยตกเป็นอาณานิคม และวัฒนธรรมของชนชาติไท เป็นวัฒนธรรมกลางที่เชื่อมชนชาติหลายชนชาติในเอเชียอาคเนย์ตอนบน ณ ดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน รวมถึงถึงรัฐฉานของพม่า รัฐอัสสัมของอินเดีย เขตตะวันตกใต้คง และเขตใต้สิบสองพันนาของมณฑลยูนนานของจีน ประเทศลาว และเขตเหนือด้านตะวันตกสิบสองจุไทของเวียดนาม ชนชาติต่าง ๆ ในเขตเหล่านี้ได้รับวัฒนธรรมและภาษาไทยเป็นสมบัติร่วมกัน ชนชาติต่าง ๆ หลายชนชาติ เช่น ลัวะ ละว้า ปะหล่อง ขมุ ถิ่น กะฉิ่น แม้ว และชาวเขาสั้น ๆ อาศัยอยู่บนภูเขาใกล้ ๆ กับชนชาติไทซึ่งอาศัยอยู่บนที่ราบ ทุก

⁴ บทความเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม.จาก <https://www.gotoknow.org/posts/302921> (เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่

⁵ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ผลงานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมหมู่บ้านของชนชาติไทยในและนอกประเทศไทย. 2555, บทคัดย่อ.

ชนชาติเหล่านี้ลงมาค้าขายกับชาวไทและชาวเผ่าอื่น บนที่ราบ เขาได้รับใช้ภาษาไทเป็นภาษากลาง ชนชาติเหล่านี้มีสองวัฒนธรรม วัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมไท เนื่องจากวัฒนธรรมของชนชาติไทเป็นวัฒนธรรมของชนชาติที่อาศัยอยู่บนที่ราบลุ่ม วัฒนธรรมไทจึงทำหน้าที่เป็นวัฒนธรรมกลางโดยธรรมชาติ โดยความสมัครใจของทุกฝ่าย ภายในเขตดินแดนประเทศไทยปัจจุบันเอง ก็มีเครือข่าย (network) การแลกเปลี่ยนมากมายระหว่างชุมชนหมู่บ้านในอดีตและในปัจจุบัน ในภาคใต้ชุมชนชายฝั่งแลกเปลี่ยนกับชาวของชุมชนบนที่ราบ และแลกเปลี่ยนกับผลไม้ของชุมชนชายภูเขา ในภาคเหนือชุมชนบนที่ราบในหุบเขาแลกเปลี่ยนกับผักของชุมชนบนภูเขา ในภาคอีสานปัจจุบันก็มีการแลกเปลี่ยนแพร่หลาย เช่น แลกระหว่างปลากับข้าว ผักหรือพริกกับข้าวหรือปลา เป็นต้น อัตราการแลกเปลี่ยนในตลาดชาวบ้านเหล่านี้ขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้แลกเปลี่ยน วัตถุประสงค์ของการแลกเปลี่ยนคือเพื่อความพอเพียงยิ่งขึ้น ไม่ใช่กำไร ชาวบ้านเรียกว่า “เปลี่ยนกันกิน” ตลาดไม่ได้ขับเคลื่อนโดยกฎแห่งระบบทุนนิยม

ข้อเท็จจริงทั้งสองประการนี้สำคัญมาก หมายความว่าสังคมไทยมีลักษณะพิเศษ มีสถาบันหลักคือชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว สถาบันนี้อุดมด้วยวัฒนธรรมแห่งชุมชน คือ ความเป็นมิตรไมตรีและน้ำใจ ความเป็นชุมชนเป็นลักษณะหลักของชาวไทยอยู่แล้ว สืบเนื่องเก่าแก่มาแต่โบราณกาล คงทนข้ามกาลเวลา อีกทั้งวัฒนธรรมแห่งชุมชนไทยนี้ ยังเป็นวัฒนธรรมกลางของทุกชนชาติในอาณาเขตแถบนี้ ประกอบรวมชุมชนจำนวนมากเข้าเป็นประเทศชาติโดยสมัครใจ ไทยมีวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลักของชนชาติอยู่แล้ว และวัฒนธรรมนี้มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมร่วมของหลายชนชาติอยู่ด้วย บนพื้นที่ประเทศไทยปัจจุบันและรอบข้าง นี่เป็นลักษณะเฉพาะพิเศษ ดังนั้นสำหรับประเทศไทย เศรษฐกิจวัฒนธรรมอันหมายถึงเศรษฐกิจที่ยึดโยงอยู่ด้วยสถาบันชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน จึงย่อมจะมีความเข้มแข็งโดยธรรมชาติ เพราะวางอยู่บนสถาบันที่เป็นของชนชาติเราอย่างแท้จริง ที่เรามีด้วยตัวของเราเองอย่างเข้มข้น อีกทั้งมีความหมายว่า เป็นเศรษฐกิจที่มีขอบเขต ไม่เฉพาะแต่ ณ ระดับชุมชนท้องถิ่นผ่านทางวัฒนธรรมร่วมได้ร้อยรวมหลายท้องถิ่นขึ้นเป็นเขตเดียวกันโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เป็นเขตเศรษฐกิจแห่งชาติ การพัฒนาแนวเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยทั้งระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศชาติ จากผลของงานวิจัยสะท้อนให้เห็นภาพของความ เป็นพหุลักษณะได้อย่างชัดเจน

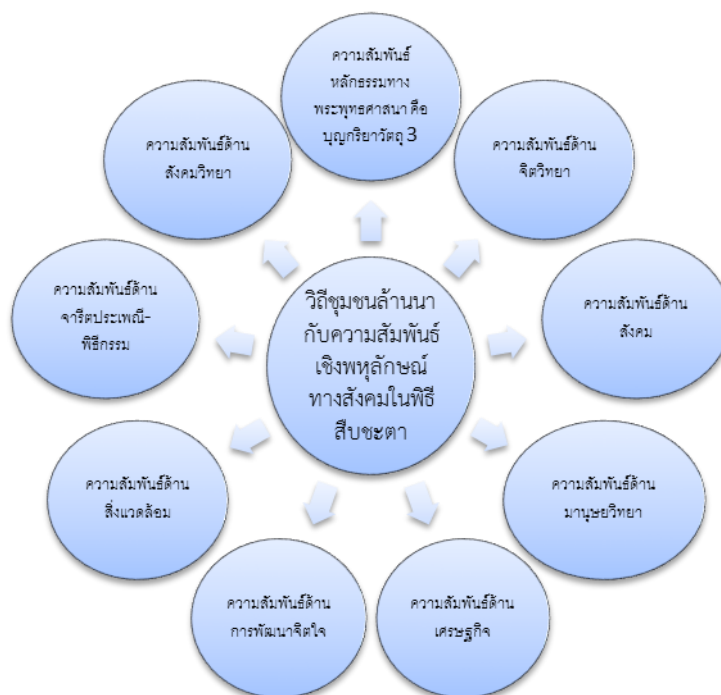
5.9 ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

การทำพิธีสืบทอดในล้านนานั้น นับเป็นพิธีกรรมที่เนื่องด้วยสภาพความเป็นอยู่คือเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยตลอดจนในบ้านเมือง โดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วอิงอาศัยกับธรรมชาติแทบทั้งสิ้น นอกจากนั้น นอกจากสืบทอดคน สืบทอดบ้าน สืบทอดเมืองที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีพิธีกรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ

การสืบทอดแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นพิธีสืบทอดแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน ซึ่งมีรากฐานจากพิธีสืบทอดบ้านเมือง และชะตาคน อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มี

คุณค่าและความหมาย นอกจากเป็นการเรียกขวัญกำลังใจกลับคืนมาแล้ว ยังเป็นการใช้กุศโลบายซึ่งเข้ากับวิถีชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี เกื้อกูล ช่วยกันแก้ไขปัญหา และเกิดความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลแม่น้ำ ส่งผลดีต่อระบบนิเวศวิทยาแม่น้ำ และประการสำคัญที่สุด เพื่อเป็นการสนองพระราชดำริ ในเรื่องการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยส่วนรวม ดังพระราชดำรัสพระราชทานแก่อำนาจการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและคณะ ณ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2529 ว่า "หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้" และในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน หลายจังหวัด หลายอำเภอ หลายลุ่มน้ำ ล้วนมีลักษณะของพื้นที่ป่าที่เป็นผืนป่าขนาดใหญ่เป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งความหลากหลายทางระบบนิเวศน์ แหล่งความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่า โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงและในเขตพื้นที่ป่าซึ่งบางแห่งได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ทั้งอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ส่งผลทำให้หลายพื้นที่ที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานมาก่อนการประกาศพื้นที่ป่า ได้ถูกจำกัดการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เป็นต้น

สรุปได้ว่าการศึกษาศึกษาการสืบชะตาลำานา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในลำานา เนื่องจากลำานาไทยประกอบด้วยพื้นที่ 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยชุมชนคนพื้นเมืองที่หลากหลายเผ่าพันธุ์ตัวเชื่อมสำคัญของลำานาถิ่นเหนือ คือ ความเข้มแข็งในจารีตประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นที่ถือปฏิบัติมาจากรุ่นสู่รุ่น พิธีสืบชะตาสื่อถึงการแสดงออกของวิถีคนในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีคิดของคนในชุมชนให้มีความพร้อมเพรียงสามัคคีกันในชุมชน และพิธีสืบชะตาเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้เกิดมวลความสุขทางกายทางใจและเกิดความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดและการถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด บุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเข้ากับความเชื่อและพิธีกรรมได้อย่างเหมาะสมลงตัว รวมถึงสร้างชุมชนให้มีความรักสามัคคีเข้มแข็งมีความกตัญญูเคารพต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีความสัมพันธ์กันกับบุคลิกลักษณะทางสังคมในเชิงพระพุทธศาสนาและบริบทสังคมโดยรวมของลำานาได้อย่างเหมาะสม ดังแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงถึงความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดในล้านนา

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยเป็นการศึกษาการศึกษาการสืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา พิธีสืบชะตาล้านนาถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ทรงอิทธิพลต่อวิถีชีวิตทางสังคมและจิตวิญญาณของผู้คนในล้านนาอย่างไม่เสื่อมคลาย โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาล้านนา

2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาล้านนา

ขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัย กำหนดพื้นที่ในการศึกษาในล้านนาภาคเหนือตอนบน จำนวน 3 จังหวัด คือ จังหวัดแพร่ ลำปาง เชียงราย ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการวัฒนธรรม นักวิชาการศาสนา มัคทายก พระสงฆ์ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบชะตา การส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับพิธีสืบชะตา โดยจากการศึกษาในเบื้องต้น พบว่า วิถีชุมชนในล้านนา และบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ในมิติต่างๆ กลุ่มละ 10 รูป/คน จำนวน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 รูป/คน วิธีการโดยการจัดประชุมเสวนาร่วมกัน

ลักษณะการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยวิธีการวิจัยจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) การจัดเวทีเสวนาและข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาในพื้นที่จังหวัดแพร่ ลำปางและจังหวัดเชียงราย

ผลของการศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์ตามประเด็นกำหนดที่ไว้ในวัตถุประสงค์ 3 ประเด็น คือ ประวัติแนวคิด รูปแบบกระบวนการและคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาล้านนา ส่วนที่สอง คือ รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนาและส่วนที่สาม คือ วิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาล้านนา โดยผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยในแต่ละประเด็นดังนี้

6.1 ประวัติแนวคิดรูปแบบกระบวนการและคุณค่าเชิงจริยธรรม

การศึกษาในประเด็นนี้เป็นการศึกษาประวัติแนวคิดรูปแบบกระบวนการและคุณค่าเชิงจริยธรรมจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. ประวัติการสืบชะตาล้านนา

ประวัติของการสืบชะตาในล้านนา พบว่า มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพิธีกรรมและประเพณีในวิถีชีวิตชาวล้านนาซึ่งมีฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันอย่างเหมาะสม จากพระไตรปิฎกส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลของการต่ออายุหรือการสืบชะตาในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงถึงปัจจุบันสอดคล้องกับที่พระราชเชมากร.ผศ.ดร. กล่าวว่า การต่ออายุในพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ หลักฐานที่ 1 ทารกชะตาขาดสามารถต่ออายุได้จากเรื่องของอายุวัฒนกุมารมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรคหลักฐานที่ 2 การเปลี่ยนคนชราให้เป็นคนหนุ่มด้อยศักดิ์เป็นมหาศักดิ์เรื่อง ท้าวสักกะ หรือ พระอินทร์มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาค 8 หลักฐานที่ 3 การทำบุญด้วยการให้ชีวิต (ชีวิตทาน) เรื่อง สามเณรติสสะ ตามตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา หลักฐานที่ 4 ช่วยเทวดาที่กำลังจะจืดให้กลับมีชีวิตเสวยสุขในสวรรค์ กล่าว คือ เรื่องของอุณห์สวีย์เทพบุตรที่กำลังจะเคลื่อนจากสวรรค์เพราะหมดบุญ จากหลักฐานทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการต่ออายุทำให้ พบว่า รากฐานของสังคมทุกสังคมหลักธรรมคำสอนและอรรถกถาต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงในการดำเนินชีวิตและการสร้างความเชื่อมั่นของผู้คนทุกสังคมไม่ได้เฉพาะสังคมในล้านนาเท่านั้นและยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจและวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนโดยรวมอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดการสืบชะตาหรือการต่ออายุในล้านนา

ในการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นพระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ ปีสสา อิตถอย วรรณกรรมล้านนาและข้อมูลส่วนหนึ่งที่มาจากการจัดเวทีเสวนาในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย พบว่า จุดเริ่มต้นของการสืบชะตาในล้านนา มาจากแนวคิดที่เป็นต้นเค้าดั้งเดิมใน 7 ประการดังนี้

1) แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระนางจามเทวี

จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ของล้านนา พบว่า จากการค้นพบบันทึกสมุดข่อย¹ ”พระราชประวัติพระแม่เจ้าจามเทวี” ที่ถ้าเทือกเขาขุนตาลในเขตจังหวัดลำพูน ต้นฉบับเป็นอักษรล้านนาได้ค้นพบโดยคุณสุทธาวารี สุวรรณภาชน์ เมื่อประมาณ พ.ศ.2508 เผยแพร่และจัดพิมพ์โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ดอกเตอร์สนอง วรอุไร อาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ.2525 พิธีสืบชะตาเกิดขึ้นในสมัยของพระนางเจ้าจามเทวีเมื่อครั้งเสด็จจากเมืองละโว้มาครองเมืองหริภุญชัยเมื่อพุทธศกได้ 1201 มีการสังคายนาพระพุทธศาสนาและอักษรรามัญมีการบูชาและวิสาขนาธรรมระหว่างพระสังฆราชจากเมืองละโว้กับพระมหาอุบาลีเถระแห่งเมืองหริภุญชัย ทำให้ได้ข้อสรุปธรรมของพระมหาจักรพรรดิว่าต้องมีสิ่งใดเป็นเครื่องหุ้มห่อจึงคงทนถาวร ซึ่งพระมหาจักรพรรดิราชย่อมต้องมีแก้ว 3 ประการเป็นเครื่องหุ้มห่อ คือ แก้วกาย แก้ววาจา แก้วใจ และจากการบูชาของพระมหาเถระย้อนถึงสมัยที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ได้เสด็จไปยังฝั่งมหานที ก็มีสัตว์ 4 ประเภท คือ เต่า ปู ปลา หอย พระบรมศาสดาก็ทรงเปล่งวาจาประทานแก่เทพดาอารักษ์และฝูงเวไนยสัตว์ทั้งหลายว่า “เออหนอ... ถ้าแม้วไนยสัตว์ทั้งหลาย จะเป็นชนก็ดี ฝูงสัตว์ก็ดี ถ้าตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม สังฆธรรมแล้วก็จะมีชีวิตอัน

¹ เว็บไซต์ตามรอยพระพุทธบาท จากหนังสือ “หนังสือตามรอยพระพุทธบาท” ประวัติพระพุทธศาสนา ณ. สุวรรณภูมิ เรียบเรียง โดย อุณากรรณ. 2551.

เลอเลิศดุจสัตว์ทั้ง 4 นี้เกิด” คือ ให้คนมีอายุยืนยาวดุจดัง เต่า มีผิวพรรณงดงาม ดุจดัง ปู มีความสุขดุจดัง ปลา และมีพละดุจดัง หอย หลังจากเสร็จการบูชาแล้วก็มีการ “สืบทอด” ให้กับพระเถระทั้งสองรูป ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบทอดลัทธิและมรดกความคิดและความเชื่อมาจากพระพุทธศาสนา คือ การที่เป็นผู้มีบารมีหรือผู้ปกครองที่ดีนั้น ต้องมี แก้ว 3 ประการ คือ แก้วกาย แก้ววาจาและแก้วใจ การประพฤติปฏิบัติชอบ 3 ประการนี้ จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติพบแต่ความสุขความเจริญก้าวหน้าในตนเองหน้าที่การงานและบริวารแวดล้อม การที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมและสัจธรรมก็ยังส่งเสริม กาย วาจาและใจให้มีพลังงดงามประสบความสำเร็จในชีวิตมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความขลังและความน่าเชื่อถือในผลแห่งการกระทำดีทั้งปวงทั้งหลายดังกล่าวก็นำมาซึ่งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นการเสริมสิริมงคลทำให้ทราบว่า “คน” “ศาสนา” และ “พิธีกรรม” เป็นฐานคิดชีวิตการดำรงอยู่เป็นศูนย์รวมจิตใจของทุกชุมชนลัทธิมาแต่อดีตกาลแล้ว

2) แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์มังราย

ข้อค้นพบที่ 2 ในเชิงเอกสาร พบว่า ร่องรอยของ ”การสืบทอด” ในล้านนา จากหลักฐานที่เป็นปั๊บสา (สมุดข่อย) ที่จารึกด้วยตัวอักษรล้านนาไทย การสืบทอดเมืองเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกน กษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ 10 ราชวงศ์มังราย จากตำนานพื้นเมือง 15 ราชวงศ์และในสมัยของพระเจ้าเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์มังราย ซึ่งครองราชย์สมบัติในช่วง พ.ศ. 2039-2068 และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพิธีสืบทอดเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลโดยทั่วกัน ตามหลักฐานที่ปรากฏเกี่ยวกับพิธีกรรมการสืบทอดในสมัยโบราณ โดยเฉพาะพิธีสืบทอดเมือง เพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิแก่บ้านเมืองและประชาชนโดยทั่วหน้า และสมัยพญามังราย ได้รวมแคว้นโยนก คือ เชียงราย เชียงแสน และแคว้นพริ่ง คือ เมืองลำพูน เชียงใหม่ เข้าด้วยกันทำให้เป็นเมืองใหญ่ ต่อมานักประวัติศาสตร์ในยุคหลังเรียกว่า อาณาจักรล้านนา คำว่า ล้านนา คงจะมีการเริ่มใช้ในสมัยพระยาเกอณา (พ.ศ.2898-1928) ก็คือ จักรพรรดิ เกอณา คือ ร้อยล้านนา ต่อมาจึงใช้เรียกกษัตริย์ผู้ครองดินแดนล้านนาว่า ท้าวล้านนาบ้าง ท้าวพญาล้านนาบ้าง และเรียกประชาชนของรัฐว่า ชาวล้านนา... ส่วนคำว่า ล้านนาไทย เน้นความเป็นไทย ซึ่งใช้กันในสมัยหลังด้วยเหตุผลทางการเมืองล้านนา คือ ดินแดนที่ครอบคลุม 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน เป็นแหล่งอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่หลายกลุ่ม อาทิ ไทยวน ไทยจีน ไทยใหญ่ ไทยลื้อ และลัวะ เป็นต้น ดินแดนล้านนาจึงมีประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งเหมือนกันและต่างกันไปตามความเชื่อประจำกลุ่มชาติพันธุ์ และความห่างไกลกันของธรรมชาติ แต่ประเพณี พิธีกรรม ที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน และมีการกระทำที่คล้ายกันเป็นส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

3) แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของคนในล้านนา

ข้อค้นพบที่ 3 พบว่า แนวคิดของคนล้านนาเกิดมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาผลจากการได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้มีความคิดที่จะทำให้บ้านเมืองผู้คนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขดำรงตนอยู่ในศีลธรรมจึงน้อมนำเอาคำสั่งสอนของหรือหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามีพระรัตนตรัยทั้งสามประการ คือ พุทธาณูภาพ ธรรมาณูภาพ และสังฆาณูภาพ มาผสมผสานเป็นพิธีสืบทอดขึ้นมาเป็นความเชื่อที่ฝังลึกมาแต่พระพุทธศาสนา สำหรับความเชื่อใน

พุทธานุภาพเป็นอานุภาพแห่งพระพุทเจ้าในบทพุทธานุ 9 ประการ ได้แก่ บทสวดอิติปิโส ส่วนความเชื่อในธรรมมานุภาพ คือ หลักสัจธรรมแห่งความจริงแท้ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ความจริงแท้ของธรรมชาติ ผู้ใดที่หวังความสุขในชีวิตของตนเองก็ต้องนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติ ธรรมมานุภาพมีความเกี่ยวข้องกับอัมมคุณ 6 ประการและบทธรรมมานุภาพนั้นสืบเนื่องมาแต่เรื่องของอายุวัฒนกุมารในขณะที่มีการสืบชะตานั้นผู้ร่วมพิธีต่างน้อมใจเข้าสู่พระธรรม ไม่มีกระทำที่เป็น กายทุจริต วาจาทุจริตและมโนทุจริต เป็นการประพาศกุศลธรรมตามคติความเชื่อที่ว่า “ธมโม หเว ธมมจारी” ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมตามนัยคติความเชื่อในเรื่องอายุวัฒนกุมาร

4) แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม”

ข้อค้นพบที่ 4 จากจารึกโบราณของผู้คนในล้านนา พบว่า มีความผูกพันยึดมั่นในเชื่อในคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทุกสิ่งทีประกอบพิธีกรรมในล้านนาล้วนแต่มีที่มา “พิธีสืบชะตา” ก็ไม่ได้ทำบนพื้นฐานความเชื่อที่มโยงไว้ซึ่งเหตุผลแต่อย่างใด แต่กระทำพิธีกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเองและขึ้นอยู่กับกระทำของแต่ละคนมากบ้างน้อยบ้างเป็นสำคัญ จึงนำไปสู่กระบวนการแก้ไขโดยแสวงหาแนวทางที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามคติความเชื่อเรื่อง “กรรม” อันเกิดขึ้นต่ออายุวัฒนกุมารที่ประสบเคราะห์กรรมเกือบถึงขั้นชะตาขาด¹ การประสบเคราะห์กรรมวิฤตชีวิตตามหลักทางพระพุทธศาสนาย่อมมีเหตุปัจจัยที่มาแห่งกรรมแต่อดีตชาติเมื่อมีการแก้ไขอายุวัฒนกุมารรอดพ้นจากความตายได้สร้างกรรมใหม่ เป็นการปิดกั้นหรือตัดผลต่อวิบากอกุศลกรรม ในการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาของล้านนาจึงได้รับอิทธิพลความเชื่อในเรื่องของกรรม บนพื้นฐานของการประกอบพิธีกรรมการสืบชะตาจะสามารถลดบาปเคราะห์ตลอดจนความทุกข์ต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นการควบคุมพฤติกรรมและปรับแต่งการกระทำของแต่ละบุคคลให้อยู่ในกรอบแห่งกรรมดีด้วยไตรทวารทั้งสาม คือ กาย วาจา และใจ ผ่านกระบวนการบำเพ็ญบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ สอดคล้อง กับแนวคิดของอาจารย์วรพร บำบัด วิทยากรที่ร่วมเสวนาก็ได้ยกตัวอย่าง เรื่องของอายุวัฒนกุมารในเรื่องของการทำบุญโดยพระสงฆ์เป็นการลดเคราะห์ลดกรรมเก่าเพื่อต่ออายุและสร้างกรรมใหม่ซึ่งเป็นกรรมฝ่ายดีทำให้เกิดความสุขความเจริญต่อตนเองครอบครัวและสังคม

5) แนวคิดความเชื่อในเรื่องมงคล

ข้อค้นพบที่ 5 พบว่า พิธีกรรมการสืบชะตาของชาวล้านนานั้นประกอบพิธีกรรมขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อเรื่องของการเป็นมงคลแฝงอยู่อย่างลึกซึ้งดังเช่นกรณีของอายุวัฒนกุมารที่ได้บูชาพระรัตนตรัยซึ่งเป็นบุคคลที่ควรบูชาดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทเจ้า พระปัจเจกพุทเจ้าและพระอริยสาวก ชื่อว่า “ปูชนียบุคคล” ถือว่าทำให้เกิดมงคลชีวิตและเป็นมงคลต่อวัฒนกุมารอย่างยิ่ง สอดคล้องกับพระมงคลวิเสสภในศก 119 “ปุพเพ จ กตปุญญตากับอัครตสัมมาปณิธิ” ส่วน ”ปุพเพ จ กตปุญญตา” คือ การที่สมเด็จพระบพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงบำเพ็ญไว้ตั้งแต่ปางก่อน ตั้งแต่บุเรชาดิจนถึงปัจจุบัน ทำให้ได้รับความบริบูรณ์ด้วยสมบัติ 4 ประการ คือ ชาติสมบัติ อริยสมบัติ โภคสมบัติและพระญาณสมบัติ เปรียบเสมือนล้อรถพัดพาให้ผู้ปฏิบัติให้บรรลุถึงสถานที่ประสงค์ ประการหนึ่งในสมบัติจักร 4

¹ มหามกุฏราชวิทยาลัย.อัมมปัทมฐกถาแปลภาค 4.(กรุงเทพฯ:มหามกุฏราชวิทยาลัย ,2537),หน้า 177-179.

ประการ สอดคล้องกับอิทธิพลความเชื่อต่างๆที่แฝงอยู่ในอยู่ในพิธีสืบทอดของอายุวัฒนกุมาร ชาว ล้านนาจึงได้ยึดถือและได้ประกอบพิธีสืบทอดเพื่อก่อให้เกิดสิ่งที่เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีการให้ทานมี โอกาสฟังธรรม ได้เห็นสมณได้บำรุงกิเลสอันสงบมี กาย วาจา ใจและปัญญาอันเลิศแล้วและในมงคล 38 ประการ มงคลที่ 5 ความเป็นผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อน เป็นการสะสมบุญคุณงามความดีพัฒนาจิต เจริญปัญญา ความเป็นผู้ทำบุญไว้ในกาลก่อนเป็นมงคลอันสูงสุดเพราะมีอานิสงส์ให้ได้รับความสุข ความเจริญและความสำเร็จอันเกิดจากอานุภาพของบุญนั้นทั้งในโลกนี้และโลกหน้าภายหลังเกิดมาจะ ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์หรือฟังจากพระสาวกจากบัณฑิตจากครูอาจารย์ต่างๆทำให้ เข้าใจพระธรรมได้ง่ายเพราะจิตผู้แน่วแน่นด้วยกุศลธรรมเมื่อมีปัญญาก็จะสามารถบรรลุวิริยธรรม อย่างใดอย่างหนึ่งได้และการทำบุญไว้ล่วงหน้ามีหลายวิธี คือ การทำทาน การรักษาศีลและการเจริญ ภาวนา

6) แนวคิดความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล

ข้อค้นพบที่ 6 พบว่า ตามเอกสารคัมภีร์สืบทอดหรือการสืบทอดล้านนา ได้สะท้อนภาพ พิธีกรรมกิจกรรมต่าง ๆ ตามจารีตประเพณีดั้งเดิมของล้านนา ที่สื่อถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในด้านความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์กับชาวล้านนา ความเชื่อเป็นส่วนหนึ่งของความเป็น มนุษย์ และเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน เป็นเรื่องของความรู้สึกและจิตใจ อาจมีเหตุผล หรือไม่มีเหตุผล โดยได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ วันเกิด จนถึงวันตาย โดยเชื่อว่าจะช่วยให้มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งแก่ตน ครอบครัว และ สังคมส่วนรวม และยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีสงฆ์ เทวดา เรื่องโชคลาง สัมฤทธิ์ เรื่องเหนือ ธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ ชาวล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จน ทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ล้านนาไปใน นอกจากนั้นเป็นความ เชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถาอาคมเครื่องรางของขลัง “เวท” มาจากคัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์มีอยู่ 4 หมวดเรียกเป็นภาษาไทยว่า คัมภีร์พระเวท ว่าด้วยเรื่องของบทสวดสวดดีเทวดา ความเชื่อในเครื่องราง ของขลังเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คุ้มครองป้องกันผู้ที่เป็นเจ้าของ ทำให้อยู่อย่างคงกระพันเหนียวยิงฟันไม่ เข้า มีหลายประเภท เช่น พระเครื่อง ตะกรุด ยันต์ วาน เหล็กไหล ฯลฯ ในคัมภีร์สืบทอดล้านนา ปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับเวทย์มนต์คาถาและความเชื่อเรื่องยันต์ว่าสามารถจะคุ้มครองป้องกันผู้ ที่ป่วยไข้ต่าง ๆ ให้หายได้ ส่วนความเชื่อในเรื่องของโหราศาสตร์ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการ ทำนายทายทักเกี่ยวกับเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นอนาคต โดยมีฐานคติวิเคราะห์จากอิทธิพลของดวงดาวเป็น เครื่องกำหนด คือ เรื่องฤกษ์ยาม อาศัยหลักการคำนวณของดวงดาว ปรากฏในคัมภีร์สืบทอด เวลาจะ มีพิธีสืบทอดจะต้องหาวันเวลาที่ดี ถึงจะเป็นการมงคลและจะหลีกเลี่ยงวันไม่ดีหรือวันเสีย ผู้ที่กำหนด คือ ปู่จารย์ที่อยู่ท้องถิ่น สอดคล้องกับอาจารย์อุดร พรินทรากุล ได้กล่าวว่า การที่จะจัดพิธีสืบทอดผู้ เป็นเจ้าภาพจะกำหนดวันเองไม่ได้จะต้องเชิญชั้นถามปู่จารย์ก่อน ซึ่งคำนวณจากวันเดือนปีเกิดของผู้ เป็นเจ้าภาพนั้น ๆ จากสูตรปัสสาโบราณ และการสะเดาะเคราะห์ ทำเพื่อให้พ้นจากความโชคร้ายต่าง ๆ นั้น ลักษณะความเชื่อเช่นนี้ยังถือปฏิบัติอย่างเหนียวแน่นในชุมชนล้านนา รวมถึงภาค ตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานซึ่งมีความเชื่อในทำนองเดียวกันกับชาวล้านนาและภาคอื่นๆด้วย

7) แนวคิดและความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณีของล้านนาโดยตรง ข้อค้นพบที่ 7 พบว่า ในวิถีชีวิตของชาวล้านนาโดยปกติแล้วเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีของตนเองในแต่ละพื้นที่อย่างเหนียวแน่นเพราะวัฒนธรรมประเพณีนั้นเป็นตัวบ่งบอกถึงความเจริญของมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมสอดคล้องกับเสฐียร โกเศศ กล่าวว่า ”ประเพณี คือ นิสัยของสังคมหรือความประพฤติของสังคมที่กระทำซ้ำๆ อยู่บ่อยๆ จนเกิดเป็นความเคยชินและยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่มาเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยคนในสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทุกยุคทุกสมัย เพราะเป็นการค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อยโดยไม่รู้ตัวแต่จะเปลี่ยนไปมากบ้างน้อยบ้างก็แล้วแต่ความเป็นไปของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม” และสอดคล้องกับ ผศ.ศรี แนวรงค์ กล่าวว่า การสืบทอดแบบล้านนานั้นเกิดขึ้น ตามความเชื่อของคนล้านนาว่าการสืบทอดเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้คนและสมาชิกในครอบครัว ยามมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นทุกข์เกิดขึ้นและต้องการกำลังใจจากผู้ที่อยู่รอบกายเป็นพิเศษ เชื่อว่าพิธีกรรมสืบทอดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทำให้เกิดกำลังใจที่ดีได้ หรือจะกระทำต่อเมื่อเจ็บป่วย หรือต้องเดินทางไกลหรือเพื่อรับตำแหน่งใหม่ การแต่งงาน งานบุญขึ้นบ้านใหม่ โดยทั่วไปเป็นเรื่องของการเสริมพลังใจเป็นประเด็นสำคัญ

3. รูปแบบและพิธีกรรมการสืบทอด

รูปแบบการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ในอดีตจะจัดพิธีสืบทอดในกรณีเฉพาะผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และตามความเหมาะสมของสมัยนิยม เช่น เมื่อครบรอบวันอายุวันเกิด ทำในพิธีแต่งงาน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การได้เลื่อนยศตำแหน่ง ฯลฯ จากหลักฐานปีบสาธิตบรรพชาจารย์ได้จารึกไว้ในปีพุทธศักราช 2462 ตรงกับวันพุธเดือน 11 แรม 2 ค่ำ จารึกโดยครูบาภาวีย์ มีรูปแบบการสืบทอดอยู่ 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 จำนวนผู้ทำพิธี หรือเจ้าพิธี จะนิยมเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นผู้ทรงศีลเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพนอบนบบูชาของพุทธศาสนิกชนโดยการสืบทอดเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีการประกอบพิธีสืบทอด 2 อย่าง ได้แก่ การสืบทอดใช้พระสงฆ์เพียงรูปเดียว หรือที่เรียกว่า “สืบทอดเดี่ยว” และการสืบทอดด้วยจำนวนพระสงฆ์ จำนวน 5 รูปบ้าง 9 รูปบ้าง หรือมากกว่านั้นตามยศ ตำแหน่งหรือฐานะของบุคคลที่เป็นเจ้าภาพ ซึ่งนิยมนิมนต์พระสงฆ์เป็นจำนวนคู่

รูปแบบที่ 2 สถานการณ์ที่มีการประกอบพิธีสืบทอดที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้ 3 อย่าง ได้แก่ .สถานการณ์ที่มีความสุข ความสมหวังและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต สถานการณ์ที่มีความห่อเหี่ยวใจ รู้สึกสิ้นหวังหรือเจ็บป่วย และสถานการณ์ทั่วไป เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสากล คือ วันที่ 1 เดือนมกราคมของทุกปีหรือ เทศกาลวันสงกรานต์ คือ วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี

4. ประเภทของการสืบทอด

การสืบทอดในล้านนาเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งที่ พบว่า คนในล้านนาปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนเป็นการแสดงความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวและเครือญาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คนกับกับสังคมในชุมชน โดยสามารถจำแนกพิธีและรูปแบบของการสืบทอดแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การสืบทอดคน การสืบทอดบ้านและการสืบทอดเมือง สืบทอดแม่น้ำ จากข้อมูลในการเสวนา พบว่า

1. การสืบทอดคน คนล้านนาจะมีความเชื่อว่า หากเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับชีวิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จะต้องประกอบพิธีสืบทอดชาตาวนพเคราะห์ทั้ง 9 คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ เสาร์ พฤหัสบดี ราหู ศุกร์ เกตุ เพื่อให้เจ้าของพิธีนั้นมีความสุขต่อไปเป็นการประกอบพิธีที่จัดขึ้นในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันนิยมทำเมื่อ วันเกิดที่ครบรอบเช่น 24 ปี 36 ปี 48 ปี 60 ปี 72 ปี และการขึ้นบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ใหม่ ได้รับยศหรือตำแหน่งสูงขึ้น หรือพ้นจากป่วยหนัก หรือมีผู้ทักทายว่าชะตาไม่ดีจำเป็นต้องสะเดาะเคราะห์และสืบทอด การสืบทอดคน มีการจัดใน 2 วาระ ได้แก่

ก. ในวาระที่บุคคลผู้นั้นประสบความสำเร็จในชีวิต เช่น การได้อยู่บ้านใหม่ การเข้ารับตำแหน่งใหม่ การเลื่อนขั้นตำแหน่ง การได้รับชัยชนะในงานกิจกรรมที่ทำ การได้รับรางวัลชีวิต เป็นการต่ออายุขุนพเคราะห์ทั้ง 9 คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ราหู ศุกร์ เกตุ เพื่อให้เจ้าพิธีนั้นมีชีวิตที่มีความสุขต่อไปเป็นต้น

ข. ในวาระที่บุคคลนั้นประสบกับเคราะห์ร้ายเกิดกรรมหนัก เช่น การประสบกับอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยเรื้อรังรักษาไม่หาย การสูญเสียกำลังใจ เป็นต้น

เครื่องประกอบพิธีไม่ว่าจะเป็นพิธีสืบทอดคน, ชะตาบ้านและชะตาเมืองของทั้งสองพื้นที่ไม่แตกต่างกัน โดยจะได้แยกประเด็นให้เห็นได้ชัดเจน คือ ในการประกอบพิธีสืบทอดคน เครื่องประกอบพิธีสืบทอดคน มี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ชันตั้งสืบทอดและโขงชะตา ประกอบด้วย ไม้คำสรี (สะหรี่-ตันศรีมหาโพธิ์) ไม้คำมีลักษณะเป็นไม้งาม 3 อัน สำหรับนำมาประกอบกันเป็นชั้ม เรียกว่า ไม้คำชะตาตุงยาวค่าคิงตุงเล็ก ตุงช่อ หม้อข้าวเปลือก หม้อข้าวสารกระบอกน้ำสะพานลวดคำ ลวดหมาก ลวดเหมี้ยงสะตวงบันไดต้นกล่ามะพร้าว ต้นอ้อย ต้นกล้วย กล้วยน้ำว้าดิบเสื่อใหม่ หมอนใหม่ ใบไม้ที่เป็นมงคลด้ายสายสิญจน์ บาตรสำหรับใส่น้ำพุทธมนต์ ปลา นก ปู หอยสำหรับปล่อยด้านสายสิญจน์ และสะตวงหรือกระบะใส่เครื่องบตรพลีซึ่งประกอบด้วยสิ่งของต่าง ๆ อย่าง 108 ชิ้น

2. การสืบทอดหมู่บ้าน พบว่า มีจุดประสงค์สำคัญในภาพรวม คือ เพื่อปิดเป่าสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นกับหมู่บ้านและเพื่อให้ชาวบ้านได้มีชีวิตที่ร่มเย็นเป็นสุขคนล้านนาเชื่อว่าหมู่บ้านก็มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ที่อาจได้รับความทุกข์ทรมานจากโรคชะตาหากชะตาอยู่ในเกณฑ์ดีชาวบ้านก็จะอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข หากอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ดีชาวบ้านทั้งหมู่บ้านก็จะได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นจึงต้องมีการประกอบพิธีสืบทอดอายุให้หมู่บ้านซึ่งหมายถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้ผ่านสิ่งที่ไม่ดีพ้นจากเคราะห์กรรมที่ไม่ดี และมีความหวังว่าจะได้พบกับสิ่งที่ดี ๆ ต่อไป

3. การสืบทอดเมือง พบว่า ในการสืบทอดเมือง เป็นพิธีกรรมเพื่อปัดรังควาน และสิ่งไม่ดีต่างที่เกิดขึ้นกับบ้านเมืองเดือดร้อน จะด้วยตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ หรือเพราะเหตุป็นป่วนวุ่นวาย การจลาจล เกิดโรคภัยแก่ประชาชนในเมือง ฯลฯ เจ้านายท้าวพระยาบ้านเมืองจึงจัดพิธีให้อายุของเมืองดำเนินต่อเนื่องสืบทอดไปพิธีสืบทอดเมือง ดังปรากฏในปับหนังสือสา (สมุดข่อย) จารึกด้วยตัวหนังสือล้านนาไทยในสมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาของไทยรัชกาลที่ 13 ในราชวงศ์มังรายครองราชย์ในช่วง พ.ศ. 2038 - 2068 และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพระราชพิธีสืบทอดเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลต่อไปโดยทั่วกัน ปัจจุบันภาคเหนือล้านนาตอนบน จังหวัดเชียงใหม่ได้

จัดเป็นประจำทุกปี พิธีสืบชะตาเมืองจึงมีหลักการสำคัญอยู่ที่ การบูชาอารักษ์ ให้ปกปักรักษาเมือง ให้อยู่เย็นเป็นสุข เป็นพิธีกรรมที่ยังมีมาคู่กับชาวเมืองเหนือจนถึงปัจจุบัน

4. การสืบชะตาแม่น้ำ จากการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสารและการลงพื้นที่เป้าหมาย รวมถึงข้อมูลในการเสวนา พบว่า ในวิถีของชาวล้านนาแม่น้ำมีความเป็นอยู่ที่ผูกพันอยู่กับต้นไม้และสายน้ำ และพื้นที่ของภาคเหนือตอนบนตั้งแต่จังหวัด แพร่ น่าน พะเยา ลำปาง เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ลักษณะภูมิประเทศทางกายภาพเป็นพื้นที่สูงและมีพื้นที่ราบขนานไปกับเชิงเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีแม่น้ำสำคัญ ๆ หลายสาย คือ ปิง วัง ยม และน่าน ที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยาโดยไหลรวมตัวกันที่ปากแม่น้ำ คือ ปากน้ำโพ นครสวรรค์ ประเด็นถัดมา สิ่งที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเหล่านี้ คือ ป่าไม้ เมื่อหลายปีที่ผ่านมา พบว่า ระบบนิเวศน์เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากป่าถูกทำลายส่งผลต่อระบบต้นน้ำทำให้แม่น้ำเกิดความแห้งขาดกระทบต่อการประกอบอาชีพและการทำมาหากินของชาวล้านนาโดยตรง และค่อนข้างรุนแรงชาวล้านนาเปรียบแม่น้ำว่าเป็น “แม่” เป็นผู้ให้ชีวิต เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่กระทบกับวิถีชีวิตโดยตรงจึงได้คิดหาวิธีการแก้ไข จากการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและคำบอกเล่าของผู้รู้ในพื้นที่ พบว่า มีการบูชาป่าและสืบชะตาแม่น้ำ พิธีกรรมนี้ไม่ได้มีมาแต่โบราณ สอดคล้องกับพระครูมนัสที่พิทักษ์อดีตเจ้าคณะอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา เป็นผู้ริเริ่มในการสืบชะตาป่าและแม่น้ำ โดยใช้กุศโลบายเข้ากับวิถีชุมชน คือ การประยุกต์ความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ส่วนพระครูพิทักษ์นันทคุณ เจ้าอาวาสวัดอรุณญาวาสในเมืองน่าน เป็นผู้ริเริ่มรณรงค์สร้างสำนึกการอนุรักษ์ป่าและลำน้ำต่าง ๆ โดยใช้วิธีการรณรงค์เชิงรุก ในพื้นที่ใช้สื่อสไลด์ไปฉายชี้ให้เห็นผลเสียของการทำลายสิ่งแวดล้อม ชักชวนให้ช่วยกันรักษาแม่น้ำน่าน กุศลกรรมอันก่อให้เกิดการเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคน กับธรรมชาติเป็นการเป็นการจุดประกายในอนุรักษ์เชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นในภาคเหนือหรือล้านนาตอนบน และเชื่อมโยงไปสู่พิธีกรรมสำคัญ คือ “การสืบชะตาแม่น้ำและการสืบชะตาป่า” ที่สะท้อนภาพของการดำรงชีวิตในเชิงพหุลักษณะ คือ การอยู่ร่วมกันของ “คน” “คนกับสังคม” “คนกับสิ่งแวดล้อม” และ “คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ”

4. คุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบชะตาในล้านนา

คุณค่าเชิงจริยธรรมในประเพณีสืบชะตาล้านนา พบว่า มีประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) เป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชน ต่างๆ ในล้านนา
- 2) เสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคม และมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนานอกจากจะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความเคารพต่อเครื่องสืบชะตาทั้งหมดด้วย
- 3) ทำให้มีหลักปฏิบัติและมีความหวังในการดำเนินชีวิต
- 4) การนำประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาจากการประกอบพิธีสืบชะตาเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ
- 5) ช่วยส่งเสริมความสามัคคี จิตอาสาช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามภูมิปัญญาและความสามารถ
- 6) ทำให้เกิดความสบายใจมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต
- 7) เป็นคุณค่าของกันและกันเมื่อมีทุกข์ไม่สบายใจโดยปรึกษาผู้รู้ผู้ใหญ่และเครือญาติ

- 8) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกัน
- 9) ก่อให้เกิดบุญกุญญาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญด้วยการสืบทอดเป็นพิธีกรรมที่มุ่งสอนคนให้ไม่ดำรงตนอยู่ในความประมาทพยายามรักษาความดีงาม ไม่หลงระเหิรในอำนาจวาสนาและเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นถ้ามีสติมั่นคงพิจารณาอย่ามัวมีหนทางแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

6.2 กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษากระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา จากเอกสารปฐมภูมิและการสนทนาในเวทีเสวนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. กระบวนการของพิธีสืบทอด

สรุปจากการเสวนาในพื้นที่ จังหวัดแพร่ ลำปางและเชียงราย จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและศาสนพิธีมีแนวคิดที่สอดคล้องกัน พบว่า กระบวนการขั้นตอนของพิธีกรรมสืบทอดล้านนา ยังคงความสำคัญอยู่ที่ รูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรม บทสวดมนต์และผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการสืบทอดนั้น ยังคงปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของล้านนาและองค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การเตรียมเครื่องสืบทอดตามประเภทของการสืบทอดนั้น ๆ ซึ่งมีเครื่องประกอบหลายอย่างแต่ละอย่างต้องเตรียมไว้จำนวนมากในขณะที่เตรียมสืบทอดนั้นต้องใช้คนจำนวนมากช่วยกันส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมเครื่องพิธีสืบทอด จากการรวมตัวกันจึงเป็นบ่อเกิดของความสามัคคีในชุมชนที่ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่มาก จากประเด็นนี้ทำให้เห็นการเชื่อมจารีตประเพณีและความสัมพันธ์ในความสามัคคีของชุมชน คือ การรักษาจารีตดั้งเดิมของชุมชนในล้านนา การรักษารูปแบบของการจัดเตรียมเครื่องสืบทอด การร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเนื่องจากการพิธีสืบทอดเป็นพิธีใหญ่จะต้องใช้คนจำนวนมากในการการจัดเตรียมและการสร้างความสามัคคีในชุมชน

นอกจากนั้นยัง พบว่า กระบวนการสืบทอดในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่ เช่น คนรุ่นใหม่ไม่เข้าใจและไม่เห็นคุณค่าของพิธีกรรมการเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมเจ้าภาพไม่นิยมจัดเตรียมเองเป็นเพราะไม่มีเวลา บริบทของสังคมเปลี่ยนเน้นความสะดวกรวดเร็วเงินและเวลาเป็นปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงและมีเจ้าพิธีรับจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีกรรมสืบทอดแบบครบวงจรโดยผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ ในราคาที่กำหนดตามขนาดของงานและฐานะของเจ้าภาพ โดยที่เจ้าภาพเตรียมสถานที่และปัจจัยเพียงอย่างเดียวเท่านั้นมีการเพิ่มประเภทของการสืบทอด เช่น การสืบทอดแม่น้ำโดยอ้างอิงถึงการสืบทอดนครรวมทั้งประยุกต์จัดร่วมกับพิธีอื่นไม่เน้นการสืบทอดโดยเฉพาะและที่แตกต่าง คือ พื้นที่จังหวัดลำปางมีการตั้งเครื่องสืบทอดสองแบบ คือ แบบ 3 เสาและสี่เสาดังข้อมูลในบทที่ 4

2. บทสวดมนต์ในพิธีกรรมสืบทอดล้านนา

บทสวดมนต์ที่ปรากฏในพิธีสืบทอด พบว่า เป็นบทพุทธมนต์ที่จัดขึ้นเพื่อความสุขความเจริญและความเป็นสิริมงคลแก่การดำเนินชีวิตในวาระต่าง ๆ ของชีวิต เรียกว่า “พิธีเจริญพระพุทธมนต์สืบทอด” มีบทสวดสำคัญคือ เจ็ดตำนานหรือปรีตร มีอยู่ 7 พระสูตร คือ มงคลสูตร ว่าด้วยเหตุที่จะทำ

ให้เกิดมงคล รัตนสูตร ว่าด้วยรัตนทั้ง 3 คือ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ สวดเพื่อปิดเป่า อุบัติวันตรายทั้งหลายให้หมดไป กรณียเมตตสูตร ว่าด้วยการเจริญเมตตาไปไหนมาไหนให้คนเทวดารัก ใคร่เมตตา ชันธปริตร ว่าด้วยพระพุทฺธมนต์สำหรับป้องกันสัตว์ร้ายพวกอสรพิษ ธัคคสูตร ว่าด้วยการเคารพธงและรำลึกถึงพระรัตนตรัยทำให้หายหวาดกลัว อาฏานาฏิยะปริตร ว่าด้วยพระพุทฺธมนต์ที่สามารถป้องกันอุบัติเหตุทั้งปวง และอังคุลิมาลปริตร ว่าด้วยมนต์ขององคุลิมาลใช้ในงานมงคล หรือทำให้คล่องตลกง่าย สำหรับตัวบทคัมภีร์ที่ใช้ประกอบสวดในพิธีกรรมสืบชะตามีอยู่ 6 บท 9 ผูก คือ มหาทิพพมนต์ 1 ผูก อุณห์สสะวิไชย 1 ผูก โลกภูม 4 ผูก สารากริวิชาสูตร 1 ผูก พุทธะสังคะหะโลก 1 ผูก และมหาไชยมงคล 1 ผูก

3. ผู้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบชะตา

สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในพิธีกรรมสืบชะตา พบว่า มีอยู่ 3 กลุ่ม คือ พระสงฆ์ ปู่จารย์ และผู้เข้าร่วมพิธีสืบชะตา พระสงฆ์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินพิธีกรรม และมีส่วนในการแนะนำกระบวนการต่าง ๆ ที่ดีงามและความเป็นมงคลแก่เจ้าชะตา ส่วนปู่จารย์ผู้ที่จะทำหน้าที่ระหว่างคนธรรมดากับพระสงฆ์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ทางเหนือเรียกว่า “ปู่จ่าน” ภาคกลางเรียกว่า “ม้านายก” และผู้เข้าร่วมพิธีประกอบด้วย เจ้าชะตา เจ้าบ้านญาติพี่น้องและคณะผู้ร่วมงานอื่น ๆ สำหรับผู้ที่เข้าพิธีสืบชะตา

6.3 หลักธรรมในคัมภีร์ธรรมของพิธีกรรมสืบชะตาที่มีต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ พบว่า หลักธรรมคัมภีร์ธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ บทสวดมหาทิพพมนต์ บทสวดอุณห์สสะวิไชย บทสวดอินทชะตา บทสวดสักกัตวาและบทสวดสารากริวิชาสูตรและมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. บทสวดมหาทิพพมนต์กับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ในบทสวดมหาทิพพมนต์ พบว่า มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาในประเด็นของการสร้างความสามัคคีและสร้างพลังความเข้มแข็งทางใจโดยยึดหลักศาสนาและการสร้างศรัทธาความเชื่อผ่านการประกอบพิธีกรรมของท้องถิ่น ที่ทำแล้วเกิดความเป็นสิริมงคล คือ ใจสุข กายสุข ทำให้มีพลังต่อไปในการประกอบอาชีพการทำงานที่ประสบความสำเร็จ รุ่งเรืองของชีวิตและครอบครัว ยังเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษแสดงถึงความกตัญญู ความกตัญญูจึงเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ ศาสนาทุกศาสนาโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสืบชะตา เป็นการแสดงความเคารพ ต่อ พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ และการแสดงความเคารพนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อคุณงามความดี หรือพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่เป็นการลดทิฐิ ภัย วาจา ใจ คิดดีทำดี ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเกิดคุณงามความดีส่งผลต่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั่นเอง

2. บทสวดอุณหัสสะวิไชยกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสิบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ในบทสวดอุณหัสสะวิไชย พบว่า เป็นบทสวดทำให้ผู้สวดพ้นจากเคราะห์กรรมต่าง ๆ และสรรพสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว ในบทสวดเป็นการน้อมรับบูชา พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ **อุณหัสส** คือ ความร้อนที่เกิดแก่ตนเองทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ กิเลส **วิชัยหรือวิไชย** คือ ความชนะทั้งปวง ส่วนภายนอก คือ บริบทรอบ ๆ ตัวตนของมนุษย์ซึ่งเป็นฐานของความกลัวของมนุษย์จากสรรพสิ่งทั้งหลายและสิ่งที่ไม่เห็น เมื่อยึดเอาพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งแล้ว อยู่ในสถานภาพใด ๆ ก็ตามผู้ประพฤติปฏิบัติก็จะแคล้วคลาดจากภัยทั้งหลาย เพราะเมื่อเข้าถึงและน้อมรับหลักธรรมทั้ง 3 แล้วก็จะบังเกิดแต่ความสุขสบายใจ สอดคล้องกับเรื่องของอายุวัฒนกุมารและสุปติภูริตเทพบุตร ความกลัวเป็นเหตุให้อายุวัฒนกุมารและสุปติภูริตเทพบุตร ต้องทำพิธีหรือวิธีการที่ทำให้ตัวเองอยู่รอดพ้นจากความตายซึ่งเป็นสิ่งน่ากลัวให้หมดไป เมื่อความกลัวหมดไปอันเป็นผลมาจากการประกอบพิธีกรรมฟังธรรมสิบชะตาแล้ว ใจที่เป็นทุกข์กายที่เป็นทุกข์ก็เกิดความสุขสว่างทางความคิดสอดคล้องกับชีวิตของมนุษย์ทุกคนที่ต้องการที่พึ่งทางใจที่ระลึกอันเป็นเรื่องธรรมดาของคนและสัตว์นั่นเอง การเข้าถึงตัวสาระธรรมนั้นเมื่อความกลัวหมดไปจึงบังเกิดความเข้มแข็งทางใจซึ่งเป็นฐานในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสิบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนามาอย่างยาวนาน

3. บทสวดอินทชะตากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสิบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ในบทสวดอินทชะตา พบว่า เป็นการประมวลของพระมหาเถระในล้านนาซึ่งมีหลักธรรมเพื่อใช้ในพิธีกรรมสิบชะตาล้านนาเมืองเหนือ สารของหลักธรรมเน้นในเรื่องการเสริมสร้าง **“จิต”** ให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย ใน 3 ประการ คือ

1) **สัจจะ** คือ ความจริงใจ พุดจริง ทำจริง มีความซื่อตรง มีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นในสิ่งที่ตนปรารถนา สะสมความดีอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสูงสุด เรียกว่าสัจจะ บารมี มี 2 ประเภท ในใจและพูดออกเสียง มีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน คือ ทำให้เป็นคนหนักแน่นมั่นคงมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การมีคนยอมรับนับถือยำเกรงและครอบครัวมีความสุข

2) **อธิฐาน** เป็นการตั้งกัลยาณจิตความเป็นบุญกุศลแผ่ขยายไปสู่ผู้ที่เข้าร่วมพิธี การอธิษฐานจิตการนั่งสมาธิที่เรียกว่าสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้สงบมุ่งสู่เอกัคคตารมณ์ และเอกัคคตารมณ์ คือ การมีอารมณ์อันเป็นเลิศความที่จิตมีอารมณ์เดียวไม่ฟุ้งซ่านเป็นลักษณะของจิตที่จดจ่อกับอารมณ์กรรมฐาน เมื่อได้ฟังบทสวดอินทชะตาจนจบแล้วความสุขที่เกิดขึ้น คือ จิตสงบตั้งมั่นอยู่ในความดีงามสามารถที่จะปฏิบัติงานดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขอันเกิดจากจิตที่สงบและไม่ฟุ้งซ่านตั้งมั่นอยู่ในความดีงาม

3) **วิริยะ** คือ ความเพียรพยายามที่จะพัฒนากายและจิตไปพร้อม ๆ กัน การที่จะทำอะไรให้ประสบความสำเร็จอยากเป็นอะไรก็เป็นได้นั้น **“จิต”** จะต้องมั่นอยู่ในหลักวิริยะธรรม การตั้งมั่นอยู่ในความเพียรชีวิตก็จะบรรลุความดีสูงสุด คือ มรรค ผล และนิพพาน ตามลำดับ ดังบทพระบาลีในบท

สวดอินทชะตาที่ว่า “เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ตยหัง สุวัตถุ โหนตุ ตยหัง สว่หะฯ” ขอความสำเร็จผลโดยสวัสดิ์ และชีวิตก็จะประสบความสำเร็จโชติช่วงชัชวาลย์อันเกิดแต่ผู้ปฏิบัติความเพียรตลอดไป

4. บทสวดลักกัถวากับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ในบทสวดลักกัถวา พบว่า เป็นพระคาถาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ และเป็นการแสดงความเคารพอ่อนน้อมในพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ ผู้ใดหมั่นสวดพระคาถาบทนี้จะระงับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายและใจให้บังเกิดความสงบสุขรวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ไม่เข้ามาใกล้กาย และจะอายุยืนยาว ถ้าผู้ใดสวดเจริญอยู่เป็นประจำ นอกจากจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วยังแคล้วคลาดจากภัยต่างๆ เช่น ราชภัย โจรภัย เป็นต้น

5. บทสวดสรากรวิชาสูตรกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา

ในพระคาถาสรากรวิชาสูตร พบว่า เมื่อผู้สืบชะตาได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้งและนำไปปฏิบัติอย่างจริงและเข้าถึงคำสอนก็จะบังเกิดความสุขปิติอิ่มใจ คือ ทำให้จิตใจที่รุ่มรวยฟุ้งซ่าน มีความสงบเข้มแข็งมีพลังที่จะต่อสู้กับชีวิตและโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ก็จะบรรเทาเบาบางลง เมื่อจิตนิ่งกายสงบแล้วสรรพสิ่งในกายที่รุ่มร้อนอยู่ก็จะพลันหายไปและหลุดพ้นจากอาการทั้งปวง ด้วยอานิสงค์แห่งธรรมและได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นอันเป็นความเชื่อที่ยึดถือมายาวนาน เช่น เทวดาอารักษ์ทั้งหลาย สอดคล้อง กับบทสวดมหาพิชัยมนต์ อุนหัสสไวชยและอินทชะตา คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจเป็นสำคัญแล้วพัฒนาสู่กระบวนการพฤติกรรมเกิด กุศลกรรมบถ คือ สุจริต ทางกาย ทางวาจา และทางใจ รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อสัตว์โลกทั้งหลาย มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อินทร์พรหม ยมราช และเทวดา และการสอนให้คนรู้จักการให้ ทาน บุญกริยาวัตถุ 3 คือ การให้การเสียสละการบริจาคโดยไม่คิดเอากลับคืนรวมไปถึงการให้อภัยด้วย เป็นการแบ่งปันสิ่งของแก่บุคคลที่สมควรให้ รักษาศีล การเจริญเมตตาภาวนา หมั่นรักษาศีล เจริญเมตตาภาวนา ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต จนถึงที่สุดของชีวิตไปสู่สุคติและมรรค ผล นิพพาน

6.4 แนวคิดในการเสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาจากพิธีกรรมสืบชะตา

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการศึกษาในประเด็นการเสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาจากพิธีกรรมสืบชะตา จากเอกสารปฐมภูมิและการสนทนาในเวทีเสวนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่เป็นการเชื่อมโยงกับความเชื่อตามจารีตประเพณีของล้านนา โดยมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. การเชื่อมโยงในด้านความเชื่อ พบว่า พิธีกรรมสืบชะตาล้านนาเป็นกระบวนการหนึ่งที่เสริมสร้างวิถีชีวิตของชาวล้านนาและชุมชนล้านนาให้ยังยืนอบอุนที่มีฐานมาจากความเชื่อตามจารีตของชาวบ้านในท้องถิ่น คือ

(1) ความเชื่อจากสารธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า เชื่อในอานุภาพของพระรัตนตรัย ด้วยความเป็นชาวพุทธนิกายเถรวาท คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การสืบชะตาล้านนามีองค์ประกอบที่เป็นศาสนพิธี คือ การตั้งหมูปูชา มีพระพุทธรูปทุกครั้งในพิธีการที่เป็นมงคลเพื่อให้เกิดขวัญและกำลังใจการยึดถือพระรัตนตรัยทำให้พบความสุข สอดคล้องกับผศ.ศรี แนวณรงค์

ได้กล่าวว่า อำนาจแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ ในพิธีสืบทอด จะทำให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บและทุกอย่างที่เกิดขึ้นชีวิตย่อมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

(2) ความเชื่อในเรื่องของกรรม พบว่า การทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว นายนิคม ภาโถม กล่าวว่า โดยปกติแล้วการสืบทอดไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมโดยตรง แต่จะเกี่ยวข้องและพูดถึงไสยศาสตร์เป็นส่วนใหญ่อุดคล้องกับนายอุดร พรินทรากุล กล่าวว่าสำหรับเรื่องของกรรมแล้วมีความเกี่ยวข้องกันน้อยมาก

(3) ความเชื่อเรื่องมงคล พบว่า ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องมงคล คือ มงคล 38 ประการ พระครูวิมลจิตตยาภรณ์ กล่าวถึง บทสวดมนต์ในพิธีสืบทอดทุกบทล้วนแต่เสริมสร้างความเป็นมงคลอย่างยิ่งทุกสิ่งเมื่อทำแล้วสบายใจ สอดคล้องกับพระครูจันทรสรวงศ์,ดร. กล่าวในทำนองเดียวกันว่า เมื่อได้สืบทอดแล้วจะเกิดความเป็นสิริมงคลหายจากโรคภัยไข้เจ็บเพราะสิ่งนำมาประกอบในเครื่องสืบทอดนั้นล้วนเป็นมงคลทั้งสิ้น

(4) ความเชื่อเรื่องการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับเจ้ากรรมนายเวรสรรพสัตว์

(5) ทั้งปวงเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพ่อคำมูล ศิริพัฒนางกุล กล่าวว่าในห้วงเวลาที่คนเราสร้างสิ่งที่ไม่ดีกับคนอื่นไว้ก่อนแล้วนั้นเรียกว่าเป็นเจ้ากรรมนายเวรกัน เจ้ากรรมนายเวรเป็นเรื่องของอดีตชาติย่อมส่งผลถึงปัจจุบัน ส่วนการสืบทอดเป็นต่ออายุให้กับตนเอง หลังเสร็จพิธีแล้วมีการอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวรและสรรพสัตว์ทั้งหลายเพื่อให้ตัวเองมีความสุขความเจริญหมดกรรมเวรต่อกัน

2. การเชื่อมโยงด้านพิธีกรรม พบว่า พิธีกรรมสืบทอดเสริมสร้างวิถีชีวิตชาวล้านนา ตามองค์ประกอบ คือ บุคคล สิ่งของ บ้านเรือน บ้านเมือง แม่น้ำ ดังที่ พ่อหนานเกรียง ตีบประวรงค์ กล่าวว่า พิธีกรรมไม่แตกต่างกันเหมือนกันทุกประการ แต่เครื่องประกอบสืบทอดแตกต่างกัน โดยปกติการสืบทอดคน สืบทอดบ้าน สืบทอดเมือง สืบทอดแม่น้ำ ล้วนแตกต่างกันออกไปตามบริบทของบางพื้นที่ ส่วนการสืบทอดหลวงเป็นการสืบทอดเมืองใหญ่ องค์ประกอบมากองหลังการ พิธีกรรมไม่แตกต่างกัน

3. การเชื่อมด้านศาสนาบุญกิริยาวัตถุ 3 พบว่า การสืบทอด มีลักษณะของความเป็นบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทานมัย ศีลมัย ภาวนามัย ในการสืบทอดแต่ละครั้งมีการเตรียมและจัดหาเครื่องสืบทอดจำนวนมากตลอดถึงเครื่องไทยธรรมเรียกว่าเป็นทานมัยเป็นการให้ด้วยใจบริสุทธิ์ด้วยความตั้งใจจริง ก่อนพิธีสืบทอดจะเริ่มที่การไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีลก่อน เรียกว่าเป็นศีลมัย ส่วนภาวนามัยนั้นเมื่อทำพิธีสืบทอดผู้ร่วมพิธีสืบทอดสามารถฝึกภาวนาได้ด้วยการสงบจิตฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ สอดคล้องกับพระราชเชมากร.ผศ.ดร. กล่าวว่า บุคคลที่นับถือศาสนาพุทธเมื่อประกอบพิธีสืบทอดย่อมเข้าถึงหลักธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ย่อมเกิดมงคลจากการไหว้พระสวดมนต์รับศีลเจริญสติภาวนาตั้งจิตมั่นทำให้เกิดความสุขความเจริญหายจากโรคภัยไข้เจ็บสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความหวังและมีความสุขได้.

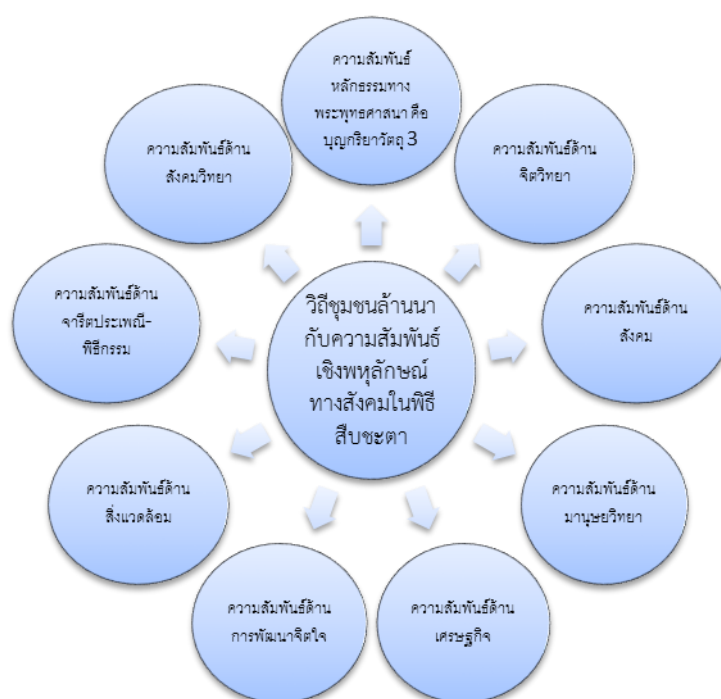
ในภาพรวมของกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องเกื้อหนุนหรือส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่สมาชิกในชุมชนล้านนาให้สามารถทำหน้าที่ของตน ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชน

เป็นอย่างดี ภายใต้บริบทที่เป็นการผสมผสานกันอย่างลงตัวทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ นั้นหมายความว่า ถึงแม้กาลเวลาจะเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันและก้าวสู่นาคต พิธีกรรมสืบชะตาของชุมชนในล้านนาไทยนั้นจะยังคงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณตราบนานเท่านาน.

6.5 วิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

ในส่วนนี้เป็นการศึกษา จากเอกสารปฐมภูมิในประเด็นของคุณค่าของพิธีกรรมการสืบชะตา ต่อความสำคัญและสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของชุมชนวิถีล้านนาในแง่มุมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 มีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

คุณค่าความสัมพันธ์เชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา พบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะ 9 ประการ ดังแผนภูมิ คือ

1. ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ บุญกิริยาวัตถุ 3

จากการศึกษาวิจัย พบว่า การประกอบพิธีกรรมสืบชะตาในล้านนาเป็นการส่งเสริมบุญกิริยา 10 ประการ คือ ทานมัย บุญเกิดจากการให้ทาน ศีลมัย บุญเกิดจากการรักษาศีล ภวานามัยบุญเกิดจากการเจริญภavana อปายณมัย บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ เวยยาวัจจมัย บุญเกิดจากการชวนช่วยในกิจที่ชอบ ปัตติทานมัย บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ ปัตตานุโมทนา มัย บุญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ อัมมัสสวนมัย บุญเกิดจากการฟัง อัมมเทสนามัย บุญเกิดจากการแสดงธรรมและทักขุชุกัมม คือ การทำความเห็นให้ตรง

การทำบุญในพิธีสืบทอดในล้านนาจึงมีเนื้อหาสาระด้านบุญกิริยาที่หล่อหลอมรวมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขับเคลื่อนไปตามวิถีแห่งกุศลคือ ด้วยการสร้างบุญทั้ง 10 ประการดังกล่าว การทำบุญในพิธีสืบทอด จึงจัดว่าเป็นการกระทำตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ที่มุ่งประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคล พุชน ชุมชน สังคม บนวิถีแห่งการบำเพ็ญบุญแบบพุทธ ที่ก่อให้เกิดความดี ความงาม ความสุข ความเจริญ กล่าวโดยสรุปพิธีสืบทอดเป็นการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะบังเกิดผลที่สามารถมองเห็นได้ใน 2 ทางคือผลทางจิตใจและผลทางกาย

2. ความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยา

ในความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยาพิธีกรรมการสืบทอด พบว่า อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือ พิธีกรรมการสืบทอดเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึกๆ แล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต ดังนั้นพิธีกรรมการสืบทอดจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยอันเป็นสาระด้านจิตวิทยาในพิธีสืบทอดของคนล้านนา จากพิธีสืบทอดคน พิธีสืบทอดบ้าน พิธีสืบทอดหมู่บ้านและพิธีสืบทอดเมือง เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา

ในความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยาพิธีกรรมการสืบทอด พบว่า เป็นกระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือ การสืบทอดได้เป็นพิธีกรรมทางสังคม และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคม โดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง นอกจากความหมายเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ประชาชนมาพบปะสังสรรค์กัน ปฏิบัติร่วมกัน พิธีกรรมสืบทอดจะเข้าไปมีส่วนสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมที่ต้องเผชิญกับภัยพิบัติต่างๆ ร่วมกันเพราะฉะนั้น การประกอบประเพณีพิธีสืบทอด จึงมีความหมายทางจิตวิทยาทางสังคม 3 อย่างด้วยกัน เป็นการชักนำผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกันหรือในสังคมเดียวกัน เป็นการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่และเป็นเรื่องทางด้านจิตใจ เป็นการเสริมสร้างพลังความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นของชุมชน

4. ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา

ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยาสัมพันธ์กับพิธีสืบทอด พบว่า ด้านมานุษยวิทยา ในแง่การหลอมรวมคติ ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบทอดจนกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา การศึกษาวิชามานุษยวิทยาในพิธีสืบทอดเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเองในแง่มุมต่างๆ นักมานุษยวิทยาถือว่าพฤติกรรมทุกด้านของมนุษย์ การสนทนาประจำวัน พิธีกรรมต่าง ๆ และแม้แต่การหักทลายกันโดยทั่วไป มีความสำคัญในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจชีวิตของมนุษยชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และพิธีสืบทอดยังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบทอดแม่น้ำที่จังหวัดพะเยาและจังหวัดน่าน เป็นต้น โดยใช้พิธีสืบทอดเป็นเครื่องปลุกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นสำหรับชาวล้านนาพิธีสืบทอดเป็นเครื่องร้อยรัดผู้คนในสังคมได้ตระหนักถึงความสามัคคีความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน

5. ความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม

ในความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรมกับพิธีสืบทอด พบว่า ประเพณีและพิธีกรรมการสืบทอดในล้านนาดำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิม กล่าวคือบนฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ หาใช่เป็นสิ่งที่แปลกปลอมแต่อย่างใด ไม่ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้นอย่างประสานกลมกลืนและลงตัว

พิธีสืบทอดก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะเป็นจุดนัดพบให้คนมารวมอยู่ในที่เดียวกัน เป็นจุดนัดหมายคนในสังคมได้กระทำความดีร่วมกัน เป็นความสัมพันธ์ที่จัดขึ้นจากความรัก ความเมตตากรุณา ความเสียสละของบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น บิดามารดา ญาติพี่น้อง ซึ่งมีระดับความสัมพันธ์ดังนี้คือ

- (1) พิธีสืบทอดคน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างญาติสนิทกับเจ้าชะตา
- (2) พิธีสืบทอดบ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อชุมชน
- (3) พิธีสืบทอดหมู่บ้าน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชน
- (4) พิธีสืบทอดเมือง แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนในสังคมทั้งหมด
- (5) พิธีสืบทอดแม่น้ำ แสดงถึงความสัมพันธ์ของคนต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. ความสัมพันธ์ด้านสังคม

ในความสัมพันธ์ด้านสังคมกับพิธีสืบทอด พบว่า การสืบทอดนั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกื้อกูลกันสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจกระทำให้บรรลุจุดหมายของกลุ่มนั้น กับการทำให้ประชาชนเข้มแข็งบนพื้นฐานของตนเองเป็นสำคัญ สุริย์ ตันท์ศรีสุโรจน์ เห็นว่าการมีส่วนร่วม เป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าการสืบทอดไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้ง กลุ่มในการจัดทำพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนาโดยปัจเจกบุคคลก็ดี กลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนในด้านต่างๆ เช่น ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ในกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความตระหนัก ความรัก ความห่วงใยประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งกำลังจะสูญหาย ซึ่งเป็นเหตุให้ชุมชนมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืนจนถึงลูกหลานต่อไป

7. ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

ในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับพิธีสืบทอด พบว่า สังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกคนมีความขยันและมีความอดทนในการประกอบอาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ ๘ จึงทำให้ทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีความสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์หรือเสียสละกำลังกายด้วยความเต็มใจ แม้ว่าเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนไปในทางดี หรือทาง

ร้ายก็ตามไม่เป็นผลกระทบต่องิจกรรมทางศาสนา หรือแม้แต่พิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนาจึงถือเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ และยังคงมีให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ในชุมชนล้านนา

8. ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ

ในความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจกับพิธีสืบทอด พบว่า วิถีชีวิตของคนล้านนาไทย พิธีสืบทอดถือได้ว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพกาล เป็นพิธีกรรมที่มีผลต่อชีวิตจิตใจของคนล้านนา เป็นแก่นของการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้มีการแสดงออกทางจิตใจที่ดี เช่น การจัด พิธีกรรมสืบทอดกิจกรรมการ ผู้จัดจะต้องมีการวางแผนชี้แจงและบอกกล่าวแก่คนในครอบครัว ให้รับรู้ขั้นตอนของพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา ตลอดจนการส่งเสริม ชักชวน แนะนำ ชี้แนะ ในการจัดทำพิธีกรรมสืบทอดให้ถูกต้องตามหลักการ และเตรียมดำเนินการโดยได้มีการดำเนินการ มอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบให้แก่คนนำไปปฏิบัติจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนการอนุรักษ์ต่อไป

9. ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ

ในความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับพิธีสืบทอด พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นและชุมชนในประเด็นของการเป็นวัฒนธรรมสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์นายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “เศรษฐกิจวัฒนธรรม” และเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมหมายถึงหลักเศรษฐกิจที่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ ผู้คน ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นท่านอธิบายว่า เศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของเราเอง ท่านเรียกอีกชื่อว่า “เศรษฐกิจพื้นฐาน” หรือ “เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเอง” สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หมู่บ้านของชนชาติไทในและนอกประเทศไทย พบว่า ชุมชนหมู่บ้านไทยมีลักษณะโบราณและความ เป็นชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนหมู่บ้านไทนอกประเทศมีระบบแบ่งที่ดินทำกินใหม่เป็นระยะ (repartition) ตามขนาดของครอบครัว มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงความสำคัญของบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว และชุมชน เช่น พิธีเรียกขวัญ และพิธีเลี้ยงผี บรรพบุรุษและผีแห่งธรรมชาติแวดล้อม พิธีสืบทอดบ้าน ฯลฯ

และจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่า ประเทศไทยก็ไม่เคยตกเป็นอาณานิคม และวัฒนธรรมของชนชาติไท เป็นวัฒนธรรมกลางที่เชื่อมชนชาติหลายชนชาติในเอเชียอาคเนย์ตอนบน ภูมิภาคดินแดนประเทศไทยปัจจุบัน รวมถึงถึงรัฐฉานของพม่า รัฐอัสสัมของอินเดีย เขตตะวันตกใต้คง และเขตใต้สิบสองปันนาของมณฑลยูนนานของจีน ประเทศลาว และเขตเหนือด้านตะวันตกสิบสองจุไทยของเวียดนาม ชนชาติต่าง ๆ ในเขตเหล่านี้ ได้รับวัฒนธรรมและภาษาไทยเป็นสมบัติร่วมกัน ชนชาติต่าง ๆ หลายชนชาติ เช่น ลัวะ ละว้า ปะหล่อง ขมุ ถิ่น กะฉิ่น แม้ว และชาวเขาอื่น ๆ อาศัยอยู่บนภูเขาใกล้ ๆ กับชนชาติไทซึ่งอาศัยอยู่บนที่ราบ สัมพันธ์ในการค้าขายกับชาวไทยและชาวเผ่าอื่น บนที่ราบ ใช้ภาษาไทยเป็นภาษากลาง ชนชาติเหล่านี้มีสองวัฒนธรรม วัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมไท เนื่องจากวัฒนธรรมของชนชาติไทเป็นวัฒนธรรมของชนชาติที่อาศัยอยู่บนที่ราบลุ่ม วัฒนธรรมไทจึงทำหน้าที่เป็นวัฒนธรรมกลางโดยธรรมชาติ โดยความสมัครใจของทุกฝ่าย ภายในเขตดินแดนประเทศไทยปัจจุบันเอง ก็มีเครือข่าย (network) การแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนหมู่บ้านในอดีตและในปัจจุบัน ในภาคใต้ชุมชนชายฝั่งแลกเปลี่ยนกับชาวของชุมชนบนพื้นราบ และแลกเปลี่ยนกับผลไม้ของชุมชนชาย

ภูเขา ในภาคเหนือชุมชนบนที่ราบในหุบเขาแลกข้าวกับผักของชุมชนบนภูเขา ในภาคอีสานปัจจุบันก็มี การแลกเปลี่ยนแพร่หลาย เช่น แลกระหว่างปลากับข้าว ผักหรือพริกกับข้าวหรือปลา เป็นต้น อัตราการ แลกเปลี่ยนในตลาดชาวบ้านเหล่านี้ขึ้นกับความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้แลกเปลี่ยน วัตถุประสงค์ของการ แลกเปลี่ยนคือ เพื่อความพอเพียงยิ่งขึ้น ไม่ใช่กำไร ชาวบ้านเรียกว่า “เปลี่ยนกันกิน” ตลาดไม่ได้ ขับเคลื่อนโดยกฎแห่งระบบทุนนิยม การพัฒนาแนวเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตของคนไทยทั้งระดับชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศชาติ จากผลของงานวิจัยสะท้อนให้เห็น ภาพของความเป็นพหุลักษณะได้อย่างชัดเจน

9. ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม

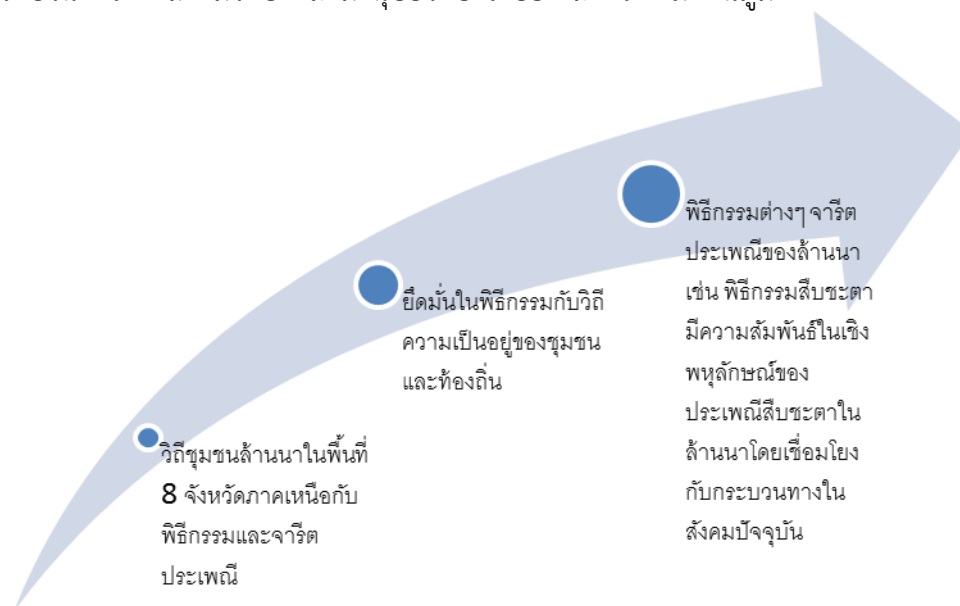
ในความสัมพันธ์ด้านสังคมกับพิธีสืบทอด พบว่า นับเป็นพิธีกรรมที่เนื่องด้วยสภาพความ เป็นอยู่คือ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยตลอดจนในบ้านเมือง โดยมีความ รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วอิงอาศัยกับธรรมชาติแทบ ทั้งสิ้น นอกจากนั้น นอกจากสืบทอดคน สืบทอดบ้าน สืบทอดเมืองที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันใน วิถีชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีพิธีกรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ

การสืบทอดแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชน ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม พิธีสืบทอดแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี พื้นบ้าน ซึ่งมีรากฐานจากพิธีสืบทอดบ้านเมือง และชะตาคน อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีคุณค่า และความหมาย นอกจากเป็นการเรียกขวัญกำลังใจกลับคืนมาแล้ว ยังเป็นการใช้กุศโลบายซึ่งเข้ากับ วิถีชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคี เกื้อกูล ช่วยกันแก้ไขปัญหา และเกิดความเคารพ ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลแม่น้ำ ส่งผลดีต่อระบบนิเวศวิทยาแม่น้ำ และประการสำคัญที่สุด เพื่อเป็นการ สอนพระราชดำริ ในเรื่องการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืน เกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดย ส่วนรวม คือ "หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูกเพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำ คนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้" และในพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน หลายจังหวัด หลายอำเภอ หลายลุ่มน้ำ ล้วนมีลักษณะของพื้นที่ป่าที่เป็นผืนป่า ขนาดใหญ่ เป็นแหล่งต้นน้ำ แหล่งความหลากหลายทางระบบนิเวศน์ แหล่งความมั่นคงทางด้านอาหาร ของชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่า โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงและในเขตพื้นที่ป่าซึ่งบาง แห่งได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย ทั้งอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ส่งผลทำให้หลายพื้นที่ที่ชุมชนตั้งถิ่นฐานมาก่อนการประกาศพื้นที่ป่า ได้ถูกจำกัดการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรดิน น้ำ ป่า เป็นต้น

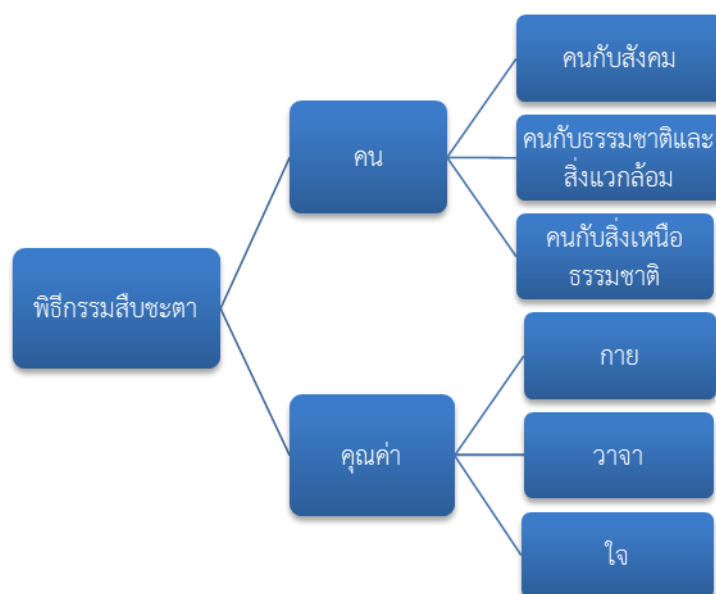
6.6 สรุปผลองค์รวมจากการศึกษาการสืบทอดลำนานา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในลำนานา

6.6.1 สรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของพิธีสืบทอดที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิต วิญญาณของชุมชนในลำนานา พบว่า พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติกันมายาวนานนั้นมีแบบแผนปรากฏ ชัดเจนจากจารีตและประเพณีดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้ปูพื้นฐานในภาคปฏิบัติเชิงประจักษ์และยึดเป็น

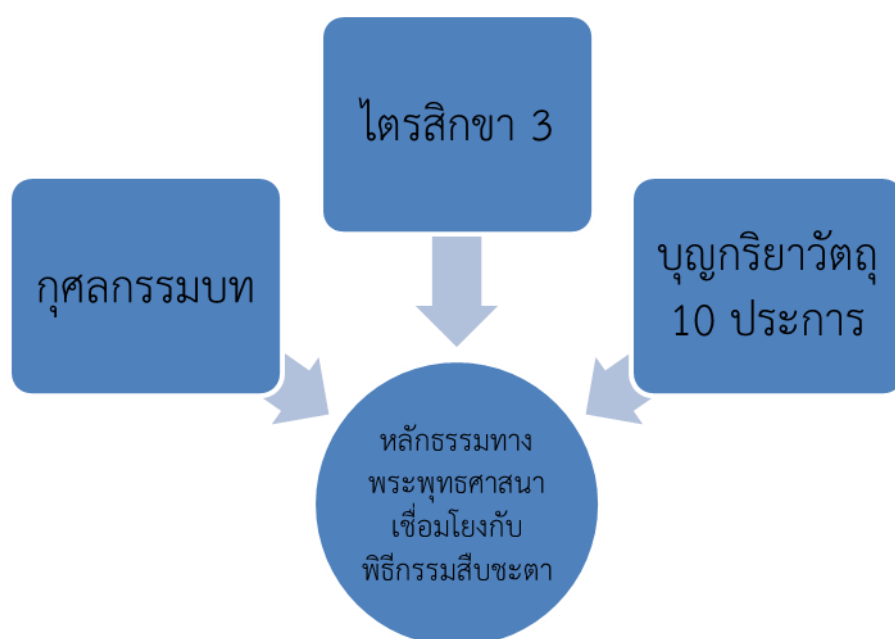
รูปแบบสำหรับการปฏิบัติในวิถีชุมชนล้านนาตอนบน 8 จังหวัดเชื่อมโยงในเชิงพหุลักษณะกับกระบวนการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้อย่างลงตัว ตามแผนภูมิที่

6.6.2 สรุปภาพรวมที่เป็นแก่นในการเสริมสร้างการดำเนินชีวิตของสังคมล้านนาจากพิธีกรรมสืบชะตา พบว่า แก่นหรือพื้นฐานวิถีปฏิบัติของคนในชุมชนล้านนามาจากพิธีกรรมโดยมีปัจจัยหลัก คือ ศาสนา และการอยู่ร่วมในชุมชนซึ่งมีองค์ประกอบหลัก จากบริบทของสังคมและอาศัยกลไกของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสิ่งเหนือธรรมชาติผลตอบแทนที่ได้ คือ คุณค่าทางวิถีปฏิบัติความเข้มแข็งทางด้าน กาย วาจาและด้านจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานการสร้างความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ตามแผนภูมิ

6.6.3 สรุปภาพรวมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการพัฒนาในคุณธรรมของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติ คือ หลักไตรสิกขาเกิดความเข้มแข็งทางใจแล้วสู่กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมเกิด คุณธรรมบถ ที่เชื่อมโยงกับพิธีกรรมสืบชะตาและส่งผลในการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนในสังคมล้านนา

6.7 อภิปรายผล

จากผลของวิจัย พบว่า การสืบชะตาล้านนามีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพิธีกรรมและประเพณีในวิถีชีวิตชาวล้านนาซึ่งมีฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม จากพระไตรปิฎกส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลของการ

ต่ออายุหรือการสืบชะตาในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงถึงปัจจุบันสอดคล้องกับที่พระราชเชมากร.ผศ.ดร. กล่าวว่าการต่ออายุในพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ หลักฐานที่ 1 ทารกชะตาขาดสามารถต่ออายุได้จากเรื่องของอายุวัฒนกุมารมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรคหลักฐานที่ 2 การเปลี่ยนคนชราให้เป็นคนหนุ่มด้อยศักดิ์เป็นมหาศักดิ์เรื่อง ท้าวสักกะ 8 หลักฐานที่ 3 การทำบุญด้วยการให้ชีวิต (ชีวิตทาน) หลักฐานที่ 4 ช่วยเทวดาที่กำลังจะจุติให้กลับมีชีวิตเสวยสุขในสวรรค์ เป็นเพราะว่า ในสังคมไทยและสังคมล้านนายึดถือหลักการและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเป็นแก่นในการดำเนินชีวิต ส่วนประวัติและแนวคิดมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีร่องรอยของการปฏิบัติในอาณาจักรหริภุญชัยและราชวงศ์เม็งรายที่มีอายุยาวนานกว่า 1000 ปี และคุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบชะตาในล้านนาคคุณค่าเชิงจริยธรรมในประเพณีสืบชะตาล้านนา พบว่า เป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชนต่าง ๆ ในล้านนาเสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคมและมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนา นอกจากนี้จะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความเคารพต่อเครื่องสืบชะตาทั้งหมดด้วยสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบทสวดสำคัญ 5 บท คือ บทสวดมหาพิชัยมนต์ บทสวดอุณหสสวโฆย บทสวดอินทชะตา บทสวดสักกัตวาและบทสวดสรากรวิชาสูตร ดังได้กล่าวแล้วเบื้องต้นซึ่งเป็นตัวเชื่อมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชาวล้านนาที่เน้น กาย วาจา และใจ ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิปัญญา ในเชิงพหุลักษณะของชุมชนวิถีล้านนา พบว่า มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นการส่งเสริมบุญในบุญกริยาวัตถุ สอดคล้องกับบริบทของสังคมด้านสังคมวิทยา ด้านเศรษฐกิจ ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านสังคมวิทยามนุษยวิทยาและด้านสังคมโดยรวมได้เหมาะสมและลงตัวเป็นหลักปฏิบัติที่ดีสืบไปและผลของการวิจัยเชิงประจักษ์ครั้งนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าโดยภาพรวมชุมชนล้านนา ต่างมีแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในประเด็นเป็นสิ่งที่ควรตั้งข้อสังเกตว่า ชาวล้านนาในภาคเหนือโดยรวม มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมสืบชะตาของล้านนา และความเชื่อเรื่องมงคลเรื่องกรรม ผสมผสานกับความเชื่ออื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เกิดพิธีกรรมสืบชะตาที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ความเป็นอยู่และบริบททางพหุลักษณะต่าง ๆ ของสังคมล้านนาตลอดมา แต่ในปัจจุบันพิธีกรรมสืบชะตายังเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของล้านนาหากแต่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เฉพาะการจัดเตรียมพิธีเท่านั้นจะเป็นลักษณะที่มีผู้จัดเตรียมเครื่องพิธีสำเร็จรูปแล้วส่วนกลไกกระบวนการยังคงรูปแบบเดิมแตกต่างบ้างตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น และเป็นความเชื่อที่ไม่ได้เกิดจากความหลง หรือมกมายแต่อย่างใด

6.8 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอจากผลการวิจัย

1. ในการประกอบพิธีกรรมสืบชะตาในทุกระดับส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีกรรม
2. พิธีกรรมสืบชะตาล้านนาสามารถตอบสนองความเป็นอยู่พื้นฐานของชุมชนและการสร้างเสริมความรักความสามัคคีในสังคมและชุมชนอันเกิดจากกระบวนการของพิธีกรรมที่เป็นกุศโลบายในการสร้างขวัญและกำลังใจโดยรวม

3. พิธีกรรมสืบทอดล้านนามีผลต่อสังคมล้านนาผ่านพิธีกรรมทางบวกต่อการเสริมสร้างพลังใจที่ดีต่อไปในอนาคตโดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนในสังคมได้เกิดแรงจูงใจต่อการที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีองค์ประกอบในความสอดคล้องและเป็นไปได้ คือ

3.1 พิธีสืบทอดล้านนาในการประกอบพิธีกรรมทำด้วยหลักความศรัทธาและปัญญา เชื่อว่าสะเดาะเคราะห์แล้วจะพ้นภัยพิบัติทั้งปวง

3.2 การสะเดาะเคราะห์อันเกิดจากพิธีสืบทอด คือ การละเว้นความชั่วสังสมความดี ทำให้จิตใจสะอาดและบริสุทธิ์ปราศจากโรคภัยและทำให้อายุยืนยาว

3.3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีกรรมนั้นเป็นการเตือนอนุสติของตนเองและผู้เข้าร่วมพิธีดำรงอยู่อย่างไม่ประมาทในชีวิตและไม่หลงงมงาย

3.4 ในเชิงสังคมจากหลักธรรมและพิธีกรรมของพิธีสืบทอดแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษความนอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นจารีตประเพณีไทยที่ดีงามโดยครอบคลุมจากพื้นฐานคือ สถาบันครอบครัวสู่สถาบันทางสังคมในภาพกว้าง

3.5 ควรเน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เช่น บุญกิริยาวัตถุ หลักไตรสิกขาและกุศลกรรมบถที่จะส่งผลให้เกิดความสุขความเจริญอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ประเด็นที่ควรเพิ่มเติม คือ การเพิ่มประเภทในการศึกษาพิธีกรรมสืบทอดอีกประเภทหนึ่ง คือ การสืบทอดแม่น้ำ การสืบทอดป่าและสืบทอดต้นไม้ในเชิงลึกอย่างชัดเจนเพราะจะตอบโจทย์พหุลักษณะทางสังคมในอีกมิติหนึ่งได้และควรศึกษาเฉพาะหลักธรรมและบทสวด 5 บทในเชิงลึก คือ บทสวดมหาทิพย์มนต์ บทสวดอุณหัสสวีย์ชัย บทสวดอินทชะตา บทสวดลักกัฏฐาและบทสวดสรากรวิริยาสูตรซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกจากเรื่องของอุณหัสสวีย์ชัย

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

คณะกรรมการแผนกตำรามหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **พระอัมมปัทมฐกถาแปล**

ภาค 7- 8. พิมพ์ครั้งที่ 11.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย, 2529.

พระไตรปิฎกภาษาไทย(ฉบับมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย) เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า

สิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2535.เล่ม 2.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535.

มหาวิทยาลัย. **อัมมปัทมฐกถาแปลภาค 4.**กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย, 2537.(อ้างใน อิทธิพลอัมมปัทมฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตา)

มหาวิทยาลัย. **มังคลัตถทีปนี เล่ม 1.**กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย, 2516.

มหาวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปลภาค 1.** (อ้างในวิทยานิพนธ์ เรื่อง อิทธิพลอัมมปัทมฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสืบชะตา)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พระมงคลวิเสสกถา.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย, 2529.

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

1.2.1 หนังสือ

เจ้าอธิการภาณุวัฒน์ ปญฺญาวชิโร(ต๋นคำ). **ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อการสืบชะตาของชาวล้านนา.**

กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555.

----- **ตำนานहारาชวงศ์.ภาคปริวรรต.เล่มที่ 2.**เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525.

ประคอง กระแสชัย, **พรหมจักรการศึกษาเชิงวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.

พรรณเพ็ญ เครือโทษ, **โครงพรหมทัต.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2525.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ทำไมคนไทยจึงเรียนรู้พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2533.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2539.

พิสิฐณ์ โคตรสุโพธิ์.ดร. **การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา**

40 ปีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.เชียงใหม่.คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

พิสิฐณ์ โคตรสุโพธิ์, **การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา.**เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2548.

มณี พยอมยงค์. **สารพจนานุกรมล้านนา.**เชียงใหม่: ดาวคอมพิวเตอร์, 2546.

มณี พยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนตำนานไทย.**เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529.

มณี พยอมยงค์. **ล้านนาไทย.**เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543.

มณี พะยอมยงค์, **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. เล่มที่ 2. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529. พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2556.

วัดพระธาตุแช่แห้ง. **สืบพระชาติาหลวง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). 2554.

เสถียร โกเศศ. **วัฒนธรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท, 2513.

หลวงวิจิตรวาทการ, **กำลังใจ**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สารมวลชน จำกัด, 3543.

พระครูสิทธิเทพเจติยารักษ์. **พิธีกรรมล้านนา**. เชียงใหม่: อาราทองการพิมพ์, 2532. (อ้างอิงในทวิเชื่อนแก้ว สวตมนต์ฉบับภาคเหนือ. สำนักพิมพ์ลำปางสังฆภัณฑ์ 2512)

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, **กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสการพิมพ์, 2527.

เอมอร ชิตตโสภณ, **ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ**. เชียงใหม่ : ธนบรรณาการพิมพ์, 2533.

1.2.2 เอกสารงานวิจัย

การเสวนาเวทีวิจัย(สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิต

วิญญาณของชุมชนในล้านนา), ครั้งที่ 1 วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557. ครั้งที่ 2 วัดจี้วาม อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2557. และครั้งที่ 3 ที่วิทยาลัยสงฆ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 28 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2557.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ผลงานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและวัฒนธรรมหมู่บ้านของชนชาติไทยในและนอกประเทศไทย. 2555.

ชยุตภฏ คำมูล. โครงการวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมล้านนา: ลักษณะเด่นของวรรณกรรมและคุณค่า” กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2553.

พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน. **อิทธิพลของธัมมปทัฏฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสิบชะตาของล้านนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

พระมหาดวงรัตน์ ฐิตรัตน. **อิทธิพลของธัมมปทัฏฐกถาเรื่องอายุวัฒนกุมารต่อประเพณีสิบชะตาของล้านนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550.

1.2.3 เอกสารคัมภีร์

ครูบาทาวิชัย. **ปัสสาสืบชะตา(ตัวเมือง).**เจ้าอาวาสวัดเหมืองหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่, 2462.จารย์ธรรม
ด้วยตัวเมือง คือ การเขียนธรรมด้วยตัวหนังสือเมืองหรือตัวเมืองลงในใบลานตามตำหรับเมือง
เหนือ.

คณะนักวิชาการวัฒนธรรมท้องถิ่นวิทยาการเสวนา (สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ. วัดพระบาทมิ่ง
เมืองวรวิหารอำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

บุปผา คุณยศยิ่ง. “สืบ”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ, 13(2542):6944.

ปราชญ์ท้องถิ่น.ของจังหวัดแพร่และวิทยาการเสวนา “**สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการ
เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา**” ณ.
วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

ปราชญ์ท้องถิ่นวิทยาการเสวนา (สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทาง
สังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ. วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร
อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

ป๊อบ คือ เอกสารที่บันทึกพระธรรมคำสอน ตำรายา คาถาเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้กระดาษสาเป็น
วัสดุติดบนหน้ากระดาษ.

ผญา หมายถึง ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในท้องถิ่นเหนือที่เกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้ให้ลูกหลานได้ปฏิบัติต่อไป.

พระครูวิมลกิตติยาภรณ์ เจ้าคณะตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พระวิทยาการ
เสวนา (สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิต
วิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ.วัดทุ่งจี้ว อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เมื่อ
วันที่ 10 พฤษภาคม 2557.

พระราชเขมากร.ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่.พระวิทยาการเสวนา (สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและ
การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา), ณ. วัด
พระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมืองจังหวัดแพร่ เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2557.

วัดมหาโพธิ์ เป็นวัดที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นแหล่งรวบรวมปัสสา
คัมภีร์ธรรมโบราณของภาคเหนือตอนบนทั้งเก่าและใหม่ปัจจุบันเก็บรักษาไว้จำนวน
500 ผูกข้อมูล ณ วันที่ 9 เมษายน 2557.

วัดสูงเม่น เป็นวัดที่อยู่ในเขตอำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นศูนย์รวมแห่งปัสสาคัมภีร์ธรรมโบราณ
ของภาคเหนือตอนบนปัจจุบันเก็บรักษาไว้จำนวน 1,000 ผูกข้อมูล ณ วันที่ 9
เมษายน 2557.

ศรีเลา เกษพรหม. “**สืบชะตา**”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ 13.(2542)

สมเจตน์ วิมลถนนม, **สืบชะตาการสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน**, (ม.ป.ท. ,ม.ป.ป.).

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเยาว์. “**ภาษาสัญลักษณ์ในพิธีสืบชะตา: ตัวอย่างวรรณกรรมเจียบ**” ใน
เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อศิลปกรรมและ
ภาษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), (อ้างในการศึกษา
วิเคราะห์ความเชื่อการสืบชะตาของชาวล้านนา.ของเจ้าอธิการภาณุวัฒน์ปัญญาวชิ

โร(ตุนคำ).

หนังสือประวัติวัดแสนฝางระบุไว้ว่ามีการประกอบพิธีกรรมที่ประตูเมือง 5 แห่งแต่ในปัจจุบันมีการประกอบพิธีกรรมเพียง 4 แห่ง คือ ประตูช้างเผือก ประตูท่าแพ ประตูเชียงใหม่และประตูสวนดอก (อ้างอิงในการศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อการสืบชะตาของชาวล้านนา.)

1.2.4 เอกสารอัตสำเนา

พระครูสิริธรรมภาณี (เสนอห์ ฐานสิริ). ประเพณีการทำบุญสืบชะตา (ของเมืองน่าน). สำเนาอัดโรเนียว.

ศรีเลา เกษพรหม, ประเพณีสืบชะตาและบูชาเมืองโดยสังเขป, (เชียงใหม่:สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่),เอกสารอัตสำเนา.

เอกสารอัตสำเนาการสืบชะตาล้านนา วัดทุ่งจี้ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

1.2.6 สารนิเทศเวปไซด์เว็ (World wide web)

บทความเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม.จาก <https://www.gotoknow.org/posts/302921> (เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่

เว็บตามรอยพระพุทธบาท จากหนังสือ “หนังสือตามรอยพระพุทธบาท” ประวัติพระพุทธศาสนา ณ. สุวรรณภูมิ เรียบเรียง โดย อุณากรรณ. 2551.

1.2.5 สัมภาษณ์/การสนทนากลุ่ม

พระราชเชมการ.ผศ.ดร. พระวิทยากรในการเสวนาที่วัดพระบาทมิ่งวรวิหาร จังหวัดแพร่ เมษายน 2557.

พระครูจันทรสรวงศ์, ดร.เจ้าอาวาสวัดทุ่งจี้ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ เมษายน 2557.

พระครูวิมลจิตตยาภรณ์เจ้าอาวาสวัดเชียงคาน เจ้าคณะตำบลสถาน พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาวัดเชียงคาน ตำบลสถาน อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ

พระครูสังวรสุตกิจ,ดร.รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง ธันวาคม 2557.

พระครูวิมลจิตตยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดเชียงคาน เจ้าคณะตำบลสถาน พระสงฆ์ เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา จังหวัดศรีสะเกษ

พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธีพระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / รก.รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง จมจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญญาวาสวิหารพระอารามหลวง อ.เมือง จังหวัดลำปาง

นายอุดร พรินทรกุลมณีคณายก/ฝ่ายพิธีกรรมมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา ,

พ่ออานวย ยอดสุวรรณปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา 493 หมู่ 10 บ้านโง้งไก่อ ตำบลเวียง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ.

อาจารย์วรพร บำบัด ปราชญ์ท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่

ศรี แนวณรงค์.ผศ. อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาจังหวัดแพร่.

นายนิคม ถาโถม. มัคคานายกวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา
จังหวัดแพร่

นายธวัชชัย กาบจันทร์นักวิชาการวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาสำนักงานวัฒนธรรม
จังหวัดแพร่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

นายสมศักดิ์ วงศ์ค่านักวิชาการศาสนาชำนาญการผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาสำนักงาน
พระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่

นายพชรวัฒน์ กาวิชานนักวิชาการศาสนาชำนาญการ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนาสำนัก
พระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่

นายสม ลำเนียงเย็นนักวิชาการศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา115/1 หมู่ 2 บ้านทุ่งจั่ว
ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

พ่อทอง ไวดิ้นนักวิชาการศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา274 หมู่ 9 บ้านศรีดอนมูล ตำบล
สถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

พ่อไมตรี ช้อนกลิ่นสกุลนักวิชาการวัฒนธรรม นายกพุทธสมาคมเชียงของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรม
ล้านนา80 / 1 หมู่ที่ 3 ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

พ่อเจริญ ไชยเลิศปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญ
ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา 450 หมู่ 10 บ้านใจโก้ ตำบลสถาน อำเภอเชียง
ของ จังหวัดเชียงราย

พ่อคำมูล ศิริพัฒนางกุลนักวิชาการวัฒนธรรม ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอเชียงของผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา
และพิธีกรรม ล้านนาจังหวัดเชียงราย

พ่ออำนาจ ยอดสุวรรณ ผู้เป็นปราชญ์ท้องถิ่นข้าราชการบำนาญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและ
พิธีกรรมล้านนาของ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

นายอนุกุล ศิริพันธุ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา / อาจารย์วิทยาลัยอินเตอร์เทคนิคลำปาง
จังหวัดลำปาง

พ่อหนานเกรียง ตีบประระวงค์มคคานายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนاب้านดง อำเภอเมือง
จังหวัดลำปาง

นายจิรศักดิ์ ปันลำผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ รก.หัวหน้าสาขาวิชา คณะครุศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางมจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางวัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

นายณรงค์ ปัดแก้วผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ อาจารย์คณะพุทธศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางวัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง
จังหวัดลำปาง

นายวีรพันธ์ นันเพ็ญผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา/ อดีตนักวิชาการชำนาญการสำนักงาน
วัฒนธรรมลำปาง / อาจารย์บรรยายพิเศษวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางมจร. วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปางวัดบุญวาทย์วิหาร พระอารามหลวง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

พ่อหนานศรี วรรณศรี มคคานายกผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนاب้านท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัด
ลำปาง

ภาคผนวก 1

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย เรื่อง

สืบทอดตำนาน : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของ
ชุมชนในตำนาน

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยโครงการสืบทอดตำนาน : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในตำนาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบทอดตำนานในตำนาน
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดตำนานที่มีต่อชุมชนในตำนาน
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบทอดตำนาน(ความหลากหลายของพิธีสืบทอด)

ดังนั้น จึงขอความร่วมมือจากท่านได้ให้ข้อมูล/ความคิดเห็นตามความเป็นจริงโดยแบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับพิธีสืบทอดตำนาน : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในตำนาน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับพิธีสืบทอดตำนาน : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในตำนาน

วิธีตอบแบบสัมภาษณ์ให้ท่านปฏิบัติตามคำชี้แจงในแบบสอบถามแต่ละส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับข้อเท็จจริง/ความคิดเห็น

1. ผู้ให้การสัมภาษณ์..ชื่อ...../ฉายานามสกุล.....
วัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....น.....
สถานที่..... ที่อยู่.....
เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ.....E-mail.....

2. สถานภาพ

- ☐ พระสงฆ์ ☐ ปราชญ์ท้องถิ่น ☐ นักวิชาการศาสนา
☐ นักวิชาการวัฒนธรรม ☐ มัคทายก

3. อายุ

- ☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 21 – 30 ปี ☐ 31 – 40 ปี
☐ 41 – 50 ปี ☐ 51 – 60 ปี ☐ 61 ปีขึ้นไป

4. ระดับการศึกษา

- ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา ☐ อนุปริญญา/ปวส. ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท ☐ สูงกว่าปริญญาโท ☐ อื่นๆ ระบุ.....

5. ประสบการณ์การทำงานหรือเกี่ยวข้องกับพิธีสืบทอดในล้านนาและองค์ความรู้พิธีสืบทอดในล้านนา:
แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

- ☐ 1-5 ปี ☐ 6-10 ปี
☐ 11-15 ปี ☐ 16-20 ปี ☐ 21 ปี ขึ้นไป

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับพิธีสืบทอดล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

คำชี้แจง จากการที่ท่านได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับพิธีสืบทอดในล้านนา มาเป็นเวลายาวนาน ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นตรงกับข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นของท่าน ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประวัติและแนวคิดเกี่ยวกับประเพณีสืบทอดในล้านนา มีพื้นฐานมาจากอะไรมีสาเหตุมาจากเรื่องใดและได้รับแนวคิดจากพระพุทธศาสนาไม่น้อยเพียงใด

.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

2. รูปแบบของการสืบชะตาลำน้ำในอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้างและมีแนวทางในการที่จะอนุรักษ์และสืบสานต่อไปอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. คุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในลำน้ำ มีอะไรบ้างและมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในลำน้ำอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของพิธีสืบชะตาในลำน้ำ มีลักษณะและวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. กระบวนการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาในลำน้ำ มีลักษณะของกระบวนการเสริมสร้างอย่างไรและมีวิธีการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะ (พหุลักษณะหมายถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ความเชื่อ ความเป็นอยู่ วิถีชุมชน ขนบประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในล้านนา จิตวิญญาณ อาหาร อาชีพต่างๆ) ของ ประเพณีสืบทอดในล้านนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. การสืบทอดคน สืบทอดบ้าน และสืบทอดเมือง มีความแตกต่างกันในด้านรูปแบบพิธีกรรมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

8. พระสูตรและธรรมเทศนา หรือ คัมภีร์ ที่นำมาใช้ในพิธีกรรมสืบทอด และมีความเกี่ยวข้องกับพิธีสืบทอด ในล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาอย่างไรและมีคัมภีร์บทใดบ้างและแต่ละบทมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. พระสูตร ธรรม หรือคัมภีร์ ที่นำมาใช้ในพิธีกรรม มีความเกี่ยวข้องกับพิธีสืบทอดในล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. วิธีการถ่ายทอดโดยการแทรกเนื้อหาศีลธรรมผ่านบทพิธีกรรมการสืบทอดล้านนามีความยากง่ายอย่างไร
เมื่อเทียบกับการแสดงเพื่อความบันเทิง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. จะต้องมีมีการมีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสืบทอดล้านนาอย่างไรเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์และเกิด
การพัฒนาที่ยั่งยืนและอยากให้องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. ปัจจุบันมีหมอหรืออาจารย์ทำพิธีสืบทอดล้านนากน้อยเพียงใดที่ทำการถ่ายทอดพิธีกรรมในลักษณะนี้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. บทสืบทอดล้านนาและพิธีกรรมในการสืบทอดช่วยพัฒนาในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. การประดิษฐ์เครื่องสืบทอดล้านนามีบทบาทในการเผยแผ่ศีลธรรมอย่างไรและการประดิษฐ์เครื่องสืบทอดได้รับ
แนวคิดมาจากพระพุทธรูปศาสนาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับพิธีสืบทอดในล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้าง

ความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

3.1 ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับพิธีสืบทอดในล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....

3.2 ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับพิธีสืบทอดในล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....

ขอขอบคุณในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ภาคผนวก 2

กำหนดการเสวนา
และ
รูปภาพการจัดเสวนา

กำหนดการโครงการวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทาง
สังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ครั้งที่ 1 จังหวัดแพร่
วันศุกร์ ที่ 3 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เวลา 13.00 – 16.00 น.
ณ พุทธสถาน วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

เวลา 12.30 น.

- พระสงฆ์ ปราศณ์ท้องถื่น ลงทะเบียนรับเอกสาร

เวลา 13.00 น.

- พระเดชพระคุณ พระราชเชมมาร, ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดแพร่
เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร รองอธิการบดี

มจร.วิทยาเขตแพร่ ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

- รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัย ถวาย
สักการะและกล่าวถวายรายงาน

- ประธานในพิธีกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัยและกล่าวเปิดการเสวนา

- รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัย
กล่าวรายงานการวิจัย

- ดำเนินการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา :

แนวคิด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ
ของชุมชนในล้านนา

โดย รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา/ดร.สมจิต ขอนวงศ์

และผู้ร่วมเสวนาโครงการวิจัย

เวลา 15.00 น.

- สรุปการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย โดย คณะผู้วิจัย

- ประธานในพิธีกล่าวปิดการเสวนาทางวิชาการ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

กำหนดการโครงการวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทาง
สังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ครั้งที่ 2 จังหวัดเชียงราย
วันเสาร์ ที่ 10 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เวลา 09.00 – 11.00 น.

ณ วัดทุ่งจี้ อำเภอยางป่าสัก จังหวัดเชียงราย

ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

เวลา 08.30 น.

- พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ลงทะเบียนรับเอกสาร

เวลา 09.00 น.

- เจ้าอาวาสวัดทุ่งจี้ ตำบลสถาน อำเภอยางป่าสัก จังหวัดเชียงราย
ประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

- รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัย ถวาย
สักการะและกล่าวถวายรายงาน

- ประธานในพิธีกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัยและกล่าวเปิดการเสวนา

- รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัย
กล่าวรายงานการวิจัย

- ดำเนินการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา :

แนวคิด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ
ของชุมชนในล้านนา

โดย รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา/ดร.สมจิต ขอนวงศ์

และผู้ร่วมเสวนาโครงการวิจัย

เวลา ๑๕.๐๐ น.

- สรุปการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย โดย คณะผู้วิจัย

- ประธานในพิธีกล่าวปิดการเสวนาทางวิชาการ เป็นเสร็จพิธี

หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

กำหนดการเสวนาทางวิชาการ
โครงการวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” ครั้งที่ 3 จังหวัดลำปาง
วันศุกร์ ที่ 28 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 เวลา 13.00 – 15.00 น.
ณ ห้องประชุมวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สนับสนุนโดย สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

เวลา 12.30 น.	- พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ลงทะเบียนรับเอกสาร
เวลา 13.00 น.	- พระครูสังวรสุตกิจ.ดร. รก.รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
	- ประธานในพิธีกล่าวนำบูชาพระรัตนตรัยและกล่าวเปิดการเสวนา
	- รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ หัวหน้าโครงการวิจัยกล่าวรายงานโครงการวิจัย
	- ดำเนินการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิด และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
	โดย รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา/ดร.สมจิต ขอนวงศ์
	และผู้ร่วมเสวนาโครงการวิจัย
เวลา 15.00 น.	- สรุปการเสวนาทางวิชาการงานวิจัย โดย คณะผู้วิจัย
	- ประธานในพิธีกล่าวปิดการเสวนาทางวิชาการ เป็นเสร็จพิธี
- หมายเหตุ : กำหนดการนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

ภาคผนวก 3

ตัวอย่างหนังสือเชิญวิทยากรเข้าร่วมเสวนา

และ

แบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนา

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นวิทยากรร่วมเสวนาทางวิชาการ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๒. รายละเอียดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๓. แบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด

ด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้คณะผู้วิจัย จัดทำวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของ ชุมชน ในล้านนา โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าคณะผู้วิจัย และ ผู้ช่วย ศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ พระศักดิ์ดา ณทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหัวข้อการทำวิจัย เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงขอเรียนเชิญท่านได้เป็นวิทยากรเข้าร่วมเสวนา ในวันเสาร์ ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ อุโบสถ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๖.๐๐ น. ทางคณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านได้ส่งแบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ ภายในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗ หรือติดต่อประสานได้ที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ และเรียนเชิญท่านเข้าร่วมงานเสวนาตามวัน เวลา และสถานที่ ดังกล่าวต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นวิทยากรร่วมเสวนาทางวิชาการ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๒. รายละเอียดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๓. แบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด

ด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้คณะผู้วิจัย ได้จัดทำวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน ในล้านนา โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าคณะผู้วิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รวีโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ พระศักดิ์ดา ฉันทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหัวข้อการทำวิจัยเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงขอเรียนเชิญท่านได้เป็นวิทยากรเข้าร่วมเสวนา ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ อุโบสถ วัดทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเมืองเชียงใหม่ของ จังหวัดเชียงใหม่ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น. ทางคณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านได้ส่งแบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ ภายในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๗ หรือติดต่อประสานได้ที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ และเรียนเชิญท่านเข้าร่วมงานเสวนาตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นวิทยากรร่วมเสวนาทางวิชาการ

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๒. รายละเอียดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๓. แบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด

ด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้คณะผู้วิจัย จัดทำวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน ในล้านนา โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าคณะผู้วิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ พระศักดิ์ดา อนุทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในหัวข้อการทำวิจัย เรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงขอเรียนเชิญท่านได้เป็นวิทยากรเข้าร่วมเสวนา ในวันศุกร์ ที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุม วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัดบุญวาทย์ ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ทางคณะผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี และใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านได้ส่งแบบตอบรับการเข้าร่วมเสวนาฯ ภายในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ หรือติดต่อประสานได้ที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

จึงเรียนมาเพื่อให้ความอนุเคราะห์ และเรียนเชิญท่านเข้าร่วมงานเสวนาตามวัน เวลา และสถานที่ดังกล่าวต่อไป

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตประกอบพิธีใช้สถานที่จัดงานเสวนาทางวิชาการ

นมัสการ พระราชเชมามากร,ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๒. รายละเอียดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด

ด้วย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติให้คณะผู้วิจัย ได้จัดทำวิจัย เรื่อง สืบชะตา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน ในล้านนา โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าคณะผู้วิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์รวิโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ พระศักดิ์ดา ฉันทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัย จึงขออนุญาตประกอบพิธีใช้สถานที่เพื่อดำเนินการจัดงานเสวนาฯ ในวันเสาร์ ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจักได้รับความเมตตาอนุญาตจากพระคุณท่านเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

เมษายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขออนุญาตขอใช้สถานที่จัดงานเสวนาทางวิชาการ

นมัสการ พระครูจันทสรวงศ์,ดร. เจ้าคณะตำบลเวียง เขต ๒ เจ้าอาวาสวัดทุ่งจี้ว

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. กำหนดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด
	๒. รายละเอียดการเสวนาฯ	จำนวน	๑	ชุด

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และพระศักดิ์ดา ฉันทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักบริหารโครงการวิจัย อุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัย จึงขออนุญาตขอใช้สถานที่เพื่อดำเนินการจัดงานเสวนาฯ ในวันเสาร์ ที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจักได้รับความเมตตาอนุญาตจากพระคุณท่านเป็นอย่างดียิ่ง และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐

ที่ พิเศษ/๒๕๕๗

พฤศจิกายน ๒๕๕๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่จัดงานเสวนาทางวิชาการ

กราบนมัสการ พระราชธรรมลังการ เจ้าอาวาสวัดบุญญาวาสวิหารพระอารามหลวง/ผู้อำนวยการ
วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. รายละเอียดการเสวนาฯ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการ
เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา” โดยมี รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์
เกตุวีระพงศ์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย มีผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และพระ
ศกดิ์ดา ฉันทโก เป็นคณะผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักบริหารโครงการวิจัย
อุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

ในการนี้ คณะผู้วิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่เพื่อดำเนินการจัดงานเสวนาฯ กลุ่ม
ย่อย ในวันศุกร์ ที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา ๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐ น. ณ ห้องประชุมวิทยาลัยสงฆ์
ลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจักได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
เป็นอย่างดียิ่ง และขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ และดำเนินการต่อไป

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

แบบตอบรับเข้าร่วมเสวนาทางวิชาการ
โครงการวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

จัดโดย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ
สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

วันเสาร์ที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.

ณ อุโบสถ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ชื่อ / นามสกุล
ที่อยู่
โทรศัพท์ / โทรสาร

- ☐ สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้
- ☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้ เนื่องจาก.....

ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

หมายเหตุ - กรุณาส่งแบบตอบรับภายใน วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ตามที่อยู่ด้านล่าง
ส่งในนาม รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและ
วิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ บ้านหนองห้า
หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
หรือโทรติดต่อประสานงานที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

แบบตอบรับเข้าร่วมเสวนาทางวิชาการ

โครงการวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

จัดโดย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ
สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

วันเสาร์ที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.

ณ อุโบสถ วัดทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ชื่อ / นามสกุล
ที่อยู่
โทรศัพท์ / โทรสาร

- ☐ สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้
- ☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้ เนื่องจาก.....

ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

หมายเหตุ - กรุณาส่งแบบตอบรับภายใน วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ตามที่อยู่ด้านล่าง
ส่งในนาม รองศาสตราจารย์พนัทรย์ เกตุวีระพงศ์ รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและ
วิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ บ้านหนองห้า
หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
หรือโทรติดต่อประสานงานที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

แบบตอบรับเข้าร่วมเสวนาทางวิชาการ

โครงการวิจัย เรื่อง สืบชะตาตำนาน : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในตำนาน

จัดโดย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ
สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

วันศุกร์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗

เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น.

ณ ห้องประชุมวิทยาลัยสงฆ์ลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ชื่อ / นามสกุล
ที่อยู่
โทรศัพท์ / โทรสาร

- ☐ สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้
- ☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้ เนื่องจาก.....

ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

หมายเหตุ - กรุณาส่งแบบตอบรับภายใน วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ตามที่อยู่ด้านล่าง

ส่งในนาม รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและ

วิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ บ้านหนองห้า หมู่ ๕
ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๕๐๐๐
หรือโทรติดต่อประสานงานที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

แบบตอบรับเข้าร่วมเสวนาทางวิชาการ
โครงการวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

จัดโดย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ
สำนักบริหารโครงการวิจัยอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

วันเสาร์ที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๑.๐๐ น.

ณ อุโบสถ วัดทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

ชื่อ / นามสกุล
ที่อยู่
โทรศัพท์ / โทรสาร

- ☐ สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้
- ☐ ไม่สามารถเข้าร่วมการเสวนาฯ ได้ เนื่องจาก.....

ลงชื่อ.....
(.....)
...../...../.....

หมายเหตุ - กรุณาส่งแบบตอบรับภายใน วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ตามที่อยู่ด้านล่าง
ส่งในนาม รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและ
วิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ บ้านหนองห้า
หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
หรือโทรติดต่อประสานงานที่ โทร. ๐๘๑-๘๘๒๖๙๑๘, ๐๘๙-๖๓๓๓๔๘๗

บัญชีลงชื่อการประชุมคณะผู้วิจัย
โครงการวิจัย เรื่อง สืบชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม
และจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่..... ที่..... เดือน..... พ.ศ. ๒๕๕๗ เวลา..... น.
ณ ห้องประชุมวิทยาลัยสงฆ์แพร่ ชั้น ๑ อาคารหอสมุดเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ที่	ชื่อ/ฉายา/นามสกุล	ลายเซ็น	หมายเหตุ
๑			
๒			
๓			
๔			
๕			
๖			
๗			
๘			
๙			
๑๐			
๑๑			
๑๒			
๑๓			
๑๔			
๑๕			
๑๖			
๑๗			
๑๘			
๑๙			
๒๐			

รับรองตามนี้

ลงชื่อ.....
 (รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์)
 รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
 หัวหน้าโครงการวิจัย

บทความวิจัย สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์
ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา
Luck-Bringing Ritual: Concept and Relationship-Building in the
Context of the Society and the Soul of Lanna Community

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ปก.ศ.สูง.,คบ.,กศ.ม.¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในล้านนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา 3) วิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขอบเขตของการวิจัย คือ พื้นที่ในภาคเหนือตอนบน สามจังหวัด คือ จังหวัดแพร่ ลำปาง เชียงราย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการศาสนา และวัฒนธรรม มัคทายก กลุ่มละ 10 รูป/คน 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 30 รูป/คน โดยการจัดเวทีเสวนา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผลการวิจัย พบว่า การสืบชะตาเป็นพิธีกรรมที่มีต้นทุนทางสังคมสูง มีประวัติพื้นฐานมาจากศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม มีแนวคิดจากต้นเค้าเดิมตามจารีตล้านนา และข้อมูลประวัติศาสตร์ยุคสมัยพระนางจามเทวีและพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งราย ผนวกกับความเชื่อในเรื่อง “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม” “มงคล 38 ประการ” ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตที่สร้างเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนตัวบทสวดในพิธีกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ ได้เสริมสร้างพลังทางใจ แก่ชุมชนเกิดความสามัคคีความเอื้ออาทรการเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกันก่อให้เกิดบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา การสืบชะตาตามจารีตล้านนามีสองแบบ คือ การสืบชะตาคน สืบชะตาบ้านและสืบชะตาเมือง ส่วนการสืบชะตาแม่น้ำและป่าเกิดขึ้นตามบริบทของสังคมปัจจุบัน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความยั่งยืนให้กับชีวิตสู่พัฒนาการทางจิตวิญญาณในระดับที่สูงขึ้นมีความสมดุลประสานสอดคล้องกันอย่างลงตัวในการดำเนินชีวิตโดยรวมของชุมชนล้านนา รูปแบบกระบวนการสืบชะตา พบว่า ยังคงยึดรูปแบบดั้งเดิมที่ปฏิบัติตามจารีตประเพณีของล้านนา สะท้อนภาพของการดำรงชีวิตในเชิงพหุลักษณะ คือ การอยู่ร่วมกันของ “คนกับสังคม”

¹ หัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ/อาจารย์ประจำ.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.

“คนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ”และ “คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ” เป็นสิ่งที่ชุมชนล้านนาคำเนินมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ในกระบวนการของประเพณีสืบทอดมา บทสวดและคัมภีร์ธรรม เมื่อวิเคราะห์โดยรวมของพิธีแล้ว พบว่า เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจเกิดกุศลกรรมบถ ความสุจริต ทางกาย ทางวาจา ทางใจ การคิดดีทำดีด้วยหลักไตรสิกขา ปลูกฝังการเสียสละและการบริจาค เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ สำหรับคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะ พบว่า มีความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จารีตประเพณีและพิธีกรรม สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาจิตใจ พิธีสืบทอดมาพื้นเมืองเหนือเป็นการบูรณาการระหว่างพิธีกรรมจารีตประเพณี ศาสนา ความเชื่อวิถีปฏิบัติดั้งเดิมของล้านนาและบริบทของสังคมสมัยใหม่เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรมในสังคมล้านนาโดยรวมอย่างยั่งยืนต่อไป.

คำสำคัญ: สืบทอดมา, แนวคิด, ชุมชนล้านนา, พหุลักษณะ

Abstract

The research's objectives are to study the background, concept, and moral value of the Luck-Bringing Ritual in Lanna culture; to study the Ritual's model and procedures in building the relationship in terms of the society and the soul of Lanna community, and also to analyze the Ritual's value in terms of multiculturalism of the Luck-Bringing Ritual in Lanna culture. The work is a qualitative research. The scope of research areas took place in the 3 upper Northern provinces comprising Phrae, Lampang, and Chiang Rai. The data, meanwhile, were gained not only documentary research but also the primary sources, secondary sources, seminars and in-depth interviews with the population and samples extracted from 30 peoples, local scholars, academics in religions and culture, and temple's assistants who were categorized in 3 groups. The result of the research found that the Luck-Bringing Ritual is a rite with high social cost and have influenced from religion suitable combined from Buddhism and Brahmanism. It is also believe to have been influenced by the ancient northern mores, the historical events during the reign of Queen Jamadhevi and King Samfanggaen of Meng Rai Dynasty, and the belief in 'Karma,' 'Rules of Karma,' and '38 Aspects of Mongkhol' which influence the life fueled by strengthened morals and ethics. In part of chanting for the Ritual was boost the community's morale a great deal and enable the residents to unite, be kind towards each other, help each other, and perform only good deeds to others. Furthermore, the Ritual can also ignite the 10 Values of Alms-Giving as stated in

Buddhist teachings. The Luck-Bringing Ritual in northern culture can be classified in 3 ways as individual, household and town, and forest and river whose origin was based on the context of the present society. The 3rd concept of the Luck-Bringing Ritual for forest and river focuses on nature preservation as well as conveying sustainability to life by elevating spiritual development. It also reflects the rhythmic balance in leading one's life as seen in the overall Lanna Society. Regarding the format and the of procedure Luck-Bringing Ritual's concept found that the traditional format following the Lanna norms is still practiced, which, certainly, reflects the way of life from the angle of multiculturalism. Specifically, the Lanna Society has always practiced the co-habitation between 'man and society,' 'man and environment,' and 'man and the supernatural which have continuous conducted from the ancient time to present time. In the procedure of Luck-Bringing Ritual when holistically analysing the Ritual, it fund that the chanting and the Dhamma scripture help strengthen the mind to perform good deeds and remain honest in every aspect, whether it is physical, oral, or mental. The process also encourages the good thinking and good performance as advocated by the Rules of the Three Practices ('Trisikkha' in Buddhism) as well as planting the need to sacrifice and donate for people in need, which helps build up the relativity between the society and the mind. Elaborating on the Ritual's values in terms of multiculturalism, it is found that it is related to Buddhism, psychology, sociology, anthropology, norms, tradition, and rites as well as the society, the economic, the environment, and mind-boosting. Thus, it may be concluded that the Northern-style Luck-Bringing Ritual is the integration between rite, norms and tradition, religion, beliefs, Lanna culture's traditional practice and combined with modern-day social context. Its value, to be specific, plays a big part in boosting the morale as well as realistically strengthening the overall Lanna society for future sustainability.

Keywords: Luck-bringing, concept, Lanna community, multiculturalism

1. บทนำ

ล้านนาเป็นอาณาจักรหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย¹ ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งในด้านศิลปะประเพณีและวัฒนธรรมทั้งดงาม โดยได้ส่งสมสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นความเจริญรุ่งเรืองส่วนหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่นักปราชญ์ชาวล้านนาได้สร้างสรรค์และบันทึกเอาไว้ ดังปรากฏในตำนานหรือพงศาวดารต่างๆ จะเห็นได้จากโบราณสถานตามวัดวาอารามที่ปรากฏในเมืองสำคัญของล้านนา ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านการเมืองการปกครองและวิถีชีวิตของคนล้านนา การนับถือศาสนาของชาวล้านนามีพื้นฐานจากไสยศาสตร์ อันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์แล้วมารับเอาพระพุทธศาสนาต่างกรรมต่างวาระ จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อทางศาสนาของคนล้านนาเป็นไปในทำนองเดียวกับคนไทยโดยทั่วไป กล่าวคือ เชื่อเรื่องภูแห่งกรรม อาณิสสค์ผลบุญอันเป็นเรื่องของศาสนาพุทธโดยตรงและเชื่อในไสยศาสตร์ตลอดจนสิ่งศักดิ์ต่างๆ ตามคตินิยมของพราหมณ์² จนทำให้ดินแดนล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองมายาวนานถึง 1,200 ปี ประชาชนแถบนี้จึงมีวัฒนธรรมและอารยธรรมที่เก่าแก่ที่เป็นของตนเอง นอกจากนั้น สังคมล้านนายังมีการยอมรับเคารพนับถือลัทธิดั้งเดิมที่มีความเชื่อในเรื่องสิ่งลี้ลับ เช่น ผี วิญญาณ ไสยศาสตร์และศาสนาพราหมณ์ เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายเข้ามาในดินแดนนี้ก็ได้ยอมรับนับถือเอาคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางดำเนินชีวิตสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นการปฏิบัติพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีการผสมผสานกลมกลืนกันได้อย่างสนิทชนิดแยกกันไม่ออกระหว่างพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์³

สังคมไทยจึงเป็นสังคมพุทธพหุติกรรมและวิถีชีวิตของคนไทย ได้อาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาช่วยขัดเกลาและเป็นเป้าหมายหลอมกิจกรรมสำคัญของรัฐที่ดีมักจะมีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจกล่าวได้ว่าชีวิตของคนไทยผูกพันอิงอาศัยพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ผังลึกในจิตใจและวิถีชีวิตของคนไทยเป็นเครื่องหล่อหลอมกลั่นกรองนิสัยใจคอของคนไทยให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เรียกว่าเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทย⁴ นอกจากนี้ชนชาติไทยยังเป็นคนที่จิตใจโอบอ้อมอารีมีจิตเมตตา สาเหตุที่ทำให้ชนชาติไทยมีเอกลักษณ์เช่นนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาได้เข้ามาในประเทศไทยเป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนไทยได้ผสมผสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติ ในพระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนานจนเกิดการปรับตัวเข้าหากันและผสมปะปนกับความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2539), หน้า 1-2.

² เอมอร ชิตตโสภณ, *ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ*, (เชียงใหม่ : ธนบรรณาการพิมพ์, 2533), หน้า 5.

³ มณี พะยอมยงค์, *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย*, เล่มที่2(เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529), หน้า 2-4.

⁴ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ*, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด,2539),หน้า 3-4.

ที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะอันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเองที่เน้นเด่นบางแง่บางด้านเป็นพิเศษแยกออกได้จากพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร ไปซึ่งเรียกได้ว่าเป็นพระพุทธศาสนาแบบไทยหรือพระพุทธศาสนาของชาวไทย ทำให้นักปราชญ์ชาวไทยได้ตีความหลักพุทธธรรมให้สอดคล้องกับสังคมชาวไทยสืบต่อมา

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ไสยศาสตร์เป็นวิชาที่ลึกลับเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์เวทมนต์คาถาและอำนาจจิตที่มีอยู่ในคัมภีร์อาถรรพเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ 4 ในไตรเภทของพราหมณ์ในอินเดีย เรื่องเกี่ยวกับนี้เป็นที่นิยมชมชอบในสังคมมนุษย์มานานนับพันปีมาแล้ว ไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อทั้งทางดีและทางร้ายมีความต้องการ 2 ประการ คือ ปิยะ ทำให้เกิดความรัก ความโชคดี สำเร็จประโยชน์และมีความสุขปลอดภัยและ กายะ เป็นเครื่องทำลาย เครื่องป้องกัน กำจัดอุปมงคลต่างๆ ให้หมดสิ้นไป ในล้านนา มีความเชื่อเกี่ยวกับการใช้ไสยศาสตร์ การใช้เวทมนต์คาถา เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องนรกสวรรค์ เรื่องยักษ์ เรื่องของวิเศษ ความเชื่อเกี่ยวกับเสนียดจัญไรและอาถรรพ์ ชาวล้านนามีความเชื่อแต่โบราณว่า ในโลกนี้เต็มไปด้วยเสนียดจัญไรและอาถรรพ์สามารถที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนได้ เมื่อเกิดขึ้นจะต้องแก้ไขและป้องกันมิให้เกิดด้วยการทำพิธีต่างๆ ในสมัยโบราณนิยมให้พระมาทำพิธีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยตรงความเชื่อทางโหราศาสตร์ ในล้านนาไทยคนส่วนมากเชื่อโหราศาสตร์ เชื่อการทำนายทายทักว่าอนาคตของคนจะเป็นอย่างไรผู้ที่มิชอบบทบาทสำคัญในการทำนายของโหรเป็นจริงที่ต้องเชื่อถือ ในวรรณกรรมทั้งหลายของล้านนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตอย่างมาก เช่น เรื่องพรหมจักร สะท้อนให้เห็นความเชื่อทางโหราศาสตร์ คือ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่อาศัยการคำนวณของทิศทางของดวงดาวว่ามีผลต่อชีวิตมนุษย์ ความเชื่อเรื่องโชคชะตา คนจะโชคดีหรือโชคร้ายขึ้นอยู่กับชีวิตของคนโหรจะเป็นผู้ที่มิชอบบทบาทในการทำนายโชคชะตาส่งเหล่านี้ฝังอยู่ในจิตใจของชาวล้านนาไทยตลอดมาและความเชื่อในเรื่องความฝัน เป็นเครื่องบอกเหตุล่วงหน้าเมื่อจะเกิดเหตุการณ์สำคัญแก่ตนและครอบครัว

นอกจากชาวล้านนาไทยมีวิถีของการดำรงชีวิตที่อิงอยู่กับพระพุทธศาสนา ความเชื่อต่างๆ แล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ฝังแน่นอยู่วิถีชีวิต คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี โดยแยกเป็น 3 ระยะ คือ จารีตประเพณี ขนบประเพณี ธรรมเนียมประเพณี สำหรับธรรมเนียมประเพณี ธรรมเนียมประเพณีแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ประเพณีประจำวัน ประเพณีประจำตัว และประเพณีประจำวัน สำคัญทางศาสนา ประเพณีที่นิยมทำและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของล้านนา แต่ไม่มีการวางไว้ตายตัวเหมือนประเพณีประจำเดือน คือ ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีสู่ขวัญบายศรี ประเพณีงานศพ ประเพณีกินแขกแต่งงาน ประเพณีเป็งข่วง (ทำได้หลายเดือน) ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีกวมผ้าสังฆา (คลุมผ้าสังฆาให้คนป่วย) และประเพณีสืบชะตา

พิธีสืบชะตาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านที่ผูกพันกับความเชื่อดั้งเดิม สอดรับกับการดำรงชีวิตปัจจุบันและสอดคล้องกับวิถีในอดีตรวมถึงความเชื่อต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาและสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้ เช่น ภูต ผี และวิญญาณ ต่าง ๆ และมักจะเชื่อว่าเป็นบริบทของธรรมชาติรอบๆ ตัวนั้นมีผู้ปกป้องรักษาอยู่ เช่น เทพเจ้า พระภูมิ เจ้าที่ดูแลรักษาอยู่ ผู้คนจึงให้ความเคารพยำเกรง ยอมรับในสิ่งที่ปฏิบัติและเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู พิธีสืบชะตาเกิดจากการทำบุญบูชา เพื่อให้เกิดความสุขกาย สุขใจ ความมั่นใจพัฒนาจิตและเจริญปัญญา เป็นการแสดงออกเพื่อตอบแทน

บุญคุณของพ่อแม่ปู่ย่าตายายรวมถึงผู้มีพระคุณด้วย พิธีสืบทอดจึงเป็นประเพณีที่สมาชิกและผู้คนในสังคมล้านนาไทยได้ยึดถือสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ความเชื่อด้านานเกี่ยวกับพิธีสืบทอด⁹ มีตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบทอด เรื่องของสามเณรชื่อ ดิสสะ ถูกทนายหักตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะเธอจะมีชีวิตอยู่ไม่เกิน 7 วัน พระสารีบุตรจึงให้สามเณรกลับไปลาล่าพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่สามเณรเป็นอันมากระหว่างทางกลับได้พบกับปลาที่กำลังดิ้นทุรนทุรายเพราะน้ำไม่เพียงพอจึงจับไปปล่อยในหนองน้ำและกับแก่งที่ติดบ่วงนายพรานจึงได้ปล่อยแก่งสู่อิสรภาพโดยนึกถึงตนเองว่าจะต้องตายอีกไม่กี่วันข้างหน้าแต่สัตว์ทั้งสองถ้าไม่ปล่อยช่วยชีวิตก็ต้องตายก่อนตนเองแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านพ่อแม่ญาติพี่น้องต่างก็เฝ้ารอคอยด้วยความเศร้าโศกจนเวลาล่วงเลยกำหนดไปแล้ว สามเณรดิสสะก็ยังมีชีวิตอยู่ผิวพรรณผ่องใส และได้กลับไปหาพระสารีบุตรได้กราบเรียนถึงการปล่อยชีวิตทั้งสองเป็นการให้ชีวิตใหม่จึงเป็นบุญกรรมให้พ้นจากความตายได้ ด้วยตำนานนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านล้านนาไทยทั้งหลายจึงนิยมชมชอบการสืบทอดต่ออายุจนเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

การสืบทอดเป็นประเพณีของชาวล้านนาไทยที่ประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาช้านานจากอดีตจนถึงปัจจุบันทำให้ผู้ประกอบพิธีกรรมได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับพิธีสืบทอดจากรุ่นต่อรุ่นอย่างครบถ้วนถึงแม้ว่าพิธีเหล่านี้จะเป็นเพียงความเชื่อในเรื่องของกรรมต่าง ๆ ก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลในพื้นที่พบว่า พิธีสืบทอด มี 3 ประเภท คือ ประเพณีสืบทอดคน, ประเพณีสืบทอดบ้านและประเพณีสืบทอดเมือง ส่วนประเพณีสืบทอดเมือง จังหวัดจะเป็นผู้ดำเนินการ

พิธีสืบทอดกับบริบททางสังคม ในภาคสังคมของล้านนาไทยให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดแพร่เป็นหนึ่งใน 8 จังหวัดของล้านนาไทย ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่ควรค่าต่อเศรษฐกิจของประเทศ คือ ป่าไม้ และเป็นแหล่งป่าไม้สักทองผืนป่าสุดท้ายของเมืองไทย ที่เป็นสมบัติของคนไทยทุกคน ในพื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่เป็นชุมชนโบราณชาวบ้านอาศัยมากว่า 100 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษมาจนถึงยุคปัจจุบันต่างก็มีความรักหวงแหนในผืนป่าและแหล่งต้นน้ำสำคัญ ทำอย่างไรที่จะรักษาสมบัติชาติเอาไว้ โดยความร่วมมือของภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนและชาวบ้านสะเอียบ ได้ดำเนินการร่วมกันที่รักษาผืนป่าสักทอง โดยการประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนา ได้นำพิธีกรรมทางศาสนา และวิธีชนบประเพณีล้านนา คือ ประเพณีการสืบทอดแม่น้ำและป่า ซึ่งชาวบ้านได้ปรับมาใช้จากการสืบทอดของคน โดยเชื่อว่าการสืบทอดแม่น้ำนอกจากจะเป็นการแสดงความรักต่อแม่น้ำ ซึ่งมีบุญคุณต่อชาวบ้านและชุมชน ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้านในการปกป้องพิทักษ์ รักษาแม่น้ำ และมีการตั้งกลุ่มราษฎรรักษาป่าขึ้นมา เนื่องจากตระหนักในคุณค่าของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ

วัตถุประสงค์จริงๆของการนำพิธีกรรมบวชป่าสืบทอดแม่น้ำ คือ “ต้องการที่จะแสดงให้เห็นสังคมได้รับรู้วาทะปาฐกถาแห่งนี้เป็นป่าสักทองผืนสุดท้ายของประเทศไทย คนไทยทั้งชาติควรเห็นคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำ และให้การสนับสนุนการรักษาป่า รักษาแม่น้ำร่วมกับชุมชน

⁹ มณี พะยอมยงค์. **ล้านนาไทย**. (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543), หน้า 89.

ละเอียด ช่วยกันปกป้องรักษาให้ถึงที่สุดอย่าให้เขื่อนร้ายแก่งเสือเต้นเข้ามาทำลายป่าสักทองแห่งนี้” เพราะแม่น้ำและป่าไม้คือแหล่งรวมจิตวิญญาณของชุมชนและทุกคนต้องร่วมกันปกป้องรักษา เพื่ออนาคตของลูกหลานเราและมวลมนุษยชาติ โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมกันมีสายใยแห่งขนบวิธีประเพณีและความเชื่อ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมต่อในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาและเป็นไปตามแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559) ได้กำหนดปรัชญา ใน 3 ประเด็น คือ วัฒนธรรมที่เป็นยุทธศาสตร์ ค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงามของคนในชาติวัฒนธรรมที่เป็นทุนและพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคีและสมานฉันท์ของคนในชาติและนานาชาติ

ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ใช้มิติทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนและประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมและพันธกิจใน 5 ด้าน สอดคล้องกับ 6 ยุทธศาสตร์ คือโดยกำหนดเป้าประสงค์ไว้ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับชุมชน/สังคมและระดับประเทศ

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยไม่ได้ต้องการสะท้อนให้เห็นเฉพาะว่าเป็นสื่อสัญลักษณ์ของท้องถิ่นเท่านั้น พิธีสืบชะตาส่งเสริมการแสดงออกของวิถีคนในชุมชน แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านที่แฝงด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีคิดของคนในชุมชนให้มีความพร้อมเพรียงสามัคคีกันชุมชนและพิธีสืบชะตาเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้เกิดมวลความสุขทางกายทางใจ โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด บุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเข้ากับความเชื่อและพิธีกรรม รวมถึงสร้างชุมชนให้มีความรักสามัคคีเข้มแข็งมีความกตัญญูเคารพต่อ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ครู อาจารย์ และสิ่งศักดิ์ นอกจากนั้นยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง เพื่อไม่ให้สิ่งที่ดี ๆ ของท้องถิ่นเลือนหายไปกับความนิยมตะวันตกในปัจจุบัน ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะทำให้เข้าใจถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการสืบชะตาในท้องถิ่นโดยตรงแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชุมชนสังคมล้านนาไทย ที่ผูกพันกับวัฒนธรรมและขนบประเพณีดั้งเดิมที่ฝังลึกอยู่ภายใต้จิตวิญญาณ เพื่อเป็นเสริมสร้างความสัมพันธ์ในสังคมการสะท้อนคุณค่าและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษให้เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมของประเพณีสืบชะตาในล้านนา
2. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

3. การออกแบบวิจัย

วิธีศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการศึกษา 3 ลักษณะ คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) และข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาการสืบทอดตำนาน: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม โดยใช้วิธีการจัดเวทีเสวนาและการสัมภาษณ์แบบเจาะจง เพื่อศึกษาพิธีชะตาล้านนา : แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา พื้นที่ 3 จังหวัด คือ แพร่ เชียงรายและลำปาง

1. ในพื้นที่จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยจัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นโดยอาราธนาและเรียนเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านพิธีกรรมการสืบทอดตำนาน จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย พระสงฆ์, ปราชญ์ท้องถิ่น, นักวิชาการศาสนา, นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคทายกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีชะตาล้านนา จำนวนกลุ่มละ 2 คน รวมจำนวน 10 รูป/คน ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

2. ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย คณะผู้วิจัยจัดให้มีการเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นโดยอาราธนาและเรียนเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในด้านพิธีกรรมการสืบทอดตำนาน จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการศึกษาทั้งหมด ประกอบด้วย พระสงฆ์, ปราชญ์ท้องถิ่น, นักวิชาการศาสนา, นักวิชาการวัฒนธรรมและมัคทายกในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพิธีชะตาล้านนา จำนวนกลุ่มละ 2 คน รวม 10 รูป/คน ณ วัดทุ่งจี้ว ตำบลสถาน อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

3. ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง คณะผู้วิจัยได้ออกแบบสัมภาษณ์ โดยมีฐานข้อมูลจากนักวิชาการ, ปราชญ์ท้องถิ่น, พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา, ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมล้านนา, นักวิชาการศาสนาและมัคทายกของวัดในพื้นที่ที่เป็นที่ยอมรับและรู้จักดีในกลุ่มสังคมท้องถิ่นล้านนา จำนวน 10 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 1 ชุด และคณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดการสืบทอด รูปแบบ พระคาถาจากปืบสาและการสังเคราะห์งานวิจัย และประมวลผลจากการแบบสัมภาษณ์ในเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ตามเกณฑ์ที่คณะผู้วิจัยได้กำหนดไว้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การศึกษาว่าด้วย พิธีชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาโดยกำหนดพื้นที่การสัมภาษณ์ที่วัดบุญวาทย์วิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อจัดประเด็นและจัดกลุ่มข้อมูลในพิธีกรรมสืบทอดตำนาน ประวัติความเป็นมาแนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรม รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอด

ชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนาและวิเคราะห์คุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของประเพณีสืบชะตาในล้านนา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ ปราชญ์ท้องถิ่น พระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและพิธีกรรมล้านนา ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมล้านนา, นักวิชาการศาสนาและมัคทายกของวัดในพื้นที่ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนาแบบสรุปและจับใจความสำคัญตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาตามแบบประเด็นที่กำหนด (Content analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ว่าด้วยการสืบชะตาของล้านนาที่ส่งผลต่อ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาและสังคมในปัจจุบัน

5. ผลการวิจัย

จากการวิจัยผู้วิจัยเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อและผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประวัติความเป็นมา แนวคิด และคุณค่าเชิงจริยธรรมโดยมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. ประวัติของการสืบชะตาในล้านนา พบว่า มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพิธีกรรมและประเพณีในวิถีชีวิตชาวล้านนาซึ่งมีฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม จากพระไตรปิฎกส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลของการต่ออายุหรือการสืบชะตาในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงถึงปัจจุบันสอดคล้องกับที่พระราชเชมากร.ผศ.ดร. กล่าวว่า การต่ออายุในพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ หลักฐานที่ 1 ทารกชะตาขาดสามารถต่ออายุได้จากเรื่องของอายุวัฒนกุมารมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรคหลักฐานที่ 2 การเปลี่ยนคนชราให้เป็นคนหนุ่มด้อยศักดิ์เป็นมหาศักดิ์เรื่อง ท้าวสักกะ หรือ พระอินทร์มีปรากฏในอรรถกถาธรรมบทภาค 8 หลักฐานที่ 3 การทำบุญด้วยการให้ชีวิต (ชีวิตทาน) เรื่อง สามเณรติสสะ ตามตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา หลักฐานที่ 4 ช่วยเทวดาที่กำลังจะจุ่มให้กลับมีชีวิตเสวยสุขในสวรรค์ กล่าว คือ เรื่องของอุณห์สวีย์เทพบุตรที่กำลังจะเคลื่อนจากสวรรค์เพราะหมดบุญ จากหลักฐานทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของการต่ออายุทำให้ พบว่า รากฐานของสังคมทุกสังคมหลักธรรมคำสอนและอรรถกถาต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมโยงในการดำเนินชีวิตและการสร้างความเชื่อมั่นของผู้คนทุกสังคมไม่ได้เฉพาะสังคมในล้านนาเท่านั้นและยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจและวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนอย่างยั่งยืน

2.แนวคิดการสืบชะตาในการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้นพระไตรปิฎก คัมภีร์โบราณ ปีสาสา อิตตยอย วรรณกรรมล้านนาและข้อมูลส่วนหนึ่งที่มาจากการจัดเวทีเสวนาในพื้นที่จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงราย พบว่า จุดเริ่มต้นของการสืบชะตาในล้านนา มาจากแนวคิดที่เป็นต้นเค้าดั้งเดิมใน 7 ประการ ดังนี้

- 1) แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระนางจามเทวี
- 2) แนวคิดและต้นเค้าในสมัยพระเจ้าสามฝั่งแกนในราชวงศ์เม็งราย
- 3) แนวคิดและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาตามวิถีของชนในล้านนา
- 4) แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับ “กรรม” หรือ “กฎแห่งกรรม”
- 5) แนวคิดความเชื่อในเรื่องมงคล

6) แนวคิดความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือปัจเจกบุคคล

7) แนวคิดและความเชื่อในการสืบทอดที่สัมพันธ์กับวิถีวัฒนธรรมประเพณี

3.คุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบทอดในล้านนาคุณค่าเชิงจริยธรรมในประเพณีสืบทอดล้านนา พบว่า มีประเด็นสำคัญดังนี้

- 1) เป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชนต่างๆ ในล้านนา
- 2) เสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคม และมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนา นอกจากนี้จะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความเคารพต่อเครื่องสืบทอดทั้งหมดด้วย
- 3) ทำให้มีหลักปฏิบัติและมีความหวังในการดำเนินชีวิต
- 4) การนำประสบการณ์และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาจากการประกอบพิธีสืบทอดเป็นการยกย่องบรรพบุรุษ
- 5) ช่วยส่งเสริมความสามัคคี จิตอาสาช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามภูมิปัญญาและความสามารถ
- 6) ทำให้เกิดความสบายใจมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต
- 7) เป็นคุณค่าของกันและกันเมื่อมีทุกข์ไม่สบายใจโดยปรึกษาผู้รู้ผู้ใหญ่และเครือญาติ
- 8) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันพึ่งพาอาศัยกันมีความปรารถนาดีต่อกัน
- 9) ก่อให้เกิดบุญกุศล 10 ประการตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญด้วยการสืบทอดเป็นพิธีกรรมที่มุ่งสอนคนให้ไม่ดำรงตนอยู่ในความประมาทพยายามรักษาความดีงาม ไม่หลงระเหิรในอำนาจวาสนาและเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นถ้ามีสติมั่นคงพิจารณาอย่ามีหนทางแก้ปัญหานั้น ๆ ได้

2. ผลจากการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและการเสวนาในเวทีเสวนาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบทอดที่มีต่อชุมชนในล้านนา โดยมีผลของการศึกษาตามลำดับดังนี้

1. รูปแบบการสืบทอดในอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ ในอดีตจะจัดพิธีสืบทอดในกรณีเฉพาะผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยเท่านั้น แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามเหตุการณ์และตามความเหมาะสมของสมัยนิยม เช่น เมื่อครบรอบวันอายุวันเกิด ทำในพิธีแต่งงาน ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การได้เลื่อนยศตำแหน่ง ฯลฯ จากหลักฐานปีบสาธิตบัพการยได้จารึกไว้ในปีพุทธศักราช 2462 ตรงกับวันพุธเดือน 11 แรม 2 ค่ำ จารึกโดยครูบาศรีวิชัย มีรูปแบบการสืบทอดอยู่ 2 รูปแบบ

รูปแบบที่ 1 จำนวนผู้ทำพิธี หรือเจ้าพิธี จะนิยมเป็นพระภิกษุซึ่งเป็นผู้ทรงศีลเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพนอบนบของพุทธศาสนิกชนโดยการสืบทอดเป็นเวลายาวนานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีการประกอบพิธีสืบทอด 2 อย่าง ได้แก่ การสืบทอดใช้พระสงฆ์เพียงรูปเดียว หรือที่เรียกว่า “สืบทอดเดี่ยว” และการสืบทอดด้วยจำนวนพระสงฆ์ จำนวน 5 รูปบ้าง 9 รูปบ้าง หรือมากกว่านั้นตามยศ ตำแหน่งหรือฐานะของบุคคลที่เป็นเจ้าภาพ ซึ่งนิยมนิมนต์พระสงฆ์เป็นจำนวนคู่

รูปแบบที่ 2 สถานการณ์ที่มีการประกอบพิธีสืบทอดที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งได้ 3 อย่าง ได้แก่ .สถานการณ์ที่มีความสุข ความสมหวังและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต สถานการณ์ที่มีความห่อ

เหี่ยวใจ รู้สึกสิ้นหวังหรือเจ็บป่วย และสถานการณ์ทั่วไป เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ตามปฏิทินสากล คือ วันที่ 1 เดือนมกราคมของทุกปีหรือ เทศกาลวันสงกรานต์ คือ วันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี

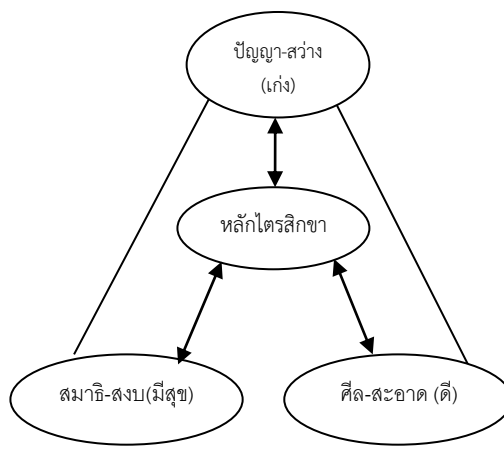
2.ประเภทของการสืบชะตา

การสืบชะตาในล้านนาเป็นพิธีกรรมที่สำคัญพิธีหนึ่งที่ พบว่า คนในล้านนาปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนเป็นการแสดงความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวและเครือญาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ คนกับกับสังคมในชุมชน โดยสามารถจำแนกพิธีและรูปแบบของการสืบชะตาแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ การสืบชะตาคน การสืบชะตาบ้านและการสืบชะตาเมือง สืบชะตาแม่น้ำ

3.กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา พบว่า กระบวนการขั้นตอนของพิธีกรรมสืบชะตาล้านนา ยังคงความสำคัญอยู่ที่รูปแบบขั้นตอนของพิธีกรรม บทสวดมนต์และผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการสืบชะตานั้นยังคงปฏิบัติตามจารีตดั้งเดิมของล้านนาและองค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การเตรียมเครื่องสืบชะตาตามประเภทของการสืบชะตานั้น ๆ ซึ่งมีเครื่องประกอบหลายอย่างแต่ละอย่างต้องเตรียมไว้จำนวนมากในขณะที่เตรียมสืบชะตานั้นต้องใช้คนจำนวนมากช่วยกันส่วนใหญ่จะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นที่มีความรู้เกี่ยวกับการเตรียมเครื่องพิธีสืบชะตา จากการรวมตัวกันจึงเป็นบ่อเกิดของความสามัคคีในชุมชนที่ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่มาก จากประเด็นนี้ทำให้เห็นการเชื่อมจารีตประเพณีและความสัมพันธ์ในความสามัคคีของชุมชน คือ การรักษาจารีตดั้งเดิมของชุมชนในล้านนา การรักษารูปแบบของการจัดเตรียมเครื่องสืบชะตา การร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนเนื่องจากการพิธีสืบชะตาเป็นพิธีใหญ่จะต้องใช้คนจำนวนมาก ในการจัดเตรียมและการสร้างความสามัคคีในชุมชนในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมในแต่ละพื้นที่

3.4 จากการศึกษาเชิงเอกสาร กระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของประเพณีสืบชะตาที่มีต่อชุมชนในล้านนา พบว่า หลักธรรมคัมภีร์ธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ บทสวดมหาพิชัยมนต์ บทสวดอุณหสวไสย บทสวดอินทชะตา บทสวดลักกัตวาและบทสวดสรากรวิชาสูตร โดยมีสาระสำคัญของแต่ละบทดังนี้

1) บทสวดมหาพิชัยมนต์ พบว่า มีส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนาในประเด็นของการสร้างความสามัคคีและสร้างพลังความเข้มแข็งทางใจโดยยึดหลักศาสนาและการสร้างศรัทธาความเชื่อผ่านการประกอบพิธีกรรมของท้องถิ่น ที่ทำแล้วเกิดความเป็นสิริมงคล คือ ใจสุข กายสุข ทำให้มีพลังต่อไปในการประกอบอาชีพการทำงานที่ประสบความสำเร็จรุ่งเรืองของชีวิตและครอบครัว ยังเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษแสดงถึงความกตัญญู ความกตัญญูจึงเป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งที่แทรกซึมอยู่ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ ศาสนาทุกศาสนาโดยผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีสืบชะตา เป็นการแสดงความเคารพ ต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และการแสดงความเคารพนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อม ถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อคุณงามความดี หรือพลังอำนาจที่ยิ่งใหญ่เป็นการลดทิฐิ ภัย วาจา ใจ คิดดี ทำดี ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเกิดคุณงามความดีส่งผลต่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวันดังแผนภูมิ

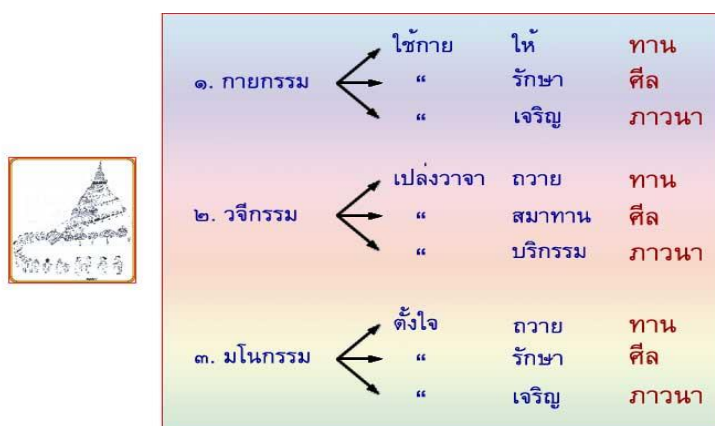
ที่มาของแผนภูมิ : รายงานวิจัยเรื่อง” การศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีฯ :กรณีศึกษาวัดจองคำ อ.งาว จ.ลำปาง” 2547.

2) บทอุณหัสสะวิไชย พบว่า เป็นบทสวดทำให้ผู้สืบทอดพ้นจากเคราะห์กรรมต่าง ๆ และสรรพสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว ในบทสวดเป็นการน้อมรับบูชา พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ **อุณหัสส** คือ ความร้อนที่เกิดแก่ตนเองทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ กิเลส **วิชัยหรือวิไชย** คือ ความชนะทั้งปวง ส่วนภายนอก คือ บริบทรอบ ๆ ตัวตนของมนุษย์ซึ่งเป็นฐานของความกลัวของมนุษย์จากสรรพสิ่งทั้งหลายและสิ่งที่ไม่มองเห็น เมื่อยึดเอาพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งแล้ว อยู่ในสถานภาพใด ๆ ก็ตามผู้ประพฤติปฏิบัติก็จะแคล้วคลาดจากภัยทั้งหลาย เพราะเมื่อเข้าถึงและน้อมรับหลักธรรมทั้ง 3 แล้วก็จะบังเกิดแต่ความสุขสบายใจ

3) บทสวดอินทชะตา พบว่า เป็นการประมวลของพระมหาเถระในล้านนาซึ่งมีหลักธรรมเพื่อใช้ในพิธีกรรมสืบชะตาล้านนาเมืองเหนือ สารของหลักธรรมเน้นในเรื่องการเสริมสร้าง **“จิต”** ให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมทางกาย ใน 3 ประการ คือ สัจจะ คือ ความจริงใจ พุดจริง ทำจริง มีความซื่อตรง มีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่นในสิ่งที่ตนปรารถนา สะสมความดีอย่างพิเศษ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสูงสุด เรียกว่าสัจจะ ส่วนอธิษฐาน เป็นการตั้งกัลยาณจิตความเป็นบุญกุศลแผ่ขยายไปสู่ผู้ที่เข้าร่วมพิธี การอธิษฐานจิตการนั่งสมาธิที่เรียกว่าสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้สงบมุ่งสู่เอกัคคตารมณ์ และเอกัคคตารมณ์ และวิริยะ คือ ความเพียรพยายามที่จะพัฒนากายและจิตไปพร้อม ๆ กัน การที่จะทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ ยากเป็นอะไรก็เป็นได้นั้น **“จิต”** จะต้องมั่นอยู่ในหลักวิริยะธรรม การตั้งมั่นอยู่ในความเพียรชีวิตก็จะบรรลุความดีสูงสุด คือ มรรค ผล และนิพพาน ตามลำดับ

4) บทสวดสัkkatva พบว่า เป็นพระคาถาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้และเป็นการแสดงความเคารพนอบน้อมในพระพุทธ,พระธรรม,พระสงฆ์ ผู้ใดหมั่นสวดพระคาถาบทนี้ จะระงับความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายและใจให้บังเกิดความสงบสุขรวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ไม่เข้ามากล้ากลาย และจะอายุยืนยาว ถ้าผู้ใดสวดเจริญอยู่เป็นประจำ นอกจากจะปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้วยังแคล้วคลาดจากภัยต่างๆ เช่น ราชภัย โจรภัย เป็นต้น

5) บทสวดคาถาสถาการวิชาสูตร พบว่า เมื่อผู้สืบทอดได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้งและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังและเข้าถึงคำสอนก็จะบังเกิดความสุขปีติอิ่มใจ คือ ทำให้จิตใจที่วุ่นวายฟุ้งซ่าน มีความสงบเข้มแข็งมีพลังที่จะต่อสู้กับชีวิตและโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ก็จะบรรเทาเบาบางลง เมื่อจิตนิ่งกายสงบแล้วสรรพสิ่งในกายที่ร้อนร้อนอยู่ก็จะพลันหายไปและหลุดพ้นจากอาการทั้งปวงเกิดกุศลกรรมบถ คือ สุจริต ทางกาย ทางวาจา และทางใจ รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อสัตว์โลกทั้งหลาย มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อินทร์พรหม ยมราช และเทวดา และการสอนให้คนรู้จักการให้ ทาน บุญกิริยาวัตถุ 3 ด้วยอานิสงค์แห่งธรรมและได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นอันเป็นความเชื่อที่ยึดถือมายาวนานดังแผนภูมิ

ที่มาของแผนภูมิบุญกิริยาวัตถุ 3 : www.prommapanyo.com (22 สิงหาคม 2557)

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากการศึกษาถึงอิทธิพลของพิธีกรรมการสืบทอดต่อคุณค่าความสัมพันธ์ในเชิงพหุลักษณะของชุมชนวิถีล้านนาในแง่มุมต่าง ๆ พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงพหุลักษณะ 9 ประการ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นการส่งเสริมบุญในบุญกิริยาวัตถุ

1. ทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ทาน
2. ศีลมัย	คือ บุญเกิดจากการรักษาศีล
3. ภาวนามัย	คือ บุญเกิดจากการเจริญภาวนา
4. อปจายนมัย	คือ บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
5. เวยยาวัจจมัย	คือ บุญเกิดจากการชวนช่วยในกิจที่ชอบ
6. ปัตติทานมัย	คือ บุญเกิดจากการให้ส่วนบุญ
7. ปัตตานุโมทนา มัย	คือ เกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ
8. ธัมมัสสวนมัย	คือ บุญเกิดจากการฟัง
9. ธัมมเทศนามัย	คือ บุญเกิดจากการแสดงธรรม
10. ทิฏฐุชุกัมม	คือ การทำความเห็นให้ตรง

สรุป ได้ว่าการทำบุญในพิธีสืบทอดในล้านนา มีเนื้อหาสาระด้านบุญกิริยาที่หล่อหลอมรวมกันอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขับเคลื่อนไปตามวิถีแห่งกุศล คือ ด้วยการสร้างบุญ

ทั้ง 10 ประการดังกล่าว การทำบุญในพิธีสืบทอด จึงจัดได้ว่าเป็นการกระทำตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ที่มุ่งประโยชน์สุขของปัจเจกบุคคล พุทธชน ชุมชน สังคม บนวิถีแห่งการบำเพ็ญบุญแบบพุทธ ที่ก่อให้เกิดความดี ความงาม ความสุข ความเจริญ กล่าวโดยสรุปพิธีสืบทอดเป็นการทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะบังเกิดผลที่สามารถมองเห็นได้ใน 2 ทาง คือ

1. ผลทางจิตใจ ผลของการทำบุญจะทำให้จิตเบิกบานด้วยความเมตตาแห่งกุศลธรรม คือ ความไม่โลภ (จาคะ) ความไม่โกรธ (เมตตา) และความไม่หลง (ปัญญา) กุศลธรรมที่งอกงามในจิตของผู้บำเพ็ญบุญนี้ คือ อาการแห่งบุญที่มองเห็นได้จากฝ่ายผู้กระทำ

2. ผลทางกาย ผลของบุญนั้น แม้จะเริ่มต้นจากภายในจิต แต่เมื่อกระทำให้ปรากฏออกมาเป็นกายกรรม และวจีกรรม ผลย่อมปรากฏต่อบุคคล ชุมชน สังคม เป็นความเอื้อเฟื้อเอื้ออาทร มิตรไมตรีต่อกันและกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีอันจะนำไปสู่สังคมสามัคคีและร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนาแบบมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. ความสัมพันธ์ด้านจิตวิทยากับสังคมและชุมชน

พิธีกรรมการสืบทอด อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือ พิธีกรรมการสืบทอดเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึกๆแล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมามนุษย์ประสบกับสิ่งที่ผิดหวัง ความกลัว หรือพลาดหวังกับสิ่งที่ปรารถนาอยู่บ่อยๆ จึงสูญเสียความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงต้องการให้ชีวิตมีความมั่นคงสูงขึ้น ขวัญและกำลังใจจากญาติพี่น้องและคนที่รู้จัก เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชีวิตได้ก้าวเดินต่อไป ดังนั้นพิธีกรรมการสืบทอดจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัยอันเป็นสาระด้านจิตวิทยาในพิธีสืบทอดของคนล้านนาโดยแยกเป็น พิธีสืบทอดคนเน้นเรื่องจิตใจเป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือทำขึ้นเพื่อให้เกิดความสบายใจ เกิดกำลังใจ เมื่อผ่านพิธีสืบทอดแล้วจะรู้สึกมั่นใจในการใช้ชีวิตสามารถพลิกวิกฤตเป็นโอกาส มีกำลังใจและเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ส่วนพิธีสืบทอดบ้านมีบทบาทในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่ออยู่อาศัยบ้านหลังนี้แล้วจะทำให้เกิดความสุขใจสมหวังและเกิดสิริมงคลต่าง ๆ ในชีวิต พิธีสืบทอดหมู่บ้านเป็นพิธีกรรมระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน โดยชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการประกอบพิธี โดยความเห็นพ้องต้องกันในเหตุที่เกิดขึ้นเมื่อมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จึงต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้งจึงต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนอาศัยความสามัคคีกลมเกลียว โดยมีความศรัทธาเป็นสื่อกลางและการสืบทอดเมืองจัดเป็นพิธีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ เพราะเกี่ยวข้องกับบ้านเมืองส่งผลทางจิตวิทยาประสานใจเป็นหนึ่งเดียวของคนในบ้านเมือง

3. ความสัมพันธ์ด้านสังคมวิทยา เพราะเป็นกระบวนการเยียวยาให้คนในสังคม สามารถเผชิญกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ด้วยกำลังใจที่เข้มแข็ง กล่าวคือ การสืบทอดได้เป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคม โดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง นอกจากความหมายเพื่อเรียกขวัญกำลังใจของคนในสังคมแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ตลอดจนทั้งประชาชนทั่วไปมาพบปะสังสรรค์กัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และมีนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างเดียวกันอีก

4.ความสัมพันธ์ด้านมานุษยวิทยา มีความสัมพันธ์ในแง่การหลอมรวมคติ ความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรม ก่อให้เกิดเป็นพิธีสืบทอดประเพณีกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมล้านนา การศึกษาวิชา มานุษยวิทยาในพิธีสืบทอดประเพณีเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นตัวเองในแง่มุมต่าง ๆ พิธีสืบทอด ของล้านนาเป็นภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสังคม ธรรมชาติ เอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของคนในล้านนาและพิธีสืบทอดยังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบทอดแม่น้ำ

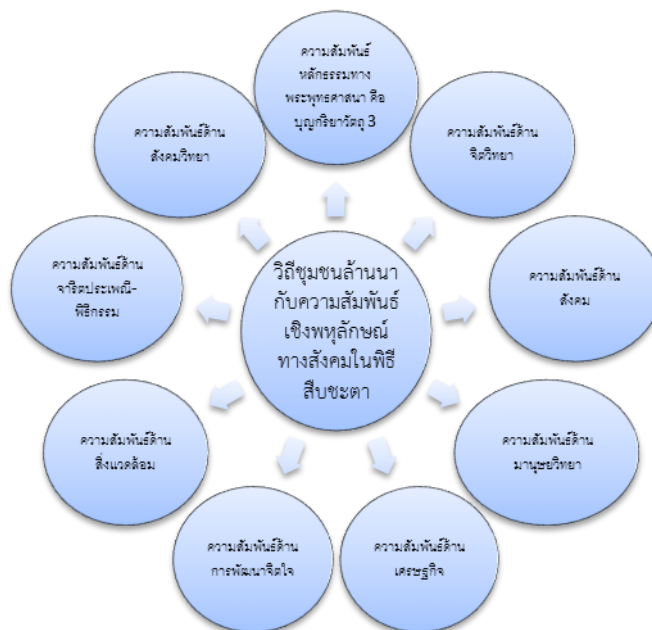
5.ความสัมพันธ์ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม ในประเด็นของประเพณีและพิธีกรรมการ สืบทอดในล้านนาคำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมกล่าวคือ บนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ หากใช้เป็นสิ่งที่แปลกปลอมแต่อย่างใดไม่ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้นอย่างประสานกลมกลืนและลงตัว

6.ความสัมพันธ์ด้านสังคม การสืบทอดนั้นถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการ เกี่ยวข้องกันเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของปัจเจกบุคคลหรือ ของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการและเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ กำหนดไว้ก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มคนและองค์กรต่างๆ ของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิด ความตระหนัก ความรัก ความห่วงใยประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

7.ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ สังคมล้านนาส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มี ความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทุกคน มีความขยันและมีความอดทนในการประกอบอาชีพตามหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 จึงทำให้ทุกคนมี สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี มีความสมบูรณ์และมีความสุขในการดำรงชีพ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนใน ชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมสืบทอดแบบล้านนา และสามารถบริจาคทรัพย์สินหรือเสียสละ กำลังกายด้วยความเต็มใจสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชน คือ ในการจัดเตรียมเครื่องสืบทอดจะใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชนและสังคมเน้นความพอตีความพอเพียงเป็นสำคัญ

8.ความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม การทำพิธีสืบทอดในล้านนานั้น นับเป็นพิธีกรรมที่เนื่อง ด้วยสภาพความเป็นอยู่คือ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะพืชพรรณต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการ ประกอบพิธีกรรม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งที่อยู่อาศัยตลอดจนใน บ้านเมือง โดยมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนแล้วอิงอาศัย กับธรรมชาติแทบทั้งสิ้น นอกจากนั้น นอกจากสืบทอดคน สืบทอดบ้าน สืบทอดเมืองที่มี ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อมแล้วยังมีพิธีกรรมสำคัญที่สัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ การสืบทอดแม่น้ำ เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อชีวิตความ เป็นอยู่ในชุมชนระหว่างคนกับสังคม คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

9.ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาจิตใจ ในวิถีชีวิตของคนล้านนาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมต่าง ๆ ยังคงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพิธีสืบทอดถือได้ ว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่บรรพกาล เป็นพิธีกรรมที่มีผลต่อชีวิตจิตใจของคนล้านนาเป็นแก่น ของการดำเนินชีวิต การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมพิธีสืบทอด ตามท้องถิ่นและชุมชนไม่ว่าจะ เป็นขั้นตอนการคิดการดำเนินงานซึ่งจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ สรุปรตามแผนภูมิ

6. อภิปรายผล

จากผลของวิจัย พบว่า มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนาและตามปุมเหตุแห่งอิทธิพลของพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพิธีกรรมและประเพณีในวิถีชีวิตชาวล้านนาซึ่งมีฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม จากพระไตรปิฎกส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลของการต่ออายุหรือการสืบชะตาในพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงถึงปัจจุบันสอดคล้องกับที่พระราชเชมมาร.ผศ.ดร.กล่าวว่า การต่ออายุในพระพุทธศาสนาตามหลักฐานที่ปรากฏ คือ หลักฐานที่ 1 ทารกชะตาขาด สามารถต่ออายุได้จากเรื่องของอายุวัฒนกุมารมีปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมวรรคหลักฐานที่ 2 การเปลี่ยนคนชราให้เป็นคนหนุ่มด้อยศักดิ์เป็นมหาศักดิ์เรื่อง ท้าวสักกะ 8 หลักฐานที่ 3 การทำบุญด้วยการให้ชีวิต (ชีวิตทาน) หลักฐานที่ 4 ช่วยเทวดาที่กำลังจะจติให้กลับมีชีวิตเสวยสุขในสวรรค์ เป็นเพราะว่า ในสังคมไทยและสังคมล้านนายึดหลักการและแนวคิดของพระพุทธศาสนาเป็นแก่นในการดำเนินชีวิต ส่วนประวัติและแนวคิดมาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาณาจักรสุโขทัยและราชวงศ์มังรายที่มีอายุยาวนานกว่า 1000 ปี และคุณค่าเชิงจริยธรรมของพิธีสืบชะตาในล้านนาคุณค่าเชิงจริยธรรมในประเพณีสืบชะตาล้านนา พบว่า เป็นประเพณีที่สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ชุมชนต่าง ๆ ในล้านนาเสริมสร้างความรักความสามัคคีความเอื้ออาทรให้เกิดขึ้นในครอบครัวชุมชนและสังคมและมีผลต่อวิถีความเป็นอยู่และจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมล้านนา นอกจากนี้จะยึดมั่นในบทสวดและพิธีกรรมซึ่งถือว่าศักดิ์สิทธิ์แล้วยังให้ความเคารพต่อเครื่องสืบชะตาทั้งหมดด้วยสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบทสวดสำคัญ 5 บท คือ บทสวดมหาพิชัยมนต์ บทสวดอุณหสสวีสัย บทสวดอินทชะตา บทสวดสักกัตวาและบทสวดสรากรวิชาสูตร ซึ่งเป็นตัวเชื่อมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชาวล้านนาที่เน้น กาย วาจา และใจ ด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ในเชิงพุทธลักษณะของชุมชนวิถีล้านนา พบว่า มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ เป็นการส่งเสริมบุญในบุญกิริยาวัตถุ สอดคล้องกับบริบทของสังคมด้านสังคมวิทยา ด้านเศรษฐกิจ

ด้านจารีตประเพณีและพิธีกรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านสังคมวิद्याมานุษยวิทยาและด้านสังคมโดยรวมได้เหมาะสมและลงตัวเป็นหลักปฏิบัติที่ดีสืบไป

7. วิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ยืนยันให้เห็นถึงความเชื่อในจารีตประเพณีซึ่งผลต่อวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนชาวล้านนาที่มีวิถีปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนานตามประวัติของการสืบชะตาล้านนาที่มีฐานมาจากวิถีชุมชน ได้แก่ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพ การเริ่มต้นของชีวิตในวาระสำคัญต่าง ๆ โดยมีต้นแบบมาจาก ศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อ การบริหารจัดการบ้านเมืองในสมัยของพระเจ้าสามฝั่งแกนราชวงศ์เม็งรายของล้านนา ที่ผูกร้อยกิจกรรมทางสังคมที่มีฐานคิดมาจากความเป็นอยู่ของคนในชุมชนล้านนาเป็นสำคัญซึ่งมีหลักฐานชัดเจน เช่น ต้นเค้าของการสืบชะตาจริงมาจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในสมัยของพระนางจามเทวีอาณาจักรสุโขทัยและความเชื่อในเรื่องของ มงคล 38 ประการ และเรื่องของ “กรรม” ผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ของล้านนาและตามหลักการทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจะมีวิถีชีวิตที่รวมเอาความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อหลักกรรม ที่สามารถนำไปบูรณาการในชีวิตประจำวันและสังคมและเป็นแนวทางของชีวิตที่ดีรวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติเพื่ออยู่ได้อย่างยั่งยืนกับชุมชน เช่น การบวชป่า สืบชะตาแม่น้ำ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ ทางกาย และทางวาจา ผลของการวิจัยเชิงประจักษ์ครั้งนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าโดยภาพรวมชุมชนชาวล้านนา ต่างมีแนวโน้มที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในประเด็นเป็นสิ่งที่ควรตั้งข้อสังเกตว่า ชาวล้านนาในภาคเหนือโดยรวม มีความรู้ความเข้าใจในพิธีกรรมสืบชะตาของล้านนา และความเชื่อเรื่องมงคล เรื่องกรรม ผสมผสานกับความเชื่ออื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เกิดพิธีกรรมสืบชะตาที่เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ความเป็นอยู่และบริบททางพหุลักษณะต่าง ๆ ของสังคมล้านนาตลอดมา แต่ในปัจจุบันพิธีกรรมสืบชะตายังเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของล้านนาหากแต่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เฉพาะการจัดเตรียมพิธีเท่านั้นจะเป็นลักษณะที่มีผู้จัดเตรียมเครื่องพิธีสำเร็จรูปแล้วส่วนกลไกกระบวนการยังคงรูปแบบเดิมแตกต่างบ้างตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น และเป็นความเชื่อที่ไม่ได้เกิดจากความหลง หรือมกมายแต่อย่างใด

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ในการประกอบพิธีกรรมสืบชะตาในทุกระดับส่งผลโดยตรงต่อผู้ประกอบพิธีและผู้ร่วมพิธีกรรม

2. พิธีกรรมสืบชะตาล้านนาสามารถตอบสนองความเป็นอยู่พื้นฐานของชุมชนและการสร้างเสริมความรักความสามัคคีในสังคมและชุมชนอันเกิดจากกระบวนการของพิธีกรรมที่เป็นกุศโลบายในการสร้างขวัญและกำลังใจโดยรวม

3. พิธีกรรมสืบชะตาล้านนามีผลต่อสังคมล้านนาผ่านพิธีกรรมทางบวกต่อการเสริมสร้างพลังใจที่ดีต่อไปในอนาคตโดยมีหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนในสังคมได้เกิดแรงจูงใจต่อการที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมีองค์ประกอบในความสอดคล้องและเป็นไปได้ คือ

3.1 พิธีสืบชะตาล้านนาในการประกอบพิธีควรทำด้วยหลักความศรัทธาและปัญญา เชื่อว่าสะเดาะเคราะห์แล้วจะพ้นภัยพิบัติทั้งปวง

1.2 การสะเดาะเคราะห์อันเกิดจากพิธีสืบชะตา คือ การละเว้นความชั่วสังสมความดี ทำให้จิตใจสะอาดและบริสุทธิ์ปราศจากโรคภัยและทำให้อายุยืนยาว

1.3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีกรรมนั้นเป็นการเตือนอนุสติของตนเองและผู้เข้าร่วมพิธีดำรงอยู่อย่างไม่ประมาทในชีวิตและไม่หลงมกมาย

1.4 ในเชิงสังคมจากหลักธรรมและพิธีกรรมของพิธีสืบชะตาแสดงถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษความนอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นจารีตประเพณีไทยที่ดั่งงามโดยครอบคลุมจากพื้นฐานคือ สถาบันครอบครัวสู่สถาบันทางสังคมในภาพกว้าง

1.5 ควรเน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เช่น บุญกิริยาวัตถุ หลักไตรสิกขาและกุศลกรรมบถที่จะส่งผลให้เกิดความสุขความเจริญอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

4. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ประเด็นที่ควรเพิ่มเติม คือ การเพิ่มประเภทในการศึกษาพิธีกรรมสืบชะตาอีกประเภทหนึ่ง คือ การสืบชะตาแม่น้ำ การสืบชะตาป่าและสืบชะตาต้นไม้ในเชิงลึกอย่างชัดเจนเพราะจะตอบโจทย์พหุลักษณะทางสังคมในอีกมิติหนึ่งได้และควรศึกษาเฉพาะหลักธรรมและบทสวด 5 บทในเชิงลึก คือ บทสวดมหาทิพย์มนต์ บทสวดอุณหัสสวีย์ชัย บทสวดอินทชะตา บทสวดลักกัฏวาและบทสวดสรากรวิริยาสูตรซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกจากเรื่องของอุณหัสสวีย์ชัย

9. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและการพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติภายใต้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.)

10. เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2539.

มณี พะยอมยงค์, **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**, เล่มที่2. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2529.

มณี พะยอมยงค์. **ล้านนาไทย**. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, 2543.

เอมอร ชิตตโสภณ, **ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมล้านนากับวรรณกรรมประจำชาติ**, เชียงใหม่ : ธนบรรณาการพิมพ์, 2533.

ประวัติคณะผู้วิจัย

1. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย)	รองศาสตราจารย์พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Associate Professor Phoonsrap Ketveerapong
2. รหัสประจำตัวนักวิจัย	49120240
3. เลขประจำตัวบัตรประชาชน	35401 00331041
4. ตำแหน่งปัจจุบัน	รักษาการหัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
5. หน่วยงานที่สังกัด	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
111ต.แม่คำมี อ.เมือง จ.แพร่ 54000 โทร.081-8826918
E-mail pk2498@hotmail.com
6. ประวัติการศึกษา	ธรรมศึกษาเอก
ปก.ศ.สูง วิชาเอกสังคมศึกษาวิทยาลัยครูสวนดุสิต
ครุศาสตร์บัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกสังคมศึกษา
วิทยาลัยครูสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร
การศึกษามหาบัณฑิต(กศ.ม) (วิชาเอกการบริหาร
การศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

7.1 ผลงานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อเรื่องปีที่พิมพ์และสถานภาพใน การทำวิจัย

7.1.1 เรื่อง “ศึกษาศักยภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกบาลีตามพระคัมภีร์ของครูผู้สอนและนักเรียน: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดจองคำจังหวัดลำปาง”
พ.ศ. 2547 สถานภาพในการทำวิจัยภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

7.1.2 ชื่อเรื่อง “ประเมินโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตภาคเหนือ “พ.ศ. 2548 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.3 ชื่อเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่” พ.ศ. 2548 สถานภาพในการทำวิจัยภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

7.1.4 ชื่อเรื่อง “การใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานของสถานศึกษาที่เข้า
ร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต1” พ.ศ.2549.สถานภาพใน
การทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

7.1.5 ชื่อเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาคุณภาพการบริหาร
จัดการโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1”พ.ศ.2549 สถานภาพในการทำ
วิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.6 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการ
โครงการของเทศบาลตำบลหนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่”พ.ศ.2549 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้า
โครงการ

7.1.7 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน”พ.ศ.2549สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.8 ชื่อเรื่อง “ทัศนคติที่มีต่อครอบครัวและการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของพระนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.2550.สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.9 ชื่อเรื่อง “การศึกษาความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน”พ.ศ.2550สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ (จำนวน 11 โครงการ)

7.1.10 ชื่อเรื่อง “การศึกษาทิศทางการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่”สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย 2551

7.1.11 เรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการให้บริการของฝ่ายกิจการนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่”2552 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.12 เรื่อง “ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่” 2552 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

7.1.13 เรื่อง “การประเมินหลักสูตรรัฐศาสตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” 2554 สถานภาพในการทำวิจัย: หัวหน้าโครงการ

7.1.14 เรื่อง “ศึกษาสภาพการเรียนรู้วิชาการวิจัยทางสังคมศึกษาสำหรับครูมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่” 2554 หัวหน้าโครงการ (วิจัยในชั้นเรียน)

7.1.15 เรื่อง “การให้บริการหอฉันมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” 2555 หัวหน้าโครงการ.

7.1.16 เรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างองค์ความรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ขององค์การการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” ผู้ร่วมโครงการ วิจัยของสำนักสนับสนุนสภาวะองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.),2555.

7.1.17 เรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการบริหารการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่.2556.หัวหน้าโครงการ

7.1.18 เรื่อง “อัตชีวประวัติหลวงพ่อพระมหาโพธิวงศาจารย์ 2554” หัวหน้าโครงการ.

7.1.19 เรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดแพร่” 2551 สถานภาพในการทำวิจัย: ผู้ร่วมวิจัย

7.1.20 เรื่อง “การเสริมสร้างสภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในเขตภาคเหนือ”ผู้ร่วมโครงการ วิจัยของสำนักสนับสนุนสภาวะองค์กรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) 2556.

2.ประวัติผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) ดร.สมจิต ขอนวงศ์
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Somjitt Khonwong, Ph.D
2. บัตรประชาชน 3540600316912
3. ตำแหน่งปัจจุบัน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่, อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่
4. ประวัติการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ) การจัดการทั่วไป
สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต(ศษ.ม.)หลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง Ph.D. (Political Science)
รัฐศาสตรมหาวิทยาลัยมคร
- 5.ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 - 5.1 เรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดแพร่” 2548 สถานภาพ: ผู้วิจัยหลัก
 - 5.2 เรื่อง “การติดตามผลบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” 2548 สถานภาพ: ผู้วิจัยหลัก
 - 5.3 เรื่อง “ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของจังหวัดแพร่” 2548 สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย
 - 1.4 เรื่อง “ประสิทธิภาพการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่, 2550 สถานภาพ: เป็นหัวหน้าวิจัย
 - 1.5 เรื่อง “การศึกษาเจตคติที่มีต่อวินัยในตนเองในห้องเรียน ของนิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553”สถานภาพ : เป็นหัวหน้าวิจัย
 - 1.6 เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดแพร่” 2555 สถานภาพ: เป็นหัวหน้าวิจัย

3.ประวัติผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีโรจน์ ศรีคำภา
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ) Assistant Professor Raweerose Sricompa
2. บัตรประจำตัวประชาชน 3-5403-00522-96-7
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
4. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ 111 หมู่ 5 บ้านหนองห้า ต.แม่คำมี

5. ประวัติการศึกษา

อ.เมือง จ.แพร่ 54000 โทร.054-646585 ต่อ103
พธ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
กศ.ม.(การบริหารการศึกษา)มหาวิทยาลัยนเรศวร

6. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว: ชื่อเรื่องและสถานภาพการวิจัย

6.1 เรื่อง “การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดแพร่” พ.ศ.2543. สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

6.2 เรื่อง “การประเมินผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดแพร่” 2543.สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

6.3 เรื่อง “ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดแพร่ต่อพฤติกรรมการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่” พ.ศ.2546.สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

6.4 เรื่อง “ความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร
ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พ.ศ.2547.

4.ผู้ช่วยนักวิจัย

1. ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) พระศักดิ์ดา อนุทโก (สุวรรณทา)

ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)

2. เลขประจำตัวบัตรประชาชน 3-5703-00235-54-2

3. ตำแหน่งปัจจุบัน นักจัดการงานทั่วไป ส่วนงานวิทยาลัยสงฆ์แพร่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ โทร.089-6333487

4. หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ 111 ต.แม่คำมี อ. เมือง จ. แพร่ 54000

5. ประวัติการศึกษา พธ.บ (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
กศ.ม (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยนเรศวรพะเยา
กำลังศึกษาระดับปริญญาเอก พธ.ด (พุทธบริหารการศึกษา)
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย